

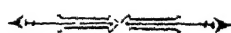

అరవింద.

రెండవ భాగము.

ఒకటవ పాఠము.

కామేశ్వరము.

అరవిందామహాదేవికి రాజ్యప్రాప్తమై రెండు నెలలైనది. కృష్ణ మరాజాదు లాశౌచదినములు గడచిన కొలదిదినములకే స్వగ్రామములకేగిరి దేవేరియనుమతిమీఁదఁగామేశ్వరరావు మరణశాసనమును బట్టి వారివారి కీయవలసినసాముల నిర్ణీత కాలమునకుఁ బంపివైచెను. భూపతిరాజు తలచిన ట్లరవింద యీనూత్న పదమున కన్నివిధముల దగియున్నది. ఇత యుచ్చస్థితి నొందితి నని యిండుకయైన గరుడ మొందలేదు. ఆమె పెదతండ్రి చూపిన మార్గమునఁ బోవుచుండెను. మంత్రి వర్గమునూట మాళినినాల్చుచుఁ జుట్టాలనెల్ల నెనరుతోఁజూచుచు, భృత్యులఁ బ్రీతితోఁబెంచుచు, నాపుల నాదరించుచు సర్వజన రంజకముగా రాజ్యము చేయుచుండెను. సమస్తసీతశాస్త్రమర్మగ్రంథగు పూర్ణయమంత్రీ మంత్రీయుగంధరసన్నిభుడై సర్వరాజకార్యముల మహానైపుణ్యముతో నెఱపుచుండెను. సరసింహరాజు కూతున కన్నిటఁ దోడ్ మెలఁగుచుండె.

కాండేగులలో దివాణపుటిండ్లు చాలఁగలవు. వానిలోఁ గోట గడుసమీపముననున్న గృహమొకటి వస్త్రుల మనాకాంతమై యున్నది. అదిదొక ముఖ్యరాజకీయోద్యోగి కాపురముండెనువాఁడు.

అతఁడు కారధర్మమొందుటచే నతనికుటుంబ మాగీమును విడిచి చని ను, దానిని బాగుచేయించి తగినవారినందుఁ బ్రవేశపెట్టుమని యరవిం దాదేవి మంత్రీ కాజ్ఞ యిచ్చెను.

ఒకనాఁడు మధ్యాహ్న మరవిందాదేవి చేటిక లొలసికొలువ నొక రమ్యమందిరమందుఁ గూర్చుండి యుండెను. ఆమె మంత్రీప్రముఖులగు ప్రధానోద్యోగస్థులంపు కాగితములను బరిశీలించుచు వానికి నదు త్తరములను వ్రాసి పంపుచు, వలసినవానిపై సంతకములఁ జేయుచు రాజకార్యములఁ జక్కఁబెట్టుచుండెను. నరసింహరాజు సొంతవనులఁ దీర్చికొనుటకుఁ జంద్రమసాలెమునకుఁబోయెను. అత్రుతి నొకదానివచ్చి “అమ్మా! ఎవ్వతెయో నుండరాంగి తమదర్శనముఁ జేయవచ్చినది. సె లవైఁ దోడ్కొని వత్తు” ననెను. ఆమె యెవ్వరని యరవిందయమగఁ గా నది తానుగూడ నెఱుంగననియుఁ గాకినాడనుండి వచ్చినటుల మా త్రీము తెలియవచ్చెననియుఁ జెప్పెను. అరవింద యామెను నత్వరమే లోనికిఁ దీసికొనిరమ్మని యాజ్ఞయిచ్చెను. కొన్ని నిమేషములకొకయం దఁగఁతై యాయగారమునఁ బ్రవేశించెను. దేవి యామెకెదురేగి య ర్హనవాసీనురాలింగావించి యామె సౌందర్యమున కచ్చెరువొందుచుం డెను. ఆమె సాధారణమైన వినిర్మలధౌతవస్త్రముల ధరించియుండెను. మొగమందు దైన్యము పొడచూపుచుండెను. ఆమె యెందులకో పరి తాపపడుచుండినట్లు మెవదనముఁ జూచినవారు తలఁపకపోరు. ఆమె మెల్లఁగ, విస్మయముగ మాటలాడఁజొచ్చెను. ముఖమునందే కాక వా క్కులయందును మనోగతభేదము కనిపించుచునే యుండెను. వారిరు వురు నిట్లు సంభాషింపఁ దొడగిరి.

ప్రీతి—దేవి! తమరేవియో ముఖ్యమైన రాజకార్యములు క్కఁబెట్టుకొనుచున్నారాకాబోయి నేను వృథగా విఘ్నముంగావిం దిని. మిమింపవేదెదను.

అర—అమ్మా! నీరాకవలన నారాచకార్యములకేమియు భంగము కలుగలేదు. నీమోముఁజూడ నాకు జాలి వొడముచున్నది. నీదేయూరు? నీనామధేయమేమి? నీవు వచ్చినవనియేమి? నాకుఁ జేతనైనంత సాయమును జేయ సిద్ధముగా నున్నాను. చెప్పుము.

స్త్రీ—దేవీ! నాకాపురస్థలము కాకినాడ. మాయంటిపేరు, మాచిరాజువారు. నన్నుఁ గామేశ్వరమ్మయని పిలుతురు. తల్లీ! మీ వంటివారు నాకు సాయపడనియెడల నాబ్రతు కేమియగును? కష్టదశలోనున్న నేను మీయండనుజేరి కాలముఁ బుచ్చవలెనని వచ్చితిని. దినానిమువారి దొకయిల్ల నాకాంతమై యున్నట్లు తెలిసినది. దానిని నాకిప్పింతురేని తగినయద్దెను సమర్పించుకొందును. నామనోవైకల్య మానుందరమందిరమందుండినఁ జూపునని యాశ కలదు.

అర—అమ్మా! నీవు స్వేచ్ఛముగా నాయంటియందు నివాసము చేయవచ్చును. అద్దియవిషయమై మాతండ్రిగారు వచ్చిన తరువాతఁ దెలియఁజేసెదము. ఇక్కట్టులలోనున్న నీకధికమైన యద్దె విధింపదు. ఏవియో యిడుమలందుచుంటినంటివే! వానినిగూర్చి నాకుఁ దెలుపవచ్చునా?

కామీ—తల్లీ! తమనోఁజెప్పక యెట్లుతప్పను? చెప్పెదను, వినుఁడు. నాజనకుఁ డొక గొప్పవర్తకుఁడు. నేనొక్కరుకనే యాతనికి జనించిన దాననగుట నన్నాతఁడు కడుగోమునఁ జెంచుచుండెడివాఁడు. నాపెండ్లిమున్నగు ముద్దుముచ్చటలఁ జూడకుండ నాజనని నావండ్రిం డవయేటనే కాలధర్మమొందినది. ఆమెకు నావైఁగలప్రేమ మేమని వచింతును? నాకెఱుకగలిగిన పిదప స్వర్గస్థురాలై యుంటచే నాకామి యాకృతి, చేష్టితములు కన్నులకుఁ గట్టినట్లున్నవి.

ఈనుడులు విని యరవిధి కన్నులనీరు నించెను. నావ మూల జనయితి స్మృతికి వచ్చెఁగాఁజోలు. అరవిందాదేవీ. మొగమువంకఁ జూచి కామేశ్వరమ్మకూడఁ బొటపొట బాష్పములు రాల్చెను.

అర—అమ్మా! వాపోవకుము. ప్రసంగముమార్చి మఱియొక దానినిగూర్చి చెప్పుము.

కామే—దేవీ! నాకథయంతయుఁ జెప్పనిండు. (కన్నులఁ దుడిచికొని) నాతల్లి గతించినవెనుక నాతండ్రి మొదలునఱకైన తరువువలెఁ గూలిపోయెను. అప్పటినుండియు మంచముపట్టి మఱి లేవలేదు. నేను వ్యక్తురాల నగుదునను భయముచే నాసంవత్సరమందే నాకు వివాహముచేయుట తటస్థించెను. నన్ను ధనవంతులు, మానవంతులు, విజయనగరపురాధీశునొద్దఁ బ్రధానవర్గములో నొకరునగు మంచిరాజు వారి చిన్నవాని కిచ్చి నాతండ్రి పెండిలిఁ జేసెను. మఱి రెండేండ్లవఱ కెట్టులోఁ గాలముఁగడపి భార్యవియోగము చిరకాలము సహించునో పక, నన్ను మాత్రము వెంటనే కాపురమునకుఁ బుచ్చి నాయనుంగు దండ్రి మాయమ్మను గలసికొనుటకు నాకయున కేగెను. నేనత్తవారి యింటనేయుండి నిరంతరము భర్తృపాదారవిందసేవ తప్ప నన్య మెఱుంగక, యంతటి ప్రేమాస్పదులగు జననీజనకుల విస్మరించి మనుచుంటిని. నానాధుఁడు వయసునందుఁ జిన్నయైనను బుద్ధియందు బృహస్పతి యంతవాఁడై నృపాలునిచేతను, బ్రజలచేతను, మిగుల మన్ననల నొందుచుండెను. అట్టివాని పాదసేవచే నాజన్మము ధన్యతను గాంచునని మురియుచుంటిని. ఇంతలో నాదురదృష్టవశమున నామహానుభావి మహారాజుగారు కొంతసేనతోఁ బరాసువారికి నాయముఁజేయఁ జెన్న పురికిఁ బొమ్మని యానతిచ్చిరి, హనుమంతుని మించిన రాజభక్తిపరాయణుఁ డగు నాతఁడు వెంటనే వాహినులతోఁ బయనమై వెడలెను. తల్లీ! నాపరితాపమేమని చెప్పుదును? కాపురమునకుఁ జొయి యొక యోధాదయైనఁ గాలేజే! ఇంకను నలుపురియెదుట మగనితో మాటలాడుటకైనఁ దలయెత్తి తేజిమాచుటకైన సిగ్గు వదలలేదే! ఇంతలోనే యొకపాటు సంభవించిన యని వలువితములఁ గుందెని. ఏమిచేయఁ

గలను? నన్నాదరించుట కమ్మా, యబ్బా? ఎవ్వరును లేరు. వృద్ధురాలగు మాయత్తగారు నేను మాత్రమింటనుంటిమి. ఆమెకు లేక లేక పుట్టిన కొడుకొకడు దూరమైపోవుటచే గలిగినదుఃఖ మేమని వర్ణింతును? కొన్ని దినములవఱకు నన్నము ముట్టలేదు. నీరు త్రాగలేదు. కొడుకా కొడుకా యని యాపెచేసిన పరిశ్రమనమునకు మితిలేదు.

అని కొంతతడవు చేరచెఱుగుతో, గన్ను లద్దికొనుచు నూరకుండెను. నవనీతహృదయయగు నరవిందమనసు కడుజాలినెంచెను. ఆమెకూడఁ గనుదమ్ముల నశ్రువుల వెలార్చెను. మరలఁ గామేశ్వరమ్మను వెనుకటియంశములు తలఁపునకుఁ దెచ్చికొని గుండె పగులఁ జేసికొనవలదని కోరెను. ఐన నామె పదంపడి జేవేరితో నిట్లు వాక్కు వ్వ మొదలిడెను.

“నానాధుఁడు మమ్మువిడిచి చనినపిమ్మట నాతనిజేమోదంత మేమియుఁ దెలియమి నాయత్తగారు బెంగఁగొని రెండుమాసములు మంచముమీఁదికాలు క్రిందఁ బెట్టక నానాటికి శుష్కించినది. నాదుఃఖమంతయు మింగి యామెకు సర్వోపచారములఁ జేసితిని. కాని యవి యన్నియు వ్యర్థములయ్యెను. మహారాజుగారు మమ్ముఱడించుచు నెన్నియో సందేశములఁ బంపిరి. రాజవైద్యులచే నామెకుఁ జికిత్సలఁ జేయించిరి. కాని మనోవ్యాధికి మందులేదుకదా ! ఆమె తుదకొక నాఁడు “హాపుత్రా! హాపుత్రా” యని దశరథునివలె విలపించుచుఁ బ్రాణముల విడిచినది. నేను దిక్కుమాలినపక్షీనై యుండవలసివచ్చెను. “నా” యనువా రొక్కరును లేకపోయిరి. నాతండ్రి యరణమిచ్చినట్టి యు నాభర్త సంతాపించినట్టియు నాస్తి కొంతయుండెను. మహారాజుగారుగూడ నాకు నెలకు ముప్పదిరూకలు భరణమునిమిత్త మిచ్చుచు గౌరవించుచుండిరి. ఎన్నఁటికైన నాభర్తవచ్చి నావంత లన్నియుఁ బాపు

నియుఁ బడినగోడలు పడినట్లే యుండవనియు నాశనోఁజాగ్రణము
ల్పుకొంటిని. కాని భగవంతుఁడునాకష్టములంతటితో నంతమొందింపఁ
లఁచికొనలేదు. ఒకనాటిరాత్రినేనును నాదాసియు నామగని సుగు
ముల స్మరణమునకుఁ దెచ్చికొని మాటలాడుకొనుచుండ వీధిలో
లకలము విననయ్యెను. ఆధ్వని వినిననోడనే నాగుండెలో తాయి
డెను. దాసి నాసద్దేమియో కనుగొనుమంటిని. అది పోయియరయఁ
చుహఁరాజుచే బంపఁబడిన సేన యంతయు శత్రువులచే నాశముఁ
పఱింపఁబడెననియు నెక్కడైన మిగులలేదనియుఁ దెలిసెను. అది
వద్దపెట్టున నేడ్చుచు నావార్త నానోడెప్పుఁగా నేను నిశితకుఠార
కాతమున నేలఁగూలిన భూరుహమువలె భూమిపై మూర్ఛ నొందితిని”

ఆమెతిరుగ నూపిరి దీసికొనుటకుఁ గొంతవడి యూరకుండెను.
ఁదుఃఖచరిత్రమంతయు వినుటచే నరవింద మనసంతయు నీరైపోయె.
“అమ్మా ! ఇకముగింపుము. వినుటకే నాకుఁగట్టముగానుండె
ను. నీవెట్లనుభవించితివో!” యని యామె యనెను.

కామే—దేవీ ! అనుభవంపకతీటునా ? పూర్వజన్మము దెవ
నడఁ బాపితివో ? విధిపరిపాక మవిలంఘనీయముగదా ! నేను నిరా
శరణివిని నైతిని. ఇట్లుతిలకాలినేనేడ్చుచుండ నొకనాటినిడిక గేయి
ంగలునాయిలుసాచ్చినానోట గుడ్డలుకుక్కి యింటనున్న సొత్తం
యదొద్దవోయిరి. ఆపద లొంటరావను వానుడి నిక్కువను
ట్యను. నాపురాకృత కర్మఫలము నెవరు తప్పింపఁగలరు ?
మఱువాఁడు కట్టఁ బుట్టమును, గుడువఁ గూడును లేకుండెను. ఎవ
రదరింతురు ? అదినుండియు వాదరాయత్త చిత్తులై, యుండియు మహా
రాజుగా రేమికారణమునో నా కేసాహాయ్యమును జేయరైరి. మఱు
గ్గు మత్తులయుపదేశములపై నాకు నెలకుఁ బదునైనదుహాకలు మా
గ్గు యెచ్చుట కాజ్ఞయొసంగిరి. పువ్వులమ్మినయూరఁ గట్టలమ్మ

అని వచ్చెను గదా యనివిచారించుచుఁ గొంతక్కలమచ్చటనుండి, త
ర్వాత బ్రతుకుపైరోసి యాత్మహత్య చేసికొనవలెనని యత్నము చే
యుటగా, నాదాసి, నాకు దూరంపుఁజుటమగు రాజమ్మ యను కాకి
రాడ నివాసస్థురాలిని బిలిపించి, నన్నప్పఁజెప్పినది. ఆమె నన్ను బతి
మాని కాకినాడకుఁ దీసుకవచ్చినది. అప్పటినుండియు నాయూరియం
దే యుంటిని. నేనాపట్టణమందుఁ బనినెలలనుండి యున్నాను. ఆమె
యుఁ బేదయిల్లారు. ఎంతకాలము భారము కలుగఁజేయనని యొచి
నాయంతనేనే బ్రతుకనిశ్చయించి యాయూరువచ్చితిని. మీయనుగ్ర
హమున్న నేదోయింత నాతెక్కలమీఁద సంపాదించి తెచ్చికొని యా
యింటఁబడియుండి తినుచుందును. తనుచిత్తము, నాభాగ్యము, నాకష్ట
కథ యంతయుఁజెప్పి యేలినవారి మనమునకు నొప్పిఁ గల్గించితిని.
కాని నాహృదయభారమును గొంతవఱకు వదల్చుకొంటిని.

అర—“అమ్మా! నీవు నేటినుండియే యాగృహములోఁబ్రవేశింప
వచ్చును. నేనును మాతండ్రిగారియనుమతినిబుచ్చికొని నీకుచిత్తముగా
నానిసిచ్చు నేర్పాటులు గావించెదను. నీకుఁ బ్రీతిదినము నొకకట్టడి
యిచ్చుటకాజ్ఞయిచ్చెదను. నీవుమాకోటకు నీయిచ్చవచ్చినప్పుడు రావ
చ్చును. పోవచ్చును. నీవిషయములో మాబంట్లకుఁ దగిన యుత్తరవుల
నిచ్చెదము నీవబలవు. అనాధవు. నీవంటిదానికి సాయముచేయుటయే
చేయుట.” అని యామెను గౌరవించి యుచితసత్కారములు గావించి
వీడుకొల్పెను. నరసింహరాజు మరలిరాఁగానే యామె యావడ్వృత్తాంత
మాతనికి నివేదించినది. ఆతఁడు మహామోదముతోఁ గూఁతు నేర్పా
టుల కియ్యకొనెను. నాటినుండియుఁ గామేశ్వరమ్మ కాండేగుల వ
చ్చియొక్క యాశీర్వాదములో నుక్కతె యయ్యెను. మఱియు నేటికి
స్నేహితురాండ్రలో నుకతె యనిపించుకొనెను.

రెండవ ప్రకరణము.

నెయ్యి కాంక్ష.

రాజ్యయాజ్ఞపైఁ గామేశ్వరమ్మ దివాణపుటింటిలోఁ బ్రవేశించెను. ఆమెకు నగరివెచ్చముఁ బెట్టువారు దినమునకుఁ గావలసిన సంఖ్యరములన్నియుఁ బంపుచుండిరి. ఆమె రాజగృహమును గడుశుభ్రముగ నుంచి పెట్టిలో మంచి మొక్కలను బెంచెను. 'ఈమె నడుజవ్వనమందొప్పారు తరుణి. ఈమె మొంటరిగా నీగ్రామమున నేలయండవలెను ? నీతి మంతుగాలు కాదేమో, యనిప్రజలనుమానమువదుదురేమోయని యామె సదా చుట్టుప్రక్కలనున్న స్త్రీలను బిలిచి పురాణాదులనుండి పుణ్యకథలను జదివి యర్థముఁ జెప్పచుండును. వీధిలోనికివచ్చినప్పుడు వందిన మొగము వంచినటులేయుంచును. పరపురుషునెన్నఁడు కన్నెత్తి చూడలేదు. ఈకారణములచేత నెల్లవారి కామెయందు సద్భావమేకలదు. ఆమె నిత్యమును గోటకుఁ బోయి దేవిని దర్శించి, వేడుకగాఁ గొంతతడవు సంభాషించి వచ్చుచుండును. అరవింద యాపెట్టిలోటును గలుగనీయక సమస్త పదార్థములను బంపుచువామెను దశసభీబృందము లోనొక ర్తనుగాఁ దలఁచుచుండెను. అనేకకష్టములపాలై లోకజ్ఞానము మిక్కిలిగాఁ గలిగియున్న కామేశ్వరమ్మవలనఁ దానెన్ని యోవిశేషముల నేర్చికొనవచ్చుననియుఁ దనలోపములను సవరించుకొనవచ్చుననియు నామె యాహించుచుండెను.

అరవింద ప్రతిదిన మాస్నేహితురాలిపలుకులు వినుచుండెను గాని యామెహృదయమునుమాత్రము గ్రహింప లేకపోయెను. ఆమె దుఃఖకథను వినినప్పు డమిత కారుణ్య మీమెమనమునందుదయించెను. అయ్యో ! ఇట్టి కాంతారత్నమును గావకుండిన నాయైశ్వర్యమేలయని తలపోసి యామెకేమి కావలెనన్న దానినియ సద్ధముగా నుండెను. కాని

వారినెయ్యము ముడిరినకొలది గరవిందకుఁ గామేశ్వరమ్మచేష్టలయందు ను జూపులయందును యాథార్థ్యమంతగా నున్నటులఁ దోచుటలేదు. ఆమెయిది నమ్మికయుఁ గొంత తగ్గవారంభించెను. కాని తనయభిప్రాయము తప్పేమో యని మరలఁ బశ్చాత్తాపపడి యెప్పటియట్లునుహృద్భావముతోనే యుండెను. ఒకనాడు కామేశ్వరమ్మయథాభిప్రాయము కోటకువచ్చి దేవితో సంభాషించి వెడలెను. అప్పుడరవింద యిట్లుతల పోసెను. “ఏమీ! ఈ కామేశ్వరమ్మ చర్య వింతగా నున్నదే. ఎన్నికథ ములనైన సమర్థించుకొని యామెయందు సదభిప్రాయముఁ గల్గియుండ వలెనని యత్నము చేయుచుంటిని. కాని మనసాప్పకున్నది. ఆమెకుఁజక్కని కంఠధ్వనికలదు. మధ్యాహ్న మందేదేని పుస్తకమును జదివి నానునంబున కుల్లాసమును బుట్టించువని సంకోషించుచుంటిని. కాని, యేదియో నాకామెయందేవను జనింపఁజేయుచున్నది. ఎంతయో కలసిఁ గొట్టుతనముతో నుండవలెనని యూహించుచుందును. అయి నామె కలంకసహితమైన చూపులు తలఁపునకుఁ బాటి వెరుదీయుచుండును. తనకష్టకథల వాతోఁ జెప్పినప్పుడు వాకవరిమితభేదము కలుగుచుండ నామెకుమాత్రము నిశ్చయమైన దుఃఖము పొడవనట్లు తోచదు. అప్పుడప్పు డాత్రము నొందినట్లు కాన్పించును, గాని యదిసత్యమైనదగునో కాదో యని సందేహము కలుగుచున్నది. ఏమో! ఆమెనడత నాకగోచరముగనున్నది”

అరవింద కీఁకఁగొంచెము లోకానుభవముండనేని యంత యాం దోళితచేతన్కురాలు కాకపోయియుండును. మఱిగొంచెముపాటి నివాసముతో నామె పరిశీలించెనేని కామేశ్వరమ్మ సత్యవర్తన మంతయు గ్రహించి యుండును. కానియామెకట్టి కత్తి యెక్కడిది? పాప మమూయకురాలగు నామె జనుల బాహ్యచర్యలఁబట్టియేకవర్తనలగ్రహించు గుఱు గాని యంతర్వర్తనముల నెఱుంగుట కింకను బ్రాపంచికాదు.

భవము చాలను. ఇంకను రెండుమూడేండ్లు గడవవలెను. ఇడుమలంద
వలెను.

చదువగులారా! అరవిందాదేవి మనస్సు మీకువిడితమైనదా?
లేక మీరును దేవి కామేశ్వరమ్మవిషయమున నెట్లు తబ్బిబ్బుపడుచున్న
దోయటలే యిదమితమని నిర్ణయింపజాలకున్నారా? ఆమెకెట్టియను
మానములున్నను, కామేశ్వరమ్మను గౌరవముతోనే చూచుచుం
డెను. ఏవిషయమునందైన నామె తనయద్దేశములకు వ్యతిరేకముగా
నున్నను, దానేపొరపడినట్లెంచుకొనుచుగాని యామెయందు దోషారో
పణము జేయకుండెను. తనకంటె నామె ఘనతరమైనబుద్ధి కలదియని
నమ్మెను. ఆమెకు లోకబడియే వర్తించుచుండెను ఇట్లు వర్తించుటచే
నామె యల్పబుద్ధిగలదని తలచరాదు. సవయహృదయయగుటచేతను,
లోకానుభవమంతగా లేనిదగుటచేతను, ఆరీతిగనున్నది కాని మఱియొ
కటికాదు. విశేషించి యదియామెహృదయపారిశుద్ధ్యమును దెలుపును.
నరసింహరాజునకుఁ గొమార్తెకున్న మాత్ర మనుమానమును లేదు. అ
తడు కామేశ్వరమ్మ నిష్కళంకచరిత్రయనియే విశ్వసించెను. లోకులు
కూడనామెకీర్త్యములకుజాలివడుచు, నామెలావణ్యమున కాశ్చర్యపడుచు
నామె తెలివిదేటలకు సద్గుణసంపత్తికై గడుసంతసమొందుచు నుండుట
చేత నతడు నట్టియభిప్రాయమే పొందియున్నాడు. ఇంతటిసౌందర్య
వతిని, యౌవనవతిని, సద్గుణవతి నేదువ్వులకై జెలుతురేమోయనిభయ
పడుచుండెను. కాని యామె యనుపమానసుగుణములే కవచములై
యామెను గాపాడునని నమ్మియుండెను.

ఇట్లు వారిరువురును బరమమెత్తిమై జరించుచుండిరి. మూడు
మాసములు గడిచెను. ఒకనాడు వారిపురును బూలతోటలో నడ
యాడుచు ననేకవిషయములంగూర్చి ముచ్చటించుచుండిరి. కామేశ్వర
మ్మ యకస్సాత్తుగా నొకచోటనాగి యరవిందతో “అమ్మా! రాజగారి

సాంవత్సరికములు ముగిసినపిమ్మటఁ దమకింతతీటుబడి యుండదు...కాఁ బోలు. ఇంతయనుగ్రహము నాపైఁజూపుటకును వలనుపడదనుకొనెద ను.” అని యెనెను.

అర—పూజ్యుడగు మాపెదతండ్రి మృతినెందియాటు నెలలు మాత్రమేకదా యైనది? సాంవత్సరికము లింక నాటునెలలున్నవి. ఈలోపునఁ గోటలోనే వేడుకలు, వినోదములు నుండవుకదా? అటు పిమ్మట మాత్రము నిన్ను విస్మరించునంతటి విశేషోత్సవము లేమియుండును?

కామ—“ఏవైననుండును, అప్పుడు.” అని నిశ్చలదృష్టులఁబు డమివైఁబడిపి, యొక్కనిట్టూర్పునిగిడ్చి, యేదోయోజించుచు నిందుక శీఘ్రగమనముతో నడుగిడఁజూచెను. అరవిందయు నామెతో సమానమైన గతిని నడుచుచు, నాపెద్దీర్ఘ నిశ్వాసము, శీఘ్రగమనము, ముఖవికారముఁ జూచి వింతపడఁమొదలిడెను.

కామే—దేవీ! నాయభిప్రాయము తమకుఁదెలిసెనా? తమరె డతెగని యానందములో మునిగియుండి యవశ్యాన్యపేయములగు రాజకార్యములకు సైతము కాలముచాలకయుండురు. తమకు మంచి సంతోషదినములే యగును; నాకుమాత్ర మట్టివికాపు.

అర—(తనసఖ పలుకుపలుకులనుండలి యర్థమును గొంతగ్రహించి) నాకంతటి యానందముంగూర్చు సమయము నాప్రియసఖ వగునీకు మాత్ర మేలసంతసముగల్గింపదు?

కామే—ఏలయన, నాప్రస్తుతస్వభావ మట్టివినోదముల నేమి యుఁజూడ నంగీకరింపదు. నేను గాననికడఁ బడియుండఁదగినదాననే; కాని, నలుపురియెడట ముదముతో మెదలఁజాలను. కావునఁ దమతో నింత స్వేచ్ఛముగాఁ దిరుగవలనుపడదంటిని.

అర—అటులెన్నఁడుఁ దలఁపకుము. వేడుకలవెల్లిలో మునిగి

నిన్ను మఱచెదనని యెంచుచున్నావా? నాహృదయ మిట్టిదనియో కని పట్టితివి?

కామే—అమ్మా! క్షమింపుడు. తామేమియు లోపము జేయుదురని కాదు. తమకు సమయముచిక్కదనియంటిని. ఏలినవారిహృదయ పారిశుద్ధ్యము నేనెఱుగనా? నన్నింతయ పారకృపతో జూచుచుండుటెఱింగియు, దిగంతములవఱకు వ్యాపించియున్న తమకీర్తిచంద్రికలదిలకించియు, మఱియు(అని కొంతసేపూరకుండి తడఁబడి) దమ్ము గుఱించి యొక్కడు నాచేవిలో జెప్పిన వలుకు లాలకించియు —

అని మిన్నకుండెను. ఆమెకేదియో స్మృతికివచ్చెను. గుహ్యము గానుంపఁదగినదానిని వెల్లడిచేసినప్పు డెట్లుపరితపించెదరో యట్లు పరితాపపడెను. మనకథానాయిక యామెవంకగ్రమ్మెట నాశ్చర్యముతోఁజూచెను.

కామే—అయ్యో! చెప్పరానిమాట చెప్పితినే! ఏమిచేయుదును? అమ్మా! మీమనసు నెచ్చునని యింతదనుక నావిషయముంగూర్చి తలపెట్టకుంటిని. ఇప్పుడు నోరుజాతినది.

అర—నామనసునెచ్చునా? ఏమి? అట్టియంకమెయ్యది?

కామే—ఒక సంవత్సరముకింద—(అని వాక్యముముగింపకయే) అమ్మా! చిన్నప్పటినుండియు మీతోఁబెరిగిన యతని శ్రేయస కూచారములు మీకుఁదెలిసి యెంతకాలమయ్యె?

అర—ప్రభాకరునిగూర్చి యనియో నీయభిప్రాయము? ఏమి యట్లు ప్రశ్నించుచుంటివి? ఏమోచెప్పము.

కామే—ఎందునకనగా, నాప్రభాకరుడు నాకపరిచయుడు కాఁడు, మఱియు—

అర—ఏమి? నీవు ప్రభాకరు నెఱుఁగుదువా? నిశ్చయమే? —
అని యోపవాద్యప్రీతితో జూచుచుండెను. మోము వివర్ణమయ్యెను.

వెనుకటివృత్తాంతములన్నియు జ్ఞప్తికివచ్చి వేడినిట్టహార్షులు రాదొడగెను.

కామే—అమ్మా! ముమ్మాటికి నిశ్చయమే, గాని యతఁడు చంద్రమపాలమునువిడిచి చనినపిదప నేమైన సందేశము పంపినేమో చెప్పరా?

అర—అతఁడు నికంతయు నెఱుకగలదు. ఈయూరు వచ్చిన తరువాతఁ దెలిసెఁగాఁబోలు? తెలియకమానువా? అట్టి—

కామే—దేవీ! వానిఁగూర్చి యీ ప్రాంతమునకు రాకమునుపే నాకుఁదెలియును. కాని నేనడిగినప్రశ్నమున, కుత్తర మొసంగఁగోరదను. అవల సంతయు నివేదింతును.

అర—అతఁడు మమ్ము విడిచినదాది యొక్క కుశలవార్తయైనను దెలుపలేదు. అతఁడెచ్చటచున్నాఁడో యేమిచేయుచున్నాఁడో మేమెఱుఁగము.

అని తానేకదా యతనిపోకకుఁ గారణంబని లోలోన వగచుచుఁ బారలిపారలి వచ్చుచున్న బాష్పముల నాపిఁకొనిశిరమువంచి నిలంచుఁ దెను

కామే—అమ్మా! ఊరక మీమనంబుఁ గలఁచుచుంటిని. సంభాషణమును మార్చుకొందము.

అర—వలదు వలదు. నీవు చెప్పఁదలఁచుకొన్న దేదియో వెంటనే చెప్పుము. వినువలకు నాకాత్రముగానున్నది. నుఖమో దుఃఖమో, యేదియైన దత్ క్షణమే దయయించి చెప్పుము. అలస్యముచేయుకుము.

కామే—అయ్యో! ఎంత తెలివిరక్కువదాసను! ఊరకనోటినుండి యీమాట బాటవిడిచితివే! ఆలోచించి మఱిమాటాడుమని పెద్దలందురు. ప్రభువులయొద్ద నంత యీజాగ్రత్తతో బలుకవలెనని చెప్పుదురు.

అవేమియుఁ బాటించితినిగానే! ఇప్పుడేమి చేయదు? నన్ను నేనుసిందించు కొనినలాభమేమి? ఇంతకాల మా సంగతిని సదుద్దేశముతో దాఁప జేకముఁజేసితిని, ఇప్పుడు వెలిఁబుచ్చవలసివచ్చినది.

అర—(మోమునందు విషాదముదోఁప) నీనుడులవలన నీయభిప్రాయము కొంతకొంత తెలియుచున్నది. పాపమాప్రభాకరున కేదియో వివత్తుసంభవముయ్యెగాబోలును; ఏదైననాకడదాఁపురముఁజేయక చెప్పము

కామే—సరియే. చెప్పుకతప్పదు. మతిమీఱివెడలితిని. వెనుకకు మరలుటెట్లు? కానిండు. చెప్పెదను వినుఁడు. తమరుమాత్రము కలవర పడకుండనుండఁ బ్రార్థింతును—ప్రభాకరుఁడు చనిపోయెనుజాడి!

అర—చనిపోవుటే? ప్రభాకరుఁడే?—అని వడవడవడంకుచుఁ దాను నిలిచినచోటనే కూలఁబడిపోయెను.

కామే—అమ్మా! మిమ్ము మొదటనే కోరితిని. మీరు కలఁతఁ జెందవలదు. నన్నుఁజూచి నాకష్టములన్నియు మఱపించినతల్లివి నీవిట్లు విలపింపఁదగునా? నేను బ్రథమమున నాప్రసంగ మెత్తకుండవలసినది. అవివేకురాలను. కార్యము మించినతరువాతఁ బశ్చాత్తాపపడుచున్నాను. ఏమి ప్రయోజనము?

అరవిందనోటమాటలేదు. కామేశ్వరస్వయంకఁ దదేకదృష్టితోఁ జూచుచుండెను. అవల గొంతవడిఁ గన్నులుమూసికొని నిర్మలమాక్తిక సంకాశములగు నశ్రుబిందువుల నునుజెక్కులవెంబడి జాఱవిడిచెను. కోన్నినిముసము లట్టులుండి గద్గదస్వరముతో నీవెఱిగినదంతయుఁ జెప్పుమని మెల్లఁగననెను.

కామే—దేవీ! నాభర్తసమరభూమికిఁబోయినపిమ్మటఁ గొంత కాలము నేనొక్కర్తుక విజయనగరములోఁ గాఁపురముంటినితమతో మువవిచేసియే యున్నానుగదా! సుమారుపదుమూఁడుమాసములక్రింద

నేను కాపురమున్న, స్వారకావారివీధి' లో నాయింటిపక్కనున్న గృహములోనే యొక గది బాడగకుంబుచ్చుకొని ప్రభాకరుడు కాపురముండెను. అతడెన్నఁదో మొదట నాకోరి దెలియదు. దివళములో, "ఖాన్ గిరీ" ఖాఖలో నొక లేఖకుడని మాత్రమే యెఱుఁగుదును. అతడెట్టి పాడుసమయమున నాయింటఁబ్రనేశించెనోకాని, యందులో నడుగు జెట్టినది మొదలు జ్వరముతోనే బాధపడుచుండెను. ఇంటియజమానుడు మిగులఁగతినుడు. పిల్లవానికి జ్వరమువచ్చినదాది లేచిపొమ్మనియే పోరుపెట్టుచుండెను. కాని యతడేమిచేయఁగలఁడు? కదలలేడు. మెదలలేడు. నాదాసి మాతనియవస్థయంతయు నాకు నివేదించినది. నేనసమర్థురాలను. అందుదానను. ఏమిసేయఁగలను? ఒరులేమని నిందించిన సరియేయని యతనిదగ్గఁకుంజని యుపచారములుచేసితిని. మందులిప్పించితిని నానాటికి వ్యాధి యతిశయమయ్యెను. నేనే యాకుట్టనిపాలిటి దాదినైతిని. అయ్యో! ఏమిచెప్పదు వానివేదనము? పదిదినములట్లు బాధలుపడి ప్రాణములువిడిచినాడు మధ్యమధ్యమునఁ గొంత తెఱపి కలిగినపుడు నాతో మిమ్ముగూర్చియు, మీయింటఁ జంద్రమపాలెములో దయాభవగుమిజనకునియండఁ జేరి బ్రతుకుటనుగుఱించియు, మీయనుపమాదరముంగూర్చియుఁ జెప్పి కంటఁదడిఁబెట్టుచుండెడువాడు. మీనామమును వచించునప్పు డంత బాధతోఁ గొట్టుకొనుచుండియు, నించుకవి కాసమును ముఖము నందుఁజూపెడువాడు.

ఇంత దనుక యరవింద వినుచుండఁగల్గెను గాని కడపటి వాక్యము చెప్పఁబడి, పిమ్మట శోకిమాఁపుకొనలేక యొక్కసారి కెవ్వన నేడ్చెను. వెంటనే పైఁటకొంగుతోఁ గన్నులద్దికొని "అమ్మా! కామేశ్వరమ్మా! ప్రభాకరుడు నీకుఁగడుఁగృతజ్ఞుడై యుండి యుండును. కాని వాని కాయువులేదు. మాకుఁ గడుఁగూర్పునాతనికి నీవవసానకాలమున నంతటికరుణతోఁ జేసిన సపర్యలకిదే నేను వందనములిడుచున్నాను.

నాజనకుండును నీవుచేసిన మేలు మఱవఁడు." అని కృష్ణుని రత్నంపుఁ దునుకలవంటి కన్నటిబిందువులు కపోలదర్పణముల వెంబడి రాల్చెను. తన్ను గులాబిపువ్వుడుగుటయుఁ దానుదటస్థభావముతో నూరకుంట యు, నాపై నెట్టియనురాగమున్నదని యతఁడు పృశ్నించుటయుఁ దా ను సోదర ప్రేమనుమాత్రమే వహించితి నని చూర్వలుకుటయు, మున్నగు సంశయము లామెజ్జప్తికివచ్చెను. ఒక్కొక్కవిషయము స్ఫురణకువచ్చి నప్పుడు, దుఃఖముపొంగుచుండెను. అంతఁగొంతనే పెదుటనున్నవస్తువుల వంక నిశ్చలదృక్కులతోఁజూచెను. కానియావస్తుజ్ఞానమా మెకు లేదు." అయ్యా! ఈదుర్వార్తవిని నాతిండి యెంత క్షేత్రపడునో! ఆతనిఁ జిన్న నాటి నుండి కన్న కొడుకువలె జెంచివాడే" యని యాకాశమువంక మెకవరి భూమిపై పొకనూటు చూచుచు నిట్టూర్పులు విడుచుచు నామె కూర్చుండెను.

నామె — దేవీ! మీజనకునితో హతంబునఁ జెప్పవలదు. నయయ ముగనిపట్టి మెల్ల గవినిపింపవలెను తాముకూడ నడలక ధైర్యము వహించియుండవలెను. నేను దివికూర్చుండలేక యమ్మగారిమనమును గలఁతపెట్టితిని. అమ్మా! ప్రభాకరుండునురులు విడుచునపుడు పూర్ణ స్ఫురణతో నున్నాఁడుచుండీ. నాయనా! నీగతి యిట్లయిందని నీ నె య్యార తెవరికైన వార్తనంపనా, యనినే నడిగితిని. అతఁడు "వలదు. వలదు. నాయకాలమరణమునుగూర్చి వారువిన్న మిక్కిలిపొక్కిదరు. వృథగా వారేలనాకొఱకు దుఃఖంపవలెను? ఇప్పుడు వారేఘోరవార్త విసకుందురేని నే నెచ్చటనో జీవించియే యున్నానని తలచి యూర కుందురు. కొన్ని యేండ్లయినతరువాత, నన్నుగూర్చి వారుతలపెట్టుట మూనినపేమ్మట నాచావుమాట తెలిసినను వారి కంతవిచారము కలు గదు. అయ్యో! పాపము! పోయెనా యనిమిన్నకుందురు. కావునఁ బట్టి నా నెయ్యారకుఁ చెలియనియకుము." అని వచించెను. అతనిమాట

లు పాటింపవలెననియే దృఢముగా నిశ్చయించుకొన్నాను, తమకు నాయం దవ్యాజప్రేమ గల్గినతరువాత, దమతో భాషించుతటి గడుజాగ్రూకతతో వర్తించుచుంటిని. మీపలుకులనుబట్టి మీకేమియు వాని దుర్మరణమునుగూర్చి యెఱుకపడలేదనిగ్రహించితిని. నాకోరికయును మీరటు లుండవలెననియే. మూడుమాసములయ్యె గదా, యొక్కనాడైన వానిపేరు తమయొద్ద దలపెట్టితివా? నేడు బుద్ధిహీనురాలనై, మైమఱచి—

అర—అమ్మా! ఆత్మనిద చేసికొనకు. ఎప్పుడో యాకస్మికముగా నెవ్వరినోటినుండియో నాకు, దెలియుటకంటె నిప్పుడే సీయట్టి ప్రాణస్నేహితురాలి ముఖమునుండి వినుటయే మంచిది.

కామే—తల్లీ! తమ కావ్యభాకరునియం దనురాగ ముండెడిదా? —అని తాను కేవల మామె హృదయభావములతో నైక్యమొందగోరుచుండినట్లు తెలుపుటకు, బృచ్చ, జేసెను.

అర—అప్పుడు వానియందు భ్రాతృప్రేమ వహించితిని. కాని యిప్పుడు—

అని కామేశ్వరమ్మచేతిని బట్టుకొని కన్నుల నీరునించి యూరకుండెను. ఆవిషయమై మఱిపల్క ననివ్వముగానున్నట్లు నూచనదెల్పెను. వారుభయులు రాయంచలజంటవలె సింగారపునడకలతో భవనమువైపునకు, బోయి, యొకకొంతసేపునకు నింద్రమందిరమునుజేరి. కామేశ్వరమ్మ దేవియొద్ద సెలవు, దీసికొని తనయింటికేగెను. అరవిందయేకాంతముగా విలపించుచు, నడుమనడుమ దల వంకించుచు, నొకపడకకురిచీమిఁడఁ గూర్చుండెను. అంత సరసింహరాజు వచ్చి “అమ్మా! ఏమి యట్లాలోచించుచున్నావు? మొగము దీనముగానున్నదేమి?” అని యడిగెను. అరవిందదగ్గరికిఁ దాను గామేశ్వరమ్మవలన

విన్నదంతయుఁ బూసగొచ్చినట్లు చెప్పెను. నరసింహరాజు కొంతవడి
మ్రోస్తాడనియుండి పరిపరివిధములఁ బ్రభాకరుని గుణములనుగ్గడిం
చుచు వాపోయెను. ఇరువురును జాలసేవట్లు దుఃఖించిరి.

మూఁ డ వ ప్రి క ర ణ ము.

ద్యౌ త మ ం ది ర ము .

పాఠకులారా ! మనరంగము మార్పుకొందమా ? పదునెన్నిది
మానములనుండి గోదావరీమండలమందే చంద్రమసాలెమునకుఁ గాం
జేగులకు మధ్యసీమనే వర్తించుచున్నాముఁ కొంచెముమార్పు కల్గినఁ
గాని మన కానంద మొదవదు. మనమిప్పుడు కళింగరాష్ట్రములోని
దగు విశాఖపురమండలమునకుఁ బోదమురండు. అది గోదావరీమండల
మంత ఫలవత్ప్రదేశము కాకపోయినను, సమస్తేంద్రియానందదాయి
కంబులగు శృంగారవనములకు, నుత్తుంగవర్వతశ్రేణులకు, రమణీయదే
వాలయములకు నిధానమగుటచే సంతోషమును బుట్టింపకపోదు.

అది భాద్రపదమాసము, మిన్నున మొయిళులు దట్టముగ న
చ్చటచ్చట వ్యాపించియున్నవి. అవి కొన్నిచోటులఁ గుంభకోణవ
ర్షముల వర్షించుచున్నవి. కొన్నితావులయందతిస్వల్ప మైనవానకురియు
చుండెను. చక్కని వర్షములున్న స్థలములఁ బైరులు కలకలలాడుచు పూ
రమణీమేనదోచిన గగుర్పాటులవలె నెప్పుడుండెను. చెఱువులు, వాఁ
గులు సలిలపూర్ణములై యుండెను. చర్మములుమాత్రమే కలిగియుండి
ప్రాణవశిష్టములై యున్న మండూకములు మరల బలిసి బిగ్గఱగా
బెకబెకారావములు చేయుచున్నవి. మంచిపచ్చికను మీసి పశువులు నిగ
నిగలాడుచున్నవి. చాకకంబాల పీపాసలు దీలుచున్నవి. కార్పిచ్చుగర్వ

మంతయు నణగి పొపుచున్నది. నీరజబంధుడు తొల్లి తనక రాళీవలనఁ బుచ్చుకొన్నతోయమెల్ల మరల నిచ్చుచుండెనోయన వర్షధారలు పడుచుండెను. బీదలు తమ కుటీరము లన్నియు వర్షోదకముచేఁ గప్పబడి యుంటచే నిలువ నీడలేక బాధలు పడుచుండిరి. రుగ్గులు దగ్గుచుఁ జలికిఁ దాళఁజాలక యున్ని దుప్పటముల గప్పికొనుచుండిరి. సూర్యునిఁ జూచినఁగాని భుజింపమని నియమముగలవారు, గడియ గడియ కాక సమువంకఁ జూచుచు, యుధ తమ్ముఁ బీడింప నింటం నందతిపై విసుగుకొనుచు, కొందఱేమాత్రపు దెల్లమబ్బు కాన్ని చిన భానుకిరణప్రసారమే యని భ్రమపడుచు నిరుగుపొరువారలఁ బిలుచుచు వారది యినబింబముకాదని చెప్ప మఱిత నిర్వేదముతో నుండి వంటఁ బాడుసేయుచు, రాత్రి దీపముపై జల్లెడను బోరగించి యాంతిని దిలకించి యన్నమునుదినచు, గొండలు ఫలాహారములు మాత్రమే కైకొని తృప్తి నొందుచు, వేదనలఁ బడుచుండిరి. మబ్బువిడిచి యెండఁగాయ జగమంతయు మనోహరముగాఁ దోప జను లవరిమి కాన్లదము నొందుచుండిరి. సదీజలములు తనయందుఁ జొరఁ గావరమున మిట్టిపడని ఘనునిక్రియజలనిధిడిందుపడియుండెను. కొన్నికొన్ని చోట్లఁ జదల జలదములు సాంద్రముగాఁబర్చి లోకమునకుజీవనము లీయ సిద్ధముగానుండెను. కాని, ఘనులు సల్పు కార్యముల కనేకవి ఘ్నుములు తటస్థించుట లోకసామాన్యమే. కదా? ప్రభంజనుడు తివ్రముగావించి వానిని జెలాచెదరు గావించుచుండెను. ఆయిక్కల నొక్క నీటిచుక్కయైనఁ బడకపొవుటచేఁ గొండలువిరాటపర్వమును బారాయణముఁ జేసియుఁ గొండలు వరుణుఁ బూజించియు, గొండ ఆమ్మవారిని లేవదీసి పాటలు పాడుకొనుచు నూరివెంబడి ద్వివృచ్చుండియుఁ బలవిధములగు ప్రయత్నములు చేయుచుండిరి. ఇట్టి ప్రావృట్కాలమున హిందూదేశమున నితరభాగము లెట్లున్నను, వికాళపురప్రాంతమందుమాత్రము మంచివర్షములు కురియుచునే యుండెను.

భాద్రపదశుద్ధ చతుర్థినాడు విశాఖపట్టణమంతయుఁ గడు సంత
సముతోనుండెను. సర్వవర్ణములవా రానాడు బంగారుతేకులు పొదివిన
మృన్మయవినాయకవిగ్రహములఁగొని నానావిధపత్రిములతోఁ బూజ
లుసల్పి, మహామోదముతో మోదకములఁదిని లంబోదరులై మెదల
లేకయుండిరి మధ్యాహ్నమందెల్లవారును భాగవతమునందలి శమం
తకమణ్యసాఖ్యానమును జదివెయో, వినెయో, యక్షతలుశిరముసం
దాల్చి సంవత్సరమంతయుఁ దమకు నవనిందలురాకుండఁ జేసికొను
చుండిరి. ఆదినమున నెట్టులైనఁ దిట్టులుతినుట మంచిదనియెంచి కొంద
ఱు పొరుగువారిండ్లపై నుండ్రములనెగర వైచుచుండిరి. కొందఱు పల్లె
రుగాయలను మార్గమునందుఁ జోయుచుండిరి. కొందఱిండ్లముందఱఁ
జోళ్ళో యావగింజలోఁ జల్లుచుండిరి. అట్టి మహోత్సవాదినమున
రాత్రి పదిగడియల కొకసన్నని సాలుపునఁగప్పికొని, వెండిపొన్నుగల్గి
యాదోఁకగానుండుకట్టను జేతఁబూని, కట్టచెప్పలజోడును ధరించి,
గుబ్బిగొడునును వైదికొని మనవెంకటపతిరాజు రాజమార్గముననడచు
చుండెను. అప్పుడాకాశమందుఁ దోయదములు తోరములైయుండెను.
కాని తుంపరమార్త్రమేవడుచుండెను. అతఁడమార్గమునఁ గొంతసేపు
నడచినడచి యొకసందులోనికిమరలెను. ఆసందువెంబడిఁబోయి యనేక
మైన చిన్నసందులదాటి తుదకు 'సభికులవాడ' యనఁబడు నొకవీధి
లోనున్న యొక పెద్దమేడలోఁ బ్రవేశించెను. ఆకాలమునందుఁ బట్టణ
పారిశుద్ధ్యసంఘము లంతక్రిమిమైనస్థితిలోలేవు. రాత్రులయందు వీధు
లలో దీపములుంపఁబడుటలేదు. గొప్పవారియిండ్లముంగిటమాత్ర మ
క్కడక్కడఁ గాచదీపములు వేలాడఁగట్టఁబడెను. అర్థరాత్రిమందు
గస్తీలుకొందఱుతప్ప రక్షకభటులైన నిప్పటివలెలేదు. వెంకటపతియా
లోనికిఁబ్రవేశించుచు 'ఈరాత్రి భాగ్యజేవతకు నాయందు దయ
కలుగకుండివ నేనధోగతిపాలైపోదును.' అని యనుకొనెను. అతఁడు పై

యంతస్తుమీఁదికిఁబోయెను. అచ్చట నెన్నియోదీపికలు వెలిగింపఁబడెను. పట్టపగటివలెఁదోచుచుండెను. చిత్రవర్ణములుగల తివాసులు పఱుపఁబడెను. దీపములకాంతిని గోడకమర్పఁబడిన నిలుపుటద్దములు మిఱుమిట్లుగొలుపు లేజమున వెదఁజల్లుచుండెను. మహాలులో గుంపులు గుంపులుగాఁ గొందఱుకూడి పాచికలో, చతురంగమో మఱి యేయాట యోయాడుకొనుచుండిరి. వార్లెరుఁ బరమవేదాంతులకైవడి బంగారు నాణెములను జిల్లపెంకులుగాఁ జూచుచుండిరి. అచ్చటఁ బ్రీతిదినమును వేలకొలఁదిధన మొకచేతనుండి మఱియొక చేతిలోనికి మారుచుండును. పండుగుదినములలో లక్షలకొలఁది సొమ్ముక్రమ్మరుచుండును. అక్కడ గూరుచున్నవారిలోఁ గొందఱు సాధారణపుసంసారులు. కొందఱు ధనవంతులైన వర్తకులు. మఱికొందఱుజమీనుదారులు. అందఱు నఱిమరిక లేకయే వర్తించుచుండిరిగాని తఱుమగా సమానస్థితిమంతులే యొకచోటఁగూడియాడుచుండిరి. మన వెంకటపతివచ్చినతోడనే “దయ చేయుడు, వెంకటపతిరాజుగారు ! మీరాక కొఱ కెదురుచూచుచున్నాము. మీరేల యింతయాలస్యముంజేసితిరి?” అని యొకరనిరి. మఱి యొకగు “వెంకటపతిరాజుగారు వచ్చిరి. మరల మొదటనుండియు నాడుదము” అని పలికిరి. ఇంకొకరు “వెంకటపతిరాజుగారూ ! ఈదినమున వినాయకచతుర్థియని మీకుఁదెలియునా ? నేడు మనలో నెక్కింకరు పదివేలరూపాయలకుఁ దక్కువకాకుండ వెచ్చింపవలయును.” అని నుడివిరి. వెంకటపతి చిఱునవ్వుతో సగర్వముగా “అయ్యా! ఇదిగోధనము. వరాట, కాసులు, ముహూరీలు. కావలసినన్ని తీసికొనివచ్చితిని” అని చెప్పెను. ఇతఁడు తనకీదివఱకున్న యాస్తియంతయుఁగాక భూతిరాజుచే నీయఁబడిన ధనములోఁ జాలవఱకుఁగూడఁ బోఁగొట్టుకొనెను. అట్లువోయినధనములో విశేషభాగ మీద్యూతమందిరమఁదే నాశమయ్యెను. అలనాడు మాలలో యీతని వంచించి మరలఁబదివేల

రూపాయలు పట్టుకొనిపోవుట మనమెఱింగియే యున్నాముగదా ! ఇప్పుడువానియొద్ద సిభవనమునకుఁ దేబడిన వాలుగువేలతప్ప మఱి యేగానియైన లేదు. అతఁడావిధమునఘల్లుఘల్లుమనివాణేములమోయిం చుచు, బైనిగప్పుకొనిన పాలువునుదీసి యొకచిలుకకొయ్యమీఁదఁ బెట్టి, జూదమాటకుఁగిడంగెను. వాడువచ్చినవేళావిశేష మిట్టిదియో కాని యిన్ని పందెములందు వానికే గెలుపుగలుగుచుండెను. ఒకగంట లోనతఁడు తానుదెచ్చిన ధనమునకు రెట్టిగా నంపాదించగల్గెను.

వెంకటపతిరాజాదు లాడుచున్న స్థలమునకావల నొకచోట ని ద్దఱు ఘనులు చతురంగమాడుచుండిరి. వారిలో నొకఁడు మోఁకాళ్ళ వఱకు వేలీలాడుంగీనిదొడిగి, జరితలపాగను ధరించియుండెను. అతఁడు దీర్ఘకాయముగలవాఁడు. బుగ్గమీసములును, జేగురురంగుగల నేత్ర ములును గలవాఁడు. అతఁడు గుడాకుపోగను గొట్టముగుండఁ బీల్చుచు దమ్మలము నమలుచు, మధ్యమధ్యమున నొకసారి చతురంగమాడుచుఁ గూరుచుండెను. అతనిపేరు పృథ్వీరాజు. రెండవవాఁడు స్థూ లముగాఁ బోట్టిగానుండెను. వానిబట్టలు మిగులవిలువయైనవి. అతఁడు బంగారుగొలుసుగల సుఖోచనములనుధరించి, పద్మాసనముపై వికొని గుబురుగానున్న మీసములపైఁ జేయించి నువ్వికొనుచు, చతురంగ బలమువంక నిశ్చలదృష్టితోఁ జూచుచు, నడనడ వెంకటపతిరాజాదు లపై పరాంగవీక్షణములఁ బఱపుచుఁ గూరుచుండెను. వానిపేరు రా మచంద్రుఁడు. వారిరువురూ చతురంగమాడుచుండిరే కాని, నిజముగా వారిదృష్టులన్నియు జమిందారులు మున్నగువారాను పాటయందే నిలిచియున్నవి. వారును స్వర్ణమును గలగల మనిపించుచుండిరి. ఊరక యాటనుగట్టనఁ గానును, దోసిరాజు చేసిన రెండుకానులును, నుయ్యె లతోసిరాజుచేసిన నైదుకానులును, బరాజయ ముందినవాఁడు రెం డవవాని కిచ్చునట్లొర్పఱచిదిగిరి.

అచ్చటఁ జూచికలఁడునా రిట్లు మాటలాడుకొను చుండిరి.

కృధముఁడు—అన్నట్లు రామదేవవర్మగా రెట్లుండిరో?

ద్వితీయుఁడు—ఆయనకేమి? జబ్బుగా నున్నదా?

ప్రథమ—మీరెఱుంగరా? మొన్నరాత్రి యాయన యిచ్చట జూదమాడి బనకుఁ బోవుచుండఁగా దారిలో నిద్రఱుదొంగ లడుకొని గట్టిగాఁ గొట్టిరఁట. ఆయనకుఁ జాగ్రత్తంగముకూడ నచ్చునని భయపడిరఁట.

తృతీయుఁడు—మీరు చెప్పిన యంతయు నిక్కవమే. నేటి ప్రాతఃకాలముఁ జాత్రములోనున్న వారిసౌమన కేగితిని. ఆయన వాలోఁ గొన్ని మాటలుచూత్రిమే భాషింపఁగిల్గిరి. నేటి వైఖరిఁ జూడ నతఁడు బ్రదుకుననుచానె యంతగా నాకులేదు.

ద్వితీ—ఆచోరు లెవ్వరో తెలిసినదా?

తృతీ—శిలియశేను. వర్మగారును వారెట్టిరూపము గలవారో చెప్పలేముది. అశ్వశేకట మెక్కి పోవుచుండ నెవరో యిరువురు పాటచ్చులువచ్చి రిట్లలో గుఱుములఁగొట్టి బండినాటి దీపము లార్పిరఁట. సారథి చలుకుతో వారిని గొట్టఁబోవ వారిలో నొకఁ డొకదుడ్డుగఱుతో వారి నెత్తిమీద నుక్కపెట్టు పెట్టివాడఁట. పాప మాఘాతము చే వాఁడు వెంటనే కలఁగూలెనట. ఆపల నాడు వర్మగారిపైఁబడి రెండు మూఁడు దెబ్బలుగొట్టి పడఁగొట్టి బండిలోనున్న ధనమంతయుఁ గొల్ల పెట్టిరఁట.

కృధ—ఆయన వాఁడు పదుమూఁడు వేలరూపాయలు గెలుపొందెను. వాండ్రీది యంతయుఁ దస్కరించిరికాఁబోలు.

తృతీ—తస్కరించిరి. కాని యాధనములో నుక్కరూకయైన వారికిఁదక్కలేదు. ఏలయన, నెవ్వఁడో యొకబలాధ్యుఁడు, తరోకు కాదనీరి, యాచారినిబోవుచు నీకలకలమువిని, వారి సమీపమునకుఁ

బోయి చోరులను దనయినుపగుడులవంటి చేతులతో రెండుచటపులు చటచి భూపతనులంగావించి వర్తగానిని గాపాడెనట. తనకురులు తమ పిక్కబలముఁ జూపి పారిపోయినట.

ఈసమయమునఁ జతురంగమానుచున్న వారిలోఁ బ్రకాశరా యడచువాడు “రామచంద్రుడుగారూ ! కాసికొనుఁడు. ఇజ్జోగిసి రాజు, ఆటకట్టు. రెండు కాసులను” అని దిగ్గరిగాఁబలికెను. రామచంద్రుడు “అన్నన్నా ! నను గును పృథ్విముగా నాస్థానమునుగడించు దల్లి తిని దానిమూలముననే యీచేటువాటిల్లినది కానిండు. నుజ్జియొక యాట యాడుదమురగు” అని మార్చుకొనెను. వారిరువురు నాకీడ యగడే నిమగ్నులై యున్నట్లుకన్పట్టుచుండిరి. భువనరులు మాట లాడుమాటలేవియు వారిచేపులఁజొరలేదు కాఁబోలు :

... ..

ప్రథ— ఇచ్చటనుండి యర్ధరాత్రీమందు బయలుదేలువారు రి క్తహస్తములతోఁబోక నిశితాయుధపాణులై పోవుట లగ్గు.

వేంకటపతి— ఇదిగో! చూచితిరా! ఇది సాధారణమైన కట్ట వలెఁ గాన్పించును. దీనిలోనఁ గత్తియిమిడియున్నది. నేను రాత్రిల్లు జడలి యీవలనువచ్చినప్పుడెల్ల దీనిని జేతఁబట్టుకొననిదేరాను. కావున నాకెప్పు డట్టిభయము కలుగదు

... ..

ప్రకాశ— రామచంద్రుడుగారూ ! ముక్కాగొట్టగా నిటు లోయుఁడు. రెండుగుక్కలు పీల్చినఁగాని మంచియెత్తు స్ఫురింపకున్నది.

రామ— అయ్యా! మీకీగొట్టము నోలచున్నప్పుడు తప్పక జయము కలుగును. మీగీదినమున మక్కరుదొక్కివచ్చిరి.

ప్రకాశ— నిజమే. నాకు నేడు పాలపిట్ట కనఁబడినది. ఏదో గొప్పలాభము కలుగవలెను.

... ..

ప్రభ— వెంటపతరాజగారూ ! మీ పద్ధతి మిక్కిలి నుంచిది. కాని యీ కష్టక్ష్మి తటాకున నుపయోగింపవలెనన్న నలను పడదేమో ?

వెంక— లేకేమి? ఇదే చూడండి (అని లేచి కష్టమొరనుండి శీఘ్రముగా ఖడ్గము నూడఁబెట్టి చూపెను) ఈ పలుకుల కేమిగాని, మనయాటను జూచుకొందమురాను, నేను దైవకృపలన నాసామును రెండవతలు చేసితిని. మూడవతలు కూడఁ జేసి మఱి నదనమునకుఁ బోయెదను. చూడండి— అని యుత్సాహముతోఁ బదపడి జాదములోనికి దిగెను.

ప్రభ— అయ్యో ! మీరు విష్ణువేగనక్కటలేదు. ఒకయటగడియలో మాధనమును మేము మరిలసరి పాదించుకొనుటయే కాక మీధనమునుగూడ లాగికొనుము. ఇదే కాచికొనుము.

ఇట్లు పట్టుదలతో నొండొకరిని మ్యతమునకుఁ గడంగిరి. భర్మరాజును నలుసి మించి జూదరులెందఱో యుంచుండిరి. ఆపురాణపురుషులగతియేమైనదో వీరలగతి యంగియేయగును. కాని, వారికిరి మూత్రము వీరలకు వేగుపుటగులు వెట్టిన రానేరదు. కొంతసేపటికి 'రాజా'లో రెండుజాములగుంటలు పొంగబడెను. గిస్తుతిరుగువాఁడు పురజనులను జాగ్రదవస్థయందుంచుడని బిగ్గిటగా నటచుచు దండారావై చుచుగడెను. వెంటపతరి యప్పటికి చా ననుకొనినయట్లు తనధనమును ద్విగుణముగావించగల్గెను ఇకవాడిన నున్నదికూడఁ బోవునని యెంచి 'మహాత్ములార ! రెండుయామములైనది నేటికాటఁజాలింతమా ? ' యని లేచెను. సరియే యని యుండఱనిరి. కొంచెముదూరముగ చున్నవారటులే యాడుకొనుచుండిరి.

... ..

ప్రభ— అయ్యో ! ఈ పర్యాయమును మీరేయోడితిరి. కాని

యయ్యెలలో సగాజను జేసి మీయటగట్టవలెనని యత్నించినా గా
గినది కాదు

రామ— మీరుగట్టిగాఁ దలచిన నదియుఁ జేయఁగలను. కాని
నేనుతోవలసియున్నది, కీడ్డజాలింతమా ?

ప్రకా—వలదు, వలదు. మఱొక్కఁగిగాటయాడి ముగించిము.

రామ—వలనుపడదు. నేను యామిసిపూర్ణతిలక మేదిగో నా
మోదరదాసుగారు వాఁకథఁజెప్పుదురు. అమెయజేరదీసినవైచి కొండ
కనకరాజుగారు నాకుఁబ్రామాప్తులు. వానినిన్ను రమ్మను పంపితములు
వేడిరి. వెడలకుండిన బాగుగనుండను.

ప్రకాశ—అవును. వారీపురిలోనున్న వారిలో కేక్కువధనపం
తులగు వైశ్యశిఖామణులు. అమెయు నాయనకు సర్వవిధముల ననుకూ
లయగు వేశ్యశిఖామణి. దాసుగారును పృసిద్ధిలవాఁడే. సరియే. సొం
దు. నేనును రావలెననియున్నది. కాని, పిలువని పేరంటమాయని సొదే
హించుచుంటిని.

రామ—నిజమే. తమరువచ్చుట భావ్యము కాదు. నేనుతోను
దిను. ఈసరికి సగముకథయైయుండును. నాకు సెలవొసంగుము.

అనిలేచి యీవలకు వచ్చుచుండెను. జయోత్సాహమున
నున్న వెంకటపతి వారినిబిలిచి, అన్నలార! నేను నాకుఁ బరిపూర్ణము
జయముకల్గినది. కనుక నాతోఁఫలాహారమునకుఁ రాభ్రాంతిచెడననియుంక
నేవకుని రావించి యింతకుమునుపే తెప్పించియుంచిన కొమ్మరఁగి
బండ్లగెలలనుజే నియమించెను. వాఁడెల్లుచేయనగదలుచునల్లఁపములలో
భుజించిరి. భుజించుచు వెంకటపతి “ప్రకాశరామ! గుగాయా! ఎంతసే
పైన మీచతురంగమే యాదీతిరిగానిమాయత్తుములవంక నుకసారియై
వాడరైతిరి. మా వేడుక నడులువినరైతిరి. అదియేమి?” యనియడిగెను.

ప్రకాశ—అయ్యో! వాస్తవమే. నాకును దుకువలెనే జయము కల్గినది ఇంకను గలుపొందవలెను నూహనో, దక్షేదప్రిత్యోనే యుంటిని, (అని సేవకుడిచ్చుపండ్లవంకజూచుచు) ఓయీ! నాకొక్క పండుచూచును. ఎక్కువభుజింపలేను.

ఇట్లు చారెల్లరించుకనే పుల్లసముత్తోనుండి తనుతమబసలకుఁ జరిగి, వెంకటపతికి నిర్భరానందముదయించినది. అక్షి దేవికినాయంనుఁ బూజుము గాదయతిప్పలేదని యనుకొనుచు, నీలశోభాదుకొనుచుఁ గత్తికిట్టను దిగిపుకొనుచుఁ జీకటిలో నడచుచుండెను. కత్యంతరము లగడచుచుండెను. తనబస సముద్రపుటొడ్డుననున్నది. ఈలోపున నెన్నియో సంవత్సరములు దాటవలెను. ఒకనోటఁజిమ్మచీకటిగానుండెను. అక్కడ నిగడ్డేమియును లేవు. జాటకిగువకల మామిడితోటగలదు. దానిని బూర్వకాలమునాఁటి మామిడిదొడ్డియగుచు. చిమ్మట, యిలకోడి మున్నగు వానికొదయచ్చటమిక్కుటముగానుండెను. ఇంతకుఁబూర్వమేతాము సభాసించికొనిన రామదేవర్థగారియవస్థ వెంకటపతి జ్ఞప్తికివచ్చినది. భయముచే నాసమీపించుకపులకరించెను అతఁడునలుదిక్కులఁ జూచుచుఁ జిట్లయోగులుయూదేమాత్రపు సద్గుణ నులికిపడుచు, మరల నెడఁగుదురువలెనొకొని, గొంతుకసవరించుకొని, యేజావళియోపాడుచు దండిమనోసేలమిఁదఁగొట్టుచునడుగిడుచుండెను. ఇప్పుడతఁడొరనుండి కత్తి నూడఁ బెరికి కుడికేలదాల్చి నడచుచుండెను. తనవంటిధీవున కట్టి వెరపుతగదా! యనుకొనుచు, నప్పుడప్పుడు సేవకుఁగల్గుచున్న భ్రమకుఁ దన్నుదాను నిగిగొనుచు, యందగతిని జూపుచుండెను. చీకటి, మబ్బు, చెట్లనీడలు, యుటరితనము, దొంగలుకొట్టుదారి, గుట్టపుబండి గోనున్న యొండునునఁ బాటచ్చులుగొట్టినకథ, తనయొద్ద పెక్కనమగు గొట్టినానుట — ఇదియన్నియు వెంకటపతికిఁ దలపునకు వచ్చుచుండెను. మనంబొరిదిక్కిఁబట్టఁదలచిఁ ను ధైర్యముచాలకున్నది. ఎటులో

యవ్యమున్నముగా నడుగులుమాత్రము ముగించుకుంటున్నవి. అత్త తీ నెవ్వడోయొక్క పరువున వెనుకకుండివచ్చి వానిరెండుచేతులను గట్టిగాఁబట్టుకొనెను. అతఁడెటుకదలుటకును నలచుపడకుండ నాదొంగ యాతని దనచేతులతో నెక్కి పెట్టెను. కాలపాశముచే గల్లువని పోయినవానిగతినుండి వెంకటపతి యొకబొబ్బ పట్టెను. వెంటనే ముని యొకఁడువచ్చి వెంకటపతి రెండుకాళ్ళుబట్టి బలియిచ్చిలాగను. పాప మతఁడు చాఁపచుట్టగఁబడెను. దొంగ లతనినడచిపెట్టి మొలనుగట్టు కొన్న నాణెములసంచినివీపుఁ జూచుచుండిరి. వెంకటపతి 'భటులారా! దొంగలు, దొంగలు. రండు రక్షింపుఁడు' అని మొలుగెత్తెను. ఒకదొంగ యాతనినోరు మెక్కుచుండెను. ఇంతలో నొకమహాపురుషుడు దీపముచేతఁబూని శరవేగమునవచ్చి హస్తమందలిదండముతో నా వచ్చుఁగాండ్రనుమోదెను. వారు తత్సంకమే వెంకటపతినివదలి యూడనిఁబడిరి. ఈనూత్నపురుషుఁ డాతనియూవత్తు. నావఁగల్గివచ్చును. కు సంతసించుచు 'అయ్యా! ఆగువ్రాద్దము మీమ్ముగఁగనముఁగాఁ గొట్టి రాయేమి?' యనియడిగెను.

వెంట—అయ్యా! నాప్రాణదాతనగు నీకునమస్కారము. వారు నన్ను గొట్టిరికాని, తీవ్రఘాతములు తగులలేదు. నీను నెవ్వరు?

పురు—మీకంతధర్మని నేనువినినట్లున్నది. అయ్యా! మీరు వెంకటపతిరాజుగారా?

వెంక—అవును. తమరెవ్వరు? మీయొంటును విని నటులే జ్ఞప్తి యున్నది. అయిన నానవాలు పట్టఁజాలకున్నాను.

పురు—(వానిచేయిపట్టుకొని) నాతోరండు ఇదియేదాని—

అని యాతనిని దీసికొని రాజమార్గమునఁ బ్రవేశించెను. అచ్చట నొకరియింటియెదుటనున్న దీపపువెలుతురున నిలిచి తన మొగమును చూసి, అయ్యా! నేనెవడనో యెఱుఁగుదురా' యనెను.

నోనీ—మిమ్ములగుగనా? అని యత్యాశ్చర్యముతో నా పు
పుగుఱువని విగించుచు, సకొత్తనుచుజాచు తాననుకొనిన నా డ
గునో యా వోయని యనుమానించుచుండెను. తర్వాతఁ దానుదలచిన
వాడే యతఁడని నిశ్చయించి “నీచా! ఎంతమాన్యుగలిగినది? గుఱుతు
పట్టబోకపోయినది!” యని, మాపాదమస్తక మాతనివై పుచూచుచు,
దననో ముల్లం నేమి? నాడేమి?” అని యనుకొనెను.

పుగు—అవును. అవును. సగడోప ములేగు—అని యానిముస
ముదే యాపనోపనాగ పారీణు డెట్లకో యేగను.

నామ
నామగవప్రోరణము

నామ
నామ మ్యానీవందగిమా.

నామగవప్రోరణమునములవఱకు నిశ్చేష్టుడై నిలువఁబడియుండె
ను. అంగి దననో నేనో గొణగిగొనుచు మగదగమునముతో బసకుఁ
జనెను దానితో సతినివై గొంచెము తుగపరపనుచున్నను ఛత్రమైన
వైచికోనక యోజిగుచునే నడచుచుండెను. పరిధ్యానముతో బో
వుచు గిమ్మనామమును దాని పదియదుగులు నెడలి మరలఁ దెలివొంది
వెనుకకు మరలజను. స్వహాయి కేగి జరిగిన యంశములే కలలో గ
నుచు సమరం జూచెను.

అంతకాలబంధుగముగుటచేత నతఁడారాత్రి దొంగల ముగము
లేమాతీనిమును జూడ లేకపోయెను. కంతధ్వనిఁబట్టియైన నానవాలు ప
ట్టుటకు వారొక్కఁడలుకైనఁబలుకకుండఁదమ కార్యమును నెఱపిరి. కాని
వారొక్కఁడొక్కఁడముగఁ దివప్రైబడినవాగు కారనియుఁ దన్నుఁ గొల్ల పెట్టుట
కాన్తలమునఁ గాచియున్నవారే యై యుందురనియు నతఁడనుమానిం

చెను. “నేనీవీధిని బ్రతిదివమనఁ బోవుచున్నావే! బడినాడేని నాకు
లు నాకుఁ దారసింపలేదేను. నేనువిస్తారధనము నొప్పునున్నా
నని నానికెట్లు తెలియును? మొన్న వచ్చుగాను నటులే నలుపొంది ధ
నముతోబోవుచుండ నడ్లగింపఁబడితి ఇదంతయుఁబాడ నవ్వనోనానిని
తో మానో నవ్వకెని తెంత గలుచుచుండినో నొప్పుచున్నట్లు కావు
చుచున్నది. అక్కడి భటు లాతస్కరులను? బాటునూ? బట్టుచే
యించుట లేదుగదా? ఆహా! శత్రురాయగానుచున్నా! బట్టివానిని
వారీపని చేయించిరా? నాగేలచేయింతురు. మానెనో? ఘనఘనము
లో జరించువారలుగదా! నాకు కాదు. అంతయు నాశ్చర్యముగా నున్న
ది” అని మఱియు తనలో దాను వితర్కించుకొనెను

మఱునాడతఁడు మరల ద్యూతమునందు గలుపొందగలవని
ధైర్యముతో నుండెను. జ్యోత్స్నులు కానుకాస్తులుగా రను మోక్షోపదేశి
కుని రావించి తన గృహచారమెల్లున్నదని యతఁడకిగను, అయచ నాని
చర్యలను గనిపట్టి “అయ్యా! తమకు గురుఁ డే కాదని సానమునాని
నున్నాఁడు. తప్పుక సర్వవిధముల లాభింపవలసిన దినమునీది” అని చె
ప్పెను. వెంటపకతి యెడనుచేతితో నుడిమినముల నువ్వొకాను
దలపఁకించి ‘అదృష్ట దేవత! యిన్నాళ్ళకు నన్ను నగించిన దేయా’ యని
మెల్లఁగ ననుకొని జ్యోతిషుని నబహుశాసముగ నీడుకొన్నాడు. నా
త్రీ యథాపూర్వముగ ద్యూతమునందుకు బయలుదేరినాడు. ఇంత
యొద్ద మూఁడు వేలగూపాయలునూత్ర ముంచి విక్రియమునొందు
నుకరముగాఁగొనిపోవుట కనువగుట్లు మొదటికిరీగవచ్చి, బట్టు
పోయెను. జూదంపుకిల్లెప్పటియట్లు ఘనములతో బడి మున్నది. అంత
వెళ్లుసరికి నూటప్రొంగునూయెను. నాఁడు పెద్ద పెద్దలది నుండు
యాడువారిలో సాలూరురాజుగాదు ముఖ్యులు. సాలూరురాజునానికి
నలుబదియైదు వత్సరముల వయసుండును. అతఁడాదాను బోయి మున్ను

దూకే. ముఖము సహజముగా పోడశకళాపరిపూర్ణమైన చంద్రమండలమునంటిదే. కాని, యెప్పుడోమి కారణముననో యేమిచ్చన్నంబైన శశి చింబము జోలియుండెను మారహాసశోభితమై యుండవలసిన యానద నము దీర్ఘాచసనూచా మైయుండెను. అతడు తక్కిన యాటగాండ్ర వలె నేరుడై బహిహాసపుమాటలాడుచు నాడక, మూగ వానివలె, నర సిగ్గునివలె నాడుచుండెను.

సాలూరుప్రభువును జూచినచోడనే వెంకటపతి కత్యుత్సాహమునొందెను. ఏలయు నతడెంతసంతోషవిరహితస్వాంతమవలె గా స్పందించునోను భవము న్యాయుమాటలో నెనుదీయఁడు తనవలెనే తఱచుగా నోడిపోవుచుండును. ఆప్పుడు వెంకటపతి యాప్రభువునకు బ్రతీక్షియై యుండుచుండెను. మొదటిమాటలో సాలూరురాజోడెను. వెంకటపతి నెల్లెను. నాసిక బట్టరాల సంతసముగల్గెను. జ్యోత్స్నా లు నున్నాశాస్త్రీయూట సత్కునమే యని హర్షించి పొగడెను.

ఈసాక్షుమూవ గీయు దూరమున నెప్పుటియట్లు ప్రకాశరాయ రామచంద్రులు చంద్రుల మామచూడిరి. వెంకటపతి వారివంశము మామపుజుఁబ్బులు జూచెను. కాని వారిమోములు నిష్కళశములు గానే చూపెట్టెను. తొడి భ్రమయేయని యతడు నమ్మెను వారిరువు గును, హుక్క గొట్టచు నొడ్రులకు మార్పుకొనుచు గ్రీడించుచుండిరి.

అదిని వెంకటపతియే జయముగాంచుచు మొహరీలు దొంతర దొంతరలుగా దనవశము జేసికొనినను, దర్వాత జయలక్ష్మీ సాలూరుతీసి వచ్చినది. గెలుపువెల్లువ యెప్పుడు నొక్కరీతినే ప్రవహించునా? అది యిప్పుడు మరలినది. అయినను వెంకటపతి నిరుత్సాహి కా లేదు. జ్యోతిషము తప్పుకొ నెటవేటునని నమ్మకకలదు. సాలూరు నృపాలునకు జయము కల్గినప్పుడు సంతోష మొదవలేదు. ఓటమికలిగి

నప్పుడు విచారముపుట్టలేదు. అతఁడు భయావస్థలయందును సామాన్యముగ నే యుండెను. వెంకటపతి యింకను వెనుదీయక ఘనముగాఁ బండియములొడ్డుచు వాడుచు నే యుండెను వానియొద్దనున్న వాజేముల దొంతులు క్రమముగా క్షీణించుచుండెను వాని ముఖవికాసమును క్షీణించుచుండెను. అందఱు నలసిరి. కొంతవిశ్రాంతిఁ దీసికొనఁదలచి ఫలాహారములు తే భటులకాజ్ఞ ముచ్చిరి. వారట్లు తే నెల్లరు భుజించుచుండిరి. అత్తతోఁ వెంకటపతి తనకు రాత్రి సంభవించిన యాపత్తును గూర్చి సవిస్తరముగ రసపోషణముచేసి తెల్పెను. కాని తన్నుగా వాడిన నాఁడు తనకుఁ జరపఁచయుండెయ్యుట సంతోషము తెలుపకుండెను.

ఒకఁడు—ఏమీ? కార్యస్యమి! నాఁడు వర్మగారెనటులే యెను రొక్కనిరి. కానిము విడ్డూరముగా నున్నది.

రెండవ—అయ్యో! మీరాయుధపాణులై యున్నారగదా. నాకాజ్ఞోలు మిమ్ము సమీపింపఁగల్గిరి ?

వెంక—మీతోఁ జెప్పితినిగదా. ఒకఁడు వెనుకనుండి వచ్చి తటాకునఁ బట్టుకొన్నాఁడు. వాఁడు నాకన్న బలీయుఁడుకాదు. కాని, మంచిపట్టు కానికి దొరకినది. దానిని విడిపించుకొనుటకు నాకు సాధ్యమైనది కాదు.

ప్రకాశ—అయ్యో! చాలవింతగా నున్నది. ఈపట్టణమునఁ జోరులు విచ్చలవిడిగాఁ జరించుచున్నారు కాఁబోలు. నాకును గాది వారివీధిదివర నిద్దఱు మనుష్యులు కాన్పించిరి. మామిడినొడ్డివఱకు నన్ను వెంబడించవచ్చిరి. నేను వెనుకకుఁదిగిరి ధైర్యముతో “ఎవరురా మీరు?” అనియడిగితిని. వాఁడు “మేము కాపులమని తత్తఱపాటుతోఁజెప్పుదు నాతోట్రతోఁ దూఱిరి. నేనుగూడఁ బరువెత్తి వారలఁ బట్టుకొనుట మంచిదని తలచితినిగాని, దామోదరదాసుగారిహితముంచిపోవు నేమో యని వాదారిని నేఁజొయితిని.

ప్రకాశరాయుడు హరికథనూట చెప్పగానే యందఱునును
 గూర్చియు, మఱియుఁ బత్తనమందలి యితరస్థలములజరగు గణపతిమ
 హోత్సవములఁ గూర్చియు, సంబాషింపఁదొడఁగిరి. మరలవారాటఁగో
 బివేళించిరి. వెంకటపతికింకను బరాజయమే సంతభవించు చుండెను.
 స్వితీయయామము ముగిసినట్లు గంటలచప్పు డతనికిఁ దెలిపెను. అప్పుడో
 కతని దగ్గరనున్న ధనమంతయు వ్యయమయ్యెను. గెలుపంతయు సా
 లూరురాజుదే. వెంకటపతిరాజుగారూ ! నేను బసకుఁబోయి ధనము
 వట్టుకొని వచ్చెదను. అంతవఱకు మీరామమండును” అని యనెను.
 రాజుగారు “అయ్యా! తమరింటికి వెళ్ళవలెనా? మీకుఁ గావలసినంత
 సొమ్మును నేను బదులిచ్చెదను. నామొద్దఁ బుచ్చుకొని యాడును.
 లేవుమరల నియ్యవచ్చును. సొందరదేమి?” అని మార్వలికిరి. వెంకట
 పతి యందులకియ్యకొని యైదువేలరూపాయ లప్పిమ్మని యడిగిపుచ్చు
 కొనెను. మరల నిండువేడుకతో నాట యారంభమయ్యెను. ఇందును
 వెంకటపతికే యపజయము కలుచుండెను. వానిమొగమునఁ గత్తివా
 టునకైన నెత్తురు లేకుండెను. నిర్భాగ్యుడేవత తన్నిట్లు పీడించుచున్నం
 దునకు గోపముచేఁ బండ్లు పటపటఁ గొఱుకుచుండెను. రాజుగాగి
 నెకకబళమున మ్రింగవలెనని యున్నది. కాని తన తీవ్రమనోవిశార
 మును బాపుటచేఁ దనకేనష్టమున్నది. డంబములుగొట్టి శారవముగా
 బ్రదుకుచున్నాఁడు. ఇప్పుడు తనగుట్టు బట్టబయలై తాను గానునకుం
 గతిలేనివాఁడని తెలిసినఁ దన వరపతిసోపుచు. అందుచే మనసు గుడి
 యఁబట్టి యతఁడూరకుండెను. మనోవేదః చే వానికి ముచ్చమటలు
 పోయుచుండెను. డగ్గుతికతో మాటలాడుచుండెను. వాఁడు నలుగు
 రిలో నగుఁబాట్లకు లోనగుట తటస్థించునని భయపడెనుగాని, లేనిచోఁ
 దనకుఁగల్గిన గొప్పనష్టమునకు వామందిర మంతయు నల్లకల్లోలముగాఁ
 జేసియుండును. అంత మూఁడవజాము కూడ ముగిసెను. సాల్వూరుప్ర

భువు సహజమైన మృదుభావణములతో 'నెయ్యలారా! నేటికి మన మాటను జాలింతమా?' యని యడిగెను. వెంకటపతి బదులు తెచ్చికొనిన యెదువేలును గోల్పోయెను. ఉడుకుబోతుదనముతోనుండి మాటలాడ లేకపోయెను. కొంతవడికి 'ప్రభువుగారూ! తమసెలవైన రేపు మరల నాడి నేను బోగొట్టుకొనిన ధనమే కాక మంత్రసామును కనుయొద్ద గెలువవలెనని యున్నది' అనిపలికెను.

ప్రభు—ఓ, పరమసంగోషము. ఆలాగుననే కానిండు. కాని యిక్కడగాదు. రేపు నాన్నేహితులైన మామగులు రాజుగారు, జయపురపురాజుగారును 'హాబసకు' "మోతీమహల్" నకు వచ్చెదరు. వారిలో మీరుకూడఁ నాకతిథులరై మాగృహంబునకు విజయము చేసితిరే! నాకు మహత్తరమైన సంగోష మొదవును. మీరు కోరిన ట్లానుకొనుటకును సమయము చిక్కును.

వెంక—తమరంతి మహాకృపతో నన్నాహ్వానముఁ జేయునపుడు రాకుండువా? తప్పక సెలవుప్రకారము వచ్చెదను. కాని, విస్తారధనముతోఁ బ్రభువు వారేఁగుచున్నారు. కడు జాగరూకులై పోవలెను.

ప్రభు—శస్త్రపాణులయిన నాథులు శకటముతో నావల నాకొటకు వేచియుందురు. నాకేమియును భయము గలుగదు.

అందఱును దమతమ గృహములకుఁజరిగి, ప్రకాశరాయఁడును రామచంద్రుఁడును మఱియొక గడియవటకాడి తమదారిని బోయిరి. వెంకటపతి బసకుఁబోవుచు మామిడిదొడ్డిదగ్గఱకు వచ్చినప్పుడు, నిన్న జరిగినదంతయుఁ దలఁపునకు దెచ్చికొనెను. నేడు తనకంటె దరిమిలైనవారుగాని తన్నెదుర్కొనరని తలచి నిర్భయముగాఁ బోయెను. ఇంటికిఁజని పాన్పుపై శయనించెను; గాని నిద్దరపట్టలేదు. "అయ్యో! ఈదుర్వ్యసనమునకు లోనయి సొమ్ము వమ్ము చేసికొంటినే! ఇప్పుడు

నాకేదిచారి! పోయినదనము మరలనాకెట్లు లభించును? కారవనీయుఁ
డగు పుడమితేని యవ్వును దీర్చుటెట్లు? నాయొద్ద మూఁడుపేలు
మాత్రమే యున్నవే! తక్కువయగు రెండువేలెచ్చటఁ దేగల
ను? ఆడితప్పితి నేని నలుపురిలోఁ దలవంపులగునే!" అని విచారించుచుఁ
గండ్లు తెరిచికొనియే యుండెను, అంత 'వెంకటపతి! నీకర్మఫలము నీ
వనుభవించక దీఱ"దని ముమ్మాటునెక్కి చెప్పనట్లు 'కొక్కొక్కో"
యని కుక్కుటములు కూయసాగెను, జనుల కలకలము విననయ్యెను.
వెంకటపతి నిద్రపట్టక శయ్యనుండిలేచి యావలకుఁబోయెను. అహ
ర్మఖోచితకృత్యముల నిర్వర్తించి యొకపడకకుర్చిమీఁదఁ గూర్చుండి
యతఁడెట్లు తలపోయసాగెను. "అయ్యో! నే నవివేకశిరోమణినే! వృధ
గాఁ బదివేలరూపాయలను మాలతీకేల గుచ్చితిని? ఇప్పుడవి యుం
డిన నెంత బాగుగనుండును! అది నాకొఱకుఁ బనిచేయుచున్నదా? వట్టి
మాట. అదెక్కడ చేయును? తనపన్నుగడనుగూర్చి యొక్క వార్త
యైనఁ బంపినదికాదు గద! అది సజీవురాలై యున్నదని మాత్రము
వింటిని. అహహ! ఇప్పుడమెకు మొన్నరాత్రీ నేను వాని గలసికొం
టను గుఱించి తెలుపుటమేలగునేమో! విజనుగా నామె నాకై పని
చేయుచుండిన, నీవార్త నామె కెఱుకపఱుచుటయే లెస్స ఈసాయంకాల
మునఁ గ్రిందనుమీఁదను బడియైన నవ్వద్రవ్యమును సగపాదించితిని,
నేను గోటలోఁ బాగవైచితి ననుటయే. లేక వేఱువిధంబుగ నుండునేని
యావంక నాయాశలు భృశముగ వాశమునొందును. (ఆవంక ననఁగా
నరవిందవంకయనుట) అప్పుడు మాలతీ మంతనములు ముటఁగల
యను. ఆమెజిత్తు లుత్తరవియగును. వెంకటపతి బాదగాఁడై—ధనమం
తయుఁ గోల్పోయి—కాసునకుగ గతిలేక—చిట్ట చేతికివచ్చి—వాడ
వాడల బిచ్చమెత్తుకొని చున్నాడని దుర్యశస్సు నాకుఁ గల్గునుగాఁ
బోలు. ఓమాలదైవమా! అడుగుకొనితిను ముండకొడుకులను గాపాడి

వావంటి కులీను నువ్వేమీ చేసేదేమిరా? నేను నీకేమివిషముఁ బెట్టి తిని?"—ఇంతలో నతని సేవకుఁడువచ్చి 'అయ్యా! తమ కొఱకెవ్వఁగో యిద్దఱు పెద్దమనుష్యులువచ్చిరి. సెలవయినఁ దీసికొనివత్తును.' అని చెప్పెను. అతఁడు నిర్వేదముతో "సరియే. తీసికొనిరమ్ము" అని వారికై యెదురు చూచుచుండెను. అప్పుడు ప్రకాశరాయ రామచంద్రులతో నాకరు ప్రవేశించెను. 'వీరికి నాతో నేమిపని? ఈప్రభాతమున వీరలు నాయొద్దికేల రావలె?' నని వెంకటపతి యత్యాశ్చర్యముతో ననుకొనుచు 'స్నేహితులారా! దయచేయుఁడ'ని వారలను దనదగ్గఱనున్న యాసనములమీఁద నాసీనులఁ గావించెను.

ప్రకా—వెంకటపతి రాజుగారూ! ఇంత యరుణోదయమున వచ్చి మీయమూల్యకాలము నాక్రమించినందులకు క్షమింపుఁడు.

వెంక—నాకు మీరాక యేమియు నుడు లేదు.

వీరలు తనకేమేని సాహాయ్యమునుజేయఁగలరేమో యనునాశ యతనికిఁబుట్టెను. వారువచ్చినపని తెలిసినతరువాతఁ దనగొడవ చెప్పు కొనవలెనని యనుకొనుచుండెను. ఇది వారికి ముందుగా నల్పాహారము లొసఁగి వారిమెప్పును బొందఁదలచి 'ఒరీ! సేవకా! వంటచేయు నాతని మంచిరొట్టెలుచేసి వట్టుకొనిరన్నునుము.' అని యాజ్ఞాపించెను. అచిరకాలములోనే రొట్టెలు తేబడెను. అతిథులరుపురును మొగమోట మించుక యేనియు లేక భుజింప నారంభించిరి. వంటలవాఁడన్ని రొట్టెలఁ దెచ్చిన నవలీలఁ దినివైచుచుండిరి. అతిండిపోతుల సామర్థ్యమునకు వెంకటపతి వెఱఁగుపడుచుండెను. వారు తమశక్తి వంచనము లేకుండ భోజనములుచేసి, చేతులుగడిగికొని కూరుచుండి తామువచ్చినపనిఁ దెలుప గమనించుచుండిరి. ఒండూరు లంగీకార సూచకములైన చూపులఁ జూచుకొనిరి. కనుపన్నులఁ జేసికొనిరి.

అయిదవ ప్రకరణము.

—❧—

ప్రకాశరాజు రామచంద్రులు.

ప్రకాశరాయణ్డే మొదట మాటాడనారంభించెను. కాని యశోడు పెదవి కదల్చుటకుఁ బూర్వ మొరచూపులు తన నెయ్యునిపైఁ బటసి యతని యనుమతిని దెలిసికొనెను. వారు నేత్రావధానమును జేయసమర్థులు కావునఁ దమమనోభావముల నుండొరుల నయనచల నములనుబట్టి యెఱుంగఁగలరు ఇప్పుడు తాను బ్రదిగ్గింపఁజూపు నాట కమునకుఁ బ్రకాశరాయణ్డు సర్వవిధముల స్వమైనపాత్ర. అతఁడెట్లు భాషింపఁ దొడఁగెను.

ప్రకా—వెంకటపతి రాజుగారూ! మీతో మేము మాయ యు. మర్మమును విడిచి మాటలాడుచున్నాము. ఈనాల్గుగోడల నడుమ మనమాడుచుడులు పరమరహస్యముగా నుంపవలెనుజుడి. మన మేమి యు భాషింపనటులే వర్తింపవలెను. రామచంద్రుడన్నా! మాయభి ప్రాయ మంతియేకదా?

రామ—అంతియే. సరిగా నంతియే. అన్నా! చెప్పవలసినది వేగిరము చెప్పుము.

ప్రకా—అయ్యా! మీకుఁ గొంచెము ధనవిషయము కష్టము లు కలవుగదా? అందులో దస్తునకు 'నిక్కచ్చి' గానున్నదికదా?

వెంక—అయిన నేమి? ఈప్రశ్నమున మీయూహ యేమి?

ప్రకా—నాయూహ మీకు సామ్యునకుఁ 'నిక్కచ్చి' గానున్న దనియే. అన్నా! అదియేకదా మన యుద్దేశము?

రామ—అవు నదియే. వెంకటపతిరాజుగారూ! మాయన్న యేమిపలికినను మాయిరువుర యభిప్రాయమనియే నమ్మును. ఆయన నైపుణ్యముతో చుకయోగించిన 'నిక్కచ్చి' యనుమాట సత్యము.

వెంక — (నిర్వేదముతో) ధనమునుగూర్చి చిక్కులే వడుచు న్నాననుకొనుడు. ఆసంగతిమీరే? మీరు నాకేదేని సాహాయ్యము చేయగలరా?

రామ — ఆయభిప్రాయముతోడనే మీకడకు వచ్చితిమి. అం నునుగూర్చి సవిస్తరముగ మాయన్న వాక్కువ్వగలడు.

వెంక — సరియే. ప్రకాశరాయఁడుగారూ! మీరుచెప్పఁదలఁచినది త్వరలోఁ జెప్పఁడు. నాకావలఁ గొంతపనియున్నది.

ప్రకా — అయ్యా! శొందరపడకుండు. 'శాంతమ్ భూషణమ్' అని పెద్ద లిందురు. అట్లయిన మీరు సామ్యునిషయముతోఁ జిక్కులు పడుచున్నట్లుండుననుచున్నారు. ఒప్పుకొని కేమిచేయుదురు? నాకు ను మాయన్నకును గేరళసాముదిగ్గిశాస్త్రములు బాగుగాఁ దెలియును. నిన్నరాత్రి సాలూరురాజుగారు మీధనమంతయు నాకర్జించుకొన్నప్పుడు మీ ముఖవిలాసమును బట్టియే మీయవస్థను మేము గ్రహించితిమి. అన్నా! కాదా?

రామ — అవును. నిశ్చయము. అప్పుడే మీస్థితి మాకవగతమైనది.

వెంకటపతి కీసంభాషణ మేమియుఁ గిట్టుటలేదు. కోపముచేత మోముజేవురించుచుండెను. కాని యిదితగినయదనుగాదని దానినడఁచుకొని “మిత్రులారా! మీరిట్లు ‘అసావాదిత్యోబ్రహ్మ’ యని చుట్టిచుట్టి చెప్పక త్వరితముగఁ జెప్పఁ గోరెదను. వ్యవహారవిషయైకసంభాషణ మతిసంగ్రహముగ నుండవలెను. మఱియు వృథాగాఁ గాలయాపన మగుచున్నది” అని చెప్పెను.

ప్రకా — అయ్యా! మీకు వినుగు గల్లింకలే? చెప్పెద నాకర్జింపుడు. ఇన్నినాళ్ళనుండియు మీగెలుబోటముల శ్రద్ధతో

జరిగిలించుచున్నాము. ఒక్కనాడు దక్క మీకు జయము కలుగ లేదు గదా? ప్రస్తుతము మీమొద్ద మీ మేనమామ యిచ్చిన యేబదిపాదాంశములలో నొక్క దమ్మిడియైన లేదనుట విద్విచారము కదా! మీ శ్రేష్ఠవిద్యనో యెఱిగియున్న దప్పు గౌరవముగా దినములు గడుపలేరు. అన్నా! అంతియేకాదా!"

రామ—వాస్తవము. స్వర్ణవిద్య యీయన కెట్లు రాగలగు?

వెంకటపతి లోపల. బంగ్లా పటపట గొర్రుచు 'అయ్యా! అంతయు సిక్కువమే యనుకొందము. మీరు సలువదలచిల సాయ మేదియో వెంటనే తెలుపుము' అని యడిగెను.

ప్రకా—అలాగున రండు. మీరు సాలూరురాజుగారి కీయవలసిన మొత్త మీయగలరా యీయలేరా? దావక చెప్పును.

వెంక—ఈలేనని చెప్పినది యనుకొనుడు. మీరేమిచేయగలరు?

ప్రకా—ఏమియు సియనని యనకుడు. మూడుపాదాంశము మీయగల రనుకొందును.

ఈపలుకులువిని వెంకటపతి యత్యాశ్చర్యపడెను. తన మొద్ద నున్న రొక్కము పగిలిపోగా నెట్లు తెలిసికొనగల్గిరాయని యాగోచించుచు 'బ్రహ్మాత' మేమియు మాటలాడక యుండెను.

ప్రకా—అయ్యా! చూచితిరా! మేమెట్లు మీరహస్యముచు గ్రహింపగల్గితిమో! మాయొద్ద నట్టియశ్శతవిద్యయున్నదని మొదటనే మనవిచేసితిగదా? గతించినరాత్రు మీ వదనవైఖరి, పలుకుల తీరు, నడక సరణి గనిపట్టియేమిడి యిట్లుకనుగొనఁజాలితిమి! నిజము చెప్పెదను వినుడు. మీరు మొన్నరేయి నాలుగువేలు తీసుకవచ్చిరి. మూడంతలు గలిచిరి. సిన్నరాత్రు సాలూరుప్రభువుతో 'దొమ్మిది వేలుపెట్టి యాడిరి. నుటియు మీరంతయునోడి యింటికిఁబోయి కావలసి.

సామ్మూ దెత్తుమనిరి. కాబట్టి మీరు గెలుపొందిన వండ్రింకువేలలో మూడుమాత్రము లొగిట దిగవిడిచి యుండురని మేమంచన వైచితిమి. మాయంచన సరియయ్యె. అన్నా ! అంతియేకాదా ?

రామ—సిశ్చయముగా నంతియే. మన లెక్కలు తప్పుటయే ?

వెంక— అట్లయిన నేను సామూరురాజున కీయవలసిన యెగువేలొక్కసారియే యిచ్చుటకుఁ దక్కుఁగల రెండువేలును బనులిత్తు మునురా ? లేక యేదైన మార్గమునుజూపఁ దలఁచితిరా ?

ప్రకా—బను లీయఁగలమా ? అది చేయలేము. ఆసనము సమకూరు మార్గమును జూపెదము. అన్నా ! అదేకాదా మనము చేయఁగల సాయము ?

రామ—అవునదియే, అంతకంటె నేమియుఁ జేయఁజాలము.

వెంకటపతి పూజనీయుఁడగు రాజు ఋణమెట్లు తీర్తునా యని యాలోచించుసమయాన నయాచితముగ నిట్టి సాహాయ్యము తనకు దొరకినందుల కతిమోద మందెను. నూత్నాగతులును నెండోరు లపాంగవీక్షణములఁ జూచికొనిరి. వారిమాటలు చమత్కృతి, చూపుల పొంకము చూచి వెంకటపతి వారు సాయమొసర్పఁ గలరా యని సంశయించు చుండెను.

ప్రకా—అదిగో! మరల నేమో మీ రాలోచించుచున్నారు. అది యేదియో చెప్పనా ? మీకట్టిసంశయ మేల ? మీకు సాయము చేయలేని యెడల నేల మీకడకు మేము వత్తుము ? మేమెంత బీద వాండ్రమైన నామాత్రీపుసామ్మ మీకు బను లిప్పింపలేమా? అన్నా ! మన కింతమాత్రీపుధనమును సంపాదించు టొకకష్టముకాదు కాదా!

రామ—ఏమియుఁ గష్టమైన పనికాదు. కాని యింక నాలస్య ముచేయక యీ మహమ్మదీయునిగుఱించి చెప్పుడు.

ప్రకా— నేనును చెప్పబోవుచున్నాను. వెంకటపతిరాజు

గానూ! ఈయూరిలో నొక మహమ్మదీయవర్తకుడు గలడు. అతడు నూటి కేబడిచొప్పున వడ్డీ పుచ్చుకొనుటయే కాక, సకాలమునా జెల్లింపనియధమర్జులను గారాగ్నహమునకుఁ గూడఁబంపుచుండును. అతఁడట్టి కూర్మిఁడైనను నూయెడమాత్రము స్నేహభావము నహించి యున్నవాడు. మేము గీచినగీటుదాటఁడు ఇప్పుడు మేమిద్దఱు మరల యొద్దనుండియే వచ్చుచున్నాము. మీస్థితియంతయు నతనికి నివేదించి రెండువే లెల్లయిన మీకప్పీయక తప్పదని చెప్పితిమి. నెలగోఁ దీర్చి వైచుపద్ధతిని మూఁడువేలకు మీరు పత్రమువ్రాసిన మీశాసనమిస్తునని యతడు వాగ్దానము చేసియున్నాడు

వెంక—సరియే. ఇంత సేపటికిఁ దెనుల్పి చెప్పితిని కాని మీరిట్లప్రార్థితముగ నాకు సాయముఁ జేయఁ గడంగుటగో మీయభిప్రాయ మేమి ?

ప్రకా—కాకికవ్యాపారమన నిట్టిచేకదా ? మేము పనమకాకి కులమని మీరెఱుంగరా? మఱియు మీస్నేహము సాపాదించి మనము ముగ్గుర మొక్కరీతఁ జరింపవలెనని కోరిక ఇగో విట్లు వచ్చితిని.

వెంక—మీయదేశము నాకంతగా ద్యోలికము కాలేదు.

ప్రకా—మీకు మా యభిప్రాయములు తెలిసిన నేని, తెలియకున్న నేమి ? మీకా తురకయొద్ద బదులు కావలెనా, అక్కడ లేదా ? చెప్పుడు.

వెంక—అయ్యో ! తప్పుకొ కావలెను.

ప్రకా—బాగు అన్నా ! బాగుకాదా ?

రామ—ఇంకను మెల్లఁగా నంతువా ? మిక్కిలి బాగు మిక్కిలి బాగు. మఱి మఱి మిక్కిలి బాగు. ఎన్ని విశేషములు జేర్చవచ్చును.

వ్రా—సరియే. ఇక్కడ కిది తేలినది. అయ్యా! మీకీసాయం కాలమున సొమ్మందిపోవును. మీరు విందుఁ గుఱచుటకై సాలూరు రాజుగారి లోఁగిటికిఁ జొవునప్పుడు దానినిబట్టుకొని పోవచ్చును. నాకు మాయిద్దఱ నాహాస్వముచేసినట్లు కాన్పించదు. అన్నా! కాదా?

రామ—లేదు. పిలువలేదు. మఱిచిపోయియుందురు. అన్నా! వేళ మించిపోవుచున్నది. తరువాతఁ జెప్పవలసిన విషయములఁ జెప్పుము.

వ్రా—అయ్యా! మీరు 'మోతీమహల్' లో నాతిథ్యమును స్వీకరించినపిమ్మటఁ బ్రభువునో నాటకుఁ గడంగుదుకుదా! మీరు మరల నప్పుచేసియే యాట ప్రారంభింపవలెనుగదా? ఒకవేళ మీనవ్వుమును గప్పి పుచ్చునంతటి మొత్తమును మీరు గెలువలేకపోవుటయే కాక, విస్తారధనము నెప్పటియిట్లోడిపోవుదు రనుకొందము. అప్పుడు మీ రేమిచేయ నిశ్చయించుకొంటిరి? అంతటితో వెళ్ళివతి రాజుగారు దివాలా, తీయవలసినదే? మీ రేనూనియో గోనియో చూచుకొన వలసినదే? అన్నా! అంతియేకాదా?

రామ—అంతకంటె మఱేమి చేయఁగలరు? కానిమ్ము. దీనికిఁ బ్రతిక్రియకూడ వడిగాఁ జెప్పి ముగింపుము.

వ్రా—ఇదిగోఁ జెప్పుచున్నాను. మిత్రమా! ఓడిన మీకుఁ జాలఁ గష్టము సంభవించును. గెలిచిన నమితానంద మొదవునని నేను వేఱ చెప్పవలెనా? సాలూరురాజున కేమికొదవ? కావలసినసంతధనమున్నది. చక్కగా నాడనుం గలఁడు. ఆతఁడెంతటి యువజయము పొందినను వెనుదీయక లెల్ల నాటువఱకు నాడుచునే యుండునుగదా. అదంతము మీకు ననుభవమే. ఇప్పుడు మేము జూదమందు జయముఁ గొందు మార్గమును మీకుఁ దెలిపెద మనుకొన్నాడు. మీకు సమ్మతమగునా?

వెంక—(వికసించిన మొగముతో) జయముఁగాంచు మార్గమా? చూపెదరా? నాకు సమ్మతము కాకుండునా? (అని కొంత వడి నాలోచించి) మీయభిప్రాయమిప్పుడు నాకు స్పష్టమైనది. మీరు గెలుపొందుదారిఁ జూపుఁడు; నేను దానివలన లాభముఁ బొందితి నేని మీరుకూడ నావలన లాభమొందఁగలరు. త్రిశుద్ధిగ నమ్ముఁడు

ప్రకా—అట్లురండు. లౌక్యమన నట్టిది అన్నా! కాదా?

రామ—అవును. ఇఁకఁ బర్యవసానముందెల్పుము. వెంకటపతి రాజగారు మర్యాదపంతులు. వారెప్పుడును లోటుచేయరు.

ప్రకా—నయ్యుఁడా! ఇటుచూడుము. ఇవిగో! అని జేబు లోనుండి యొకజత పాచికలను దీసి యిచ్చెను.

వారిరాకకుఁ గారణమంతయు వెంకటపతికి లెస్సఁగాఁ దెలిసెను. ఇంతకుమునుపే యుద్వాహనూడియుండియుఁ బదపడి కపటచ్చత్తిగో మేనమామకూతుఁ బోణయమాడు యత్నముల్పలుప వెనుదీయని వాఁడు, ఆవలనిజస్థితి లోకమునకుఁ దెలిసినపిమ్మటఁ దన భార్యచనిపోయినదని బొంకుటకుఁ గొంకనివాఁడు, అజాతశత్రుసన్నిభుడగు పెద్దమేనమామ మరణించెనను దుఃఖమైన లేక మతనిగదిగోనున్న మరణశాసనపత్రముపహరింప సంకల్పింపనివాఁడు, నేడుమాత్రమియత్తుములఁగొనుటకు సాధేహమొందునా? వానిని వెంకటపతి కైకొనెను. తరువాత వారికాసారెలనుగూర్చి జరగిన సంభాషణమంతయు వ్రాయనక్కఱలేదు. అవి సీసముపొదుగఁబడిన దొంగపాచికలు, ఎల్లప్పుడు గలుపును జూపువైపుననే యవివడునని ప్రకాశరాయఁడు చెప్పి చూపెననినఁ జాలును. అటుతరువాత మోసకృత్యముచే వెంకటపతి గలిచి తెచ్చు ధనమెట్లు పంచికొనవలెనో నిశ్చయించుకొని, తురకకడకుఁజని వెనుకఁ జేర్చొక్కఁబడిన పద్ధతులమీఁద రెండువేల రూకలును బట్టుక వచ్చిరి. అన్నమిన్నలు మన్ననలఁ గైకొని తమ గురవులకుఁజనిరి. వెం

కటపతి తాను రెండుదినములక్రింద నొక పూర్వపరిచయునిఁ గలసి
 కొనుటయుఁ దానుజేమముగా నుడుటయు మున్నగు సంశయము లొక
 కమ్మయందువ్రాసి మొక కూలివానిచేత దానిని మాలతికిఁ బంపెను.
 తానుమరిలఁ గొంతనాటన మాడవచ్చునను తలఁపుచోనుండి, యైశ్వర్య
 మెట్లు నిమిసనిమిసమునకు మార్పొనఁచుచున్నో, యెట్లు దేవతాకింక
 ను దనయందు దయ తప్పకయుండెనో తలపోయుచుండెను. అట్టియో
 చనలో నొక్కయనుమాన మతనికిఁదటెను. ఈయనుమాన మాట
 కాశరాయ రామచంద్రుని న్నంతసేపు పుట్టనేలేదు. అప్పు డేసం
 దేహములకు మనస్సునఁజోపేలేదు. రామగుంటలపూర్వమువలకు వా
 నిరువురెవరో ఘనులనియు, వ్యర్థముగా ధనము పాడుచేయుచున్నవార
 నియు నతఁడుతలఁచెను కాని వారితరువాతచర్య జూడ వాగే తన్నుఁ
 గొల్ల పెట్టుటకై నాటిరేయి దారికాచిన దొంగలని యతనికిఁ దోచె
 ను. ఈయూహ యతనికి పాతమున మెఱపుమొఱయుచున్నను నుదిని
 దట్టినతోడనే యతఁడు వారిలో వ్యవహారములు నలుపుటకుఁ దొందర
 పడి కడంగితినిని యించుక చింతించెనుగాని యావల నెఱుఁగో సమా
 ధానపఱుచుకొని యిట్లు తనలో దాననుకొనఁజొచ్చెను—“అవును.
 నిజముగా వాండ్రో, అనుమానపడఁకకటలేదు. నాఁడఁఘనునిబండి
 నడ్డగించినవారును వారలే. నన్ను నరికట్టినవారును వారలే. ఇప్పుడట్టి
 వాండ్రితో వ్యాపారమునకు దిగితిని. దానినలన నపఖ్యాతి రాదుగ
 దా? వీలవచ్చును? వారికే రానప్పుడు నాకెట్లట్టి సుఖవింతును? మ
 టియు నిప్పుడట్టివాండ్రితో జేరినఁగాని కాలము సరళముగా జరగదు.
 వాళ్ళొకలన్నియు సిద్ధించుటకు వీరలను బురస్కరించుకొనుటయేలేస్స.
 వచ్చినయవకీర్తి యిదివఱకే వచ్చినది. కొత్తగా నెక్కువ రాఁజోదు.
 కావున వెనుదీయక వారితోఁ గలసిమెలసి ప్రవర్తించును.”—మొక
 కటపతి యెంతకైనఁ దగును. వానికి మనస్సాక్షి మొక్కవోయియున్న

దని యిదివఱకే చెప్పి యున్నాముగదా. మనస్సాక్షిభయములేనివాని కి నీతితో సంబంధమేమి? క్రిందనో మీఁదనో పడి తన స్వములు పూరించుకొనవలెననియే యతఁడు యత్నించుచుండెను. మోతీమహాలావట్టణమందలి రఘుహర్యములలో నొకటి. అది యొక యెత్తఱుఁగ ఫలమందుఁ గట్టఁబడి యున్నది. దానిచుట్టును విశాలమైన శృంగారపు వనముగలదు. అందు సమస్త ఫలవృక్షములును బూలమోఁగలును గలవు. నిర్మల జలపూఁతంబులగు కేళాకూళులు, సయనోత్సవదాయకంబులగు జలయంత్రములు సిదాఘశ్రీనూపహరణసమర్థంబులగు విచిత్రసిర్మితాచ్ఛాదనంబులును బెక్కులందుఁ గలవు. వేయేల? అయ్యది సర్వోద్రయ సౌఖ్యాలవాలంబనవచ్చును. సాలూరుప్రభువు జగన్నాథవర్మ వత్సరమునకుఁ దొమ్మిదిమాసము లిచ్చటనే కాలముగడపును. అతనిఁగూర్చి యిదివఱకే యిచ్చుక తెలిపియుంటినిగదా. అతఁడుబ్రహ్మచర్యదీక్షయందున్నవాడనియు, జనువరు లెఱుంగనలసియున్నది. వేంకటపతి మున్నగువానితో ద్యూతవ్యవసాయందుఁ దగిలియున్నవాడని యతఁడు కేవల వ్యసనపరుడని తలఁపఁకును. అతని చరిత్రము మీకే ముందు తెలియఁగలదు.

సాయం కాలమయ్యెను. పక్షులు కిలకిలారవములు సేయుచు, దమతమ కులాయములను జేరుచున్నవి. బిడ్డలు పేడలమీదఁ బరుగులెత్తుచు, జడల బర్వెడు కొంగలగుములను జూచి 'కొంగా! కొంగా! నాగోళ్ళుపుచ్చుకొని నీగోళ్ళి'మని యడుగుచుండిరి. లేతపెన్నలగు వృక్షాగ్రములయందును, నుత్తుంగహర్యశృంగములయందును బాఁకుచున్నవి. దాదులు చిన్న బిడ్డల నెత్తుకొని యూర బైటఁ దిరుగుచు, జంపమామను జూపుచు, శిశ్రుకథలఁ జెప్పుచు, కవ్యక్తమధురస్వరముతో నాశిశువులు నెప్పుడునుకుల కూఁగొట్టుచు బువ్వఁ దినిపించుచుండిరి. దేవాలయములలో జేగంటచక్రదులు, స్వస్తివాచకుల మనోహర

స్వరములు, వినవచ్చునుండెను. అట్టితఱిని వెంకటపతి నిలువవలువలు ధరించి తలకలమికినిన సంపెంగనూరెయొక్కయు, మేనవలదికొన్నచందనముయొక్కయు, బుట్టములఁ బూసికొన్న యుత్తరుయొక్కయు నువాసనలు కలుగడలకు వ్యాపింప నూయలుమీఱుచుచు “మోతీమహాలు” నఁ బ్రవేశించెను. భటులొకనికి వినమ్రితై నలములొసర్చి దానినొసఁగిరి. భవనమధ్యమగునన్నవిశాలమై యుగారమున గొందఱు అతిథుల రావాసీనులై యుండెను. అతఁడు వెంకటపతికి సాదరముగ స్వాగతముచ్చెను. వెంకటపతి యుఁ గొంతసేపు కుశలప్రశ్నాది కముల జరగించి తనతనియొద్ద బగులుపుచ్చుకొనిన యెరువేల రూకలును నిచ్చివైచుచు ‘ప్రభువువారికిఁ గడుగృతజ్ఞుడ’నని వినయపూర్వకముగ మనవిచేసికొనెను.

ప్రభు—అయ్యో! తమరిట్టి స్వల్పవిషయములలో గృతజ్ఞతను దెలుపనక్కఱలేదు. మనము మామిత్రైవర్గమునకు గూడ భుజించి యావల సారెల నాడుకొందము. నిన్న మీరుచేసిన ప్రతిజ్ఞ మింతవేరేదు.

వెంకట—చిత్తము. అటులైన నాలస్యముచేయక భోజనములకు తచెదము.

ప్రభు—అటులనే కానినాడు, అందఱును వచ్చిరి. (కలముఁ జూచి) ఓహోహో! ఆయన రా లేదుకాబోలు.

వెంకట—ఆయన యెవరు?

ప్రభు—ఒక యునుడు. సూతన పరిచయును. పేరుమాత్రము జ్ఞప్తివచ్చుటలేదు. నా “దివాను”నకుఁ దెలియును. (అంతద్వారము వంకఁ జూచి) అదే! ఆయనయు వచ్చియున్నాఁడు.

అక్షణమందే యొకసుందరవిగ్రహము లోనికిఁ జొచ్చెను. జగన్నాథవర్మ యాయతిథినిగూడ ననూనాదిరమున కారవించి కూర్చుండ

నియమించెను. అక్కడనున్న తక్కిన ఘనులంతని జూచిన ఖోడనే 'ఓహూ! సుగుణవర్మగారా! దయచేయు' డని పలికిరి. వెంకటపతి యాసుగుణవర్మను జూచి యచ్చెరువొడి కొయ్యబొమ్మనలె గావడి యట్టై కూర్చుండి యుండెను.

ఆటవప్రకరణము.

సుగుణవర్మ.

సుగుణవర్మ పూర్ణకావయ్యుడగుచుండెను. అంగసాష్టవమును దగ్గఱ నుండి పరిశీలించిన నేమైన లోటు కనుపించునోమోకాని దూరమున నున్న మిగుల సుందరరూపుఁడుగ నే యతఁడు కాన్పించుచు. అతఁడు ధవళాంబరములు ధరించి మూర్త్యైకకొన్న నైర్మల్యమునానుండెను. అక్కడ నున్న వారిలో జాలమంది కతఁడు పరిచముడని వారతని కిచ్చిన స్వాగతమునుబట్టియే తెలిసికొనవచ్చును. జగన్నాథవర్మగారా తనిని దక్కినవారికిఁ దెలియఁజేసి యతని సుగుణాతిశయముల నిందుక చెప్పెను. అతఁడు తన సహజసౌశీల్యమును వలసినప్పుడు వెల్లడిచేయు చు, గులీనగర్వ మేమియుఁ జూపక, యాత్మగౌరవముఁ గాపాడుకొను చు మాటలాడుచుండెను.

ఈతఁడు తన్ను నాఁడు ఘనులైన ప్రకాశరామరామచంద్ర నామకచోరులనుండి రక్షించినవాడే యని తెలిసి వెంకటపతి వెనుకఁ జెప్పఁబడినరీతి తిచ్చనడియెను. ఇదివఱ కతనిస్వభావ మంతయు మనకు విశదమేకదా! హృదయస్థితాభిప్రాయములను ముఖమునందుఁ గన్పడ నీకుండ వాఁగురింపఁ గలఁడని వేర చెప్పవలయువా? సాహురు రాజుగారు సుగుణవర్మ సుగుణములనుకూర్చి యిండుక ప్రస్తుతించి, "వెంకటపతి రాజుగారూ! ఈనా స్నేహితులు సుగుణవర్మగారు మీ

కి హించయ్యారు కాబోలు. ” అనియెను. వెళ్ళటకలి “అయ్యో! ఈయన సాకుల గొల్పినాడు కాదు. ఇతడు బుద్ధిమంతుడు పని నెఱుంగుచును. వాడు నన్ను చూచుట భోజనమునకు పిలువజేయుచున్నాడే” యనివలి కెను. వక్రభువు “నీమీ! నీమీ మిమ్ముల గాపాపించాను?” అని సూక్ష్మ ర్యమున ననెను. వెళ్ళటకలి తనకుర్చి నుగుణవర్మ పీఠమువద్దకు కీ ఛ్చుకొని, మునిసి “నెక్కువచచ్చునో” ముగిసినవలెనని చూడెను గాని, యేమో కాని నుగుణవర్మ పీఠస్థనీవువచ్చునో” నూరకుండెను. అ తని కేమి కారణము బుద్ధివో మనకెట్లు తెలియును? ప్రాయశః అశుభం త్వరపడి సూక్ష్మ పునఃపరీక్ష నెయ్యి యిది గల్పించుకొని కలసిపెరిచి మాటాడుట కీచ్చగింపఁ దనుకొనుచును. అతఁడు “మున్నరాత్రి నె వెళ్ళవలెరాజుగారికి నేనుజేసిన చిహ్నసాయమున కింతగా సాస్తవనియు దనుగాను. అట్టి యాపదచూడినప్పుడు సమీపచతురులు వారెవరు శో డ్పడకుండ నూరకుండగలరు?” అని చూర్వలికెను.

అంత నొక సేవకుఁడువచ్చి భోజనమునకు సర్వ మామస్త మయ్యెనని చెప్పి సందఱునులేచిరి. భోజనములకాలము వెండియరఁటా కులు వరుసగా బెట్టిరి. ఒక్కొక్క చూకుచుట్టు నెన్నియో వెండిగిన్నె లుంపఁబడెను. ప్రతిఘనునకు బాగాదు పూలుగల వెండికోళ్ళపీటలు కూ ర్చుచుటకుఁ జేరఁబడుటకును నమర్పఁబడి యుండెను. ఒక్కొక్కపీటకడ సుగంధతైల పూరితమగు కాచదీప మొక్కటి యుంపఁబడెను అం దఱును దత్కొనోచితపరిధానధారులై వచ్చి యాసీనులైరి. వెంకట పతి నుగుణవర్మ ప్రక్కనున్న పీఠముపైఁగూర్చుండి యుత్తరమాటలపాఠం కము, పుట్టముల నాగరకత, మున్నగునవి శృద్ధతోఁ దిలకించుచుండెను. కాని నుగుణవర్మ మితభాషియై యుత్తరవంకఁ దఱుచుగాఁ జూచుటయైన లేకుండెను. వెంకటపతికిఁ జూడఁజూడ వంతయు సాశ్వర్యముగా నుండె ను. తాననుకొన్న మనుజుఁ డానోకాదో, తాను బారకుడనేమోయని

మూడు నాలుసా గ్లాసనివైపు చూచెను. తుదకుఁ దనలో
 “అతఁడేయై యుండవలెను. కానిదో మొన్నరాత్రి యేల తన మొగ
 ముఁ గనఁబడి వింటనే, యితఁ నతిప్రసంగముఁ జేయఁజేల్లనివాని
 కైవడి, మాయమైపోయెను. కాని, యీమాఁగ్నేమి? ఇది యెట్లు కలిగె
 ను? అదృష్టము! కానిమ్ము. నేనుమాత్రము మానముద్రవహించి
 యుండవలెనుగాని వానినిగుఱించి యేమియు నితరులతోఁబట్టరాదు.
 పత్రిక నేని నారహస్యము లన్నియు బయటఁ బెట్టఁగలడు.” అని యచ
 కొనెను. వెంకటపతి కేమి హేతువుచేతనో గాని యేమియుఁ దోచుట
 లేదు. అపరాధములు పెక్కు లాచరించిన వానిమనస్సట్లు పత్రికవిష
 యమందును భయపడుచు నా దోశనముంగొందుచుండుట సహజమే
 కదా! ఇట్టితఁడు చిత్రమంగుఁ దబ్బిబ్బుపడుచుండ, నుగూఁదవర్ణయథా
 పూర్వముగానే యుండెను. అతని ప్రవర్తనముందు విశేష మెద్దియును
 లేదు. తన్నుఁగూర్చి వెంకటపతి యేమియు సాహసించి వెల్లడిచేయుఁ
 జాలఁడని యాతఁ డెఱుఁగునేమో? లేక తన రహస్యములు వెలి బడి
 నను దనకేమియు భయము లేదని యూహించియే యారోగి నిర్భయ భా
 వముతో నుండియుండవచ్చును.

భుజించుతఱి సందఱు వేడుకనుడు లాడుచుండిరి. వదార్థము లతి
 రుచ్యములుగ నుండుటచేఁ గొందఱు వానిని బొగడచుండిరి. ఒకపంక్తి
 లో నడుమను గూర్చుండిన సాలూసునరపాలుఁడు తన స్నేహితుల
 హాస్యరసపూరితవచనముల కప్పడప్పడు ప్రత్యుత్తరము లిచ్చుచుండ
 నుగాని, యంతగాఁ జొరఁబడి విస్మయభాలాపము లాడుటలేదు. అతఁ
 డెవ్విషయముం గూర్చియో దీర్ఘవిచారముతో నుండి, స్నేహితుల
 మానసోల్లాసమునకై కల్పించుకొని యిందుక సంతోషము తెచ్చికొని
 సల్లాపము లాడుచుండినట్లు కాన్పించుచున్నది. అతనికి రాజ్యప్రాప్తి

కాక పూర్వమే చిర కాలముక్తిగదనే భార్యచియోగము సంభవించినదని నానుడి కలదు. అప్పుటినుండియు నిటులే చింతాకులస్వాంతుడై యున్నాడని కొందఱు అందురు. కాకునా దతని స్వభావమే యంతయుని కొందఱు అందురు. ఏది సత్యమైన సతః కుల్లా సముదాయ బ్రకృతము సంభాషించుట లేదని మఱి మోటుగవలయును. వంటకములన్నియు మిగుల గుచికరముగానుండుటచే నందఱును బాగుగా భుజించిరి. కాని సుగుణ వర్మయు వెంకటకథియుఁ దక్కినవారివలె గాక మిగుల నల్పముగా స్వీకరించిరి. సుగుణవర్మ స్వభావముచేత మితాహారమును దినువాడు. వెంకటకథి నేఁడుమాత్ర మెట్లు దినఁదలఁచినవాడు. భోజనానంతర మెల్లరుఁ డాంబూఁదాకముల వైచుకొని మొకరన్యమందిరమున నుచి తాసనముల నాసీనులై యుండిరి. అందఱును గలసి ముచ్చటగాఁ గొంతవడి సంభాషించుకొని యెవరికిఁ దోచినరీతి వారు చదవుకొనుటో, చతురంగ మాడుకొనుటయో, లేక పూర్వగాఢాలు చెప్పుకొనుటో చేయుచుండిరి. సుగుణవర్మమాత్ర మొకపుస్తకమును దెఱచి చదవుకొనుచు నొక్కవార్కురిచీమీఁదఁ బండుకొని యుండిను. ఇదియే తగినయదననుకొని వెంకటకథి జగన్నాథవర్మగారి సమీపమునఁ గూర్చుండి “అయ్యా! తమ యతిథులలో నాసుగుణవర్మ మిగుల నుందరా కారుఁడుగను గుణసంపత్తి గలవాఁడుగను నుండినట్లు కాన్పించుచున్నది.” యనెను.

జగ—నాకు నటులే శోచించుచున్నది. కాని యతినికంతగా లోకానుభవమున్నట్లు చూపట్టదు. అల్పవయస్కుఁడగుటచే నట్లున్నాడు. ముందుముందక్కఱకు వచ్చువాఁడగును.

వెంక—అతనికిని దమకును బరిచయ మెచ్చటఁ గల్గినది?

జగ—ఈయూర నానందరావుగారను మహారాష్ట్రక్షత్రియుఁ డున్నాడు. మీరును వారి నెఱిగియే యుందురు. వారు ధనవంతులైన

వర్తకులు. దీపావళిపండుగనాడు వారిబసకు నాహ్వానముచేయఁబడి మేమెల్లరమును బోయియుంటిమి. అప్పుడాయనయే సుగుణవర్మగారి తో నాకించుక పరిచయముఁగూర్చిరి. అప్పటినుండియు దణిచుగా మేము గలసికొనుచుంటిమి.

వెంక—ఆనందరావుగారిని నేనుగూడ నించుక యెఱుఁగుదును. కాని యితఁడాయన బందుఁగువా?

వెంకటపతి యింకేమైన వానినిగూర్చి రాజుగారినోటినుండి రాఁబట్టవలెనను నుద్దేశముతో నట్టిప్రశ్న వైచెనుగాని మఱియొకటి గాదు. తానిదివఱకే యాలనిగుఱించి యెఱుఁగును. అతఁడనందరావుగారికిఁ జుట్టముకాడని బాగుగాఁ దెలిసియుండెను.

జగ—కాదు. బంధువుఁడుకాదు. ఆనందరావుగారి కాలని తో స్నేహమెట్లయ్యెనో చెప్పెదను వినుఁడు. ఒకనాఁడనందరావుగారికి యశ్వశకటమెక్కి భార్యాసమేతులై సింహాచలచూత్రకుఁ బోవుచుండిరి. అప్పుడు జామురాత్రయైనఁ గాలేను. సగము మారమేగకుండగ నే యిరువురు పాటచ్చరులాబడి నరికట్టి బండిలోనుండి ప్ర్రమొకరు పురుషునొకరు బలాత్కారముగ లాగి వారియొద్దనున్న సొమ్ముల దొడ్దపోవయత్నించుచుండఁగా మొకగుఱ్ఱపురాతు శరవేగమున వచ్చెనట. వానిని జూడఁగానే కాళ్లకుఁ బుట్టిచెప్పి పాటిపోవలసిన యాదొంగలు నిర్భయమున నిలిచి కృపాణప్రయోగముఁజేసిరట. కాని యతినైపుణ్యముతో నాయోధుఁడవేటిఁ దప్పించుకొని తనచేతిలోనున్న చబుకుతో వారిని దీప్తిముగాఁగొట్టెనట. వారు నేలఁగూలితోలుచు నుండిరట. ఇక వారి భయములేదని యానందరావుగారిని వారి సతీమణిని సమీపించి వారిని తేమముగా బండిలో నెక్కించెనట. ఇంతలో వాండ్రోటులో బలముఁగూర్చుకొని లేచి పాటిపోయిరట. ఆ యోధుఁడు సుగుణవర్మయే. అతఁడంతటితో వెనుకకుఁ బోవక వారి

తోగూడ సింహచలము వఱకుఁ జని సురక్షితముగ గమ్యస్థానమును జేర్చినట్లు. అప్పటినుండియు వారిరువురి కమితమైత్రీ సంఘటిల్లె నట్లు. నీకు అటులేకదా యతనితో నెయ్యము వాటిల్లె ?

వెంక—అవును. అతఁడు మంచి సావాసికునివలెనే కాన్పించు చున్నాఁడు. ఇట్లందఱి ప్రాణములతో గాఁచినాఁడట్లు. అతఁడు సద్వంశ సంజాతుఁడనుకొందును.

జగ—అతనివంశమునుగూర్చి నేనేమియు వినియుండలేదు. ఆ తనివైఖరిని బట్టి చూడ నటులే నాకును దట్టుచున్నది. అతఁడంత యా వనమందున్నను స్వతంత్రజీవనమే చేయుచున్నట్లు గాన్పించుచున్నది. ధనముగలవాఁడనియే వినుచున్నాను. బాహ్యనేష మానదంతిని స్థిర పఱుచుచున్నది.

వెంక—ఆనందరావుగారి కొకచక్కని కూతురున్నదని వింటి ని. ఆయన యీతని నల్లునిగాఁ దీసికొందులేమి?

జగ—కావచ్చును. ఆయనకతనియందుఁ జాలప్రేమ. సరియే. ఈమాటలకేమి ? మనము పొచిలాడుచుకొందమా?

వెంక—అయ్యో ! ఆమాటయే మఱచిపోయితిని. ఆసంగతియే జ్ఞప్తియందున్నఁ దమకీయవలసిన మొత్త మేకాక మఱికొంత ధనము కూడఁ బట్టుక వచ్చియుందును.

అని దనయొద్ద ధనముండియు మఱచిపోయినట్లు నటించెను.

జగ—లేకపోయిననేమి ? మీకుఁ గావలసినంత నేనిత్తును. ఆ వల మీరు తీర్చివేయవచ్చును.

ఒకభటుఁడు సారలుమున్నగునవి లే నాజ్ఞాపించఁబడెను వాఁడ త్లస ర్చెను. వారిరువురు నాటలోఁబ్రవేశించిరి. ఎప్పటియట్లు వెంకటకతి

నష్టము రామొదలుపెట్టెను. వెంకటపతి తానుదెచ్చిన దొంగపాచికల ను జేబునుండి యెప్పుడు తీయుదునాయని కనుపెట్టి చూచుచుండెను. కాని ప్రభువు కనుగలిగియుండుటచే నమయము చిక్కుటలేదు. సుగుణ వర్మకు నిద్రాసమయమగుటచే బసకుఁ బయనమయిపోవుచుఁ బ్రభువు నొద్ద నెలవుఁ గైకొనవచ్చెను. జగన్నాథవర్మ వానియం దమితకారవ ముంచినవాఁడుకావున, లేచి రెండడుగులునడచి కూడవెడలి సాగనంపి వచ్చెను. ఇదియే తగినయదనని వెంకటపతి యక్షముల మార్పినైచెను. ఆసమయమందే సుగుణవర్మ తనచేతికట్ట ముడిచిపోవుటచే వెనుకకు వచ్చుటలేటనించెను. కంగారుపడుచు వెంకటపతి సారలమార్పుటయం తయు నతనికిన్ను లఁబడియెను. కాని వెంకటపతియతఁడుచూచియుండఁ డని మనస్సులోననుభవించుకొని యూరకుండెను. అంతఁ దక్కిన యతిధు లెల్ల రొక్కొకరు తమతమయిండ్లకుఁబోవ నారంభించిరి. గృహ మేధి యందఱను సాగనంపినచ్చి నిశ్చలచిత్తముతో మరలఁ గేళికై కడం గెను. వెంకటపతి ప్రభువు ముఖవిలాసము నట్టె తొకించెను. కాని యందేమియు మాదువు కాప్పుపలేదు. సుగుణవర్మ చూడలేదనియుఁ జూచియుండిన నితనికిఁ జెప్పక మానఁడాయనియు నశఁడూహించి మనస్వస్థతతోఁ బది పది నాడ నారంభించెను. ఈపర్యాయము వెంకట పతికి గెలుపువచ్చుట మొదలి డెను. అన్ని పందెములును దానే గల్పిన బాగుగ నుండదని జాగ్రత్తగాఁ గొన్ని పందెములను రాజుగారికి విడిచి పెట్టి తక్కినవి తానే జయింపుచుండెను. ఇట్లొక గడియలో వెంకటపతి తాను బోగొట్టుకొన్న మొత్త మేకాక, మఱి పదిపేలుకూడ గెలుపొంద గల్గెను. రెండుయామములైనదిఁ ఇఁకఁజాలింతమని లేచి రాజుగారు ప్రమత్తులై యిటునటు చూచుచుండ మరలఁ దనమొద్ది పాచికలను మార్చి తోదగ్గల నెలవు పుచ్చుకొని యపరిమితానంద భరితుఁడై మురి

యుచు, రామచంద్ర ప్రకాశరాయల యొక దేశమునకు సొమ్మకొరు
చు, వెంకటపతి యంతికికేగెను

ఏడవ ప్రకరణము,

ఆ నం ద రా ణి .

సముద్రపు తీరముననున్న హర్ష్యములలో నొందరామందిరి మను
నది మిగుల రమ్యమైనది. అది యన్ని ఋతువులయందును మిక్కిలి
సౌఖ్యదాయనియై యున్నది. జేసవికాలములో నాగున్న వారికిఁ గలుగు
వానంద మనిర్వాచ్యమైనది. ఆభసామధ్యమందున్న విశాలాగారమున
నలుబదియేండ్ల పురుషుల డొక్కడు కనుననేండ్ల ప్రియముగల మొక
సుందరాంగిణి నేదియో ప్రసంగించుచుండెను. సుందరి మొక ప్రాసా
మీఁద నిలాసలీలఁ బండుకొనియుండెను. పురుషుడు 'శోభికానన
ము' వాఁబడు చెక్కడపురుగుల దగతపుఁ గుర్చీపూదఁగూర్చుండి ముం
దునకు వెనుకకు నూఁగుచు నామెనొక మాటాడుచుండెను. అతఁడు
మిగులముగ్ధున జామిపండువంటి దేహచ్ఛాయఁ గలవాఁడు, మిగులఁ
బొడగరియును గాఁడు, పొట్టివాఁడునుగాఁడు. లేమిదిమినిసూచించు నిన్న
బొజ్జ యతనికుండెను. అతఁడు తన దేశాచారప్రకారమే బట్ట
కట్టు, జుట్టు కిలిగియుండెను. అతఁడు కట్టిన నల్లని యంచుగల
దువ్వలువయు, విశాల నయనములకుఁ బెట్టుకొనిన నూతనవసులును
వింతయందము నాతనికిఁ దెచ్చినవి. అతనిబోలిక యే మూవనితకుఁ గూడ
నుండెను. మొగముతీరు కన్నులయందఁగా. మేనిచాయ, యచ్చుగ
నాతనివే. ఆమె తెల్లచారల సరిగచీరఁ గట్టుకొని చెఱఁగు నిలాసము
గా మేలిప నుఁగు వైచికొని, కన్నులు మిఱుమిల్లు గొప్ప గాంతులు

గల కరకంకణములతోఁ గమలాలయ కాలనాలవహమోముఁదమ్మి
తో, నటచేతిమీఁదఁ దలనూనుకొని యొత్తిగిలి పండుకొని పుగువ
పుంగవునితో భాషించుచుండెను. అప్పుడు వారి నొకమంచి చిత్ర
కారుఁడు చూచెనేని, వెంటనే వారివిగ్రహము లొకవత్సముపై లిఖ
యించి, యాదర్శముగాఁ దన చిత్రలేఖనప్రదర్శనాలయము నొందు
కొని యుండును. పురుషుఁడే యానందరావు. తనోదరి యతని కూ
తురు, మోహినీబాయి. ఆమె యెంతయుండమైఁ గో యంత గుణవతి.
ఆమెకును వామె జనకునకును సౌందర్యము, కలిమి, సుగుణసంపత్తి,
సద్విద్య—యన్నియు నబ్బినవి. ఆనందరావున నామె యొక కృతయే
బిడ్డ; తల్లిదండ్రు లిరువురారామెను గడు గారాబముతోఁ జెందిరి. ఐన
నామె కేమియు గరువములేదు. హిమవత్సర్వతమందలి నీహారిముగిలె
నామెహృదయము స్వచ్ఛమైనది పోడకకళాపూర్ణమూ రాకాసుభా
కరబింబముకంటె బవిత్రమైనది. ఆమె యభిప్రాయములు మేగువును
మించిన యాచార్యముగలవి. ఆకుటుంబమువా రిరువదియేళ్లవరకు
యీపట్టణమందే కాపురముగడుచున్నారు. కావున నాగి నేవభావ
లు చాలవఱకు నాంధ్రులనుటోయే యుండెను. నారప్పదిప్పుడు మ
రాటభావ మాటలాడికొన్నను దఱచుగాఁ దెనుకే నాడుచు గుగు.

ఆనందరావు సుగుణవర్ధనో స్నేహముఁ జేసి కొలఁదిదినములు
మాత్రము యైనది. గుణవర్ధన యంత యందఁగాఁచు కావని యిదివఱ
కుఁ జెప్పియేయుంటిమి. అతనిసౌందర్య మెట్లయినను, గుణమాలమాత్ర
మతిసంస్తవనీయములు. బిడి నాతని సంగణములను గ్రహించినపిమ్మట
నతనిని విడువఁజాలఁడు. ఆనందరావున కతని గుణములే యాకర్షణ
కారణములయ్యెను. సుగుణవర్ధన దేశస్థుఁడు కానిపోయినను దన
కు జామాతయైన, సత్వభావయుగు సుతి కనుకూలవయసి దెచ్చినవాఁ

దై కృతికృత్యము కావచ్చునని యానందరా వ్రాహ్మణుడుచెప్పెను. మోహనీశాయయు నాతనిసత్త్వవర్తనమునకు మెచ్చుకొనుచు నేయుండెను; గాని భర్తగాఁ జైకొనవలయును దల. సామెను లేకు. తన జననీజనమలను మృత్యువువారఁ బడసి కాపాడి యాపద్బాధవుండనియు, సుస్వభావసంపన్నుడనియు గ్రహించి యతనియందు సర్వసాధారణమైన ప్రేమనూతిమీ యామెయుచెను. కృమముగా నీకృతజ్ఞత, యీగుణగణ్ఠాఘనము, ఈసాధారణప్రేమ—యివయే శిరీషకుసుమకోమలగుగు నామె హృదయమున నాటి నానాటికి బెంపొంది భర్తృకప్రేమముతోనికి మారవచ్చును. సాధారణస్నేహమే వర్ణిత్వగల్గి పవిత్రమై, ఎంతగానుభవనియమై దుఃఖతీస్నేహముగా మార్పొంగుట మనము కనుచునే యున్నాముగదా! ప్రకృతముచదువరులకామెను బ్రీడిచ్చింపఁ జూపుతఱిమూత్ర మామెయట్టి చరమపవిత్రీస్నేహము నాతనియెడ నింకను నహించి యుండలేదు. ముంగుముందుపొందు చిన్నైమూత్రము పొడిచూపుచున్నవి. ఇట్లు కృమప్రవర్ధితమైన నెయ్యమే యెప్పుడో మొకనాడు పూర్ణత్వమును నహించి యామరణాంతముఁ జిగ్గిపోయె యుండును. ఆమె తిలపులింక నావంకఁ జూడలేదు.

జగన్నాథవర్మగారు స్నేహబృందమునకు విదొనచ్చిన మణుచటి దినమున మధ్యాహ్నమందే యానందరావును గొమార్తెయు వారీతిమేడపైఁ గూర్చుండి సంభాషించుచుండిరి. వారు చాలసేపు విద్యావిషయమై ప్రసంగించుచు నడుమ సుగుణవర్మ ప్రసక్తిరాలగా నతని గుణోన్నతిని బ్రస్తుతించుచుండిరి. ఆసమయమందే సుగుణవర్మయీనందరావుగారి దర్శనముచేయునిమిత్తము నచ్చెను. అతడు ప్రతిదినము మధ్యాహ్నమునవచ్చి మొకటిరెండు గడియలవఱకు నానందరావుగారి తోను, వారి యాడువాండ్రితోను భాషించి పోవుచుండును. అనంద

రావునకతనితో స్నేహమైనది మొదలొక నాండ్రైన సతీండు తనకడకు రాకుండినఁ గళవిభవమచుచువాఁడు. వారియింట నందఱాతనిని స్వజనవర్గములో నొక్కనిగా భావించి చనఱుతోఁ బ్రసంగించుచుదురు. అతఁడు వచ్చినతోడనే మోహినిశాయి మఱిత వికసితవదఁ యై లేచి కూరుచుండెను. ఆనందరావు ముదముతో “నాయనా! రమ్మ! నీకొఱకే యెదురుచూచుచున్నాను. నీవొక్కనిముస మాంలస్యముచేసిన నాకేమియుఁదోష” దని పల్కి- హృదయపూర్వకమైన స్వాగతముసంగెను. అతఁడు గృహమేధికే సమీపముననున్న పీఠమధిష్ఠించెను. వారిట్లు మాటాడుకొనిరి.

ఆనంద—నాయనా! నీన్న సాలూరిరాజుగారిలోఁగిటికి విండుగుడువఁ జోయితివిగదా! అచ్చట జరగినవితఱెవ్వి?

సుగు—వితఱేవియునులేవు. నేనట్టిఘనులయిండ్లకుఁజోవుట, వారి నాగరికత, దినచర్య, మున్నగునవి గ్రహించుటకేయని తమకుఁదెల్పినవిషయమేకదా! నేనట్టిఘనసంఘములోఁ జరించుచున్నను, నాగరిక భావములంతగాఁ గల్గియున్న వాడనుగాను. నాకు వారి సుర్యాదలు, ప్రవర్తనములు బాగుగాఁదెలియవు. వానిని గొంతవఱకు గ్రహింపఁగలిగిని.

ఆనంద—నీకుఁగల యీలోపము నింతకుఁబూర్వమే నాతోసివు చెప్పియున్నావు. నీవు ఘనసంఘచర్యానుభవము పొందవలెనను నుద్దేశముతో సాలూరునరవరునకు నీచరిత్రమతయుఁ జెప్పితిని. నేను జెప్పినమీఁదనే యాతఁడు నీకాశ్వాసముఁ బంజియున్నాఁడు. ఆభూపాలుఁడు నాకును నే నాభూపాలునకును బహులోపకారముల మొనర్చి కొనియున్నాము. అతఁడు పూతచారిత్రుఁడే; కాని యిండుక దుర్వ్యవసలోలుడని వినుచున్నాను. అట్టివానితో నీకు బాచయముం

గల్గించియుండకుందును; కాని, యనేకులు భాగ్యవంతులు, కుగీనులు తఱచుగా వానియింటికి వచ్చుచుందురు. వారిచారివర్తనములఁ జక్కఁగ నీవు పరీక్షించి కొంతవఱకుఁ బ్రపంచవృత్తి దెలిసికొనఁగలవని యట్లుచేసితిని. మఱియు సాలూరురాజుగారు వ్యసనాసక్తులైనను, నినుఁబోలువానినిఁ జెఱుకరు. నీవు పగుల గుర్గుణములననుకరించు స్వభావముగలవాఁడవు కావనియు నేనెఱుఁగుచును. నీవంటి కాఁగలవాండు! తఱచుగా నట్టి ప్రభువులనన్నిధికిఁ బోవుచుండవలయుననియే నాకోరికయును. అట్లుపోవుచుండినఁగాని నీవంటివాని మేధ సహజముగా విస్మయముఁగాంచు.

సుగుణ—మీకరుణచే నచ్చటి ఘనులనెల్లఁ జూడఁగల్గితిని. సద్విషయముల నేర్చికొనఁగల్గితిని. ప్రభువు నన్ను విగుల నారపించెను.

అనం—నాయనా! నాకుఁ జాలసంతసమయ్యె. భగవత్కృపచే నీవింకను లోకజ్ఞానపరిపూర్ణుడవై, నీగుణములకుఁ దగిన స్థితినిఁ బొందఁగలవని నాకుఁదోచుచున్నది.

సుగు—తమ యాశీర్వచనఫలముచే నాకెట్టిశుభంబులైనఁజేకూడు. తమ సాంగత్యమే నాకు శ్రీరామరక్షయగును.

అనం—కుమారా! నిన్నుఁజూచినదాది నీయందునాకుఁ బుత్రిప్రేమ జనించినది. నీవు నాప్రాణదాతవైనను నీయందువాత్సల్యమే నిలువ మనస్సగుచున్నది. నేను ముఖప్రీతివచనము లాడువాఁడనుగాను. నీకు నామూటయందంత యాదరమున్నందులకు నా కమితానందమయ్యెడిది. నీకుఁగల లోభము నానాఁడంతనిష్కళంకహృదయమునో పెల్లడించినప్పుడే నీసద్భావములు నాకుఁ దేటతెల్లమయ్యె. ఈమనస్సేహమే యింకను బరిపూర్ణ త్వమువహించి, నీవు నాదగ్గఱచుట్టమవై, కుటుంబములో నెక్కడ వైయుంట, తటస్థించువా? నీచారిత్రమంతయు, నీబాల్యముచండియు వివరలఁతును.

సుగు—తమ యభిప్రాయము నాకు వ్యక్తమైనది. నన్ను గుఱించి యింకను దమతోఁ జెప్పవలసిన యంశములు కొన్నిగలవు. కాని నేనువానిని నెల్లడి సేయవలనుపడదు. నేనుకమహాత్ముని యాజ్ఞానువర్తనై యుండవలెను. అతనితో నేవాగ్దానముఁ జేసినప్రకారముగా నాస్థితిగతులుకొన్ని ప్రకటించ నసమర్థుడను. అయ్యా! తమతో నింతకుఁ బూర్వమే మనవిచేసియుంటిని. నేను జిన్నఁనాటినుండియు నిట్టియైశ్వర్యస్థితిలో నుండలేదు.

అనం—సుగుణభి! నీవంతయుఁ జెప్పితివి. ఇంకను నీకుఁ జెప్పు—ప్రశ్నలనైచి నీవాగ్దానమునకు భంగమురానీను. నీస్నేహము నేను నాస్నేహము నీవులెన్నఁగా నొందియున్నాము. అదియే నాకుఁజాలును. మనసంగతి దినదినప్రవృత్తమానంబై, నామనోరథ సిద్ధిదాయకంబై యుమరుఁగాక.

ఈసమయమునదే గౌవారికుఁడొకఁడువచ్చి సాలూరురాజుగారు వచ్చిరనియు ‘కిచేరీ’ గదిలో యజమానునికొక కెడురుచూచుచుండి రనియు మనవిచేసెను. ఆనందరాయసుగుణవర్మలు తమసంభాషణమును వెంటనే చాలించి రాజుగారికిఁడకుఁజనిరి. జగన్నాథవర్మ తాను వారి రహస్యప్రసంగమున కభ్యంతరముకలుగఁ జేసితి నని యిండుక మెచ్చుకొనెను. కాని యానందరా వతివినయప్రవృత్తితోఁ దమ కేమియు నడ్లంకి లేదని చెప్పి కడుగూరవెముఁజూపి స్వాగతమునంగను. వారుమువ్వురు నుగలసి కొంతసేపు లోకాభిరామాయణమును జెప్పుకొనిరి. నడుమ సాలూరుభూకాంతుఁడు సుగుణవర్మతో నిట్లనెను.

జగ—వర్మగారూ! నిన్న రాత్రినేను వెంకటవతిరాజుగారితోఁ దీవ్రముగాఁ బాచికిలాడుచుఁ దగ్గా మీరేగఁదలఁచి నామొద్దకువచ్చితిరి. మీరట్టియాటలయందు వేడుక లేనివారుగావున మిమ్ములవంత పెట్టి యాపనైతిని.

ఆనం—ప్రభూ! తమరు మంచిపనియే చేసితిరి. తమకు లోకానుభవము పూర్ణముగాఁ గలదుగావున నట్టి వ్యవసాయములకు లోనైనను మితిమీరియుండరు. గోపనమందున్న నారట్లుగాను, వారాదుట కా రుభించిన నన్ని పనులును మానుకొనియెన నామయమగుదు.

జగ—చేనైన నెల్ల వృథాదు వాడనుగాను. హృదయ క్షేణములు పైకివచ్చి శాధించినప్పుడు మనోవృత్తి మార్పుటకై యట్లు చేయుచుండును. కాని యితరుల నన్నినుసరింపుడనికోరను. అదియునుగాకయందు నాకైనను ఘనలాభము కలుగుటయరుదు. స్వార్థముగా నోటమిమే కల్గుచుండును. తత్కాలికమానసోల్లాసము నపేక్షించియే యెట్టి నష్టమునకైన నియ్యకొనుచుంటిని. వర్మగారూ! నిన్నరేయి నాకుఁ జాల నష్టమానంభవిం చెనుజాడీ! మొదట భాగ్యదేవత నావంక నే శీతలకటాక్షములఁ బరపుచున్నట్లు చూపట్టి యంతలోఁ దిరిగిపోయినది. ఆమెచాంచల్యము ప్రసిద్ధమేదా! ఆవలకు మీరు చసినది మొదలు నాకవ జయమును వెంకటపతి గాజుగారికిజయమును గలుగ నారంభిం చెనుజాడీ!

ఆనం—ఆహా! వెంకటపతిరాజుగారా! ఆతని దుష్ప్రవర్తనముగూర్చి పెక్కుసారులు వినియున్నాను. కాని యతనితో నాకుఁ బరిచయ మంతగాలేదు. ఆర్యా! తమకువచ్చిననష్ట మెంతయగును ?

జగ—పదివేలుమాత్రమే! నాస్థితిగతులనుబట్టి యదియొక గొప్పనష్టము. కాకపోయినను వ్యర్థముగా నాధనమునుపోయెనని యిండుక భేదపడితిని.

సుగు—పదినేలే ఏమీ! వెంకటపతి గలుచుటయే? నానికి సాధ్యమయ్యెనా? అని సుగుణవర్మ యాకసమువంకఁ జూచుచుఁ గొంత సేపు యోచించి తల పంకింపసాగెను. ప్రభువు తనకుఁగలయీద్యూతాభిలాషయను దోషమునుగూర్చి యింకను ముచ్చటించనిద్యుగింతక సంభాషణముమార్పదలంచి “అయ్యా! మన మావిషయమై యింకఁ

గట్టిపెట్టడము!" యని చమత్కారముగా మఱియొక ప్రసంగమెత్తెను. ఆనందరావు దానిని వినుచుండె. సుగుణవర్మమాత్రము పరాయత్త చిత్తుడై నట్లుండె. అతడు హఠంబున లేచి "అయ్యా! నాకు సెలవొసంగ గదరా? నాకు గొంచెము శోంధరపనియున్న" దని యచ్చోటువాని చనెను. అతడు తిన్నగా వెంకటపతి యింటివైపునకు బోయెను.

ఎనిమిదవ ప్రకరణము.

దొంగపాచికలు.

వెంకటపతి తనగదిలో బడకకుర్చీమీదఁ గూర్చుండి, గది చినరాత్రి యక్క్రమముగా దానుసంపాదించిన ధనము నేర్పాటుప్రకారము ప్రకాశరాయరామచంద్రులకుఁ బంచిపెట్టు నుద్దేశ్యముతో వారికొక కెదురుచూపుచుండెను. అతఁడొకవిధముగా సంశోషము శోనేయుండెను. నిన్నటియుదయమునఁ దనయవస్థగూరి మరల కద్యము తనవంకఁదిరిగినదని కులుకుచుండెను. కాని యొక్కనీతికలత యతని యంతరంగమున నాట్యముచేయుచున్నది. ఎంతనిశితమేధములు లేని వాడైనను, బుద్ధిపూర్వకముగా నొకయవచారమొనర్చి పప్పు తా నాదోషస్ఫూర్తిఁబూర్ణముగాఁబొందియున్నప్పుడు మనస్సాక్షి తేలుకుట్టి నట్లుకుట్టి శాధపెట్టుచుండఁగాఁ జూచి మిన్నకుండఁగలడా? ఎట్టివాని కేని తనగుట్టు బట్టబయలును నసాయమువాటిల్లు నేమోయను భయముండకపోదు. నెరాతమహలుందాద్యూత సమయమునఁ దాను బాచికలుమార్చినపుడు, సుగుణవర్మచూచినట్లు తనకునుమానము పొడముటమాత్రము వెంకటపతి హఠవలేకుండెను. రాత్రి యగుదును గూర్చియే స్వప్నములఁగ నెను. దినాస్వప్నములుగూడ నగుదునుగుటించియే. అవియే యాతనిహృదయన శగళిరాయములగుచున్నవి. విశ నావార్ష

ము కొంచెము పైకి బాక్కుచునేయున్నది. సుగుణవర్మ యాతనికి సర్వ విధముల నడ్డంకిగాఁ గొన్నించుచున్నాఁడు. సుగుణవర్మతనతో సమాన సంఘమందఁగఁ దిరుగఁ దగుస్థితిగతులు లేనినాఁడని జాగుగఁ దా నెఱుఁగును. ఎట్లు వానికంతయుచ్చస్థితి వచ్చెనని యనుమానించుచుండెను. కాని సాహసించి వానినిగూర్చి పెదవివిప్పి యేగిపో నేమియు వచింతుఁ జాలకుండెను. అతనిచిత్తము సగపూర్ణమైన సంతోషమునుబొందఁ జాలదు. భేదపశ్చాత్తాపములును బొందఁజాలదు. స్వభావముచేత నతఁ డొకమాత్రపు ధనసంపత్తితోఁదృష్టి నెగుదువాఁడు కాఁడు. ఒకపర్యాయ మా దొంగపాచికలతో జయముఁ గాంచితిమిగదా, యింక నేల యిట్లు పలుమాఱు జయ మొందరాదని యూహించుచుండెను. నైజనా వ్యముగలవానిబుద్ధి సదా వక్రమార్గముననే పోవుచుండునుగదా! ఇట్లతఁడుసంతోషపాకులావస్థలమాధ్యసమునఁదహతపాపడుచుండి, కుర్చీ మీఁదనుండిలేచి యిటునటు నడచుచు మొక పెద్దనవ్వునవ్వి “నేనెంత మూర్ఖుడను ! ఆసుగుణవర్మ నన్నేమిచేయఁగలఁడు? డొరక లేనిపోని భయముఁ దెచ్చికొనుచుంటినే! వా వెఱపున కేమైన నర్థముగలదా ? ఔరా వెంకటిపతి! మేదుపునుమించిన ధైర్యముగల నీవే యిట్లు పీడితగుచుంటి నేల? భయమా! నన్ను విడిచిపోమ్ము. నాహృదయములో నీకుఁ జోటు దొరకదు. అబలాభానముగల మఱియొకని నాశ్రయింపుము.” అని తనలోఁదాననుకొనుచు జేబులోనున్న బంగారునాణేములను గల గల మనిపించుచు మరలఁగూర్చుండెను. పృథాకశరాయరామచంద్రులవచ్చు వఱకుఁ దనమదినుండి జూదపుడలఁపుల నావలకుఁ జాఱదొలవలేనని యాతనియూహ. కాని యతఁడు జేబులోఁ జేతులుపెట్టుసరికి మరల దొంగ పాచికలు చేతికిఁదగిలి వానిమనమును గలఁచినవి. వాని నతఁడు పైకిఁదీసి తనయెదుటనున్న బల్లమీఁద నాడమొదలిడెను. ఉభయపక్షములఁ దా నేగిలిడెను. ఇట్లతఁడుకుక్కదాయ త్రిచిత్తుడై యుండి సుగుణ

వర్మను వెంటఁగొని యొకనాకరు లోనఁ బ్రవేశించెను. వెంకటపతి వెలవెలఁబోయెను. చప్పున బల్లమీఁది పాచికలను తేబులోవైచికొన యత్నించెఁగాని, మఱింత యనుమానమునకు హేతువగునని యెంచి వానినటులేయించి “ఓహో! మీరా? రండు. ఈపీతమువైఁగూర్చుండు” డని పలికెను. కాని ప్రత్యుత్థానమొనర్చి యెదురేగి సాదరముగ స్వాగతమియలేదు, నుగుణవర్మ వానివైఖరియంతయుఁ గనిపట్టియు నేమియుననక యాసీనుడయ్యెను. అతని కెట్టయెదుటనే పాచికలున్నవి. వాని వంకఁ దడకదృష్టితో నతఁడు చూచుచుండ వెంకటపతిఁ దిలకించి తనకుర్చీ వానలకు లాగి కూర్చుండెను. వాఁడు పండ్లు తటతట కొఱుకుచు నప్పుడే నుగుణవర్మను మిగిగివైచునంతఁకి కోభముతో నుండెను. కాని, సాహసించి యేమియు, జేయఁజాలకుండెను. తుదకు మనసు కుదురుపఱచుకొని యిట్లనెను.

వెంక—మిత్రుఁడా! దయయుండుటచే నాబనకువచ్చితివి. మనము ప్రాతఁ నెయ్యిరముగదా! నిన్నుఁ జూచుటచే నాకుఁగఱసంగి^{తో} షముగానున్నది. నీదుష్ఠితియంతయుఁ దరలి యనుకూలస్థితి నీకొదవినా, దునకు నాకు మిగుల నానందముగలుగుచున్నది.

నుగు—అయ్యా! మీకిట్టి సద్భావమే నాయెడనున్న నంతసమే. కాని యిప్పుడు నేనుగేవలము మన పూర్వస్నేహమును బునర్జీవితముగాఁ జేయుటకు రాలేను. ఒక ముఖ్యవ్యవహారమునిమిత్తము వచ్చితిని.

వెంక—ముఖ్యమైన వ్యవహారమా!—అని వెలవెలఁబోవుచు నంతలోనే విన్నదనమును దన నైపుణ్యముచే దాపురముచేయుచు నాతో నీకంత ముఖ్యవ్యవహారమెద్దియున్నదో నాకుఁ దెలియకున్నది! ఏమది?

సుగు—అయ్యో! నేనువచ్చినపుడు మీకుఁ దెలియకపోలేదు, మీచూపులనుబట్టి మీహృదయగతాభిప్రాయములను నేను గ్రహించకపోలేదు.

వెంక—ఏమీ! కొంతమోటలాడుచుంటివి. నీవు—

సుగు—(చూటకస్థమునచ్చి) నేను వ్యర్థముగా వాక్కులవా మాడుటకురాలేను. సిద్ధివ్యాగశమునకుఁ గడంగెదము. గతరాత్రి మీరుసాలూరురాజుగారిని మోసముచేసి యసంతోషమును బంకించుకొన్నారనిదా!

వెంక—సుగుణవర్మా! (మొగము కోపమును భయముంగూడఁ దెలుపు) వామీఁద నీవు మోపిన యానింద—

సుగు—నిశ్చయము. అందులో నేమియు నసత్యములేదు.

వెంక—కేవలస్మృతము—అనుచు, బీజమునుండి లేచెను కోర్కెముచేత వానిమేను గజగజ వణకెను. మాట తడబడెను.

సుగు—(నిశ్చలుఁడై) నాపలుకులు సత్యేతరములుకావని మరల నెక్కి వక్కాణింపఁగలను. మీవైఖరియే మీనేరమును స్థిరపఱచుచున్నది.

వెంక—ఏమీ! నోటికివచ్చినట్లు వదరుచున్నావు!—అని కోర్కెధర్మార్థి నమానముడై పలుకుచు బల్లమీఁది సారెలను గ్రహించఁజూచెను.

సుగు—వలదు. వలదు. వానిని దీయవలదు—అనుచుఁ దటాకున వానిని సంగ్రహించి తనమొద్ద నుంచుకొనెను.

వెంకటవతి మిగులఁ గలవరపాటలో నెక్కువృద్ధి వానిపైఁ బడి “ఓరీ! దొంగా! నాపాదికల దొంగిలింపవచ్చితివా” యని యా కుని పిడికిలిని సడలింపఁజూచెను. కాని వానికి సాధ్యము కాదయ్యెను.

నిశ్చల మనస్కుడై, ఋజుచూర్ణప్రవర్తకుడై ధర్మైకబుద్ధితత్పరుడై యుండువాడు శారీరబలమంతగా లేనివాడైనను, జపలచిత్తుడగు శత్రువుని నవలీలగా నిర్జింపఁగలఁడను నారోహిణికిది తార్కాణమయ్యెను. సుగుణవర్మ యనాయాసముగా నొక్క తోపుతో వానిని దూరముగాఁ బడఁజేసి తత్క్షణమే పాచికలఁ దన జేబులో భద్రపఱచెను. వెంకటపతి మరల లేచి వానిపై నుటుక గమకించెను; గాని, యున్నగోచును జెడి చుట్టుపట్టుల నున్నవారు పోగుపడి యల్లరిచేయుదురేమో యని భయపడి, నిట్టూర్పువిడుచుచు, వడవడ వడఁకుచు, వెలవెలఁబోవుచు మిన్నకుండెను. సుగుణవర్మ చేతులు వక్షంబున కడ్డముగాఁ గట్టి వైచుకొని తన కురిచీమిఁదఁ గూరుచుండి, వెంకటపతి ముఖవికారములఁ బరికించుచుండెను. కొంతసేపట్టులుండి వారిరువురుకృమ్యులనిల్లు భాషింపఁదొడఁగిరి.

సుగు—అయ్యా ! నిన్నుఁ బాడుచేయవలెనని నాకుఁ దలఁపు లేదు. నీయందు లేకపోయినను, నీకుటంబమందైన నాకు గౌరవభావముగలదు. అందుచే నీకవమానమురానీయను.

ఈమాటలు వెంకటపతికిఁ గొంతవఱకు మనశ్శాంతిఁగల్గించినవి. కాని యతఁడు తనపై నారోపింపఁబడిన లక్షణముమార్త్ర మొప్పుకొనలేకుండెను.

సుగు—వెంకటపతిరాజగారూ ! పెక్కుమాటలే? మీరు నిన్నరాత్రి జగన్నాథవర్మగారియొద్దనుండి గ్రహించినవి త్తమును వ్యయపఱచితిరా? ముందుగాఁ జెప్పుడు.

వెంక—ఓయి ! నీప్రశ్నకుఁ బ్రత్యుత్తరమిచ్చుటకుఁ బూర్వము నిన్నొక్క ప్రశ్నవైచెదను. నీవిచ్చటకువచ్చి గుట్టినదులు వల్కుటలో నీయూహయేమి ?

సుగు—చెప్పెదనువినుము. నీవా ధనము నన్యథా యవయోగింపకుండ నుంటివేని, మరల దానిని సాలూరు ప్రభువునకు నిప్పింపవలెనను నూహతో నెట్లడుగుచుంటిని. నీకుఁబువ్వయమునిమిత్తము కొంత ధనమవసరముండిన నేను నీకేయఁగలను. నీదుష్టచేష్టితములను గూర్చి నేనెవ్వరితో నింకను జెప్పలేదు. ప్రభువుకూడ నెఱుఁగఁడు. నీవు పాచికలనుమార్పుట కన్నులారఁజూచితిని. అక్రమ కార్యముం జూచియు నెట్లూరకుండఁగలను? మఱియు నిన్నుఁగూర్చి వింటిని. దానినంతయు నెల్లడింపనేల? ఇంత మోసపుఁ గృత్యమునకుఁ గడంగెదవని నే ననుకొనలేదు. ప్రత్యక్షముగా నక్షములఁగాంచువఱకు నీయకార్యమును నమ్మలేదు. ఇప్పుడంతయు స్పష్టమయ్యె.

వెంకటపతి చెదరిన మదిని సమకూర్చుకొనెను. తాను సుగుణవర్మయధీనమునందున్నానని గ్రహించెను. వానిదయ సంపాదించుట తప్పనికఁ జెరువులేదని తెలిసికొనెను. అతఁడాడిన వాక్యములనుబట్టి తన కేహానియుఁ గలుగదనియు నమ్మెను. ముందుముందు తన యవస్థనుబట్టి నడతనుదిద్దికొన నిశ్చయించుకొనెను. కొంత వడి యోజించి యిట్లులనెను.

వెంక—వర్మా ! నేను గెలిచిన మొత్తమంతయు మరల రాజగారికిప్పింపవలయుననికదా నీయుద్దేశము? నీవు నాపై మోసిన యవనిందను నేను సరకుచేయకుండిన నేమిచేయుదువు?

సుగు—అట్లులే నచోవెంటనే నీదాష్ట్యముఁగూర్చి రాజగారికి నివేదించెదను. ఈపాచిక లతనిచేతులఁగో బెట్టెదను. అతఁడు న్యాయాధికారులతోఁజెప్పి నీకుఁ దగిన శిక్షఁజేయించును.

వెంక—(ఒకమాటు పండ్లు పటపటకొఱికి చేయునదిలేక) నిజముగా నే నేదోష కార్యమును జేసియెఱుఁగను గాని, యొక వేళ నీయుప

దేశ మనుసరింపఁదలంచి నేనాసామ్మను రాజుగారికిత్తుననుకొనుము. ఎట్లు వానికి డక్కుఁబోను? ఎట్లువిత్త మీ సాధ్యమగును?

సుగు—ఈవిషయముంగూర్చి యిక్కడికి రాకపూర్వమే యీ లోచించితిని. నీవు సాబూరురాజుగారి పాదములఁబట్టి కృతాపరాధము నకుఁ బశ్చాత్తాపమును దెలుపుటకన్న వేరొండు మార్గములేదు. అతఁడు కృపాసాగరుండని వేఱుగ వక్కాణింపనక్కఱలేదు. నిన్నుఁ దప్పక తీమియించి యాదరించును.

వెంక—ఏమీ! అతని పాదములపైఁబడమంచువా?

సుగు—అవును. దానిని మించిన దారిలేదు. నీవు నీయకార్యములను గుప్తముగా నుంపుమనియు నాతని వేడితిప్పని యాదయాశీలుఁ డట్లులొనర్చును.

వెంకటపతికి మనంబులో నొకవిధంబగు వాందోళనంబుదయించెను. అతఁడా యగారమున ముందునకు వెనుకకుఁ బ్రచారముచేయఁ దొడఁగెను. కొంతసేపైనతరువాత దీనముగా “సుగుణవర్మా! నాకెంతయవమానముఁ దెచ్చిపెట్టితివి?” అని పలికెను.

సుగు—నేనవమానమును దెచ్చిచితినందువా? ఊరకున్న తేఁడు మఱింత యవమానమునకుఁ దేకుండునా? న్యాయాధికారియెదుట నీ నేరమును స్థాపించి నిన్ను శిక్షింపఁజేయఁడా? కావున నాతని కరణుఁ జొచ్చుటకన్న నిరపాయోపాయములేదు.

వెంక—సరియే. రాజుగారు నన్ను మన్నించి యంతయు రహస్యముగానుంతురనుకొనుము. అతఁడుమాత్రము నాయందు దురభిప్రాయము సదా కలిగియుండఁడా? నేనతనిసమక్షమునఁ దలయెత్తి తిరుగఁగలనా?

సుగు—పదిమంది యెదుటఁ దలయెత్తికొనఁజాలకుంటకంటె నుక్కనియెదుట నెట్లుండుట మేలుకాదా?

వెంక—అయ్యో! ఆతఁడు నాతో మునుపటివలె గలసి మెలసి మాటాడఁడు. నేను నిరీవప్రతిమవలె నుండవలెఁగాఁబోలు.

సుగు—అటులెన్నఁటికిఁ జేయఁడు. నీవుమాత్ర మతఁడు చరించు ఘనసంఘమునకుఁ దఱచుగాఁ బోకుము.

వెంక—ఓయి! నీవు నన్ను ధ్వంసముచేయుచున్నావని నీకుఁ దెలియునా? నేను రాజగారితోఁగలసి మాద్యూతమందిరమున నాడుచుందును. ఇప్పు డేమొగముపెట్టుకొని యతని సమక్షమున నితరుల తోనైన నాడఁగలను?

సుగు—అవును. నిజమే. నీవింక నాడుట మానవలెననియే నా తలంపు. ఇప్పుడీరీతిని నీరహస్యమును బ్రకాశముచేయుటలో నాయుద్దేశమదియనై యున్నది. వెంకటపతి! నిన్ను నాసాధ్యమైనంతవట్టు కాపాడెదను. నీవుమాత్రము మోసపుమార్గము విడిచి వర్తింపవలయును.

వెంకటపతి మరలఁ బలుకలేదు. ఇంకొకపర్యాయమాగదియందుఁ బ్రచారముచేయ మొదలిడెను. కుమార్గసంపాదితంబగు ధనంబును గ్రమ్మెట్ల సరపరునకిచ్చివైచుటయనఁ దాను బిచ్చమెత్తుటకు సిద్ధముగానుండవలసినదేయనియు, భూపాలునికడఁ దన తప్పు నొప్పుకొనుటయనఁ దానికిద్యూతమందిరమునకు వెడలుట కట్టిపెట్టి ఘనసంఘముతో నెయ్యము నలుపుటమోని చరింపవలసినదేయనియు, సతఁడు తలపోయుచుండెను! ఇది యిట్లుండ సతఁడు ప్రకాశరాయరామచంద్రులతో ననుకొనినరీతి వ్యవహారము పరిష్కరించుకొనవలసియున్నది. వారు సాధారణులుకారు. చప్పిడిమూటలచేఁ దృప్తిసొందువారుకారు. వీరి దుఃఖకథనువిని యుపకార మొనర్ప యత్నించునంతటి సరసులుకారు. వెంకటపతి బ్రతుకింతదుఃఖప్రదముగ మును పెన్నఁడునులేదు.

రాజ్యముఁగోల్పడినప్పుడయిన నింత మనఃక్షేత్ర మతనికిఁ దోఁపలేదు. ఇప్పుడధోగతిపాలుకావలసివచ్చెను. అతఁడు సుగుణవర్ధ సదుపదేశము విని దాని ననుసరింపలేడు. అనుసరింపకుండ నుండనులేను. తుదకు హృదయమును సమాధానపఱచుకొని యిట్టులనియె.

వెంక—ఓయి! నీవు నాయందు స్నేహభావమును వహించి పలికిన వాక్యములకుఁ గృతజ్ఞుఁడను. కాని నన్నెట్లును నవమానము బారినుండి తప్పింపఁగలవా?

సుగు—నీవు నాసోదరుండవయిన నింతకన్న వేఱుపనిచేయలేను. అపరాధివని తెలిసినపిమ్మటఁ గిమ్మని యూరికుండఁజాలను. ఊరకుంటినా, స్నేహద్రోహముచేసినవాడనగుదును. సత్యద్రోహముచేసినవాడనగుదును.

వెంక—సరియే. నీవు నాకిట్లు మానభంగముచేయ నశ్చియ్యుచు కొంటివికదా! కానిమ్ము. నీవు సత్కులజలసంఘమందుఁ దిగుగుచు న్నాపుగదా! నీసంబంధమగు రహస్యమును నాపెదవులనుండి జాణవిడిచిన నేమిచేయుదువు? అప్పుడు నిన్నును నన్నువలెనే ఘనముగా నిరాకరించు యోగ్యత పట్టునుగాదె?

సుగు— నీవు నావిషయమై యొక్క యక్షురముఁ బ్రసాదపలనుపడదు.

వెంక—పలికిన నన్నాటంగపెట్టువారెవరు?

సుగు—లేరు కానినీవుదానిఁజెప్పినంతమాత్రమున నా కేభంగము రానేరదు. మనమున కిండుకనర్హదముమాత్రము పోయెను. నేనును వెంటనే నీగోప్యంగముల పెల్లడింతును. అప్పుడు నీమొగ నువ్వరైనఁ జాతురా? నీ వేయేఱైనఁ జూచుకొనవలెను గాని నీకుబ్రతుకు దెరువుదువా? ఓయి! నీవు నాకుఁజేసినయపకారములకింకను నీసోదరసముగా మాటలాడవలసినదా? నీయెడ సరళభావమూసయుంటుకు నా కే యా

శ్చర్యముగాఁ దోచుచున్నది. నారహస్యమును వెల్లడిచేయునువనుభయముతో నీకడ నింతచనువుగామాటాడుచు, నీ కుకృష్టమునన్నిగఁడంగుచుంటిననుచుంటివేమో! అటులెన్నఁగినిగ నలంకరుము. చేవంత నీచుఁడనుగాను. మరలఁ జెప్పెద, వినుము. నీకుఁబుటముపైనుండు గౌరవాతిశయముచే నిట్లు నీకొఱకు దేవులముద్రులనిగాని ముఱియు కటిగాదు. పెక్కురకు బహుభోవకృతులొసర్చి నాసిగన్న మీవగళముపేరుఁ జెప్పుకొని నీవుబ్రతుకనవచ్చును. ఇప్పుడు నేనునీకుఁ బాపుమన్న నలు నీకుఁగాదు. నీవునతరకుఁబుంబమునకు. అందునిట్లు నా సర్వశక్తి ధారవోసి యేమిచేయునునన దానినిజేయుక.

వెంకటపతిరాజు నోరెత్తి లేకపోయెను. మాంత్రకునిచే గట్టబడిన తొంచుపామువలె గదలక మెదలఁ యట్ల యుండెను. నుగుఁగ వర్మచెప్పిన పద్ధతుల కొడంబడుటయే మంచిదని యూహించెను. ఈ యూహాయందును గపటములేకపోలేకు. నర్బధనసంకనుఁబగా గాన్నించుచున్నాఁడు. మఱియు 'నీకుఁబుట వ్యయమునన్నిచ్చి మా కొంత ధన మవసరముండిన నేను నీకీయఁగల' ననియుఁ జెప్పియున్నాఁడు. కావున వానివలన నేమాత్రమే సంతాపింపవచ్చుననియు నతిని స్నేహముచేఁ గ్రమముగాఁ బెద్దలను బట్లుకొనవచ్చుననియు దలుచెను. పదపడి ముందునకు వెనక్కుఁ దిరుగ వారంభించెను. వానికొక యభిప్రాయము తట్టెను. దాని నెట్లు రసవంతమైనభాషన వర్మనో జెప్పువలెనో పరిచూచుకొనుచు గొంతసేపు నడయాడి నుగుఁగవర్మనో సంతాపింపవలెనని యతనివంకఁ దిరిగెను. అతఁ డింతవఱకుఁ దనముగముతీరును గనిపట్టుచునే యుండెనని యెఱుంగెను. దాని నీకువచేసి యేమియుఁ బలుక నేరకుండెను. ఋజుమార్గభ్రష్టకుఁడగు నాయనావనునిఁజూచిన నొకవిధమైనభయ మాతనికిఁగల్గెను. మనస్సాక్షి వీడింప మొదలుపెట్టుటచేరిను, బాపల్యము హేచ్చించుటచేతను నలు

గాని మధ్యావస్థయందడతఁడుండెను. తుదకెట్లుగో యెద వదిలపఱచుకొని, కార్యావేగము తన్నుఁ బ్రేరేప దీఁదృష్టులతో నిట్లనెను. “సుగుణవర్త! నీయుపదేశప్రకారముచేయుట కభ్యంతర మేమియులేదు. అంతకంటఁ జేయునదియును లేదు. కాని జగన్నాథవర్మగారికిచ్చుట కాసాత్తింతయు నాయొద్దలేదు. చాలవఱకు వ్యయమయ్యెను.”

సుగు — వెంకటపతి! నీ వబద్ధమాడుచున్నావు. నన్ను మోస చేయఁజాలవు. నేనును సర్వమును గనుఁగొంటిని. నీయొద్దకు రాకము నుపే భటుని నీవెచ్చటికైనఁ బోతివాయనియు, నిశరులెవరైనఁ బ్రాతఃకాలమందు వచ్చిరాయనియుఁ బ్రశ్నించితిని. అతఁడు రెండుప్రశ్నములకు వ్యతిరేకమై యుత్తరమే యిచ్చియున్నాఁడు. కావున నీవు లిచినధనమును ప్రాప్తపఱచినమాట కల్ల. మఱయు —

వెంక — (నివ్వెఱవడి) సరియే, సరియే. నీవుచెప్పినటులే చేసెదను. కాని పాచికలనిచ్చి మఱిపొమ్ము.

సుగు — వానితో నాకేమియుఁ బనిలేదు. కాని వానినిప్పుడు నీచేతిలోఁ బెట్టెను. నీయెగుట వానినగ్నిజ్వాలలోఁ బడనైతును. నీవు జగన్నాథవర్మగారికిఁ జెల్లింపవలసిన సాత్తింతయుఁ జెల్లించువఱకు వానిని యథాప్రకారముగనే యుంచెదను.

వెంక — ఎట్లు? ఎట్లు? అంతపనిఁ జేసినఁగాని నీవుత్పత్తిసెందవా?

సుగు — అంతియేకాదు. నీవు రాజుగారిలోఁ బలుకువాక్యము లగుటనిలించియో, చాటుగనిలించియో నేను వినవలయును. నాకన్నులలో చెవులలోఁ బరితృప్తిసెందువఱకు నిన్ను నమ్మెను. ఈ యెదుటిగదిలోఁ దలుపుచాటున నుండవచ్చునా? దీనిలోనుండి మార్గమెచ్చోటునకుఁ గలదు?

వెంక — ఉండవచ్చును. ఈగది యావలికవాటముఁ దెఱచినఁ బెరటిలోనికిఁ బోవచ్చును.

సుగు—మేలు. రాజగారు నేడు గ్రామములో నేయున్నారు. వారిలో నేదియో ముఖ్యవిషయము ప్రసంగింపవలసియున్నదనియు, జామురాత్రిలోపున నొక్కసారి దర్శనమియ్య నేడుమాటివనియు నెకజాబునువ్రాసి వేంటనే యొక సేవకుని మోత్రమహానుకంబంపుము. నేనుగూడఁ బెందలకడ వచ్చెదను. ఆనమయమున నాయునికి ద్వివిధమైన లాభమునిచ్చును. నీవు ప్రభువులకీయ వలసినమొత్త మీయఁగాఁజూచి తృప్తి పొందుకొని ప్రభువునీయఁదగు గోపమాని నిష్ఠురవాక్యములాడిన, నేనెదుటఁబడి యనునయ్యపువాక్యములలో మీయరువురకు సంధియైనర్పఁ గల్గుకొనకలి. రాజగారు సహజసాధుస్వభావమే చూపునడల నేనెదుటఁ బడనక్కఱయే యుండదు. నాయభిప్రాయము నీకుఁ దెల్లమయ్యెవా? నీవల్లఁచఁగింతువా?

వెంక.—తప్పక యాచరింతును.

సుగుణవర్మ వినయముతో వెంకటపతికి నమస్కరించి సెలవు పుచ్చుకొని తనబసకుఁ బోవనుండ సేవకుఁడువచ్చి "అయ్యా! ప్రజాక రాయరామచంద్రులు తమదర్శనమునిమ్మి మరుడెంచివారు. సెల వైనఁ గొనివత్తు"నని వెంకటపతితో జెప్పెను.

జొమ్మిదవ ప్రకరణము.

వెంకటపతియు వానిస్నేహితులును.

వెంకటపతి తననయ్యరక్షేడియో కనుసన్నఁజేసి, సుగుణవర్మా! మీరు వాస్నేహితులు. వారి నామధేయములు సేవకుఁడు చెప్పుచుండ వింటివిగదా! యనిచెప్పెను. వారిరువురును వర్ణకువంగి నమస్కరించిరి. అతఁడు వారివమస్కృతులంగైకొని ప్రతినండనము లాచరించి తన

దారినిఁజూయెను. అతఁడు నడచిపోవుచుండఁ బ్రకాశరాయనివలుగు లేవోవిన బడ నించుకతడవాఁగి వారిముఖములఁ జక్కఁగఁ బరీక్షించి చూచెను. వారును వానివంకఁ జూచిరి. వర్మ యొకటిరెండు నిమిషము లట్టులుండి వెనుక వెనుకకుఁ జూచుచు నేదోయూలోచించుచుఁ జనెను.

ప్రకా—వెంకటపతిరాజుగారూ! పీడవఁడు? అట్టి కోరికచూపులు చూచుచుఁ బోయినాఁడు.

వెంక—(గుమ్మముకడకు వెడలి యాతఁడు దూరముగాఁ జనెనని నమ్మకతోఁచిన పిమ్మట) సుగుణవర్మయని నేనుబిలుచుట వినలేదా? అతఁడొకఘనుఁడు.

ప్రకా—సుగుణవర్మయ్యా?—అని మరలవానినామస్మరణముఁ జేసి వానినెఱిఁగినట్లు సూచనగాఁ బలికెను.

వెంక—అవును. సుగుణవర్మయే. ఆనందరావుగారికిని వానికిని మిగుల మెత్తీయఁటకాదా?

రామ—అనార్యాగ్యునిఁగూర్చి మనకేల? మనము ముచ్చటించవలసిన యాశము లనేకములున్నవి. కార్యక్రమమునకుఁ గడంగుదమురంగు. నిన్న రాత్రి మీకెంత గెలుపువచ్చినది?

వెంకటపతి తత్క్షణమే ప్రత్యుత్తరమియలేదు. “ఎట్లు నాకుఁ గల్గిన రసాభాసమును వారికిఁ దెలియఁజేయునును? వారికిఁ గిరుకవోడమిన గృహమంతయు నల్లకల్లోలము చేయునురేమో! ఇరుగుపొరుగు వారలుకూడ మన యప్రతిష్ఠను గుఱించి వినుట తటస్థించునేమో.” యని తనలోఁ దాననుకొనుచు యోచించుచుండెను.

ప్రకా—మిత్రమా! ఏల ప్రత్యుత్తర మిచ్చుటకు శక్తించుచున్నావు? రమ్మ ఆలస్యముచేయకుము. మూపనిమిందుగాఁ జూడుము.

మాకావల దొందరకునులు గలవు. అన్నా! మనకు బనులున్నవి కావా?

రామ—ఉన్నవి కావా? ఇక్కడ నేకూర్పుండటకు వలనుపడదు.

ప్రకా—గారితో యాట యెట్లుసాగినది? పర్యవసానమేమైనది. నీవు చెప్పకపోయినను మేము తెలిసికొనఁ గలము రామచంద్రుడన్నా! తెలిసికొనఁజాలమా?

వెంక—అయ్యా! మీయప్రస్తుతసంభాషణమును గట్టి పెట్టుడు.

ప్రకా—మేముమిమ్ము సరసముగా నడుచుండ నేల సరసమైన యుత్తరమీయరు? ఎందుచేత మార్వలుకసంజేహించుచున్నాడు అన్నా! ఈయన సంజేహించెను గాదా?

వెంక—అధికప్రసంగము చేయకుండు. మీతో జెప్పవలసినది చాలఁగలదు. మీరుమాత్రము సంభ్రమపడక శాంతచిత్తములతో నాకర్ణింపుండు. నాకుఁదిగిన యుపదేశమును జేయుండు.

ప్రకా—అటులయిన సత్వరము చెప్పవలెగాదా?

రామ—ఎంతత్వరితముగఁ దెల్పిన నంతమేలు.

వెంక—గతరాత్రీ నేను బదివేలరూపాయలు గెలుపొందితిని.

ప్రకా—ఇంతియే? ఇరువదివేలైన గెల్చెద వనుకొంటిని. కానిమ్ము. గతజలసేతుబంధనమేల? అన్నా! నీభాగమునకు రెండువేల యేనూఱును, నాభాగమునకు రెండువేల యేనూఱును, రావలసియుండును గాదా?

వెంక—(వినుగుండలతో) తాళుడు. నేను జెప్పన దెల్లమిందురా? మీకుఁదోచినట్లే మధ్యమధ్యమున మాటాడుచుందురా? ఇంద్రాణి మీరుచూచిన సుగుణవర్ధకంతయుఁ దెలియును. వాచికలిక్ష్మణు వానియధీనములో నున్నవి. అతఁడే నేను గెలుపొందిన విత్తము

తయ సాలూరుభూకాంతునకు మరల నిచ్చివేయుమని నన్ను బలవంత పెట్టుచున్నాడు.

ప్రకాశరామ—(కలవరపడి యొక్కపర్యాయమే) ఇత్తితిరా యేమి?

వెంక—ఇంకనీయలేదు. అదియు జామురాత్రిలోపున జరగింప వలెను—అని వెంకటపతి తనకును వర్మకుచునడచిన సంవాదమంత యుఁ బూసఁగొచ్చినట్లు వారితోఁజెప్పెను. వారలిరువు రొకరివంక నొకరు కోపనిర్వేదాశ్చర్యసమ్మిలితములఁ బూడ్కులఁ బరపికొని తమ మనోభావముల నేతావధానముమూలమునఁ దెలిసికొను చుండిరి.

ప్రకాశ—అయ్యో! నీవిత తెలివితక్కువగా నుండువనుకొన లేదు. అన్నా! మన మనుకొంటిమా?

రామ—ఎన్నఁడట్లు తలఁపలేదు.

వెంక—అయ్యలారా! మీకేమి? మీరు పంజరములోని చిలు కలవలె నోటికివచ్చినట్లు పలుకఁగలరు. నాకష్టములు మీకేమి తెలియును? నేనిప్పుడా వర్మచేతిలోఁ జిక్కియున్నాను. వ్యర్థవచనములతోఁ గాలముఁబుచ్చక నాకుఁదగిన సలహా చెప్పుడు.

ప్రకాశ—సరియే. నీవీ విశాఖపురిలో నుండినంతకాలము వాని యధీనములో నుండకతప్పదు. దీనినివిడిచి వరప్రదేశముగు నే యా నామోపాయిన నీకేమిభయము? అన్నా! నీయభిప్రాయమేమి?

రామ—అన్నా! నీవువచ్చిన మాటసత్యము. ఉన్నధనము మనము నువ్వురమును బంచుకొని యాయూరికి “సలాము” గొట్టి యానాముపాదము రండు. మనమిత్తఃత్రయము పేరులను రూపము లను మార్చికొనిన నెవడు కనుఁగొనఁగలరు?

ప్రకా—నాకీపాడుపట్టణము విడుచుటే భావ్యమును చున్నది. ఎంతకాలము—

వెంక—మీరు కర్తవ్యాంశము చక్కగా యోచింపక ముందెప్పుడో చేయవలసిన దానిగూర్చి మాటాడుచున్నారు. దయయుచి నానుడులువిరుడు. నేనునలుపురిలో దలవంపులొందలేను. ఘనసాము బాహ్యుడనై చరింపలేను, అధోగతి పాలగుటకు సమ్మతించలేను. ఇంకను నాకాశలున్నవి.

ప్రకా—ఓయి వెట్టివాడా! ఇంకను సీమనమామకూతును వివాహమాడు తలంపు విడువలేదా? నీవెఱుంగక పోయినను, లోకులెల్లరు నీవావిషయమున సనమర్థుడవని యెఱుంగుదురు. ఏల యందని మ్రోనికండ్ల కట్టులుపాచెదవు? నీవిపిచ్చితలంపులుగా గన్పట్టుచున్నవి. అన్నా! ఏమందువు?

రామ—వాస్తవము. ఇతనివి వెట్టియూహలే. మనకువాసినో నేమిపని? మనధనము మనచేతులలో బడుటయే ప్రధానము.

వెంక—[మరల విసుగుపడలతో] ఊరకుండుడయ్యా. ముందు జెప్పసీయరు. మీరు సరియయిన తోడ్పడుకొనుచు. ఆధాము పోగొట్టుకొనుటకు మీకంటే వేయిమడుంగులు గవ్వతరముగా నాకున్నదని మీరెఱుంగుదురా? ఇప్పుడు రెండుమార్గములు కనిపించుచున్నవి. మనము నోరులుమూసికొని యాధనమంతయు మరలరాజున కప్పగించుటనకేయవలెను. లేక మనము మువ్వరము లెన్నగా వాగొంది యాసుగుణవర్మహతకుని మీది కేదోషముద్రోసి వానినణగదొక్కు మార్గమేదైన సరయవలయును.

ప్రకా—మాకీ యాలోచనముతో బనిలేదని. మన మీర్పటుచుకొన్న ప్రకారము సర్వమును జరిగవలయును. రమ్మ, మనల

కుము. మావంతుసొమ్ము మాకిచ్చిపంపుము. మేము సొమ్మువారము గాని, మాటలవారముగాము. అన్నా ! అంతియేకదా?

రామ—అంతియే. వెంకటపతిగారూ! జాగుచేయక రండు.

వెంక—నేనీయను. మీకు దోచినట్లు చేసికొనుడు. మీకొకట నేను సర్వనాశ మొందెద ననుకొనుచున్నారా?

ప్రకా—అటులయిన జాగ్రత్త, మేమునిన్ను—

వెంక—ఏమిచేసెదరు? నేను మొండితనము వహించిన నన్ను వంక. మీతరము గాదు.

ప్ర—నీయభిప్రాయ మేమియో బోధపడలేదు.

వెంక—మీరు నావివాశ పేతువగు పద్ధతి నవలంబింపఁ గోరుదురేని, మీకును నాకును సరిపడదు. అంతయుఁజెసును. బోధపడినదా? ఇంకను విప్పిచెప్పవలయునా?

నెయ్యరిద్దఱును గలఁతఁజెందిన చూపుల నొండురులవంకఁ బరగించుకొనిరి. ప్రకాశరాయని మోటుమొగమునఁ గూడఁ గ్రోధరక్తి మవ్యక్త మగుచుండెను. రామచంద్రుఁడు శిరోవేష్టమును నేలఁబాటునైచి తలఁదడపుకొను చుండెను.

ప్రకా—మేమును మీవలెనే పెద్దమనుష్యులము. నలుగురిలో గౌరవముగా బ్రతుకుచున్నాము. మావంటివారిలో సరళముగా వ్యవహారములు నలుపవలెగానిక పటము. వహింపరాదు, పరుష భాషణము లాడుట తగ్గకరాదు.

వెంక—నేనేమి పరుషము లాడితిని? మీరే నన్నిమమలఁబెట్టజూచుచుంటిని. నాకుఁగోపము రానంత నేపేగా, వచ్చిన నాపుటకు మీశక్యముగాను. మీసత్యచారిత్రమును వెల్లడింతునుజూడి. మీచౌర్యవ్యాపారము లన్నియు బయటఁబెట్టెదనుజూడి.

ప్రకా—బయటఁబెట్టి యేమిచేయఁగలవు? నీకు నాక్షులెవరు న్నారు?

ఆపద్యము వినిననోడనే ప్రభుచిత్తము పరాయత్తమయ్యెను. “మిత్రమా! నాకుఁ బనియున్నది సెలవొసంగెదరా? మీకడ గుక్మిణీ పరిణయమున్న నెకసారి నాకిత్తురా? మరల దాని నెకటిరెండుదిన ములలోఁ బంపెద”నని రాజానందరావుచే గెను. అతఁడుదానికొఱకుఁ దనపుస్తకభాండాగారమును వెదకి పంపెదననిచెప్పి త్మౌవల్లభుని సగౌరవముగ వీడ్కొలిపెను.

జగన్నాథవర్మ వెడలిపోడనే నానందరావు పుస్తకముకొఱకు నెమక మొదలుపెట్టెను. అది మొకమూలకనిపించెను. అంత సాయం కాలమగుడు సముద్రతీరమునకు వయ్యాలినిమిత్రము పోవనిశ్చయించి యతఁడు బయలుదేరినను. కాని యాపోవుట మోతీమహానకే పోయి పుస్తకము రాజాగారికిచ్చిన బాగుగనూడునని యోజించి, గుక్మిణీ పరిణయము చేతఁబట్టుకొని సాలూగుభూమిశు మందిరముంగూర్చి బయలు వెడలెను. ఆభవనంబుంజేరి రాజాగారిమేయ చున్నారని భయం నతఁడడుగఁగా, వా రాయన పుస్తకభాండాగారమందుఁ గూరుచుండి యేదియో చదువుకొనుచున్నారని చెప్పిరి. ఆనందరావునకుఁ జనపు మెండుగనుండుటచే దనరాక యెఱుంగఁజేయకుండఁగ నేయాయగారము నజూచెను. అందుబీరువలయందెన్ని యో ప్రాచ్యలిఖితతాళపత్రికగ్రంథములుండెను. అగదిగోడలకెన్ని యో రమ్యమైన పటములుగలవు. వా నిలో నెకపటమును జేతఁబూని తదేకదృష్టితో దానివంకఁ జూచుచు నొక కడానికురిచీమీఁద నాసీరుడై యుండెను. అతఁడు ద్వారమున కు వెనుదిరిగి కూర్చుండియుండుటచే నానందరావు ప్రవేశించుట యెఱుంగకుండెను. మఱియు నడుమనడుమ నిట్టార్పులుకూడఁ బుచ్చుచుండెను. ఇదియతంయు నానందరావుకఁగి, అయ్యో! మదీయగమనంబు తెలియఁజేయకుండ నొనకిఁ జూచ్చితినే! పాప మీతఁడెద్దియో యభిరుచి గల ముద్దుమోమును జిత్రీఫలకమందుఁగాంచి యేకాంతముగాఁ బ

తాపమునొందుచున్నట్లు కాన్పించుచున్నది. వెనుకకు మరలిపోవుట బాగు, అని యనుకొనుచు వెనుదిరిగెను. తేసికించుక స్పృతిగల్గి యడుగులచప్పుచువినఁబడ వెనుకకుఁదిరిగిచూచెను. ఆనందరావు నతఁడు గాంచినతోడనే వటమును మాటుపఱుపవలెనని యతనికి మొదట బుద్ధిపుట్టెను. కాని శ్రుణుమాలోచించి, వలదు. దాఁచనేల? యని స్వగతముగాఁ బల్కికొనుచు నెయ్యనకు స్వాగతమిచ్చెను. ఆమాట లానందరావు వీనులంబడియె. అతఁడుకూడ నీవేశవచ్చినని మరల నెచ్చుకొనుచు, ప్రియమిత్రీనూ! మీరేకాంతముగా నుండఁగోరుననుమాన నేనువచ్చి మీ భావప్రచారమున కభ్యంతరముఁ గలుగఁజేసితిని. శ్రమింపుఁడు. అని వినయముతోఁ బలికెను. మిత్రుఁడా! నీవు నాకేమియు నడ్డురాలేదు. నీరాక వాకెట్టితఱిసైన మఱితయ్యానంద దాయకంబగును. అన్యథా తలంపకుము అని తేఁడు మార్చలికెను.

ప్రభుహస్తమంచున్న చిత్తరుబొమ్మ యానందరావునకులోచన గోచరమయ్యెను. దానిసొగసు వర్ణనాతీతమైయున్నది. అదిస్వర్ణమృతముల వెలిగిక్కుచుండెను. అది యచేతనంబయ్యుఁ జేతనవస్తువుల మించినసోయగమున నెప్పుడుండెను. దానికమర్పఁబడిన చట్టమేనుఁగు దంతముతోఁ జేయఁబడినది. ప్రసిద్ధివహించినవిశాఖపురీచిత్రకారులండు వింతయైన, నగిషీ'చెక్కిరి. ఆనందరావు వచ్చినపిమ్మటఁగూడఁ గొంతసేపామనుజాధిపుఁడావటమువైపుమాచి యావల 'మిత్రుఁడా! నాయమి తానందమునకు, నమితదుఃఖమునకు హేతువీ బొమ్మయేనుమీ, యనెను.

ఆనంద—రాజా! మీరహస్యమనోవ్యాపారమున కాటంకముం గూర్చినందులకు మరల శ్రమాపణము వేఁడుచుంటిని.

జగ—నీవెంతమాత్రీ మాటంకముంగూర్చలేదనియుఁ బదపదీ నాలోక భారమును దగ్గింపవచ్చితివనియుఁ గ్రొమ్మఱఁ జెప్పుచున్నాను

ఆనం—ఇదే మీరుకోరినపు స్తకము. రుక్మిణీపరిణయము. గాని నిచ్చుటకే వచ్చితిని. సెలవైన బసకుఁ జనియెదను.

జగ—వలదు. నీవు నా కేలఁజూచు ప్రతిమయే నాకొకప్పుడ వాఁడైనందుమును, బ్రకృత మవాచ్యభేదమును సమకూర్చునది. నీకితరమైన తొందరపనులు లేనియెడల రెండుగఁగియు నాకో గోచకుఁ గోరెదను.

ఆనం—ఇంతకంటెనా? ఏమిసెలవు?

తేఁడు తనచేతియందలి పటమును మరల యథాస్థానమున గోడకుఁ దగిలించి తనపీఠముపై నాసీనుఁడయ్యెను. మూఁడునాల్గుసముసములవఱకేమియుఁ బలుకఁ కాప్రతిమవఱక వీక్షించెను. తలవంకించి, గొంతుకనవరించుకొని యిట్లు వాక్రున్వ మొదలిడెను. “సోదరా! మీ బసను హతంబున నేలవిడిచితి నో, విడిచివచ్చి మెటకే యీనాగ్రి, థాలయ మేలచొచ్చితి నో, చొచ్చి యాచితప్రతిమ నేలమెత్తితి నో, యెత్తితడేక ధ్యానచిత్తుఁడనై యేలయుంటి నో నీవెఱుంగుదే! ఎఱుంగవు. నేను మీయింటికి వచ్చినదిగూ నాత సుగుణవర్షయు, పిచ్చు, నేనుగూని దుర్వ్యసనములంగూర్చి కొంతవడి మోచుటించితిమికదా? అప్పుడప్పుడు నేను జూదమాడుచుండుట కేనలదుర్వ్యసనాన క్తిచే గాదనియు, గాలక్షేపమునకుమాత్రమేయనియు నప్పుడు చెప్పియున్నానుగదా? నాహృదయస్థిత క్లేశమును ద్యౌతాదులనలె సతిరములు పోగొట్టఁ జాలకుండెను. నేను రాత్రులు చాలసేపు మేలుకొనుట—నీతిబహులగు కొందఱు సామాన్యులతోఁ జూదమాడుట—మధురపదార్థములను భుజించుచుండుట—చొరరానిస్థలంబులఁజొచ్చుట—ఎందులకో నీకుఁ దెలియునా? నాయాత్మ కనిర్వాచ్యమైన రోగ మొకటి సంభవించినది. ఆరోగమును మాన్ప ధన్వంతరితరమైనఁగాదు. ఓషధులు, లేపనములు, దానిపైఁ బనిచేయవు. దానికిఁజెనిఁ బేర్కొనఁబడిన వ్యసనలోలతయే

మగడు. వానినలన నాశారీరకసాంఘికస్థితులకు భంగముకలుగునని నే నెఱుంగుదును. ఆయువుక్షీణమగునని యెఱుంగుదును. కాని తాత్కాలి కానందము జీవించునంతకాలముండి, నేఁగోరుమరణము శీఘ్రముగా సంభవించుననియు, నష్టమునచ్చిన నాకేవచ్చుననియు నెఱిగి యట్లాచ రించుచున్నాను. ఈవ్యసనములయందు వినుగ్గుమైయుంటయే నాకు శరణ్యమైయున్నది—”

అనగాదగా వీనుడుల నత్యంతశ్రద్ధతో నాలకించెను. కాని యం దలి యంగములాతనికిఁ గొఱ్రెలుకావు. ఇంతకుమున్నే సాలూరురాజు గారి కుద్వాహమా యెననియు, దానికి భంగమువచ్చెననియు, నప్పటి నుండియు నాతఁడు కృశించి మండెననియుఁ గర్ణాకర్ణి వినియున్నాఁడు. ఇప్పుడాపట మాతనిప్రియురాలిదేకాఁబోలు ననుకొని యావలఁ బ్రభు వేమివచ్చిచునోయని యతఁడు నిరీక్షించుచుండెను. రాజు మరల నిల్లు తనకథను జూరంభించెను.

“నావాదరా! మనమూ వ్యసనసంబంధమగు సంభాషణము ముగించినపిమ్మట, సుగుణవర్మ వెడలిపోయెను. తరువాత భాషావిష యమై మాటాడికొంటిమి. అప్పుడు నీవు లలితపదశోభితమై, హృద యంగమమైన పద్యముకిటి రుక్మిణీపరిణయమునుండి చదివితివి. అది నామనంబుఁ గలఁచివైచినది. అదియే నన్ను యగారమునకు రప్పించినది. యాచనాప్రవాహానిమగ్నునిఁ జేసినది. పూర్వస్మృతిచే నసంతభేద ముదయింపఁజేసినది. ఇప్పుడు నీకొకకథఁ జెప్పెదనుమినుము. దాని నింత కుఁబూర్వ మెవ్వరితోఁ జెప్పలేదు. నీతోఁ జెప్పుమని నన్నేదియో ప్రేరేచుచున్నది. ఆప్రేరేపణ మూఁపఁజాలను. కావునఁ జెప్పెదవిను ము. నావచ్చికుఁబోవు కథయం దత్యంతమానసోల్లాసకరాంశములును, మహావిషాదోత్పాదకవిషయములును గలసియున్నవి. అందలి పూర

భాగము పున్నమవెన్నెలవలె నత్యధికసంతోషజనకంబై యుండును. ఇతరభాగ మమవసనిశిబోలె మహాభయ హేతువై యుండును.”

ఇచ్చటఁ బృథ్వీశుఁడు కొంతసేపూరకుండి కృష్ణుఁడు నిట్లు చెప్పఁ దొడఁగెను.

“నూజనకున కిరువురు పుత్తులనియు, వారిలో నేను గనిష్ఠుఁడననియు, మీకుఁ దెలియునుగదా! నేను బదునాటవయేట జగత్ప్రసిద్ధి పొందిత్యపరిపూర్ణుఁడగు పేరి విశ్వనాథశాస్త్రిగారియొద్ద విజయనగరములో సంస్కృతభాషాభ్యాసముచేయుటకుఁ బంపఁబడితిని. నేను శాస్త్రులవారికడ నారాజుఁడని యేమియుం జూపక కాయక్లేశములఁబడియె నను శుశ్రూష జేయుచు విద్య నేర్వవలయునని నాతండ్రిగారియూహ. విశ్వనాథశాస్త్రిగారు విజయనగరపురాధీశుని యాస్థానవిద్వాంసుఁడగుటచే నితరస్థలములకురారు. కావున నేనే వారికడకుఁ బోవలసివచ్చినది. నేను గొంతమంది యితరశిష్యులతోఁగలసి యాయూరి శివాలయమందొక రమ్యమంటపమందుఁ గూర్చుండి పాఠములు చదువుకొనుచుండెడివారము. నేను దక్కినపేదవిద్యార్థులతోఁ బాటు సమభావముతోనే చూడఁబడితినిగాని, నాప్రాభవార్హగౌరవములేవియు నొంకుచుంటలేదు. నాజనకునికోర్కయు నదియే. నాపేరికి రాజపదము పూర్వమునఁ జేర్పఁబడుటలేదు. జగన్నాథవర్మ యనిమాత్రమే పిలువఁబడుచుంటిని. ఈయల్పాంశములు ముఖ్యములుగానట్లు కాన్పించునుగాని వానిప్రాముఖ్యము ముందునీ నేయెఱుఁగఁగలవు. మేము సూర్యాస్తమయ సమయమువఱకుఁ జదివికొని పిమ్మట సాయంసంధ్యావందన మొనరించుకొని, గర్భాలయమునకుఁజని, మంత్రపుష్పసమయమున నచ్చటనుండి, ప్రసాదమును స్వీకరించి, బసలకేటెంచుచుండువారము. అనాధ్యాయదినములందును దేవశంకునకు వెడలుట మానకుంటిమి. ఇట్లొక్కనాడైన మానకుండ నేను దేవాలయమునకుఁబోట

కేవలదైవభక్తిచేగాదు. ప్రత్యహమును జనముతోగూడి వచ్చు, చుండిన యొకమహాలావణ్యవతిని, బండ్లొండెండ్ల రాచకన్నియను జూచుటకునుం బోవుచుంటిని. ఆమె యప్పటికింకను బూర్ణత్వమునెం దని చూపనముకలది. కాని నవనవాంగశోభ యేమనివర్ణింతును? భూమి కవలరించిన భోచర నారీకుమారివలె నాకుఁ బొడగట్టినది. ఆమె ప్రాయమునకుమించిన యంగపుష్టియుఁ బొడవునుగలది. సర్వదా సం తుష్టినెదెలుపు సందుచందమామవంటి నెమ్మోయుతో, సహజసౌంద ర్యమునువెల్లడించుచు గజరాజును దిరస్కరించు మేలినడకతో, దల్లి చేయుబట్టుకొని యామెకు దారిచూపుచు నడుచునప్పు డామెయంద మేమనిచెప్పుదును? ఆమె పేదటిక మంతయు నెన్నడుమునందును, భా గ్యమంతయుఁ గచకలాపములందును, సిరియెల్ల మోమునందును జూపట్టుచుండెను. ఆమెప్రతిమయే నేనింతదనుక నీక్షించుచున్నది. అ నేకనత్సరములక్రింద లిఖంపఁబడినద మ్యు నదియెటులామె మహాతేజ స్వరూపమును జూపుచుండెనో నీవు చూచితివిగదా? ఆమెజనని యంగ ధురాలు. జనకుఁడు చిన్నవాఁటనే గతించెను, పూర్వము మహదైశ్వ ర్య మనుభవిచి, కాలగతితప్పి ప్రస్తుత మమితదారిద్ర్య మనుభవించు చున్న దామెకుటుంబము. ఈకుటుంబమవారు విజయనగరపు మహా రాజుగారి జ్ఞాతివర్గములోనివారగుటచే వారితో సహజవైరము నెండియుండిరి. గతించినమహారాజు వారిసర్వస్వ మొడిచిపుచ్చుకొని వారికిఁ గూఁటికైన గతిలేకుండఁజేసెను. ఐనను మానుమవత్తులును, క్షత్రియులు నగుటచే నొకరికడ దేహియనక యెటులోఁ గాలక్షేప ము చేయుచుండిరి. ఆపితిల్లి ధారుణి. ఆమె నామధేయము జగదంబ. జగదంబ తల్లి కొక్కఁజెయ్యెబిడ్డ. ధారుణి భర్తమరణంతరము దారుణ రోగపీడితయైనది. చావుతప్పి కన్నులొట్టయయ్యెనన్నసామెత నిక్కువ మై ను మెక భయంకరరుగఁగతపోయి నేత్రావరోధము మూర్తము

తట్టస్థించెను. ఆమెకుఁ బుట్టినింటివారు పెట్టినవగలు కొన్ని గలవు. వాని నమ్మకొనితినుచు, సుతనీనుకూలసంబంధమును జేసి యామెనకుఁ జూపి నుఖపడవలెనను నుద్దేశముతో దినముల నెఱుఁగడపుచున్నది. వారు దేవాలయమునకు సమీపముననే యొక చిన్నయింటియందు గా పురముండిరి. ప్రతినాయుకాలమున విగ్రహక చీకటిపడినతరువాత వారాదేవాలయమునకువచ్చి జగన్నాథునిదయకుఁ జాతుగొట్టుట బ్రయత్నించుచుండిరి. ప్రథమమున నాయందరాంగి నాకన్నులకుఁ గా న్నింప నేను నిశ్చేష్టఁడనైతిని మనుష్యాంగులంతి యందఁగల్గు లుండు రాయని యనుమానించితిని ” మరల సాలూరురా జంచుననేపాఁగెను. అతనికిఁ బూర్వస్మృతి పూర్ణముగాఁగలిగి వెనుకటిసంగతులన్నియుఁ గ న్నులయెనుటఁ గట్టినట్లయ్యెను. వినిపిపుగానున్న యీకథాసారస్య మునకచ్చెరువొందుచుఁ దరువాతికత కెదురుచూచుచు నాందరాపు మూకీభావము వహించి నిరీక్షించుచుండెను. ప్రభువు వదపడి సంతక నిట్లు మొదలుపెట్టెను.

“చాలదినములవఱ నామెను సమీపమునందుండి చూచుభా గ్యము నాకబ్బినదికాదు. మంత్రప్రొప్పుమైనను” డనే ద్వారమునడి నిలిచి యందుస్త్రీల కర్పకుండు ముందుగా బ్రసాదములిచ్చిపాపి యాచరి. బురుషులంకొసంగుచుండెడివాడు, తక్కినస్త్రీజనమున వారున పోటనే పోపుచుండిరి. ఆమెకుఁ గనుదాపుననుండి చూడవలెనని నాలోకి. ఒకినాఁడామె సత్యమునుఁబోవుద్వారమునఁ జూచునువడినదిగాను. ఆ ద్వారము శిథిలమై కూలుటచేత మరల బాగుచేయించుచుండుటచే నా దారిఁ గట్టినైచిరి. అందుచేత స్త్రీలెల్లరు పురుషులకుఁ బ్రసాదమును పంచిపెట్టువఱకు నిలిచియుండవలసినచ్చెను. మఱియు భారుణి యం ధురాలగుటచే నందఱును జనిఁ తరువాత గొంతనేపటికిఁగాని బడులు చేటుటకు ఏలువడినదిగాదు. నాడే నాభాగ్యము పండినదనఁ తలచితి.

సహధ్యాయులును, మాటియితరులును బోలువతరువాతగూడ నే
చొప్పటనేయుకి, మూలావణ్యవతి సౌందర్యాతిలేకయుం దిలకించుచు
నేకోపర్య మొనర్చుకొనుచుంటిని అప్పుడామె దీపములకాంతిని దిర
స్కరించువేదిగైగలతో, నంచలరాయని నీసడించ నడబెడంగుతో నా
హక్కునుండియే పోవుటదట్టిం చెను. కన్యాశ్రమంద తిసోయగముగల
దాని నెన్నఁడును జూచియుండనైతి. అప్పునయస్కుడనయ్యు నామె
యం గురితమోహము నొందితిని. నుతియు, నామెను దేటిపాట
జూనుటకు నాకేగాని యన్యులకు హక్కులేదనియుఁ దలంచుచుంటిని.
నామెడి విద్యార్థులైరైన నానలనే మోహదృష్టులతో నామెవంక
జూచినదేమోయను ననూయయు నామనము గుదయించెను. మోహ
మొగతై నఁ దగుచుగదా!"

మహామోదస్థు ధాయకంబగు యశావనాంకూరసను చూవస్థ
జుష్టికిరా నించుక మనసు కలగుండువడి సాలూరుతోడు తత్కాలకృతి
చెప్పితిమూలయందు నిమగ్న చిత్తుండై కొంతవడి యుట్టెయుండెను. అవల
రెండునమివగు లవఱకుం దదనస్థను ధ్యానించువాఁడుపోలె నిమిలిత
నేట్రుండై, ఫాలభాగన్యస్తనాస్తు డై యుండి, యొక్కనిట్టు చుప్పిసిగిడ్చి
పదంపడి నిట్లు చెప్పునారంభించెను.

పదునొకండవ పాదరణము

సాలూరురాజోక్త కథాశేషము.

నేను బ్రీకృతము యశావనావస్థను జాలవఱకుండవీ, నిరంతర
భేదముచేతను, నిద్రాహారలోపముచేతను, గృశించి, నవకముకోల్పోయి,
యారీతినున్నను, బూర్వము నేను వచించుకథాకాలమున సౌందర్య

వంతుడనై యుంటిననియే జనులు చెప్పకొనుమాకిని, అట్టి న
 న్నుజూచి యామెయు బ్రేమింపకపోదని తలచితిని కాని యామె
 పండ్లొండ్రొడ్లుమాత్రమేవయిస్తుగల ముగుడ నాకా యాప్రేమభా
 వముపూర్ణముగాఁ దెలియనప్పడామె కెట్లు తెలియఁగలదు? ఇట్లుకొన్ని
 మాసములు గతించినవి. దినములసంఖ్య హెచ్చుకొలది నామెనుబున
 మోహ మతిశయమగుచుండెను అంత నొక్కనాడు సహధ్యాయుని
 గాఁ భటులుగాని వానితో లేనిసమయమున నేనాపేదరాచకుని బము
 నినసించుతావువైపు పోయితిని. అప్పుడాకస్య యెచ్చటనుండియో
 వచ్చుచున్నది. అడఁబోయినతీర్థ మెదురలు నట్లాయెను. ఆమెనాకు
 గానించుటెట్లని తలపోయుచున్న నేను, వెంటనే యామెనుజూచు నెచ్చ
 వ్వును పొందితిని చూచుటయేకాక సంభాషించుటయుఁ గల్గెను ఎల్లస
 నాకన్యవచ్చునప్పడాకకుక్క యామెనుజూచి మొఱిగి యామెపై
 బడనుండెను. స్త్రీజనసామాన్యమగు భీరుత్వముగల యామె వేగముగ
 ముందునకడుగులిడఁజొచ్చెను. శునకము నుజ్జితయూర్పుచు నదీగిడు
 చుండెను. ఇదే తగిన యదననియొచి ననుకూతాతితో వాజాతుల్యును
 గొట్టితిని. ఇోడనే దానిగర్వమడుగెను అది వెనుదిగి యూహించిబాడ
 ను. నేనాకన్యనుడగ్గఱి చానా! భయపడకుము. శునకము పాతీపోయి
 నది 'యని చెప్పితిని, అప్పుడామె తనయింటికిఁ బదిగారల దూరమున
 నున్నది. నన్నుజూచినతోడనే యాఁగి, అయ్యా! మీకుఁగొంతస్థానాల
 ను. మీరురానియెడల నాదువ్వుశునకము నన్నుఁగఱచియుండును.
 నాపాలిటిదైవమువలెవచ్చితి, రని ప్రస్తుతించినది. నీమి యామెకంత
 ధన్య! నీజాతంత్రీనినాదమువలె మనోహరంబై వినబడినది. నేను వామె
 నుడులచే సంతోషవరవశుడనై కొంతవడినటులే నిలిచి కృత్యముచెలి
 వొంది, బాలా! నీవబలపు మహాభీతచేతస్కు.రాలపు, నీపూలబుట్ట వా
 చేతికిమ్ము. నీయింటిదాఁక పట్టుకవచ్చెదను. సాటిరాదకొలమునఁ బుట్టి

నవాడగుటచే నింతమాత్రపుసాయము చేయనోవుదు, నంటిని. ఆమె
యు మందహాసించితవదన సరోరుహయైకరకమలంబులుసాచి పుట్టిక నా
చేతికిచ్చెను. అంతమాత్రమున నేనాకనిర్వచనీయనందము కలిగెను. దారి
లోనామె ఆర్యా ! మీరు మాయంటికి దయచేయుడు. మీరు నా
కొనర్చిన సాహాయ్యమునకు మాజనయిత్రికడుసంతసించి యాదరించు
నని పల్కెను. కాని నేను “చిన్నదానా! నేనిప్పుడు మీగృహములోనికి
రాను. గుమ్మమువఱకు నీతోవచ్చి మరలిపోయెదను. నీవు మీయమ్మ
తో నన్నుఁ గలసికొనిన యంశ మేమియుఁ జెప్పకుము. ఆపె యేండ్లు
మీఱినది కావున నీవంటి నవయావనాంగి నావంటిపడుచువానితో భా
షించుటయెల్లదు. మనసమాగమము రహస్యముగానే యుంపుము. దయ
యుంపు” మని యామెను గృహద్వారముకడ దిగవిడిచితిని. ఆమెయు
నాకోరికఁ దీర్చెదనని వాగ్దానముచేసినది. ఇట్లామెకుఁ బరిచయుండనై
యనురాగాంకుఁగము నామె హృదయమందునాఁటి మరల నాబసకు
వచ్చితిని. మఱియొక పర్యాయమామె శివాలయపుదోటలోఁబుష్పము
లుకోసికొని శోటగుమ్మము వెలువడివచ్చుచుండ నామెనుదారసిల్లుట
తటస్థించెను. ధారుణి యంబాపూజాధురంధరురాలు. ఆమెకొఱకే య
ట్లు జగదంబ కుసుమావచయంబుఁ జేయుచుండెను. అప్పుడుకూడ నామె
నాతో నెంతయో వినయముతోఁ బ్రేమైకవీక్షణములతో ముగ్ధవనితా
సామాన్యసహజవైఖరితో భాషించినది. క్రమక్రమముగా నేదియో
ఫలమయమును జూచుకొని నేనువారమునకు రెండుమూఁడుసారులామెను
దర్శించుచుంటిని. కనంబడినప్పుడెల్ల నాయుల్లముఁ బల్లమివఁజేయువలు
కులతో మాటలాడుచుండెడిది. కాని యొక్కమాటయైన మాసమాగ
మమునుగూర్చి తల్లితో వచించినట్లు కాన్పింపదు. ఇట్టి సమాగమము
లు గుప్తముగా నుంచుటయే లెస్సయని యెఱింగియామెయట్లాచరింప

లేదు. ఒకవేళ నిట్టివి చెప్పినఁగనరునో మఱియేమనునోయనియేయూరకున్నది. అదియునుంగాక యేనవయశావసాంగి, యెంతక్రిమశిక్ష నొందినదైన, నిట్టివయసుఁ దన హృదయస్థితానురాగముచు దనంతఁదానే యెట్లు వెల్లడింపఁగలదు? ఇట్లు నెలలు గడచిపోయినవి. ఆమెకుఁ బగు నాలుగేండ్ల ప్రియమువచ్చెను నేను బహునెన్నిదేండ్లవాఁడనైతిని. ఆ యేడు మహాశివరాత్రినాఁడు మేమెల్లరముఁ బ్రాతఃకాలమునన్నానము లాచరించి, ధౌతవస్త్రధారణముంజేసి, దేవళంబునకుఁజనిప్రార్థనాది కంబులు సలిపితిమి. మాగురూత్తముఁడు తన బ్రాహ్మణశిష్యులను నుపవాసముండి యచ్చోటనే యాఁగిపోయెను. నేను సేవకాద్వితీయుఁడనై మన్మందిరమున కేతెంచితిని. ఆశివాలయమంత పసిద్ధి కెక్కినది కాకపోయినను గొలఁదిగానైన నట్టిపర్వదినములం నుత్సవములుజరగఁగ పోవుటలేదు. ఆనాటిరాత్రి స్వామిసేవజరగును. చాలమందిజాగరము చేయుదురు. అట్లు చేయువారిలో మాగురువుగారును గొందఱు శిష్యులునుగలరు. వారలఁ జూచుటకు రాత్రి భోజనానంతరము నేనుగూడ గుడికేగితిని. అప్పుడు జగదంబయుఁ దల్లిని వెంటఁబెట్టుకొనివచ్చి యుత్సవస్థలమాన వాఁడువాండుగూర్చుండుచోటఁ గూర్చుండను. పట్ట పగఱి వలెనున్న దీపములకాంతి నొండొరులమొగములు చూచుకొంటిమి. ఆమె వికసికాననాంబుజమున నావంకఁజూచినచూడ్కు లిప్పుడునయి తము నా కన్నులఁగట్టినట్లున్నవి. కొంతసేపు తల్లితోఁజాటు తానుగూడ నుత్సవమవలోకించి, దరిదాపు రెండుజాములరాత్రియగుడు నింటికిఁ బోదమా యని యామె తల్లితోననెను. ధారుణి“అమ్మా! నేడు నేను నిద్రపోను. నీవు చిన్నపిల్లవు. మేల్కొనఁజాలవు. ఇంటికేగి తలుపు లోపల గడియవైచుకొని యింటివారికోడలిని సాయముగానుంచుకొని, బ్రాగత్త తోఁబండుకొనుము. ప్రాతఃకాలమున నేవచ్చి నన్ను మరల స్నానముచేయించి, దేవతాదర్శనముంజేయించి కొనిపోమ్ము. తల్లీ!

పోమ్ము పోద్దువోయినది" యని పలుక నానుశీలలేచి తనయింటి కరుగుచుండెను. అప్పుడే నేనుగూడ మాగురువుగారికడ ముడలంగై కొని గుడివిడిచి యీవలకువచ్చి జగదంబనుగలిసికొంటిని. "ఆహా నా పేరు జగన్నాథుడు. ఆమెపేరు జగదంబ. పరమేశ్వరుని కృపవలన మాకుఁజరస్సాయీగూ సమాగమంబు చేకూఱిన నెంత శోభాకరంబుగ నుండును? ఆమె పేదదైన నేమి? సుశీల, సురూప, సుకులజయైయున్నది గదా! నేడే సాహసించి నామనోగతాభిప్రాయమును వెల్లడించెద"నని నాలో నేననుకొని కల్యాణి! ఇంటి కరుగుచుంటివా? చీకటి, జాగ్రత్త యుంటిని. ఆమెయు ఓహూ! జగన్నాథవర్మగారా? మీరును బసకే పోవుచుంటిరా' యని పలుకరించినది. నారూపమునుబట్టియు, ధరించిన పరిధానములనుబట్టియు, జరించుసంఘమునుబట్టియు నేనుక సాదారణపు ననవంతుడైన రాచబిడ్డడనిమాత్రము మెగ్రహించెను. నారాజబిరుడ మామెకుఁ దెలియ బఱుపనైతి. ఆమెవైచినప్రశ్నమునకు నేనానని యామెతో నింకిగుమ్మమువఱకు వెడలితిని. మార్గమధ్యమందు నేనామె తోఁగాని యామె నాతోఁగాని మఱి మాటాడలేకుంటిమి. వలపునుదెలుపుటకు హృదయము వేగిరపడుచుండెను. కాని ధైర్యముచాలదు. తుదకెట్టుగో నెగువఁజేసి గృహకవాటముఁ జేరినతోడ నేయామెతోనిట్లుంటిని 'సుందరీ! నిన్ను రెండువత్సరములనుండి చూచుచుంటిని. ఈపట్టణ మందుఁ బ్రవేశించినదాది విద్యయందును నీపై ననురాగమందును నృద్ధిమొందుచుంటిని. ఎప్పటికప్పుడేనాహృదయస్థితాభిప్రాయమునునీకు నివేదింపవలెనని ప్రయత్నించితిని. కాని సాహసముచాలమి నట్లుచేయ లేకుంటిని. నేటికి నాకట్టిభాగ్యమభ్యున్నది నేనుత్తమక్షత్రియకులజాడనని నీవెఱుగుదువుకదా! నీ సురూపసుగుణాతిశయములునన్నాకర్షించినవి. నిన్ను ద్వాహమాడి నాజన్మము పవిత్రముచేసికొనవలయునని యున్నది. ఇన్నినాశ్చర్యమిదియు నీవు నాతో సదయశీలతవాక్యములు

పల్కుచుంటివిగావున నాప్రార్థన మన్యథాయూహింపవనునమ్మిక ని
 ట్లపగుచున్నాను నీవు నాకోర్కి సఫలము సేయుదే?" అమెయు నానైపు
 కొంచెము సేపుచూచి చువనతవదనమై యంగీకారమును జూపులయ
 దును జేయునగవులయందును సూచించెను. "నాజననిశో" సావకాశముగా
 మాటాడిమీకుఁడెల్పెదను, మీవంటియుత్తములతోడిసంగతమా కెల్లు
 లభించును? నాకు సెలవుదయచేయుఁడు" అని పలుకుచు బడలునఁ ద
 లుపుఁదీసి లోనికిఁజనెను. నాకుఁగల్గిన యానందము నీవు మనస్సునను
 హింపవలయునేకాని నోటవచించుటకు భాషచాలదు. నేనుదలచుచుగా
 నన్యథాకాంతచిత్తుఁడనయ్యి, నీవత్సరద్వయములో బాచకావ్యముల
 ను ముగింపఁగల్గితిని. అంత గురువుననుమతిఁబొంది స్వగ్రామమున
 కేగితిని. నాతండ్రి పెద్దవాఁడగుటచేతను, నాయన్న చుప్పహవాసముల
 వలనఁ జెడిపోయి సొమ్ము వమ్ముచేయుచుండుటచేతను, నన్ను మరల
 విజయనగరము పోవలదనియు, విశ్వనాథశాస్త్రిగారికి ఘోషముగాగురు
 దక్షిణయిచ్చి రావలసినదనియు నాజనకుఁడు నాకాజ్ఞాపించి తిరుగవిజయ
 నగరము నన్నుఁబుచ్చెను. నాకమితవిషాదముతోఁచెను. విద్య మా
 వలసినదనియు విచారమంతగా లేకపోయినను, జగదగ్రమోముఁదట్టు
 దూరమగుననుభేదము నన్ను బాధింపఁదొడఁగెను. విజయనగరముగిరిగి
 ని. శాస్త్రులవారికి బహుమాన మొసంగి దీవనలఁబొంది ముదలఁగఁగొ
 టిని. భార్య యింటికిఁ జని యింటిముంగిటఁ గొంతసేపు ప్రచారము
 చేసితిని. అంతనొక బిచ్చగాఁడు దీనాలాపములతో గుమ్మముకడ మొర
 పెట్టెను. దీనాలాపములు శ్రీవణగోచరము కాఁగానే జగదంబ పిడికిట
 బియ్యముఁ బట్టుకొని యీవలకువచ్చెను. అప్పుడామె తలయంటుకొని
 యున్నదికాఁబోలు ; నల్లని నెఱికురులు విరియఁబోసికొనియుండును.
 వినిర్మలభౌతవస్త్రుభారినైయుండును. సహజసౌందర్యాలంకారము
 తప్పుపన్యమగునగ యామె యొడలినిలేదు. అయిన నత్యంతలావణ్య

రాశియై చూపఱుల కాశ్చర్యమునుగొలుపుతేజముతో నెప్పులుగుచు
చుండెను. ఆమెనన్నుఁ జూచినతోడనే వికసితవదనయై “అయ్యా! మీ
రేగి వారమైనగాలేదే. ఏల యింతవేగముగా మరలితిరి? నుఖుల?”
యని ప్రిశ్నించెను. నేను సుఖుడనని వచించి పితృజ్ఞును దెలియఁజేసి
తిని. ఆమెయు విన్నదనమాననంబునఁదోఁపఁ దలవంచి మిన్నకుండెను.
అప్పుడు నేను “శుభాంగీ! నీతల్లితో నాయీప్రితమును జెప్పితివా?
ఆమె సమ్మతించెనా?” యని యడిగితిని. లేదని యామె మార్వలికె.
రెండు సంవత్సరములనుండి దినదిన ప్రవర్ధితంబైన యనురాగమును నేనే
వెలిఁబుచ్చుతేకపోయితిని. అబల, అస్వతంత్రురాలు, అల్పవయస్కురా
లు, ఎట్లు తెగించి తల్లితో జెప్పఁగలదు? అనంతర మామెను ధారుణి
దర్శనముఁజేయింపుమని యడిగితిని. ఆమెవల్లెయని నన్ను లోనికిఁ గొం
పోయి “అమ్మా! నీతో మాటాడవలెనని వచ్చినా” రనెను. ఆవాక్య
మందుఁ గర్త నామె చెప్పతేకపోయెను. ఎవరో వచ్చిరనిన నన్యతమగు
నని యట్లు చెప్పలేదు. తల్లి ‘యెవరమ్మా’ యని యడుగ, జగదంబ
మనోభావమును నేను గ్రహించి “అమ్మా! మాది సాలూరు; నాపేరు
జగన్నాథవర్మయందురు.” అని ‘జవాబు’ చెప్పితిని. ఆమె ‘నాయనా!
దయచేయుఁడు. ఏమిపనిమీఁదవచ్చితి’రని నన్నడుగ నేనెట్లు సంభాష
ణముఁ బ్రారంభింపవలెనో నేరక కొంతసేపూరకుంటిని. తుదకిట్లంటిని.
“అమ్మా! నేను రెండుసంవత్సరములనుండి యాయూరిలోఁ జేరివిశ్వ
నాథశాస్త్రిగారియొద్ద విద్యాభ్యాసము చేయుచుంటిని. ప్రతి సాయం
కాలమునను శివాలయమునకుఁ బోవుచుంటిని. ప్రతిదినమును శివదర్శ
నముకంటఁ బ్రీతికరంబైన మీయిరువురముఖదర్శనములఁ జేయు
చుంటిని. ఇన్ని నాళ్ళును మీతనయ నుగుణాదివిశేషములు గమనించు
చుంటిని. ప్రథమపీఠముండే యామెయందు నాడెందములగ్నమయ్యె
ను. మీయాజ్ఞలేనిదే యామెతోఁ బలుమాటలు ముచ్చటించితిని. ఆమె

యు నన్నుజూచి మెచ్చుకొనినయిటులే నేను భావించితిని. ఈనడువు శివరాత్రినాటిదేయిని, నాహృదయమందఁ బూజ్యభవించియున్న యనురాగరసమును నీనుతకడ వెడలఁగ్రీక్కితిని. ఆమెయు సంగీకాద సూచకదృష్టులు నావైబలపి మీతో మాటలాడి సావకాశముగా నా లోచించి చెప్పెదనన్నది. సిగ్గుపైకొనుటచే నట్లు చేయఁజాలకపోయి నది. తమకు సమ్మతమైన నేను మీయల్లుడనై మీసేనచేయవలెనని యభిలాష మొందియుంటిని. మీయనుమతమును దెలిపి నన్ననుగ్రహింప వేడెదను." ఈనుడులువిని యాపె మొదట నిరుచక కోపగించినది. "నాబిడ్డమనసు కలఁచివైచితివా? నాతో నేనుము జెప్పినదికాదేమి? నీవెవడవు? అని తెలియక పలికినది. కాని, కూతురుగుసమీపించి యా నద్యుత్తాంతమును శాంతముగా నివేదించినపిమ్మట యాభాష్యమును గ్రహించి, అయ్యా! నీతల్లిదండ్రులవరు? సిగ్గుతిగతులేమి? నీనయాసాన? అంతయు నెఱుంగఁజేయుము" అని యడిగినది. ఆమెచిన్నలకు సహృదయ ములను జెప్పితిని, నేను సాలూరుతేనిపుత్తుడనని విన్నప్పుడు జగదగల నిశ్చేష్టయైనది. ఆమెతోసహా నాప్రాధవమునుగూర్చి చెప్పియుండ లేదు. ఆమె నన్నడుగనులేదు. నాపై నామెకు జనించిన ప్రేమ కేవల హృదయజన్యము. నాబాహ్యస్థితిగతులనుబట్టి యది నిర్ణయలేదు. భార్యయు నివ్వెఱపడి "అయ్యా! నేను దమసంగతి తెలుసుగక యచా చ్యములు పలికితిని. నున్నింపుఁడు. మాయమ్మాయి తమ హృదయ వైర్యల్యమునుగూర్చి వదించినది. మీయట్టివా రయ్యాచిణ్ణమొగ మా వంటి నిరుపేదలతో సంబంధమును జేసికొనుట కంగీకరించుట మాపూర్వకృతపుణ్యఫలము. కాని, మీరస్వతంత్రులు. తల్లిదండ్రులచాటున నుండువారు. మీజనకుని యాజ్ఞఁగైకొని గుటకువచ్చితిరో, లేక, మీ స్వబుద్ధిచే నిటకువచ్చితిరో, యెఱుంగఁగోరెద. మీతండ్రిగారు మాతో సంబంధమున కంగీకరింతురేని నాకొమార్తెను మీకొసంగి ధన్యురాల

నై శేష కాలముమీకడనే కడపెదను. అట్లుకాక మీరిష్టపడి తక్కుంగల మీ పద్ధతు వ్యతిరేక భావమును వహించిన నా విడ్డబ్రతుకెందునకు గాక చెబును." అని చెప్పెను. ఆమె వాక్కులు సహేతుకములగుటచే నేనును మాతంగియనుమతినిబొంది వచ్చెదనని చారియొద్ద సేలపుదీసి కొని యున్నోటనువాసి సాలూరు జేరితిని పిమ్మట నొక నాడుమాతంగి యుత్సాహముగానున్న సమయముజూచి, నినయమున పతనిసమీపించి నామనోరథ మెఱిగించితిని. అతడు నాపలుకులు వినిననోడనే మహాగుండ్రుఁడై, టిగోరి! నుర్కాదులా రా! నాకడుపునఁ జెడఁబుట్టితిరా. పెద్దవాడా, చుక్కలుండై చుట్టలనో సహవాసముజేయుచు బాడగుచున్నాడు. నీచ, గుట్టిబిచ్చఁగాండ్రోనో సంబంధ బాంధవ్యములు జరపి యచ్చమగుకొలమును మచ్చ చెచ్చుచున్నావు. ఎదటో మహారాజులు తమకూతుల నీకేయసిద్ధముగానుండ నీకాభిక్షకులన్నీ హమెల్లు సగచ్చిప్తునుయ్యో? సంజేండ్లునుండియు విజయనగరములోనుండి యిది యా ననుచేసినపని? కానిమ్ము. నాకంతములో బ్రాణమున్నంతవఱకు నీకాసంబంధము జరగనీయును. మీరన్యోన్యము నుత్తరప్రత్యుత్తరములుజరపుకొనకుండఁ దగినకట్టుదిట్టముల జేసెదను. ఇప్పుడే భార్యణియను నానిచ్చపుమాండకునీయెడ నాశవదలుకొనుమని జాబువ్రాసి పంపెదను. నీవు నామాట వినఁదలఁచితివా నీకు గొప్పసంబంధముచేయుటయే కాక నాస్వాస్థితపుటాస్తి యంతయు నీకేయిచ్చెదను. లేకున్న నిన్ను బకీరును జేసెదను." అని గోషకమాయిరాత్తుఁడై పలికెను. ఈభయంకరనాక్కులు వినిపిమగుపడినయట్లు మ్రొన్నడిపోయితిని. కాల సేతులాడలేదు.

ఇచ్చట మరల ప్రభువు కొంతసే పూపిరినిమిత్తము నిలిచెను. ఒక యరగడియవఱ కట్లుండి క్రొమ్మట నిట్లు వచింప మొదలిడెను.

ఇట్లు మఱియు రెండేండ్లుగడచెను. ఈలోపున నెన్ని యోజాబులు బగదంబపేర వ్రాసితిని. భార్యణిపేర వ్రాసితిని. ఒక డానికిని బ్రత్యు

త్తరము లేదాయె. నేను బంపిన మనుష్యులేమైగో నాకేమియుఁ దెలియకుండెను. చండశాసనుడగు నాతంకిని వారలఁగూర్చి యడుగుటకు సాహసముచాలదు. కడపట నొకలేఖ నిట్లు తేటమాటలుగలయొక ఘడ్డమున వ్రాసిపంపితిని.

మ॥ తరుణీ! నిన్విడనాడుతూదిగ మదిన్ ♦ దాపంబు పెల్లయ్య! నే
కరణిజూచినఁ గప్టసంచయములే ♦ కన్నట్టెడున్; గాని, శ్రీ
కరుణ్డే యాపదలెల్లఁ బాపి మనలన్ ♦ గాపాడి చేకూర్చున్
బరిపూర్ణంబగు ధైర్యమొప్పె నదలో ♦ భాగ్యంబుదెల్లుండునో."

నాకుఁబ్రత్యుత్తరములు లేకపోయినను నిరాశఁ జెందకుంటిని. వది
త్రమగు మాయన్యోన్యజనితానురాగమే జయము సమకూర్చునను ధై
ర్యము కలుగుచుండెను. అప్పటికి నాకిరువదేండ్లును జగదంబకుఁ బదు
నాతేండ్లును వయసువచ్చెను. ఇరువురును బూర్ణభవించిన వశావసమం
దుంటిమి. ఇట్టితరుణమున నాయన్న మితమీఠిన మధుపానముచే
గాలధర్మమొందెను. అతనికి బిడ్డలులేమిని నేనేపట్టాభిషేకార్హుఁడనై
తిని. సతీవియోగంబునకై పరితపించుచున్న నామనంబు భ్రాతృవి
యోగంబుచే మఱిత తహతహపడఁజొచ్చెను. మఱియురాజ్యభార
వహనకేళమొకటి యెదురుచూచుచున్నది. నాసోదరుని పారశాకిక క్రి
యలు ముగిసినవి. నేనెటులైన సందుఁ జేసికొని విజయనగరమున కొక్క
తూరి పోవలెనని ప్రయత్నపడుచుంటిని. అట్టితఱిని బుత్రేశోకము
తోఁగుందుచున్న నాజనకుఁడు నన్నుఁజేరఁబిలిచి „కుమారా! నీస్థితి
యిప్పుడు మాఱినది. ఇదివఱకు నీవు కాఁగలరాజుతమ్ముడవు. ఇప్పుడు
కాఁగలరాజువే. మఱియు నీవితకుఁబూర్వమొకవిధమైన యున్నాద
రోగముచే నాకృష్టుడవై యుంటివి. ఇప్పుడది నివారణమైనదా? అయి
యుండుననియే నాయూహ. ఒకవేళ నారుగ్గతయింకను, నిన్నుఁ బీ

డించుచుండిన సీకొకయువదేశముచేసెదను వినుము. సీకిరువదిరెండవ యేడు ప్రవేశించునట కోపికపట్టము. ఈలావుగా నొక్కకమ్మయైన నాదిక్కుమాలిన యాడువాండ్రకు స్వామియగుము. అప్పటికింకను నిన్నా పిశాచమువదలకుండు నేని నీయిష్టముచొప్పున బ్రవర్తిల్లుమా నేనడ్డుపెట్టను. పెట్టజాలను. నీకు బట్టాభిషేకముచేసి, నేను రామా కృష్ణాయనుచు జవము చేసికొనుచుండును. నీమేలునుగోరి చెప్పుచుంటి నిగదా. నీవు ప్రతికూలసంబంధమును సమకూర్చుకొంటివేని దానిఫలము నీవేయనుభవింతువుగాక. నీకు బట్టముగట్టులోపున నీవు ప్రసిద్ధమైన రాష్ట్రములకేగి యుదలి రాజ్యాంగవిషయముల జక్కగాగమనించిరమ్ము. నేను సీకొసరిగిన స్వాతంత్ర్యము వృధవోవదనియు, విద్యా వివేకనిధివగు నీవు పితృవాక్యపరిపాలనాఫలము నెఱిగి వర్తింతువనియు నమ్మికతో నిన్ను బుచ్చుచున్నాను. మీద నీయిష్టము." అని సాదరముగా బలికి, కన్నులనీరునించెను. అతడు నాయన్నచన్నదాది పిచ్చివానివలె నుండెను. చెప్పినమాటయే చెప్పుచు జేసినఫలియేచేయును నుండెడివాడు. విసుగు, కోపము మఱింతయధికమైనవి. కాని సహజ కారుణ్య మప్పుడప్పుడు పొడచూపకపోవుటలేదు.

అరితినీ వాతండి స్వాతంత్ర్య మిచ్చినతరువాత పితృవాక్యపాలనము, సత్సతీపాణిగ్రహణధర్మము, అను రెండునస్తువులను మానసతులయందు దిరుగడలఁ దూచి చూచితిని, రెండవదానివైపుననే ములునూపి నట్లు నాకు బొడగట్టెను. నేనాలస్యముచేయక విజయనగరమునకుఁ బయనమైతిని. ఎటులో రెండునిండువత్సరములు గడపి నేను మరల నా ప్రేమైకనిధానమును, నావలపులబరణిని, నాయన్నలమిన్నను జూచు వేడుకతో నాకుటీరద్వారమును సమీపించునప్పుడు! నాగుండియలెట్టుకొట్టుకొన్నవో నేజెప్పగలనా? నేను గృహకవాటమువంకఁజూడ వెలవెలఁబోయియున్నట్లు కాన్పించెను. అరమూయఁబడిన తలుపును

దోసి లోనికరుగ నాప్రియురాలు కపోలస్యస్తహస్తయై, మోమునందు
 దీనత్వముతోఁచ, నెకవృద్ధదాసి చెప్పువలుకు లాలకించుచుఁ గూరు
 చుండియుండెను. ఆమెవైఖరిఁజూచి నేను నివ్వెరపడితిని. పోడశకళాపరి
 పూర్ణమా చంద్రబింబమువంటి యాముఖమండలము కృష్ణచతుర్దశీ
 చంద్రనిఁబోలి కళావిహీనమై యున్నది. కొక్కారుమెఱపుఁదగినలె
 బ్రకాశించు తనులత గీర్వ్యప్రతప్తమల్లికావల్లికవలెఁ గమలి నవకము
 చెడియుండెను. ఆపెనన్నఁ గాంచిసతోడనే యొక్కమాటు నెక్కి వె
 క్కియేడువసాగెను. కారణమరయఁగా మెజనని మృతినొందెనని యె
 లిసినది. ఎంతకఠినవ్యాదయఁడనైన నామె యట్లువాపోవుచుండ సహించ
 లేకపోయితిని. నేనును బాటపొటబాష్పములు రాల్చి యామెను
 సమీపించి ‘మనోహరిణి! వగవకుము. నిన్ను సర్వవిధముల నాదరించు
 వాడను నేనుండ, నీకు విచారించఁబనిలేదు.” అని యోదార్చితిని.
 ఆమె యిండుక కలఁతదేటి “అర్యపుత్రా! మీరు నేడురాకుండిరేని నే
 నేమైయుందునో! నాకేరును దిక్కులేమికి నిరాశఁజెంది నేను బ్రాణత్యా
 గముఁ జేసికొనెదననుచుంటిని. నాదాసి యూరడించుచున్నది. మీరు
 వత్తురనునాశ లేశమైన నెందియుండలేదు. మీరెన్ని యోకమ్మల వ్రా
 సెతిరి. కాని కడపటిదొక్కటితప్ప నితరమైనవానిఁ జూడలేకుంటిని. నా
 తల్లిప్రతిలేఖ తానేవుచ్చుకొని చించివైచుచుండెడిది. కారణమేదియో
 తెలియదు. ఒకవేళ మీతండ్రిగారు మొదట వ్రాసినజాబునం దేమైన
 గతినంపువాక్యములుండఁబోలు. నన్ను మీవిషయమైనయాశ వదలు
 కొనుమని చెప్పినది. ఆమెహతంబున మరణమొందినది. ఆపె చనిపో
 యినతరువాతనే మీపద్దెంపుఁగమ్మ యందినది. అందలి ముద్దులొల్కు
 పదములే నన్నింతవఱకు జీవించునట్లు చేసినవి. ” అని మృదుమధుర
 వాక్కులతో వచించినది. ఆవీణానిర్వణన తుల్యవాక్యములు నావీచుల

బడినప్పుడు నేనువదింపరాని యానందమొందితిని. నాస్థితిగతులు మా
 టుటయు, నాతండ్రి తన ముఖిప్రాయముచెప్పుచు సర్వము నాయభీష్ట
 మెట్టులో యట్లేజరప నాజ్ఞయిచ్చుటయు, నంతయుఁ జెప్పితిని. ఆమె య
 వృషాదులకు సంగోపాకాంతచిత్తయైనట్లు కన్పట్టెను. ఆమె వదనశశి
 బింబము నావరించిన దుఃఖాంబుదములను నావచనమారుతము లించు
 క చెదరఁగొట్టఁగల్గినవి. అశ్రుజలబిందుసందోహములచే మలిననంతము
 గాఁజేయఁబడిన యాకపోలమును నేనుత్తరీయాంచములచేఁ దుడువ
 నందలి సహజకూఞ్జాకశోణకాంతులు వెల్లడియయ్యెను. ఆమెను గాంధ
 ర్వవిధిఁ బరిణయమాడెదననియు, నందుమంత్రములు. సుముహూర్త
 ము మున్నగునవి యక్కఱలేదనియు నేనామెతోఁ జెప్ప, నిష్కళంక
 హృదయయగు నామె నన్నే ప్రశ్నములడుగకయే సమ్మతిని జిజ్ఞాసగవు
 చేఁ జెల్పెను. అప్పుడే యీశ్వరసాక్షీకముగా నేనామెను బాణిగ్రహణ
 మొందితిని. కాని యీసంగతి కొంతకాలమువఱకు నెరులకుఁ దెలియ
 నీయవలదని చెప్పితిని. వినయశీలయగునామె వల్లెయనియె. నేనొక
 పక్ష మాయూరనే మారుపేరితో నపరిచయస్థులయింట మెలఁగితిని.
 ప్రతిదినమునను నాహృదయేశ్వరిని దర్శించి వచ్చుచుంటిని. మఱియు
 మహారాజుగారి ప్రధానవర్గమునుండి రాజకీయవిషయములును చెలిసి
 కొనుచుంటిని. ఇట్లు పదునేనుదినంబులు గడచినపిమ్మట, ముసలిదాసి
 నింటఁగాపుంచి మేమిరువురమునుబయలు దేతపీఠి కాపురమునకుయాత్రా
 ర్థమై యేగితిమి. అచ్చటనుండియే నాతండ్రికి లేఖవ్రాసితిని. కాని, యందు
 మా పెండ్లి విషయమై యేమియును వ్రాయలేదు. పీఠికాపురములో
 నైన మాజనకునికిఁ బరిచయులగువారికిఁగన్పడక, పరగృహమునందే
 బసచేసి, యక్కడి రాజ్యపద్ధతుల నెఱింగితిని. అచ్చట నాద్వితీయప్రాణ
 ముతో నిరంతరసౌఖ్యవైభవము లందుచుండ నాతండ్రికిఁ బ్రాణము
 మీఁదికివచ్చినదనియు, వెంటనే బయలుదేలి రావలయుననియుమామం

తిరి తొందరగా వర్తమానమంపెను. నాగుండెలోరాయిపడినట్లుండె. ఎటువోపుటకుఁ దోఁపదయ్యె. నాజన్మమునకుఁ గారణభూతుడై, కంటికిఁజెప్పవోలెనన్న సర్వనాశాయుచున్న తండ్రినిజూడక యుండలేను. నాప్రాణమునకుఁ బ్రాణమై సమస్తమునకు నన్నే సమ్మియున్న మానవ మణిని విడువలేను. పోనీ, ఆమెను గూడఁ దీసికొనిపోదమనుకొనినతీ జనకుఁడేమనునో! ఇట్లు చిత్తమం దుత్తలపాటుమెండుచు నేనుంటిని. ఆయ్యో! చింతలస్పృయుమఱచి యామహాత్ముని బట్టబట్టియుంటి నే! పట్టుమని కొన్నిదినములైన సుఖమనుభవించకుండ నానాధుడు : న్నెడఁబాయవలసివచ్చెనే!” యని నాసతీమణి విచారించెను. మేముభ యులముజాగుచేయక వ్రయాణమైతిమి. అనతికాలములోనే నిత్యప్ర యాణములమీఁద విజయనగరము జేరఁగలిగితిమి. జగదంబను బూ ర్వపుఁగుటీరమున దిగవిడిచితిని. శీఘ్రముగఁజనుదెంచి యామెను రాజ భానికీ గొంపోయెదననియు, సంతవఱకు నూతనసమాగమము గుప్త ముగా నుంపవలసినదనియుఁజెప్పి యొడఁబడిచి సాలూరికిఁ బ్రయాణ మైతిని. ఒండొరుల వియోగము మిగులఁగవ్వముగాఁదోచెను. నేను బయలుదేలునపు డాత్వంగి హస్తలతలను నాకంఠమునకుఁ బెనవైచి, దీనత్వమునుదెలుపు కనుదమ్ములు పైకెత్తి “నాథా! మిచ్చుమరల నెన్నఁ డు చూడఁగలుగుదును? మీరువచ్చునఱకుఁ బ్రాణములు నిలుపఁగల నా? నాదినములెట్లు పుచ్చఁగలను? నేను బట్టబహిషిని గానక్కఱలేను. సర్వకాలసర్వావస్థలయందు మీచెంతనున్నఁ జాలును. ” అని పలికి నప్పటియాకృతి యిప్పటికిని నాయెగుటనున్నటులే చూకట్టుచున్నది. ఆకమలనేత్రములనుండి జాలువాటునశ్రుబిందువులపై భానుకిరణములు న్యాపించి, వజ్రకాంతులను వెదఁజల్లునపుడు, ఆశాహునల్లగులు నాకం ఠాశ్లేషమునర్ప వింతహాయిచే నామెను పులకరించినపుడు, ఆవ సననుధాకరబింబమును నాముఖములోఁ జేర్చి కడసారిసన్ను బింబావ్వము

అశోముద్దుగొనినప్పుడును, ఆమెరూపముమిక్కిలిదర్శనీయమైయున్నది. ఆరూపమే యూపతుమంతులిఖిం: పుబడినది అట్టినుందరవిగ్రహమును, దివ్యనుందరవిగ్రహమును, మనోహరదివ్యనుందరవిగ్రహము నెన్నటి కైన మఱవగలరా ? మఱవజాల. మఱవజాల. అని యాతడట్టె కన్నులు మూసి మంచుత్యములనంటి కన్నీటిబిందువులు రాలెను. ఆ సందరావుకూడఁ గన్నులనీరునించెను. కాని ప్రభువుమఱింత యధైర్య వదునఁ కష్టముమీఁద నాఁపుకొనెను.

మరల జగన్నాధివర్త యిట్లువచింపఁదొడంగెను.

నేనునాటూ రేగితిని, నాజనకుఁడు మఱిగాబాధతో గొట్టుకొను చున్నాఁడు. ఛన్దంతరిసమానులగు రాజవైద్యులు వచ్చుచుఁబోవుచు నాషధములిచ్చుచు లేపనములఁబూయుచు నుండిరి, యాలాయాత జనులకవధిలేదు. కోటయంతయు నల్లకిల్లోలముగ నుండెను. నాతండ్రికి స్పృతిలేదు. నోటమాటలేదు. అర్ధనిమిలితనేత్రుడై దీర్ఘనిశ్వాసము నువిడుచుచు బండుకొనియుండెను. నేనుదగ్గఱకుఁజని బారుమనియేడ్చి తిని. అందరునువచ్చి “ బాబూ! అయ్యగారికేమియు భయములేదు. రెండుమూఁడుదినములలో స్వస్థజేహులు కాఁగలరని ధైర్యము చెప్పిరి. అట్లు చెప్పినవారిలో నావీనతండ్రియొకఁడు. మిత్రుడా! నీవతనిగూర్చి వినియే యుందువు. అతఁడొక శృంగారపురుషుఁడు. విషయలో లుఁడు. నియమరహితుఁడు. కాని యప్పుడతనిసత్యవర్తన మంతగా నాకుఁ దెలియకుండెను. అతఁడు నన్ను సాదరవచనములతో నూరడింప, నదియెల్ల సతని స్వభావజనితప్రేమయనియే భావించితిని. కాని, యా వల సతని నిజమైననడవడి సనుభవముచే గ్రహించితిని. అతనికి నా యందుగల దయకుప్పొంగి, నారహస్యవిషయమునుగూర్చి యతని తో చెప్పితిని. అతఁడు తన సొంతోషమునుదెల్పి యామోదించెను. ఆ యంతఃపురమున నేను జూపవలసి యధికారిగుఱతయుఁ దానేచూపు

చు మెలగుచుండెను. పెద్దవాడుగదా యని నేకూరకుంటిని. మఱియు లోకవృత్తి నంతగాఁ దెలియనివాడ నగుటచే, వాని మా యావాగు రలలోఁ బడిపోయితిని. అతడొకనాడు మాతండ్రి సందుకొనిన గది చుట్టునున్న రక్షకభటులను తేనికిమెలుగువ వస్తునను వంకఁబెట్టి యా వలకుఁ బంపివైచెను. నాడు నేను విజయనగరమునుండి వచ్చిననాల్గవ దినము. మాతండ్రిగారికి నించుక సులువుగా నున్నదని వైకుంఠు చెప్పు చుండిరి. ఆతడు మరల బ్రతికి బట్టగట్టునను ధైర్యముతో నేను నా యగారమున సుఖనిద్రఁబోవుచుంటిని. అర్ధరాత్రివేళ నైదారురుబలా ధ్యులు నాపైఁబడిరి. లాటీలతోఁబూడిచిరి. నేనున్న దెబ్బ పొడనే స్మృతిఁ దప్పి నేలగులితిని. కృష్ణుఁ డెలివొంది చూచునది కొకచెఱసాల యందుంటిని.

పండ్రిండవ ప్రకరణము.

కథాశేషము.

కారాగృహమునఁ బ్రభువుంపఁబడెనని విన్నప్పు డానందరా వ త్యాశ్చర్యమగుడుడయ్యెను. ఎంతదారుణకృత్యముం జేసేనని ముక్కు మీఁద వేలిలువైచుకొని పలికెను. ఈయాపద నాటిల్లి యగువదే! డ్లయినను, తేడివృక్షసయితమా ఘోరకృత్యము తెలఁపునకు వచ్చి నప్పుడు దుఃఖమాఁపుకొనలేకపోయెను. అతఁడు కన్నులునుడిచికొని మరల నిట్లు వాక్రువ్వవారంభించెను.

నేనుంపఁబడిన చెఱసాలలో దోషులుంపఁబడరు. మఱిభిన్నుగల వారు మాత్రమే యుచ్చటికిఁ బంపఁబడుదురు. నన్ను పాఠసమముగ చిరి. నేనంతవ్యక్తిగలిగి మాటలాడినను, నన్నుఁ బిచ్చివాసిగ నే యుం

దలును దలచుచుండిరి. ఎన్నివిధముల మొరవెట్టిన వినువారులేరు, అక్కడి యుద్యోగస్థులతో నయమున, భయమున బలికితిని. కాని వారు నామాటలెల్ల బెడచెవినిబెట్టిరి. ఏమిచేయఁగలను? సామనోవేదన నీ పూహింపనచ్చును. అందు నరకశాధ పడితిని. నాపీసతండి? నన్నుండుంచుటకుఁ గారణమేమన, నాతండి? తప్పక మృతిమొందుననియు నేను మరలేనివాడనగుటచే రాజ్యార్హుడను గాననియు, నాయున్నాదము పోవువఱకుఁ దానే సంరక్షకుఁడుగ నుండవచ్చుననియుఁ తనజారత్వాదికృత్యములకుఁగావలసినంతధనముదొరకుననియు, నతఁడభిప్రాయపడెను. నాంసూలికాతల్పముమీఁదఁ బండుకొని, సేవకాజనము పరిచర్యచేయుచుండ, హాయిగా నిద్రననుభవించునేను ముచుకకంబళిపై నొంటరిగాఁ బరుండవలసివచ్చెను. శాల్యోదనభక్షణముసేయు నలవాటుగలవాడను, రుచిలేనియన్నమును మందులను దినవలసివచ్చెను. అమూల్యమకాలములనుధరించువాడను, రోగజనార్హవస్త్రముల ధరింపవలసివచ్చెను. అందఱు సన్నుజూచి భయవినయములు చూపుటకు మాటుగా నేనే యందఱికి వినముగిడనై యొదిగి యుండవలసివచ్చె. ఎట్టివానికైన విధిచెయిదముల దాటశక్యమా? ఇట్లు పడునెనిమిది మాసము లానరకమందుంటిని.

ఆనం—కుచు నెనిమిదిమాసములే? కష్టసమయమున మీకుఁ దోడుపడవలసిన మీపితృవృత్తఁ డకారణంబ యింతటిఘోరకార్యమున కొడిగట్టెవా?

జగ—అవును. ఒడికట్టెను. పిచ్చితేకయున్న సందుఁ గాపురమున్నవానికిఁ బిచ్చియెత్తును. పరమపవిత్రీయు, మహాసౌందర్యవతియు నగు నాయిల్లాలిమాట లలంపునకు వచ్చినపుడు నిజముగా నాకుఁ బిచ్చియేయెత్తుచుండెను. నాయాశాలవాలము, నాప్రేమంపుటిక్క, నాహృదయేశ్వరి, నాకు దూరముచేయఁబడుటచే నొక్కొక్కప్పుడు

నిశ్చయమైన యున్నాదాపస్థయం గుండెడువాడను. పాకిగ్రామమున
యమున నామె నాకొసంగిన యంగులీయక మొకటియే నాయుసురులు
నిలువగలిగినది. ఆయుగరమును జేతఁబూని గంటలకొలది ధ్యానిండు
చుండువాడను. దానినే మాద్దుగొనుచుండువాడను. మరల శోక
మాపుకొనఁజాలక కన్నీటివెల్లువ విడుచుచుండువాడను. అంతలో
దిరుగ నాలోచనానిమగ్నుడగుచుండువాడను. ఒక్కొక్కసమయాన
నామె నాయెదుట నుత్పల్ల సరోజనేత్రములతో, విశిష్టవదనసుధా
కరబింబముతో, సుందరమగదహసచందికలతో, గాన్పించుచుండెడిది.
మఱియొకవేళ గడపట నామెను వీడి నేనువచ్చునప్పటి దీనవృష్టులతో,
నశ్రుపూరిత నేత్రములతో, మత్కంఠాలింగిత హస్తములతో, బాడగట్టు
చుండెడిది. ఇట్లుదినములు, వారములు, నెలలు, గడచుచుండెను. నాకా
రాలము హెచ్చుచుండెను. ఉన్నాదజన యోగ్యమందిరమున నివాసముచే
యుటకు సర్వవిధములఁదగియుంటిని. నాకుఁగోక మెల్ల నామందిరమే. ఆనల
నేమిజరగుచున్నదో తెలియదయ్యె. కొన్నితలయినపిదప నాజనకుడు స
జీవుడై యున్నాడనియు, మరణభయము ప్రకృతము లేదనియు, గోకనివల
నవింటిని. అతఁడు జీవములతోనుండియు నన్నేల యుట్లుపేక్ష నీయు
చుండెనో తెలియకుండెను. నాతండికొక లేఖవ్రాయుటకు సెలవిచ్చుని
యచ్చటి యధికారిని నేనడిగితిని. కాని, అతఁడు తీవ్రవాక్కులతో
నాప్రార్థనమును నిరాకరించెను. పాకిపోవుటకేదైన సంగుదొరకు
నేమోయని ప్రయత్నించితిని. ఎక్కడను ననుకూడలేదు. “అయ్యో!
నాబహిఃప్రాణ మేమనుకొనుచుండునో నాయవస్థ గూఢ కెల్లు తెలి
యఁగలదు? ఆమెను విడిచివిననియెంచునా? అట్లన్నఁడెంచుకొనదు.
నాహృదయమూమె కెఱుకయేకదా! నాకొకటిపట్టణమునకు వచ్చియుం
డెనా? వచ్చియుండినమాత్ర మెనరామె నాదరింతురు? ఇంత ద్రోహ
యగు నాపినతండి గూఢ కేయపాయమును జేయకుండునో? ఆమె

యెట్లుబ్రతుకుచున్నదో! నేను వచ్చునప్పుడొక నెలకుమోత్రీమ
గావలసిన ధనమిచ్చివచ్చితిని. ఈలోపున నామెకడకుఁ బోకుండునా
యని యంతకింటి నెక్కువ విత్తమిచ్చియుండనైతి. ఆమె మెట్టియిక్క-
ట్టులు పడుచున్నదోనదా! ” యనిపలు తెలుగుల విచారించితిని. నా
కామెను గూర్చి యున్న చింతతప్ప నన్యచింతలేదు. ఏదేనతయైనఁ
బ్రోత్సమై యొకయేడాదయై నాకువిడుదల మెసంగిన మరల యావ
జ్జీవము కారాగారజీవనము గడువ నేర్తుననుకొంటిని. మిత్త్రాడా! నాపరి
తాపమున కవధిలేదు. ఈ విషయముంగూర్చి యనవసరముగాఁ
గాలముఁ బుచ్చుచుంటిని. ఒకసంవత్సరము చెప్పినను ముగియని యం
శములున్నవి. త్రవ్వినకొలది నూత్నాంశములు తలఁపునకు వచ్చు
చుండును. తుదకొకనాఁడు కారాగృహధికారి నాకడకువచ్చి, నన్నుఁ
గొట్టునుండి బయటికిరమ్మని పిలిచి, తనగదిలోనికిఁ దీసికొనిపోయి,
యర్హాసనాసీనుఁ గావించి, సవినయముగ నిట్లనియె. “రాకునూరా!
నిన్నింతకాలము చెఱసాలయందుంచి బాధపెట్టితిని. ఇందు నాయు
ద్యోగధర్మ మాచరించితిని గాని, దోహబుద్ధితో నేమియుఁజేయలేదు.
రాజాజ్ఞను నెఱవేర్చితిని; గాని, వేటుగాదు. కావున తుమియింప
నేడెదను. నీకు నేటినుండియే విడుదలయయ్యెను. నీవు నీయిచ్చవచ్చిన
చోటి కేగవచ్చును.” నాకు విముక్తియయ్యెనని మిక్కిలి సంతసించితి
ననుకొంటివా? లేదు. నాకు నాప్రాణేశ్వరినిగూర్చి చెడ్డతలంపులు
పుట్టినవి. నాకుముక్తిగలుగుట యామెదుర్దశను జూచుటకేయనిభయ
పడితిని. నేను బరువైనమనస్సుతోఁ గోటకేగితిని. నాతండ్రి మృత్యువు
నాతఁబడకుండ బ్రతికియుంటయుఁ గాని పక్షవాతముచేఁ గాలు
సేతులు స్వాధీనములేక బుద్ధి పూర్ణముగాఁ జెడియుండుటయుఁ గాంచి
తిని. మఱియు నాపితృవృక్ష డతనిశత్రువులచోనెవరిచేతనో తీవ్రముగా
గాయపరుపఁబడి మరణావస్థలోనుంటయుఁ జూచితిని. మొనటనాపీయ

జనకునికడకుఁ బోయితిని. అతఁడు నన్ను గుర్తింపఁగలిగెనుగాని
యంతకంటెనేమియుఁ బలుక లేదు. నే నేయేకాధలుపడితిను, యెచ్చట
నుంటిను, యతఁడెఱుంగదు. అతనికిఁ బాప మీలోక్కడను మేలేను,
అత్తతీ నెకభటుఁడువచ్చి మాపీనలండి) మరణకాధపడుచు నొక్క
సారి నన్ను రాఁగోరెననిచెప్పెను. నాకట్టినుహాపకాగ మొనర్చిన
దుశ్శీలుని జూడికుంటయేమేలని మొదటఁ దలఁచితిని; గాని, యీలోక
మునే విడిచిపెట్టనున్న వానికోరికఁ దీర్పకుండుట శగవుగాదని యతని
సన్నిధి కేతెంచితిని. అదియునుంగాక యతనినుండి నామహానామక
విషయమై యేమైనఁ దెలియుననునాశతోఁ గూడఁబోయితిని. నేనేగి
చూడ నతఁడు కృమముగా క్షీణించుచున్నట్లు పొడఁగట్టెను మృత్యు
వప్పుడే యాతని నావహించినట్లుండె. తనకృత్యముఁకుఁ దగిన ఫల
మీలోకమందే చాలవఱకునుభవించి, చునతికాలములో నే యనునన్ని
ధానమునకుఁ బోవనైయున్న వానిని నిష్ఠురములాడుట మంచిది
గాదని యెంచి, యతని నేమియుననక యెనుటనిల్పితిని. అతఁడాయాన
కుడుమఁ దాను నాకుఁజేసిన యపకృతివిధానాబుతయుఁ జెప్పెను.
నారహస్యోపయామమునుగూర్చి యాతనితో నే జప్పిననోడనే,
యతఁడు దానిని మూలాధారముగాఁ దీసికొని, నాకు దోహముచేసి
తాను లాభమునుబొందవలెనను బుద్ధిలోనుండెను. అంతటి సంస్థాన
మునకు రాజై, యొకనీచకులజను బెండ్లియాడి, యామెవలలోఁ దగు
ల్కొని, లోకమునేనుఆచి చరించుచుంటిననియు నందుచేతఁ గట్టడిలో
నుంచుటకే తానట్లు నన్ను శిక్షించుచుండెననియు నాబంధువర్గమున
కుఁ దెలియఁజేసెను. నాకుఁ గేవలమున్నాదమే గలిగెనని లోకమున కే
ఱుగఁజేసెను. మాయాస్థాన వైద్యులు పరీక్షించి నాకుఁ బిచ్చియొత్తిన
దని స్థిరపరిచినట్లు తెలియఁజేసెను. ఆవెజ్జలకు మిక్కుటముగ లాచము
లిచ్చుఁ గాఁబోలు. నాతండి) మృతినొందుననియు నన్నుఁ బిచ్చి

వానిగఁ జనులు నమ్ముదురనియుఁ దన్నే తమయధికారినిగఁ జేసికొందు రనియుఁ గొంతకాలమునున యధికారముఁజూపవచ్చుననియుఁ దనవ్యస నకృత్యములు రాఘటముగ జరపుకొనవచ్చుననియు నతఁడూహించె ను. అతఁడు తలచినట్లు ఛాతండి, చనిపోకపోయినను, బుద్ధిచ్యు తుడై, యస్వాధీనదేహుడై యుంటచే నతని యాటలు కొంతపఱకు సాగినవి. ఇప్పుడునాకథయందలి మిగుల దుఃఖకరమైనభాగమునకు వచ్చితిని. సావధానముగ వినుము. నేను జెఱలోనుంచుబడిన తరువాత నొక నెలయైనపిమ్మట నొకకూలివాఁడొకకమ్మ నాకీయఁదెచ్చినఁట. అంద లి యక్షరములపొంకమిచే నొకస్త్రీ దానినిలిఖించినట్లు స్పష్టము గాఁగాన్పించుచుండెఁట. అది నాప్రియరాలియొద్దనుండియే, అందుఁదాను నాయాజ్ఞానుసారమే ప్రవర్తించుచుంటిననియు, నెలదాఁటినను నొక్క జాబైనరాకపోవుటచే జిత్తముమిక్కిలితత్తరపడుచుండెననియు, నొకవేళఁ దనకు వ్రాయఁబడిన లేఖలు దుష్టజను లవహరించిరో, సరిగాఁజేరలేక పోయెనో యని యనుమానపడుచుంటిననియు వ్రాసినదఁట. అకస్మాదు ను బురస్కరించుకొని నాపినతుండి యేడాటలాడుటకు సమయము చిక్కె ను. ఆమెయేనాయనస్థనెఱిగిన వెంటనే నావిముక్తికై ప్రయత్నించునని యుఁ దనపన్నుగడలకు భంగమువచ్చుననియు నతఁడుతలఁచెను. మిత్తు డా! అప్పుడాధూర్తస్వభావుఁ డేమిచేసెనో యెఱుంగుదునా? అనేక వత్సరములై జరగెనుగదా! ఇప్పటికి వానిదారుణకృత్యమును దలఁచి కొనిన గుండెఝల్లుమనుచున్నది. అప్పుడతఁడు పలికినపలుకులు విన్న పిమ్మటఁ దలపగులఁగొట్టుకొని చావబుద్ధిపుట్టినది. కాని నాలో నేనే సమాధానపఱచుకొంటిని. ఆదుర్మార్గుఁ డాదురదృష్టవంతురాలి కొక జాబు నిట్లువ్రాసినఁట. “అమ్మా! మాజగన్నాథుఁడూరలేడు దగ్గఱ చుట్టనునాటచే నేను జాబుఁ దెలిచి చూచితిని. నాయన్న జగన్నాథుని తండి మీరహస్యవివాహమునుగుఱించి వినియే మనోవ్యథచే చుంచ

మెక్కినను. అతడుబ్రతుకడని భయపడి మానానిని నీనుండిరప్పించితిమి. కాని, దైవకృప వలన సజీవుడై యున్నాడు. ప్రాణములున్నవను మాటయే కాని యేకీలును వాని స్వాసములో లేదు. నీమగడదిచూచి “అయ్యో! పితృహంతకుడనే! ఎంతతప్పుపని జేసితిని!” అనివిచారించి, పశ్చాత్తాపపడి, తనదోషకృత్యమును దండియెడుట నొప్పుకొని, క్షమాపణము వేడెను. అతడుమరలనీమొగముమాడక వివాహమురద్ద పఱచుకొనుపద్ధతిమీఁద క్షమించెదననెను. మావాడంగుల కియ్యకొనెను. అతడేదియోరాజకార్యముమీఁదఁబరస్థలమున కేగినాడు. ఈసమాచారములునీకుఁ దెలియఁజేయుమనినాతోఁజెప్పిచ నెను. నేనునుగన్గునాయఁబోవుచుండఁగనే నీయొద్దనుండి యీజాబు వచ్చినది. మఱయుమీరుగాంధర్వవివాహమాడిరట. ధర్మశాస్త్రప్రకారము ప్రకృతకాలములో నట్టివిచెల్లవు. నీవభియోగముఁ దేదలచినను లాభములేదు. నీకెన్నటికిని రాజ్యపదము కలుగనేరదు.” చూచితివా, వాని దుర్బుధి? ఈమాటలుచెప్పటకే యతఁడవసానకాలమందా సన్నఁ బిలువసాపెను జమీ! పిమ్మట గేమైననామెనుగూర్చి వెలిసెనాయని యతనినడిగితిని. లేదని యతఁడుమాటపలికెను. నాకప్పుడు కలిగిన విషాద మీమనిన గణితమును? పాన్పుమీఁదనున్నవాని నొక్కగుడ్డుగుడ్డి, గుఁడెలుచిగుకఁబాడచి, పేర్రలూడఁబెట్టి, యమనదనముఁకుఁ బుష్పకనీదీర్చుకొనవలయునన్న బుద్ధిపుట్టెను కాని యొకటిరెండునిముసములగోవాపని దైవమేచేయువని తలఁచి యూరకుంటిని. కడపట నతఁ డభిదీనముగా నావంకఁ జూచుచు “బాబూ! అపరాధిని, క్షమింపుము, మన్నింపుము.” అని పలుకుచుఁ బ్రాణములవదలెను. నేను వానినిక్షమింపఁగలనా? నాప్రాణహంతకుని మన్నింపఁగలనా? మన్నింపక చేయున దేమి? అతఁడు నన్ను నట్లుమన్నింపవేడివలదునకు వాఁడొనర్చియకృత్యము గుప్తముగా నుంచుటకు స్థిరపఱచుకొంటిని. ఆసమయమున నామానసనీధిని నామనో

హరిణి దీనమైనవిగ్రహము కాన్పించెను. వెంటనే యాశనమును విడిచి పెట్టి సామం దిరమనకువచ్చి రయగతిని బోవు నశ్వశకట మొకటి నే నా జ్ఞాపించి నిజయంగరము ప్రయాణమైపోయితిని. ఎంతవేగముగాబండిని బోనిచ్చిన సంతయధికమైన బహుమాన మిచ్చెదనని సూతుని తోఁ జెప్పితిని. నాకు దారిలోనన్నియు నుర్పిమిత్తములే తోఁచెను. అది చలికాలమగుటచే నారాత్రి మంచు దట్టముగాఁ బడుచుండెను. చెట్లనుండి పొట పొట హిమ కణములు రాలుచుండెను. తిరువులు సముతము నాహృదయ వల్లభికొఱకు బాష్పములు రాల్చుచున్నట్లు తోఁచెను. ఎటుచూచిన భయమే కలుగుచుండెను. జెల్లవాఱునప్పటికి జగదంబ నివసించెడు కుటీరమునడకుఁ బోయితిని. నాటి పొగమంచులో నాయిల్లు నాకండ్లకుఁ జక్కఁగాఁ గాన్పించనేలేదు. పూర్వకాలమునుండియు నాయుంటినంటికొనియున్న వృద్ధుడాసి యొకగోనకప్పికొని వాటిలిసమ్మార్జనముఁ జేయుచున్నది. నేను తోవలికరిగితిని. నాప్రియురాలు కనబడలేదు. ముసలిదినన్నాన వాలుపట్టలేదు. నేనత్యాత్రిముతోవైచు ప్రశ్నల కొక్కదాసకేని ప్రత్యుత్తర మీయకుండెను. నాప్రాణేశ్వరి యేగదియందో యుండు నేమోయని మఱియు తోవలికేఁగఁబోయితిని. ఒక నూతనపురుషుఁడు మాత్రము చూపట్టెను. అతఁడు నేఁగోరువస్తువుఁడు లేదనిచెప్పెను. ఆమె యేమా యెనో యెఱుంగననియు సతఁడుచెప్పెను. నేనునమ్మలేదు. అతఁడు విసుగుఁదలచి 'అనుమానమున్న లోకలికేఁగి చూడుమయ్యా' యని పలికెను. అట్లునబ్బితిని. నాప్రేమఖని యగులేదు. నేనతిదుఃఖ వరవశుఁడనై యతిని మరలఁ బ్రార్థించు నిట్లనెను. "అయ్యా! నేనొక బీదబాఁగునుఁడను. ఈయిల్లు బాడిగిరుదీసికొంటి. హిమఁ బెండ్లాము గాని, బిడ్డఁ గాని లేదు ఇదివాదాసి. ఇంతకుఁ మార్గమం దొకవనిత యుచ్చుటనుండెడిదట. ఆమె కేదోయొకకమ్మ సాలూరినుండి వచ్చినట్లు.

ఆకమ్మ వచ్చింది మొదలు కంటికి నేలకు నొక్కటియే ధారగా నామె
 యేడ్చినదట. అట్లు దుఃఖించుచునే యిందుఁ జరికాలము కాపురముం
 డెనట. హఠమున నెకనాదామె యెటకోచ నెనట. ఎక్కడికి
 బోయెనో యెవ్వరు నెఱుంగరు. ఆమెను బ్రేమించినయతఁడు దోహము
 చేసెనని నాదాసి చెప్పఁగా వింటిని. ఆమెను దలచుకొని యిప్పటికి
 గూడ నది యేడ్పుచుండును. ఇంతకన్న నాకేమియుఁదెలియదు.”
 ‘ఇంతియేయగునా యామెనుగూర్చి మీకుఁదెలిసినది?’ అని యానంద
 రావు ప్రభునడిగెను. ‘ఇంతియే’ యని డగ్గుత్తికతో నూర్చులికెను.
 మఱియు నతఁడు : ‘స్నేహితుఁడా! నేనప్పుడునుండు నచించినదానితో
 దృష్టి నొందక ముసలిదానినిగూడఁ దఱచితఱచి ప్రశ్నలువైచితినిజమీ.
 నేనెవఁడనో తెలియఁగానే దానికిఁగలిగిన కొవమేమని చెప్పదు!
 ఎన్నివిధముల మొరవెట్టుకొనినను, నాదురదృష్టవశమున సంభవించిన
 పెనుముప్పుల తెఱంగుఁజెప్పినను, బుద్ధిపూర్వకముగా నపచారమున
 ర్పలేదని యెన్నిరీతుల బోధించినను, వినక యదిశఁచువలె మీఁదికశఁచి
 నన్ను నానాదుర్భాషలాడినది. వార్ధక్యంబుకలంబున దానికిఁ బట్టి దే
 వట్టు. ఎవ రెన్ని చెప్పినను వినదట. అది నన్నాడినమాటలనుబట్టి నూడ
 దానికి సర్విమునుదెలిసినట్లు నాకుఁదోచెను. కాని యెంత సేపుబలిమా
 లిన నామె సరియైన యుత్తరమియకుండెను? ఏమిచేయును? ఆశా
 భంగముతోఁ బట్టణములోనికిఁ బోయితిని. ఆమోహనాగినిగూర్చి
 యేమైనఁ దెలియునేమోయని యెందఱినో యడిగితిని. ఎందరిపాద
 ములో పట్టితిని. ఎన్నిజతనములో సలిపితిని. అన్నియత్నములును నృథ
 యయ్యెను. ఆమె జాడయేమియు దొరక లేదు. నేను గృహముమాట
 దలచునైతి. రుగ్గుఁడైయున్న జనకునిమాట నెఱచునైతి. నామనోహరి
 ణింగూర్చిన చింతచేనావృత్తుఁడనై, నిమగ్నుఁడనై, కరవశుఁడనై యు
 టిని. దినములు, పక్షములు, మాసములు, గడచిపోయినవి. ఏదారియు

గాస్పింపలేదు, మరల గుటీరముకడకు జనుదెంచితిని. ఈపర్యాయమైన ముసలిది నాయందు గృహనూనితా నెఱిగినంతవట్టు చెప్పి నాయలనుట దీర్ఘముగా నుపడితిని. ఈతడవగూడ బన్న మేతటస్థించెను. ఆమె కొలఁదది గుంటులకు బూర్వమే మృతినొందినదని తెలిసినది. అందుగా పురమున్న బ్రాహ్మణుఁ డావృద్ధుఁడని ప్రాణాపసానసమయమున నాయూశిశువులమందు సదానివసించు చిదానందయోగియను సన్న్యాసిగో నేదోచెప్పి మఱి ప్రాణములు విడిచెననియుఁ జెప్పెను. నేనాయోగి నెఱుఁగుదును. వెంటనే యతనికొఱకు దేవళంబునకు బరువై పోయితిని. కాని యతఁ డందులేడట. అతని పూర్వాశ్రమమందలి ఋణములు బాధింప నుత్తమర్జులకుఁ గాస్పింపకుండ నొకటికో పాటిపోయెనట. అవసానకాలమందు ముదుసలిది యాతని జేర్చెప్పింది. నన్నుగూర్చియేయె, దప్పక యతఁడు సాలూరేపోయి యుండుననియూహించి, వాయువేగమున రాజధానిని జేరితిని. నేననుకొన్నటులే గొంకయోగివచ్చి నన్ను గుఱించి కోటలోనియంద్యోగస్థుల నడిగెనట. వారు నాబాడ తెలియక తట్టుముట్ట డుచున్నామని ప్రతివచనాబీయ సతఁడు మరలపోయెనట. అతని యాకృతిని గుఱించియు నాసేవకులు సరియైన వర్ణనమేచేసి చెప్పిరి. అతనికొఱకు సాలూరిలో నన్ని మఱుగులు, చాడలు, గేహములు, దేవాలయములు మున్నగునవి వెదకించితిని. రాజ్యమందలి ప్రతిగ్రామమందును జాటఁబడితిని. మిత్రిప్రభువులపేర జాబులు వ్రాసి కనుగొంటిని. అన్నియు వ్యర్థప్రయత్నములయ్యెను. నేటిక సతఁడు గానరాలేదు. ప్రియమిత్రమా! వాకథ మిగిసినది. వాయెనుటనున్న యాబగరురంగులీనుప్రతిమ, ముద్దులుగుల్కు ప్రతిమ, వాజీవితేశ్వరియైన యాజగదంబ ప్రతిమ, వాకెంతవిలువయైనదో నీవే యోజించుకొనుము. నేనన్యకాంతను జేవట్టనని యామెతో వాగ్దానము జేసియున్నాను. ఈదినమువఱకామా

టను నిలిపికొన్నాను. కొన్నిసంవత్సరములవఱ కదివ్యసూదరవిగ్రహము కృష్ణుఁడగున్నించుననియే నమ్మికయుండెడిది. నేనామెతో నుఖముచనియే ధైర్యముండెడిది, ఆ యాశాకుసుమము నాడక చిరకాలమున్నది. ఎంతకాలముండును? అచేతనపదార్థము కదా! నానిరంతరదీర్ఘనిశ్వాసములచే నది యిప్పుడు పూర్ణముగా శోషిల్లి. పగాత్పరుఁడు ప్రత్యేకప్రేమ నాయదూని యమృతనర్దమును దానిపైఁగురియించిన నది మరలఁ జివురులెత్తునేమోకాని, లేనియెడల నది పునర్జీవినికాజాలకు. భగవంతున కట్టికృపకలుగుచునుట యసంభవము. ఆ కాలము దాటెపోయినది. ఆయానందము మరలెపోయినది. ఆయాపము మాయమయినది. అంతయు స్వప్నము.

సాలూరురాజు కథ సమాప్తముచేసెను. ఆనందరావు పలుకుట కేమియు మాటలు దొరక లేదు. రాజునకుననుస్కరించి యాశిషాస్తములస్పృశించి కన్నులనద్దికొని సెలవుఁగైకొని తనబసకేఁగెను. ఇట్టి తఱి నానందరావు హృదయముం దెనోవచించుటకన్నఁ గథావిధానం జంతయు నెఱిగియున్న చదువరుల కేవిడిచిపెట్టుట మేలని యట్లొనర్చితిన.

పదమూడవ ప్రకరణము.

మో స య.

జామురాత్రి కాకుండఁగనే జగన్నాథవర్ధగారు గుఱ్ఱపుబాడి మీఁద వెంకటపతి బసకుఁబోయిరి భలులాతనికి వి యముని సలాములొనర్చి లోనికిఁదీసికొనిపోయిరి. వెంకటపతి మొక్కఁడేయుండెను. వానిమొగము కళావిహీనమైయున్నది. సాలూరు నృపాలుఁ కేమియు జరగుచున్న దానిఁగూర్చి తెలియకపోవుటచేతఁ గలవరములేదు. అతని

మొగ మెప్పటియట్ల కళావంతమయి యుండెను. కాని యానంద రావుతోఁ దనదుఃఖకథ చెప్పియున్నవాడగుటచే నించుక నెగిలియు న్నాడు. వెంకటపతి ప్రభువును సకారవముగాఁ గుశలప్రశ్న చేసి ఫలాహారములీయఁబోయెను. కాని యతనికింకను జగదంబావిగ్రహము హృదయముఁ బాయకుండుటచే నేమియుఁ బుచ్చికొనకుండెను. వెంకట పతియే మొదట సంభాషణము ప్రారంభించెను.

వెంక—ప్రభువువారి సన్నిధికి నేనేవచ్చుటకు మాఱుగాఁ దమరినే యిక్కడికి రావించినందునకు నన్నుక్షమింప వేడెదను.

జగ—మీరట్లు వేడనక్కఱలేదు. స్నేహితులవల్ల నేను నా ప్రాభవముఁజూపను. మఱియు మీరేదియో ముఖ్యవిషయముం గూర్చి నాతో మాటాడవలసియుండి, తీటిక లేక నామందిరమునకు రాఁజాల నప్పుడు, నేనువచ్చుట యావశ్యజముకాదా? నన్ను రమ్మనిన కార్యమెదియో తెలుపుడు.

వెంక—(దీనత్వముతో) ఇప్పుడు నేనాచరింపవలసిన ధర్మము మిగుల విపాదకరమైనది. నేనువచింపఁబోవు సంశయముల క్రమక్రమముగాఁ దెలిపెదను. సావధానమనస్కులరై వినఁగోరెదను. రాజా! తమరు మిక్కిలి చనవిచ్చి గౌరవించుచున్నట్టియుఁ దఱచుగా స్వపంక్తిని విందులఁజేసి మన్ననల నొనర్చినట్టియు, నిష్కల్మషహృదయుఁడు సుగుణ సంపన్నుఁడునని తమరభిప్రాయ పడినట్టియుఁ దమస్నేహితుఁ డొకఁడున్నాఁడు. అతనివిషయములో నేలినవారు కడుమోసపోయినారు. ఆతఁడు చక్కఁజూతఁడనినంబు; పయోముఖవిషకుంభము; మేకవన్నెపులి; గోముఖవ్యాచుము. వాడు తమసంగతికిఁదగఁడు.

వెంకటపతి పలుకులలో సాలూరురాజునకు యాధార్యమును దీనత్వమును బొడఁగట్టుచున్నది. తెలుపుచాటుననుండి వినచున్న సుగుణ

వర్మ కయథార్థమును గావట్టమును గాన్పించుచున్నది.

జగ—అయ్యా! నాన్నేహితులలో నెవడట్టివాడు?

వెంక—రాజా! తమతో మొదటనే మనవిచేసితిని. అన్నియుఁ గ్రహముగావచించెదను. వేగిరపడకుండు. తమిఁపఁబ్రార్థింతును. ఇప్పుడు నాపూనుకొనిన పనికన్న గవ్వతరమైన దింకొకటిలేదు. అయినను నేను దానిఁగొనసాగింపక తప్పదు. శేనువచింపఁబోవు మాననాధముఁడొనర్చిన దారుణకృత్యమునుగుఱించి తమరునిన్న నాశ్చర్యపడుదురు. అతఁడుదుష్టుఁడని మీరెన్నఁడునుమానపడియుండలేదు. బహుహీనస్థితిలోనుండెడు మానిసియయ్యుఁడమకున్న ద్యూతాసక్తిని బురస్కరించుకొని—

జగ—అయ్యా! నేను జూదమాడుట నాకుఁగలప్రత్యేకాసక్తి చేతఁగాదు. దానికి వేరుకారణముగలదు. నేనుదానిని మానవలె నన్న నిముసములో మానఁగలను. నాకది యొకనినోదముగాని వ్యసనముకాదు. దానికేమి? కానిండు. ఆమనుజుఁడేమి చేసెను?

వెంక—ఆపురుషుండు తనయాస్తి యంతయు వ్యయపఱచి కొనెను. పూర్వపువైఖరిని దనకారవమును నిలిపికొనవలెనని యతఁడు తలఁచెను. ధనసన్నాసముఁబుచ్చుకొనుటకు సిద్ధముగానున్న యాతడు దూత్యమందుఁ దమ్మునుమోసముచేయ నాహసించెను. అతనింగూర్చి సర్వమును నివేదించక పూర్వ మతనిపక్షమున నేను నిలిచి యేలినవారిని గరుణజూప నర్థించెదను. వానియట్టియవస్థయందు నేనేయుండినఁ దమరి నెట్లు వేడుదునో యట్లు వేడువాఁడ. అతనియపరాధము, సైరించి కలుపులో నతని నవమానింపకుండుడని దేవరను బ్రార్థింతును.

జగ—(వెంకటపతి యామనుష్యునిపేరు చెప్పకపోవుటచేత నోర్పువహింపలేక) వెంకటపతి రాజగారూ! మీరు మిగులఁ జుట్టిచుట్టి చెప్పుచున్నారు. ముందుగా నతనినామధేయమును జెప్పి, పిమ్మట నత

చేష్టలు జెప్పఁజూచితము. అదియునుంగాక యతఁడెవ్వఁడో, యతఁడో వచ్చిన యకార్యమెన్నియో తెలియకుండ నెట్లువానిని నేక్షమింప నేర్తురు?

వెంక—అయిన నేలినవారు కొంచెమొప్పువహించి నన్ను మన్నింపవేడెదను. ఈముసోహ్లాతముతయుఁ జెప్పకుండఁ బర్యవసానాం శములు నచింపనలవి కాదు. అయ్యది తమకే ముందువిశదము కాఁగలదు. నేనిప్పుడు వాక్కుచ్చినట్లు వాఁడు మిమ్ముఁ బాచికలయందు మోస్త్రపుచ్చవలెనని చూచినాఁడు. ఏలయన, మీరెంతధనమైనఁ గేళియందు వ్యయపఱచుటయు, నెంతయూటయాడిన గెలుపొందుటేకాని, యోటమి నొందకపోవుటయు, నతఁడు గ్రహించినాఁడు. మిమ్మెట్లులైన దోహముచేసి తనదాద్ర్యముఁ బోఁగొట్టుకొనఁగల్గినంత విత్తము సంపాదించునెంచి, మీకడ నతివినియముతోఁ జనవుతో మెలఁగుచు మీగౌరవమునకుఁ బాత్రుఁడైయుండి, ద్యూతసంబంధమైన మోసకృత్యములూ దాఁతేఱినవాడగుటచేఁ దుదకొకజతదొంగపాచికలకు సంగ్రహించెను. వానియందు సీసము పొదుగఁబడియుండుటచే నతఁడు కోరునట్లు పడఁగలవు.

జగ—నిశ్చయమా? ఏమి! ఎంతపనిఁజేసెను!—అని వెంకటపతి వెంక నిశ్చలదృక్కులతోఁ జూడనారంభించెను. కాని వానియందేమియు ననుమానముచేరఁ గాదు. వానిహృదయమందలి యభిప్రాయముల ముఖవిలాసములనుబట్టి గ్రహించుటకే యెయుండనోపును.

వెంక—ఎప్పుటి విషాదసూచకకంఠధ్వనితోడనే ఆపురుషుఁడు, ఆదోహబుద్ధిగల పురుషుఁడు, కొన్ని కారణములచే నిద్దఱునునుష్టుల నాశ్రయించెను. వారాతనికిఁ బ్రకృతాంశమందు సాయముఁ జేయఁగలరని యెఱిగియే యట్లొనర్చినాఁడు. ఆమనుష్యులు మనద్యూతమందిరమిం దొకప్రత్యేకస్థలమందుఁ గూర్చుండి చతురంగమాడుచుండు ప్రకాశరాయరామచంద్రులే.

జగ—అలాగుననా? వారు మామందిరమున కెన్నడురాతే! ద్యూతమందిరమందు వారితోనించుకచవవుతో నేనుమాటాడుదుఁగాక బసకెప్పుడు నాఘనతకుఁదగినవారినే యాహ్వానము చేయుదునుగాని, యెన్నఁడట్టివారిని బిలువనే! నాచేసగౌరవముగఁ బిలువఁబడి నాసౌభముననాఁడు నొకనికా ప్రకాశరాయరామచంద్రులెట్లు తోడుపడఁగలుగుదురో నాకు బాధపడకున్నది. మీరువింతకతచెప్పుచున్నారే!

వెంక—వారితోఁడృట్టు మీభవనము దఠఁడున్నప్పుడుపయోగించి యుండకపోవచ్చును. మీరు వేటొకతావున నాచునప్పుడైన దానిని వినియోగింపవచ్చుచుగాదా? ఆయుద్ధేశముతో నాతఁడు వారి సాహాయ్యమును గోరెనేమో?

జగ—సరియే. తెలిసినది. ఇప్పుడైన నాతఁడెవ్వఁడో చెప్పుడు.

వెంక—చెప్పిన వానిని దమరు దయతోక్షునింతురా?

జగ—అంతయు నెఱుఁగువఱకు నేనెట్లు ముందట్టివాగ్దానము చేయఁగలను? అదిగాక వారికెట్టి ఘోరములు సలుపుచున్నారో? ఇట్టివిషయములం దాలోచింపవలయునుగాని తొందరపడరాదు. అవసరమైనచో వారియాధ్యత్యమునుమాన్ప యత్నింపవలసియుండును. నేరస్థులను సరియైనరీతిని శిక్షించినఁగాని లోకములో నధర్మమడఁగిపోదు. మఱియు మీరు వచింపఁబోవుపురుషుఁడు నాచేత మన్ననలఁబడయుచు, నాతోఁగలసిమెలసి చేరించుచు, నన్నే మోసముచేయఁగడంగినప్పు డెవ్విధినిరూరకుండఁగలను? అట్లుచేసిన సంఘమునకు, మనస్సాక్షికి, భగవంతునకు, విరుద్ధముగాఁ బ్రవర్తించినవాడనుగానా? ఆతఁ డెంత ఘనముగా బ్రతుకుచున్నను, అంతటిదుష్కృత్యమునకు సిద్ధపడినప్పుడు పదిమందిలో నవమానింపఁదగినవాడనియే నాయభిప్రాయము. అతఁడు శిక్షార్హుఁడే యగును. కావున వెంకటపతిరాజుగానూ! నావలన నాపురుషార్థమున కేమియు నుభయకారముజరగునని మీరాశ పడకుఁడు,

వెంక—తమరు వానిని తమించినను తమింపకపోయినను, నేను జెప్పవలచినది చెప్పుకతిప్పదు. అక్కర్లేంపుడు. చేసిన నేరము గొప్పది. విశ్వాస్థానమైన గుజపులు పెక్కులు.

ఇట్టి తమిళమున సేవకుడు జరిగివేసింది ప్రకారము రామచంద్రులు దర్శనాన్ని వాటికి గాచియున్నారని సవినయముగ మనవి చేసెను. వెంకటపతి వానిని లోపలికి బంపుచునెను.

జగ—ఇవ్విషయమి నాచేదో చెప్పుకొనుటకు రాబోలు.

వెంక—రాబా! అగును. వారు నావచనములు స్వీకరింపజూచుటకు, దోహదముని వెల్లడిచేయుటలో నాకు సాయముచేయుటకు, వచ్చిరి. ఏల వానిపక్షమున మిమ్మువేడితినిలో యిప్పుడే తమరెటుగఁ గలరు. ఇదిగో! చూడుడు.

కడవటిమాటలు తడఁబడుచుఁబలికి వెంకటపతి వెనుకతలుపును బడలునఁ దోసెను. సాలూరుప్రభువచ్చుట సుగుణవర్మనుజూచి యత్యాశ్చర్యవిషాదసంభ్రమావృతచేతస్కుండయ్యెను.

పదునాల్గవ ప్రకరణము.

ప రీ డ .

చివరవఱకు వెంకటపతి తన్నుఁగూర్చియే రాజుతో జెప్పుకొను చున్నట్లుండెను. తలుపుచాటుననున్న సుగుణవర్మయొక్కనో యిప్పుడో వెంకటపతి నేరము నుప్పుకొనుననియు; బరపక్షముగాఁ జెప్పునట్లు చెప్పి క్రమక్రమముగా సర్వము నివేదించుననియు; దలఁచుచుండెను. తడఁబాటుమాటలు వెంకటపతితోటినుండి వచ్చినపుడే సుగుణవర్మ యచ్చరునొందెను. ఆక్షణమందే కవాటము తెఱవఁబడి, నిందయతనిపై మోపఁబడెను. అతఁడు స్థానికవలె మౌనముతోపోయెను. దోషిని జూచిన

తోడనే కోర్కెఁగూర్చుకొని యధికారిభంగి నతఁడు మంజిపముచు
 “రాజా! మీడే దొంగ. పట్టుకొనుఁడు. దొంగ పాచికలు వానియొద్దనే
 యున్నవి. వానిని బైకిఁదీయుచునుఁడు” అని భీకరధ్వనితోఁ బలికెను.

బ్రాహ్మణులయందున్నట్లు మోక్షపరిపూర్ణులగు జైలులను జైలులను
 సిద్ధపఱచి వారినిపురొమ్మమ్మసి నుగుణవర్మపైకినుమికిరి. ఈమర్మ
 ర్మలతోఁగూడియే యాచుష్టుడగు మోక్షపరిపూర్ణులను తంత్రముఁ బన్న
 గల్గెనని నుగుణవర్మ గ్రహించెను. ఒక్కనియొక్కముగ నెవఁగుచునుహు
 చుకొని గంభీరమైనవిషయములతో నాచుష్టులయమువకఁజూచి ‘ఖలు
 లారా! నన్నుఁ దాఁడఁగలరా? నన్ను నమీపింతురేని నశ్వలము
 మెటనే పొందెదరు. అని నిర్భయముగాఁ బలికెను. మోక్షపరిపూర్ణుని
 వైపులికి ‘అయ్యా! చూచితిరా, వాని మోక్షమున్నదో? దోషి
 కాపుననే యట్లు వెలవెలఁబోయినాఁడు. అని దయాదాక్షిణ్యములు
 దోహియెడఁ జూపనివానికైవడిఁ బలికెను. నుగుణవర్మ గంభీరవాక్కు
 లకుఁ బ్రాకాశరాయరామచంద్రులు భయపడి యట్టనిలిచిరి. కాని
 కొన్నినిముసములైనపిమ్మట మరల నాతనిపై కెగచిరి. వర్మయొకచేతి
 తోఁ బ్రాకాశరాయనినణచివైచి, రెండవచేతితో రామచంద్రుని
 దోహివైచెను. మొదటివాఁడు సాగిలఁబడినవాఁడుపోలె నేలకంటికొని
 పోయెను. రెండవవాఁడు దూరముగాఁ దలుపుమీఁదఁబడిపోయెను.
 ఇట్లు వారిగర్వములడంచి ప్రభువుసమీపమునకేగి ‘ప్రభూ! ఇంత
 సేపుమీరు వేనినిగూర్చి వినియుండిరో యాపాచికలివిగో. దయతో
 స్వీకరింపుఁడు. ఈవ్యవహారము నుపేక్షసేయక కడముట్టఁజూడుఁడు.
 అని నశ్వలవాక్కులతో ననెను.

సాలూరురాజాతనివంక స్థిరదృష్టులతోఁ జూచెను. అతఁడిచ్చు
 పాచికలను బుచ్చికొనకుండెను. తాను పరేంగితజ్ఞానధురీణుఁ డగుటచే
 సచిరకాలములోనే నుగుణవర్మముఖిలసమునుబట్టి యాతనిహృదయ

భావములు చాలవఱకు గ్రహింపఁగలెను. దీర్ఘాలోచనసూచకములు, మహాబుద్ధివికాసబోధకములు నగు సుగుణవర్మకన్నులయం దితనికి నిష్కాపట్యము, నిశ్చలత్వము, కసంబడకపోలేదు. ఎటుచింతించుటకును బాలువోక యించుకనేపట్టులుండి, పిమ్మట , సరియే. ఇమ్ము ' అని వాసని దీసికొనెను.

ప్రకా—అయ్యా ! రాజుగారూ ! ఈచోరునకు గట్టిశిక్షవిధింప నిదే విడిచిపెట్టవలదు. వీనియంతము చూడుడు.

జగ—హుమ్. మాటాడకుము. (వెంకటపతి యేదియో యనఁ బోవ) వెంకటపతి రాజుగారూ ! మీరుకూడ నేమియుఁ బలుకవలదు. రామచంద్రుడుగారూ ! మీ రారీతి మూతివిటుదుట, వెక్కిరించుట మానవలెను. న్యాయాధికారులచేఁ దగినపరీక్షయగువఱకిచ్చటనున్న వాఁడెవ్వరును గిచ్చునకుండవలెను.

ఇట్లుపలికి ప్రభువొక కాగితమును గలమును దీసికొని రెండు కమ్మలను వ్రాసి తనసేవకునిచేతికిచ్చి చిరునామదాసులకిచ్చిరమ్మని పంపెను. భటుడు కమ్మలతో నావలకుఁజనెను. మరల రాజు “అయ్య లారా ! మీరు నోరులెత్తిన మాటదక్కదు. పదేపదే చెప్పితి ననుకొన వలదు. ఇప్పు డిరుకత్తులైనవి. ఒకవైపు సుగుణవర్మయు, రెండవవైపు మీమువ్వురును చుటిరి. ఏకక్షవారు నాకపరాధమొనర్చిరో తెలిసికొన వలసియున్నది. దానినెఱుంగఁగల సమర్థతముఁడు మనపట్టణమందలి న్యాయాధికారి, దత్తాత్రేయ శాస్త్రులవారు. వారు నాకుఁ జిరఁజరిచ యులు. వారికొక కే సేను నాభటుని నిక్కడఁజేయుంటి” ననినడిపెను. అతఁడు మిన్నకుండెను. సుగుణవర్మ కల్మషరిహితమైన వీక్షణములతో వారి చాయఁజూచుచు నొకయీసఁముపై నాసీనుఁడయ్యెను. ఆదుష్ట త్రియమైన మదిలోఁ గలవరకుదురుండనేమో కాని, యితఁడు స్వస్థ

చిత్తుడై యే యుండెను. వారింతకుఁబూర్వమే తనమీఁద నేరమును
సిరపఱచుటకుఁ దగినకట్టుదిట్టములను జేసికొనియుండిరిని యతఁడు
గ్రహించెను. ప్రకాశరాయరామచంద్రులు సహజశాస్త్రసూచక
దృష్టుల నొకరివంక నొకరు చూచుకొనిరి. వారికి న్యాయాధికారి,
పరీక్ష, యనిన నొకవిధమైన భయముపుట్టినది. కాని యారి తేజినవార
గుటచేఁ దమమనోవికృతు లెవ్వియు ముఖములయందుఁ గన్పడనీయ
కుండిరి. వెంకటపతియు నటులేయుండెను. అతఁడు, సామూహరాజు
వెంటనే సుగుణవర్మగోషియనినమ్మి వానిపైఁబడు ననుకొనెను. కాని
న్యాయదక్షులను బిలువనంపుదురనియు రవ్వసేయుదురనియుఁ దలఁప
లేదు. కపటమేమియును లేక సంతృప్తి నొందినవానికైవడినే యతఁ
డును గనఁబడుచుండెను, ఒకగడియగడచెను. యోగిహృదయముభంగి
నంతయు నిశ్శబ్దముగా నుండెను. ప్రకాశరాయాదులు పర్యవసాన
మేమగునోయని లోలోన దిగులొందుచుండిరి. తేనిహృదయములో
నేమున్నదో వారుగ్రహించనేరకుండిరి.

సుగుణవర్మ భీతిలేక ప్రకాశరాయరామచంద్రులమోములపై
దృష్టిని సారించెను. వారిలోఁబ్రకాశరాయనివైపు చాలసేపుచూచెను.
నేడు మొదటితేడవ నతఁడు వెంకటపతికడకువచ్చినప్పు డాయరువురను
జూచియున్నాఁడు. ప్రకాశరాయనిమాటలనువిని వెనుక వెనుకకుఁజూచు
చుఁ బోయియున్నాడనియు వెనుకఁగిప్రకరణమునందుఁ జెప్పియు
న్నాముకదా ! వాఁడు మరలఁ గొన్నినిముసములక్రింద మాటలాడి
యున్నాఁడుగదా. ఆకంతధ్వనిఁబట్టియు, సంభాషణవిధముంబట్టియు
నతనికేదో స్మృతికివచ్చెను. అతఁడిప్పటివఱకుంకను రామచంద్రుని
యెలుంగువినియుండలేదు. అందుమూలమున నతఁడెవ్వఁడో యనుచూ
నించుటకైన నతని కవకాశము చిక్కలేదు. ఆ తోడిదొంగలిరువురును
మేమె ఋజుమార్గప్రవర్తకులమని తెలుపుటకోయన నటునిటు చూడ

కుండిరి. సుగుణవర్మ తనకేసిచూచుచుఁ దమభావాదులను గ్రహించు చుండుట వారెఱుంగరు.

ఒకగడియ యిట్లుజరగెను. భటుఁడు న్యాయశిరోమణియగు దత్తాత్రేయశాస్త్రిగారిఁ బ్రవేశించెను. ఇతఁడు సకలధర్మశాస్త్రార్థ రహస్యసంపేది. మహాన్యాయదత్తుఁడు. సాలూపతేని సన్నిత్రమండలముఁగొనివాఁడు. అతఁడు వివాదములను న్యాయసభయందుఁ దీర్చుట యేకాక, వలసినప్పుడిండ్లకుఁగూడవచ్చి పరిష్కరించుచుండును. అతఁడు వచ్చినప్పుడు ప్రకాశరాయరామచంద్రులు మిగులఁగలఁతపడిరి. కాని తమకలవరపాటును లోనడంచుకొనిరి. వెంకటవతికిఁగూడ నట్టిమృత స్థయే తటస్థించెను; గాని, యతఁడొకయుక్తి పన్నెను. తనచేరుమాలు నేలఁబడవైచి దానిని గ్రమ్మఱఁదీసికొనువాఁడుపోలఁ గ్రిందికివంగి, యీలోపున మిది సంబంధించుకొనఁగల్గెను. సుగుణవర్మ యట్లుగాక తనసహజగంభీరవదనసరోజమును బైకెత్తి, మహాసమర్థుఁడు న్యాయ విమర్శకుఁడు నగు శాస్త్రి న్యాయమేయైనర్పఁగలఁడని ధైర్యముతోఁ గూర్చుండియుండెను. తాఁడు శాస్త్రికి విషయపూర్వకముగ వందన మూచించి, యాతని నచ్చటి కట్టిరాత్రివేళ రావించినందునకు క్షమింప వేడెను. “ప్రభూ! ఎచ్చటఁ బారపోరలు పొసఁగుచుండునో యచ్చో టికివచ్చి వానినిదీర్చుటకే నియమింపఁబడితినిగదా ! మఱియుఁ దమ వంటివారి యాజ్ఞకూడనైనదికదా ! రాకతప్పునా ? తమరుక్షమింప వేడనక్కఱలేదు. నాధర్మము నెఱవేర్చుటకు నేను వచ్చితి. నాలేఖ కుఁడుకూడ నిప్పుడే వచ్చువాఁడు. వలయునేమోయని రక్షకభటులఁ గూడఁ దీనుకవచ్చి వాఁకిట నిలిపితిని.” అని శాస్త్రి ప్రత్యుత్తరం బిచ్చెను. “శాస్త్రిగారూ! ఇది మాగృహమగుటచేఁ దమకేమికావలసినఁ దేవలసిన విధి నాయది. తమరాకచే నాగేహము పవిత్రింబయ్యె.

మీకును, మీ కరివారమునకును స్వాగతము.” అని వెంకటపతిసముద్రంపై పలికెను. శాస్త్రి తలయూచి యూరకుండెను. అతడు గదియంతయుఁ గలయఁజూచెను. పృథాకశరాయరామచంద్రులనుజూచి యతఁడనవాలు పట్టగల్గెను. వారు తప్పదాగ్రిగి కొందఱికిఁ గీడుసేయుగానతఁడు వారి నొక పర్యాయము శిక్షించియున్నాడు. మఱియు వారితకుఁ బూర్వము సాక్షులుగనో, వాదులుగనో, ప్రతివాదులుగనో తటచుగారచ్చ కెక్కియుండుటచేత సతనికిఁ బరిచయు లే. కావున శాస్త్రి వారి వైపునఁ జూచి చిటునవ్వునవ్వెను. వారును దలలువాంచి యభివాదన మొనర్చిరి. సుగుణవర్మ మాత్ర మతనికిఁ గడుఁ గ్రోత్రవాఁడుగాఁ గాన్పించెను. అతఁడొక్కనిమిషము వానివంకఁ జూచి “రాజా! ఇక్కఁగార్యక్రమంబునకుఁ గడుగుదమా?” యనెను. రాజు “శాస్త్రిగారూ! ఇవిగో దొంగపాచికలు. వీనిని తమకడనుంపుడు. వీని చరిత్రమంతయు వెంకటపతి రాజుగారు నివేదింతురు ఏలయన వారే యీ దాష్టత్యమును గనిపట్టఁగలిగిరి.” అని చెప్పెను. అందులకు వెంకటపతి సిద్ధముగానే యుండెను. అతఁడు నెమ్మదిగాఁ, దడఁబడక, యంతయు మనవిచేసెను. అవిధమంతయు మరల నిచ్చటఁ జెప్పనక్కఱలేదు. సామూరుధరాకాంతునితో నెటులచెప్పెనో యటులే, యంతికన్నను జాకచక్యముతో, నతఁడు న్యాయాధికారిగో వాక్కుచ్చి “అయ్యా! ఈతఁడువాకొక్కసమయమునఁ బ్రాణరక్షణ మొనర్చి, నాయొద్ద నప్పుడున్న విస్తారధనమవహరింపఁబడకుండఁ గాపాడియుండెను అవిశ్వాసముచేతనే యెలులైనదయచూపవలసినదని ప్రభువు నింతకుఁబూర్వము ప్రార్థించియున్నాను. అనుకింపఁసియుండు. మీద న్యాయాధికారులచిత్తము” అనికూడసమయానుకూలముగ నచించెను.

వెంకటపతి మాత్రముట్లు పలుకుచున్నప్పుడు తననుండిభాగస్వామిఁ యొకఁడొడక యే యుండెను. తనకీదుర్బుద్ధిరు పుట్టించినవా

వారేకాపున, నందునుగూర్చి వరుల కనుమానముఁ గల్గింపకుండుటకే యటులుండెను. సుగుణవర్మ కమితమైన కోపమువచ్చెను. కోపజనిత రాగము ముఖమునఁ గాండవమాడుచుండెను. కాని సరియైనయుత్తర మిచ్చుననుయ మచిరకాలములో రాఁబోవుచున్నది. గనుక తొందర పడకుండుటయే మేలని భావించెను.

వెంకటపతి చెప్పినదంతయు విని న్యాయాధికారి అయ్యా! వెంకటపతి రాజుగానూ! మీరొక్క-విషయముంగూర్చి వదింపమఱచితిరి. ఆసుగుణవర్మగారు స్వామిరాజుగారితో మీరు మాటాడునప్పుడీ గదిలోనుండి దాఁగుకొనుటకు హేతువేమో చెప్పకుంటిరి ” అని యడిగెను. వెంకటపతి యిట్లు ‘జవాబు’ చెప్పెను “ఆర్యా! నేను గూడ నావిషయముచుఁగుటించి చెప్పవలయుననియేయనుకొనుచుంటిని. భీంతలో మీరే నన్నడిగితిరి. సుగుణవర్మ తన దురుద్దేశముతోయుఁ బ్రకాశరాయరామచంద్రులతో మొదటనే వెడలఁగ్రక్కెననియుఁ, వాను విధమైన పాచికలఁ జేయించుచుంటిననివారితోఁ జెప్పెననియుఁ దమతో మనవిచేసియే యున్నాను. పాప మా ప్రకాశరాయరామచంద్రులీ దుష్టాభిప్రాయములు విని నిర్భాతముపడినట్లుండిపోయిరి. కాని వారు తమభయమును గప్పిపుచ్చి వానితో నేకీభవించుచున్నట్లు నటించిరి. వాని యానుపాదలన్నియు గ్రహించి తగినశిక్షఁ జేయింపవలెనని యూహించుకొనిరి, వారికి సామూహజేనితోఁ బరిచయము లేకపోవుటచే నన్ను ‘సలహా’ యడిగిరి. నేను “అయ్యలారా! ఈవిషయము చాల వాలోచించి చేయవలసినది. త్వరపడి యొకనిమీఁద నేరముమోపుటకు వలనుపడదు. గుజపుభారము మనదై యుండును. తగినంత సాక్ష్యబలముండినగాని యిట్టి కార్యములకు దిగరాదు. మఱియు నీతఁడు నాకున్నేహబృందములోనివాఁడు. మహా-పకారము నాకొనర్చియు న్నొండు చూచిచూచి యట్టివాని నవమానించుటకు నాకు మనసా

పుకున్నయది" యని వారితో మార్వలికితిని. కాని యప్పుడే "అయ్యా! సాలూరురాజుగారు నాకు ముఖ్యమిత్రమండలిలో, బ్రహ్మధర్మములే. వారి కేయిట్టిమోసము వాటిల్లినప్పుడు తటస్థభావముతోమిన్నకుడుట మిత్రదోహముకాదా? ఎట్లు మనస్సుకీ వ్యతిరేకముగా బనిచేయు నేర్తు" ననియూహించితిని. కావుననే యీరుష్టునిదుష్టత్వమును బహిరంగపఱుపవలెననియు గాని కరుణజూపవలెనని తేరిని బ్రార్థించుటచితమనియు మనోనిశ్చయము చేసికొని యట్లానర్చితిని. నాయభిప్రాయము నెఱవేఱుట కొకవర్షుగడఁ బన్నితిని. ప్రకాశరామచంద్రుల నీసుగుణవర్మయొద్దకుఁబోయి వాని దౌష్ట్యము వామోదించువారివలెఁ గాన్పించుఁడనిచెప్పి వానితో నిట్లుచుఁడుటని. "ఓయి! నీతో మే మేకే భవించి పనిచేయుట కేమియు నభ్యంతరములేదు. కాని మనజట్టులో మఱియొకనిఁగూడఁ జేర్చుకొనవలసియున్నది. అతఁడు వెంకటవతిరాజు" అని యీసుగుణవర్మ నేను సాలూరుక్షమావల్లభులతో సంగత్యపౌఖ్య మనుభవించుచుంటినిని యెఱిఁగియున్నవాడగుటచే, వారియుపదేశమున కియ్యకొని, పట్టుకొనుటకుఁ బెట్టఁబడిన యెరఁదిన్నయెలుకవలె, ననాయాసముగాఁ బట్టువడియెను. అతఁడు సుమారైదుగడియలరాత్రికి నిచ్చటికివచ్చి, తన నూత్ననిర్మితాక్షప్రదర్శనముఁజేసి, వానినుపయోగించుపద్ధతి నాకుఁజూప నేర్పాటులు గావించఁబడెను. ఇటులేయేర్పాటులు జరగినపిమ్మట, నేను నామిత్రుని సాలూరుభూకాంతుని నొక ముఖ్యకార్యముంగూర్చి మాటలాడుటకు జామురేయికి మాబసకు దయచేయుఁడని యొకకమ్మవ్రాసితిని. సుగుణవర్మ యైదుగడియల రేయి కేవచ్చి నాతో సంభాషించుచుండఁగనే సాలూరురాజుగారి పాదరక్షధర్మని మాకు వివరబడెను. నేను గలవర మొందినవానిభంగి నటించి "ఇదే సాలూరుతేడు నన్ను. జూచుటకు వచ్చుచున్నాఁడుకాబోలు మనమిరువురమును మాటలాడుచున్నట్లు కాన్పించిన పనుమానము

దును. ఆయన చాలసేపుండఁడు. ఈగదిలో దాఁగుకొనుము.” అని చెవిలో మెల్లఁగాఁ బలికితిని. తక్కువగలదాతయుఁ దమకు విశదమేకదా? నేనేమియునిఁకఁ జెప్పవలసివది లేదు. ”

ఈపలుకులు మెకటపతితోటినుండివచ్చినప్పుడు సుగుణవర్మ కప్రతిహతమైన కోర్ధంబు జనియించెను. మిక్కిలికష్టముమీఁద దాని నాతఁడాపుకొనఁగలిగెను. తమస్నేహి డితనైపుణ్యముతోసంభాషించుటకును, దమవిరోధినినాశము సమీపించుచున్నదని వినుటకును బ్రకాశరాయరாமచంద్రులు మిగులనలరిరి జగన్నాథవర్మ యనుమానంపుఁజూపుటలతో సుగుణవర్మవైపుమాచెను. న్యాయాధికారి యుభయపక్షములవాదములు వినినఁగాని స్థిరాభిప్రాయము మొదలువాఁడు కాఁడు. కావున నారుడులువిని యూరకుండెను. ముఖవైఖరినిబట్టి చూడ నతని కీపలుకులమాలమున నే నేరముస్థాపింపవలెననియున్నట్టు తోఁపదు. అతఁడు ‘మెకటపతిరాజుగారూ! మీకీప్రకాశరాయరామచంద్రు లిద్దఱును సాక్షులనుకొందును’ అనెను. చిత్తమని మెకటపతి వినయముతోఁబెట్కెను. ప్రకాశరాయఁడు ‘‘న్యాయదక్ష! మెకట, పతిరాజుగారుచెప్పిన ప్రతివాక్యమును నిక్కువమే. “అన్నా! నిక్కువమేకదా?” యనియెను. అందలి ప్రతిపదమును సత్యమేయని రామచంద్రుఁడుకూడ వాక్కుచెప్పెను.

సుగుణవర్మ ప్రథమపర్యాయము రామచంద్రుని కంఠిధ్వని వినెను. వానివంకఁ జూడ్కునిగిడ్చి చూచెను. అతనికేదియో జ్ఞప్తికి వచ్చెను. ఆకస్మిముకగా నేదియో చెప్పవలెనను బుద్ధిపుట్టెను. కాని వేగింప నేదియైన విషయమగునని సగములేచియుఁ గూరుచుండెను. కన్నులుమూసికొని యతఁడించుకతడవు దింతించెను.

శాస్త్రి — సుగుణవర్మగారూ ! మీవాదమేమియో చెప్పుఁడు ప్రకాశరాయరామచంద్రులను బ్రకృతమందేమియు నడుగఁ బనిలేదు

వెంక—(మెల్లగా సాలూరురాజుశో) తమరువ్రురు ఘురులు
వచ్చెదరని యితకుముందు చెప్పి యుంటిరే! శాస్త్రి గారొక్కరుమాత్రం
మీనచ్చిరేమి? రెండవనాలు రారా ?

జగ—రెండవవారు కూడ గావలెననియే నాకోరిక. ఎలయున
వారికినుగుణవర్మయం దెక్కువశాధ్యతగలను. ఆయనకేదియో పని
యుండఁజాలు. రాలేదు ఆయనరాక యంతముఖ్యమైనది కాదు, న్యాయాధి
కారి వచ్చెదా ! జరగవలసినదంతయు నతఁడే జరపును.

ప్రభువాక్యముల యాదేమియు సుగుణవర్మపైఁ బక్షపాతము పొడ
చూపదు. దనమనోరథమిడేటుగని వెంకటపతి గొన సంతసించును.
జగన్నాథవర్మగారు సుగుణవర్మకోషియని నమ్మెను. కానియోకోషియక
రీతి ననుమానముమాత్రం మొదిలుకొండెను. ఇట్టి గాటాపు సుదియము
లాతేనిమనసునందు సుగుణవర్మగూర్చియున్నను, బ్రకృతమునఁ జెప్పు
బడినదంతయు నిక్కువముకా నేరదనియు, నేదియోమర్మముండక పోద
నియు నతనికొకవిధమయిన యనుమానము పుట్టకపోలేదు. ఆయను
మానమిట్టిదని చెప్పుట కవకాశములేనిది. అతఁ డెటులయినను సుగుణ
వర్మవాదముంగూడవిని, పీమ్మటఁ దనయభిప్రాయమును వెల్లడించుట
లెస్సయనుకొనెను. మఱియునానందరావుతోమాటాడి, యతనియుపదే
శమును దీసికొని, యావల దోషినిశిక్షింపించుట మేలనియుఁ దలఁచెను.
వెంకటపతి! అయ్యా! తమరు నెలవిచ్చిన రెండవపురుష పుంగవుడుకూడఁ
జనుటెంచిన—'అనియారతడు వాక్యముముగింపకపూర్వమే సేవకుఁడు
వచ్చి యానందరావుగారు దయచేసిరని మనవి చేసెను.

పదునైదవ ప్రకరణము.

ఫలితము.

ఆనందరావును వెంకటపతియుంటికివచ్చి తన్నుఁ ద్వరితముగఁ గలసి కొనవలసినదనిమాత్రమే సాలూరురాజువాసియుండెనుగాని కర్తవ్యాంశమేమియు విశదపఱుపలేదు. అతఁడు బయలుదేఱుట కాలస్యముచేయు నేమోయని “సుగుణవర్ధనుగుఱించి యొకముఖ్యవిషయమును మాటలాడవలసియున్నది కావున, జాగుచేయకుఁ”డనియు ప్రభువువాసియుండెను. కమ్మయందునప్పటి కానందరావు భోజనము చేయుచుండెను. అతఁడుదానిని జూచినవెంటనే యొకనిముసమైన నాలస్యము చేయక యిటు వెడలివచ్చెను. అతఁడెంత శాంతదిత్తముంగలవాడైనను, దనకెక్కువ ప్రీతిమైనవానింగూర్చి యనుటచే. దత్తతపడుచునేవచ్చెను. వెంకటపతి ముదిరముంజూచ్చిచూచుసరికతనికి న్యాయాధికారి మున్నగువారుకాన్పించిరి. అతనిచుంబు గళుక్కుమనెను. అచ్చటనున్న వారిలోఁ బ్రకాశరాయరామచంద్రులతని కవరిచయులు. కాని కేవలముక్తవారలవలె నతనికిఁ గాన్పింపరైరి. వారాతనిం జూచి యెండ్లారులవంక వేవేగఁ జూచుకొనసాగిరి. ఆచూపుల యర్థము వారలకే తెలియుచు గాని యితరులకుఁ దెలియనేరదు. న్యాయాధికారిని నాతఁ డెఱుఁగును, కాస్త్రీంగాంచినతోడనే యతఁడు సవినయముగఁ నమస్కరించెను. వెంకటపతి తనకొనర్చిన వందనమును సగౌరవముగఁ గైకొని ప్రతివందన మాచరించెను. పిమ్మట సుగుణవర్ధ మోమునుదిలకించి చూచెను. అతఁడనందరావును జూచినతోడనే పరాభవజనితా రుణ్యము ముఖకమలమునందుఁ దోఁపఁ గన్నుల పీరునించి తలవంచుకొనెను. సుగుణవర్ధ యానందరావును బిత్తప్రేమతో గౌరవింపుచుండెనని వెనుకఁ జెప్పఁబడియుండెనుగదా? జనకసమానుఁడగు

నతనింగాంచగనే వానికి దుఃఖమాగలేదు. వాడట్లు వాపోవుచుండ సహింపజాలక యందులకుఁ గారణమేమని యతఁడు సాలూరురాజు నడిగెను. అతఁడు యావద్వృత్తాంతమునుఁ దెలియఁజెప్పెను. అతఁడు చెప్పుచున్నమాటలు వినినకొలది నానందరావునకుఁ గోపము దేకించుచుండెను, రాజు ముగించినతోడనే యతఁడు మండిపడి “అయ్యా! ఈసుగుణవర్మ నిర్దోషియని నేను నొక్కివక్కాణింపఁగలను. అతనికిఁ బూటకాఁపునై నేనుండును. నాథనము, నాకారవము, కావలసిన నాపాత్రము, వానికొక కర్పింపసిద్ధముగానున్నాను. నాయనా! వర్మా! నీకుఁ గడు మోసమువాటిల్లె. నీ వనపరాధివని నాకుఁదెలియును. నీనిర్దోషిత్వము నీచెక్కులయందలి యారుణ్యమందే యగపడుచున్నది. నీకన్నీటియందే కాన్పించుచున్నది. నీవి కపటాశ్రువులుకావు. అవివేదవిధము గనుండును.” అని పలికెను. ఆయుభయులను జూచినవారిగుండెలు కరఁగకమానవు. న్యాయాధికారి పైకిఁదటస్కుఁడుగనుండినను, లోన మిగులఁ గలఁతమొందెను. సాలూరురాజు తనకుఁగలజాలి మోమునందు స్పృహముగాఁ జూపెను. అతఁడెంతప్రయత్నించిన దానిని దాఁపురము చేయలేకపోయెను. ఆదుష్టత్రయముమాత్ర మివాదన్యాసమును వాలి నొందలేదు. కాని యంతయుఁదిరిగి తమపైఁ బడునేమోయని భయమును బొందిరి. అంతవెంకటపతిలేచి “అయ్యా! ఆనందరావుగారూ! నేనెంతభేదపడుచు సుగుణవర్మపై నీయభియోగముఁదెచ్చితినో, యెన్ని విధముల నతనికొకకుఁ బోరాడితినో, మీకుఁజేడు చెప్పియుండును గదా! అంతయునువిని, నేనాతనివిఁగఁద నవనిందమోపితి నని భావించి, యిటుపలుకుట న్యాయమా?” యని యడిగెను.

న్యాయాధికారి, వెంకటపతిరాజుగారూ! మీరు గూర్పుండు. ఆనందరావుగారూ! తమరుకూడ దయచేసి యాసీరులుగండు. సుగుణవర్మగారూ! మీవాదమెద్దియో తెలియఁజేయుఁడు. అందఱును

నిశ్శబ్దముగా నుండవలె' నని చెప్పెను. ఎల్లరును న్యాయాధిపతియౌజ్ఞను జెల్లించిరి. సుగుణవర్మ కన్నులుమడిచికొని, చెదరినమదిని బదిల పఱచుకొని నిశ్శబ్దముగా జరిగినదంతయు శాస్త్రితో మనవిచేయ మొదలుపెట్టెను. తనకు జీవనాధారము లేకయుండెనని వెంకటపతి చెప్పినమాటయబద్ధమనియుఁదనకు సంవత్సరమునకుఁబడి వేలరూపాయ లొకఘనుని హస్తములనుండి వచ్చుననియు మొదటఁ జెప్పెను. తనజీవితకాలములో నెన్నఁడును దుర్వ్యసనములయందు జోక్యముఁగలుగఁజేసికొనియుండలేదని చెప్పెను. తరువాతఁ దాను సాలూరువృథునింట నెట్లు వెంకటపతి పాదకలు మార్చుచుండఁటఁ గాంచెనో తెలిపెను. తనకు మొదట వానియం దేయరుమానమును గలుగలేదనియు, నావల సాలూరుభర్త యానందరావుగారిలోఁగిటఁ బ్రసంగవశమునఁ దమకుఁ బడివేలరూపాయ లోటమివచ్చినట్లు తెలుపఁగానప్పుడేవానివృత్తియందు సంశయముకలిగెననియుఁ జెప్పెను. వెంకటపతి నభోగతిపాలుసేయకుండఁ గాపాడయత్నించుటకుఁ దనకుఁగారణములున్నవనియు వచించెను. తానాగదియం దేలదాఁగుకొనెనో, పాచికలనుదగ్గఱ నేలయుంచుకొనెనో, యంతయు విశదపఱచెను. పశ్చిమాశ్రయ రామచంద్రులు పలికినపలుకులు కేవల మసత్యములని చెప్పెను. ఉద్యోగియగుచున్న కోపముగల వెంకటపతి తటాలునలేచి పెద్దగొంతుతో సుగుణవర్మ మాటలన్నియు ససత్యములని కేకలుపెట్టఁదొడంగెను. సుగుణవర్మ యింక నేడియో చెప్పఁబోయి యాకోలాహలముచేత నూరకుండెను. వెంకటపతిబొబ్బలువిని సహింపలేక శాస్త్రు "అయ్యా! కూర్చుండుఁడు. నిజముగా ననపరాధులట్టి కేకలుపెట్టరు. మఱియు మీరింతదనుక న్నెత సేపో మీవాదమునుఁ జెప్పితిరే! అప్పుడేమైన సుగుణవర్మనోరెత్తెనా?" అని మందలించెను.

వెంక—అయ్యా! వాడట్టితప్పుగూతలు కూయుచుండఁగాఁ జూచి యూరకుండఁగలనా? నామర్యాదకు నష్టముఁ దెచ్చుమాటలు వాడెడుచున్నప్పు డూరకుండునుట తమకుఁ దగవా?

శాస్త్రి—(తీవ్రమైన కంఠధ్వనితో) అయ్యా! ఒక్కపలుకైన మీనోటినుండి రావలనుపడదు. నే నాజ్ఞాపించుచున్నాను.

ఆనంద—రాజా! నేను జెప్పితినిగదా? అతఁడు నిశ్చయముగా న నపరాధి. తమరేమియు మాటాడ రేమి? తమకుమాత్రము లోపల న నుకంప యుదయించియుండదా?

జగ—(మెల్లఁగా) మిత్రమా! మిన్నకుండుము. సమస్తధర్మశాస్త్ర వేత్తయగు శాస్త్రి మనకంటెఁ దెలిసినవాఁడు. అతఁడు న్యాయమాచ రించునుగదా! చూతము.

శాస్త్రి—నుగుణవర్మగారూ! మఱియేమైనఁ జెప్పఁదలంచితిరా?

సుగు—అయ్యా! నేనెక్కటి మనవిచేయఁబోవుచుంటిని (అని పృథాకరాయరామచంద్రులవంకఁజూచి) కాని నిశ్చయముగా దేమో— ఏమో!—అయ్యా! లేదు నేను జెప్పవలసినదేమియునులేదు.

వెంక—నుగుణవర్మగారూ! మీరు సాలునకుఁబది వేలరూపాయ లొకఘనుఁ డిచ్చునంటిరే. అందునుగూర్చి సవిస్తరముగఁ దెల్పెదరా?

సుగు—ఆపృశ్నకు మార్పలుకను.

వెంక—ఆపెద్దమనుష్యుని పేరుచెప్పక తప్పదు.

సుగు—నేను జెప్పఁదలఁచికొన లేదు, కూర్చుండుము.

శాస్త్రి—అయ్యా! మీరాపృశ్న కుత్తరముఁజెప్ప నిరాకరిం చుటవలన మీకు డ్డేమముగాదు.

ఆనందరావు భిక్షుండయ్యెను. సాలూరురాజు తలయూచి 'ఏఁడే దొంగ' యని మెల్లగ ననుకొనెను. అతనిమోమునందించుక కోపము

పోడచూపుచుండెను. ప్రకాశరాయరామచంద్రులు మరలఁ దమకే జయము చేకూరునని తలఁచిరి. వారిముఖములు కొంచెము తేరకొనెను. వెంకటపతి కేవియో యాలోచనలు పుట్టుచుండెను. “వాఁడు నా గుట్టులను బయటఁబెట్టఁజాలఁడు. నేనుగూడఁ దనరహస్యముల నెఱిగి యుంటినని వానికిఁ దెలియును. కావున వాఁడాప్రసంగముఁదెచ్చి నన్న వమానింప లేఁడు. అదివచ్చిన మేమిరువురము సమానులమేయగుదుము. కానిమ్ము. ఒకప్రశ్న వైచి చూచెదను. దీనితో వాఁడు కూలిపోవును.” అని తనలోఁ దాననుకొని, లేచి, “ఓయి! సీకీసుగుణవర్ణయనుపేరువచ్చి యెంతకాలమైనది?” యని యడిగెను. “నేనెప్పుడీపేరితోనే యుండలేదని చెప్పఁగలను. ఏప్పుడీనామముందాల్చితిని? మాత్రము చెప్పును.” అని సుగుణవర్మ ధైర్యముతోఁ జవాబు చెప్పెను. వెంకటపతి సగర్వముగా జూచుచుఁ గూరుచుండెను. తానుగెలిచినట్లే భావించుకొనెను. ఆనంద రావు సుగుణవర్మస్థితినిజూచి నెచ్చుకొనెను. కాని యతనియందింకను బూర్ణవిశ్వాసమే యుంచెను. సాక్ష్యబలమొంతగా రెండవకక్షవారికున్న ను సుగుణవర్మనిద్దోషియనియే యతని యభిప్రాయము. జగన్నాథవర్మ తప్పక సుగుణవర్మదోషియే యనితలంచెను. ప్రకాశరాయరామచంద్రులు లోలోనఁజంకలుకొట్టుకొనుచుండిరి. శాస్త్రిమరలఁసుగుణవర్మగారూ! మీరిట్లు వెంకటపతిరాజుగారిప్రశ్నల కుత్తరములీయకపోవుటచే మీకు నష్టమున్నది. మీపక్షము బలహీనమగుచున్నది.” యని చెప్పి నపుడు వారిరువురికి మహాసంకోచముతోఁచెను. తప్పక తమ కుతంత్రములు నెఱసేయునని యూహించిరి.

ఆనంద—న్యాయదత్త! శారణాంతరములచే సుగుణవర్మ తనరహస్యాంశములను వెల్లడిచేయ ననుటతోఁ దప్పేమియున్నది? అంత మాత్రముచేత నతనిపక్షము బలహీనముగా నున్నదని తమరువదించుటకు హేతువు నాకేమియుఁ గాన్పించుటలేదు. ఇంతకుఁబూర్వము సుగుణవర్మను నీప్రశ్న నేనుగూడ నడగితిని. అప్పుడు—

వెంక—ఆర్యా! శాస్త్రగ్రాహితకుముందే వాక్కుచ్చిన సద్వాక్యము జ్ఞప్తియందున్నదా? ‘నిజమైన యనపరాధులట్టి కేకలు పెట్టను’ మీరును దానిని గమనింపుడు.

శాస్త్రీ—నిజము. ఆనందరావుగారూ! చెప్పెదను వినుడు. వెంకట కతిరాజుగారి ప్రశ్నలకీయన ప్రత్యుత్తర మీయనందువలన, స్వపక్ష బల మెట్లునశించునగా, వెంకటపతిగారు తెచ్చిన యభియోగములో మొదటనే సుగుణవర్మకు విత్తమువచ్చు నాధారములేదని చెప్పబడి యున్నది. అదియబద్ధమని రుజువుజేసికొనుభారము సుగుణవర్మది. అట్లు చేయక యాతనిప్రశ్నలకు మార్వలుక నిరాకరించుటచే నభియోగమందలి వాక్యములను మఱితస్థిరపఱచినట్లయ్యెగదా? ఇప్పుడైన నాతడు తనకెట్లు సంవత్సరమునకుఁ బదివేలు వచ్చుచున్నవో, యాఘనఁడెవ్వఁడో తెలిపిన నాయంశములు నమ్మఁదగినవైన, నితఁడు సాలూరురాజుగారిని మోసముచేసి ధనము సంపాదించ వలసినంత తక్కువస్థితిలో లేడని నమ్మవచ్చును. అప్పుడు వివాదమింకొకపద్ధతి మీఁద విచారింపవలసియుండును. సుగుణవర్మ దోషి కాకపోవచ్చును.

ఈ సమయముమందొక కంచుకివచ్చి “మహాప్రభూ! ఇద్దఱు రక్షకభటులు న్యాయాధికారుల యాజ్ఞాప్రకారము వచ్చి వాఁకిట నిలిచిరి. వారీకమ్మను దమ కంఠజేయుమనిరి. తమరిందు సంతకముఁజేసిన యెడల వెంటనే యందువ్రాయఁబడినయాజ్ఞను నెఱవేర్తుమనియు మనవి చేయుమనిరి. మీఁద దేవర చిత్తము” అని యడఁగువఱిఁజెప్పియొక లేఖను శాస్త్రీ చేతికిచ్చెను.

శాస్త్రీ, యోరీ! రక్షకభటుల వావలఁ గొంతసేపుండుమనుము. ఒక తొందరపని జూచుచుంటిననియు, నిప్పుడా జాబుపైఁ జేవ్రాలు చేయ వలనుపడదనియుఁ జెప్పు”మని చెప్పెను. సేవకుఁడావల కేగెను. రక్షకభటుల నాఁగఁడని యాజ్ఞయిచ్చుటకుఁ గారణమెల్ల వారికిఁ దెలిసె

ను. నేరంపుభారమంతముఁ బ్రకృతమున సుగుణవర్మమీఁదనే యుండుటచే, నతఁడు చెఱసాలకుఁ బంపఁబడుననియే యిందఱు నూహించిరి. కొన్నినిమేషములవఱ కంతయు నిశ్శబ్దముగా నుండెను. పిమ్మట వానందరావు లేచి “ నాయనా! నాకుఁజ్ఞా! సుగుణవర్మా! ఇప్పుడైన నీవు గుహ్యముగా నుంచిన యంశములఁ జెప్పుము. నీ మానప్రాణములకు భంగము వచ్చునప్పుడే యింకను దాఁప యత్నింతువా? బాబూ! నిన్ను బతిమాలెదను. చెప్పుము. బాగుచేయకు”మని యాత్రముతోఁ బల్కెను. సుగుణవర్మ శిరస్సుపంకించి యూరకుండెను.

మరల వానందరావు “ నాయనా! తన్నుమాలిన ధర్మమున్నదా? చెప్పుము. నీకేమియుఁ జెప్పుటకులేదా?” యని యడిగెను. నుగుణవర్మ చలనము లేనట్టియు, కాని దుఃఖమును దెల్పునట్టియుఁ గంఠధ్వనితో నేను జెప్పవలసినదేమియును లేనని మాటపలికెను. ఆనందరావు నడుమువిడిగినవానిభంగిఁ గూలఁబడెను.

జగ—(ఆనందరావు చెవిలో) మిత్తుడా! వాని స్థైర్యముంజూడ నాకును వాఁడు దోషికాఁడేమోయని యనుమానముకలుగుచున్నది. ఏదో కుతంత్రము జరిగియుండుననియే నానమ్మికయును.

వెంక—రాజా! ఇప్పుడు తమకు సంతృప్తి గల్గెనా?

పృథా—(కర్ణకఠోరధ్వనితో) ఇప్పుడు వ్యాయాధిపతిమాత్రమేమిచేయఁగలఁడు? తప్పక వానిని శిక్షింపవలెను. అన్నా! ఏమందువు?

రాను—(సంతోషముతో) అవును. శిక్ష విధింపక తీఱునా? లేనిచోనిక ధర్మశాస్త్రములెంగులకు? వ్యాయాధికారులెందులకు?

ఆనందరావింతవఱకా యిరువురయెలుఁగులును వినలేదు. శుక్రి కటువులైన వారికంతధ్వానములు వినినతోడనే యతఁడాననమునుండి సంభ్రమముతో లేచి, యొక్కసారి యాకస్మికముగా వారిసఖికుము

నకు లంఘించి, వారి ముఖములవంక నొకక్షణముమాచి “అరరా !
దుర్మార్గులారా! నరహంతకులారా! మీరా? ఇంతసే పగునా కావా
యని సందియపడుచుంటిని. మీరు నాఁడు నన్ను సింహాచలమువకుఁ
బోవువారిలో నడ్డుకొనిన దానిదొంగలుకారా? మీరా యిప్పుడు” —
అని మేనుగంభీర భావణములతో బయటకుండ బ్రకాశరాయఁ డా
తని యెఱుఁగును గప్పనంత బిగ్గరగా అబద్ధము, అబద్ధము. ముమ్మా
టికి నబద్ధము అని యటచెను. వానిమేను గజగజ వక్షకుమండెను.
సుగుణవర్మ ‘హా! అగును. నేనును సందేహమునై చిత్తుడనై చెప్పినో
డితిని. వీరే దారులుగాచి జనులను హింసించు దొంగలు. వాతేతిరుది
ని బాగుగా నెఱుఁగుదును. శిశ్మయింప నెను.

వెంకటపతి మున్నగువారు మాటలాడుచున్నప్పుడే శాస్త్రి కం
చుకి తెచ్చినకమ్మను జమవనారంభించెను. అందలి యంశములంజడివి,
పై సంభాషణమును విని, యశ్వంత శ్రోధ వోదితుడై, యతఁ
డెలుగైతి “హా! ద్యోతకమియ్యె. హుమ్. ఎవ్వరును మాటలాడకు
డు. ఓరీ! ఎవరక్కడ! ఆరక్షకభటుల నిలు రమ్మనుము” అని యొక
బంటున కావతిచ్చి నిలిచెను. అర్థరాత్రీవలె సంతయు నిశ్శబ్దముగా
నుండెను. అందఱు వాల్చిముఠో శాస్త్రి యేమిచేయునో, యేమిపలుకు
నోయని కనుగలిగి చూచుచుండిరి. ప్రకాశరామరామచంద్రులముఖ
ములు వెలవెలఁ బోయెను. ఒకరినొకరు విచారనూచకదృష్టులఁజూచు
కొనిరి. కొండొక తడవునకు రక్షకభటుల యగారముంకొచ్చి, శాస్త్రికి
వంగి నమస్కరించి, వినములై నిలువఁబడిరి. న్యాయాధిపతి ప్రకాశ
రాయరామచంద్రులవైపు చూపించుచు భటులారా! మీధర్మము
ను మీరు నెఱపుండని యాజ్ఞాపించెను. తోడనే వారాయురువురికి సంత
కెలలు వైచిరి. “దొంగలారా! మీరేల శ్రాఖలాబద్ధులుగావింపఁ
బడితిరో యెఱుఁగుదురా? మీరు రామదేవవర్మగారి నొకరేయి మా

మందడుకొని కొట్టినట్లు రక్షకసంఘమువారు కనుగొనిరి. ఘనులగు నానందరావుగారి వాక్యములవలన మీచుప్పత్వము స్థిరపడినది" అని శాస్త్రి యండఱును విననట్లు చెప్పెను. ప్రకాశరాయఁడు, "అన్నామన కొంపమునిగివది. ఈ పాడుముండకొడుకగు వెంకటపతిమూలమున మనకు నాశముసంభవించినది. ఆ పదివేలనూపాయలలో భాగమడుగక, మనయొద్దనున్న ధనముతో నేయేనామో పాజీపోయి యుండవలసినది. ఈ చార్భాగ్యునితో వ్యవహారమును బెట్టుకొంటిమిగాని, లేనియెడల నింతకుఁబూర్వమే యేనామునకుఁ బ్రాతఃకాపులమైయుండి యుందుముగదా!" యనిరోదనధ్వనితోఁబలికెను.

ఆనందరా వాసందమును బట్టఁజాలక సుగుణవర్మకు గొఱిలించుకొని నాయనా! నీ నిర్దోషిత్యము స్థాపింపఁబడియె దుష్టులచాతనుండి తప్పింపఁబడితివి. నామదికుదురుపడెను" అనిసాదరముగఁబలికెను. సాలూరుస్వపతి సుగుణవర్మకు సమీపించి, "న్నీహితుఁడా! ధర్మమే జయముఁగాచెను. నీవును నేనును ధన్యులమైతిమి" అని సంశోషముతోనుడివెను. శాస్త్రి భటులనుబిలిచి, ఈ వెంకటపతికిఁగూడ సంకెలలుంపుఁడు. వీనినిగూడ వానితోఁబాటు గారాగారబద్ధునిం జేయు'డని శాసించెను.

పదునాఱవ ప్రకరణము.

మరలఁ గామేశ్వరమ్మ.

ప్రాతఃకమహాశయాలారా! మనము మనరంగమును గోదావరి మండలమునుండి విశాఖపురీమండలమునకు మార్చికొనినప్పుడు, మన కథానాయికయగు నరవిందామహాదేవి, కామేశ్వరమ్మవలనఁ బ్రభాకరుని మరణవార్తవిని, కుండుచుండ నామెను విడిచిపెట్టితిమి. ప్లావక

మున్నదా? ఆదుర్వార్తవినియరవిందయు నామెతండ్రియు నెట్లుదుః
ఖించిరో మనమెఱుంగుదుముగదా ! తరువాత రౌఢుడిసములవలకు
నామె తనగదివిడిచి యీవలకురాలేదు. తిన్నగా భోజనముఁ జేయ
లేదు. రాజకార్యములఁ జక్కఁబెట్టలేదు. ఆమె కన్నిట నాతఁడేజ్ఞప్తి
వచ్చుచుండెను. ఏమికారణముచేతనో కామేశ్వరమ్మయు సీరౌఢు
డినములలో నామెకడకు రాలేదు. మూడవనాఁ డామె దేవియొద్దకు
వచ్చెను. దేవి, తాను దుఃఖించుచుండినట్లు కన్నట్లైన నామె మరల నా
ప్రభాకరుని గూర్చి యేమివృత్తాంతమునో, దాన నేమిఫలకవలసి
వచ్చునో, మన మెంతకలగుండువడునో, యని లేనిసంగతి మునుదెచ్చి
కొని మాటాడ జూచ్చెను. కామేశ్వరమ్మయం దరవిందకుఁ బూర్ణవిశ్వా
సమేయున్నయెడల, నామెచూపులయందును బలుకులందును యీ
థార్థ్యమీ యామెకుఁ జూపట్టిన, మునుపు తనకును బ్రభాకరునకును
గల నెయ్యమును విశదీకరించి యుండును. విశదపఱిచి కొంచెము చిత్త
శాంతి నొందియుండును. తన రహస్యములు వినుటకును, సనుపదేశమి
చ్చుటకును దగినంత విశ్వాసపాత్ర కామేశ్వరమ్మ కాదనియే యర
వింద యూహ.

ఆనాడు సాయంకాల మా నెయ్యరాండిరువ్రును సాఫోపరిభా
గమునఁ బ్రచారముచేయుచుండిరి. కొంతసే పితరవిషయములంగూర్చి
సంభాషించుకొనిరి. కాని యప్పుడరవింద తనకిష్టములేని ప్రసంగమేమి
వచ్చునోయని భయపడుచుండెడిది. కామేశ్వరమ్మయే మొదట నిల్లు
ప్రసంగింప వారంభించెను.

కామె—దేవీ! మొన్న నేననవసరముగా మీహృదయమును
జెడరఁ గొట్టితిని. ఇప్పటికి నాయదరు మిమ్ము వదలనటులే నాకుఁ గా
న్పించుచున్నది.

అర—అవార్త నన్నే కాక మాజనకుని గూడఁ గలతఁబెట్టినది. మృతి నొందినయీతఁడు నాతండ్రికిఁ గడుఁగూర్చువాఁడు. అతనిని జన్న నాఁటినుండియు మాతండ్రియే పెంచినాఁడు. పుత్రునివలెనే యీతనినిభావించినాఁడు. నేనును నానితోఁగూడఁ బెరుగుటచే బాధ్యత పోకుండెను. దుఃఖశాంతి కలుగకుండెను.

కామే.—వానిపైఁ దమకంతయనురాగముండెనా యేమి?

ఇట్టిప్రశ్నయే కామేశ్వరమ్మ మునుపొకమాటు దేవినడిగి యున్నది. ఇప్పుడు కృష్ణుని నేలయట్లడిగెనో యరవిందకు బోధపడకుండెను. ఆమెమొగమువంకఁజూచి యేదైనదురుద్దేశమున్న దేమోయని యనుమానించెను. అంతలో మరల“అయ్యో! నేనేలయీమెయందు దురభిప్రాయపడవలెను? ఎక్కువన్నీహముతోఁ దిరుగువా రట్లడిగినఁ దప్పేమి?”అని తనలోఁ దాననుకొనెను. ఆమె యాప్రశ్నమున కేమియు బిగ్గఱగా మాటవల్కక, యేదో మెల్లఁగ గొణఁగుకొనుచు నడుచుచుండెను.

కామే.—జేవీ! తమజ్జేమమే సర్వదా కాక్షించుచున్నదానను. గావునను, దమయభ్యుదయమే నాకు ముఖ్యమని యెంచుదానను కావునను, దమతోఁ గొన్నివిషయములు మనవిచేయవలెనని యున్నది. దయతో విసవేడదను. మఱియొకలాగునఁ దలఁపకుఁడు. అమ్మా! తమరాప్రభాకరునియందుఁ బ్రేమవహించినమాట సత్యమేకాదా? అది సహూదరప్రేమయే యనుకొందును.

అర—ఏమమ్మా! ఇన్ని మాటలడిగెదవు? మొన్న నీవీప్రశ్న వైచినప్పుడు నేను వానియెడల నప్పుడు భ్రాతృప్రేమ వహించితిని చెప్పలేదా?

కామే—అవును చెప్పితిరి. కాని తమ బాహ్యవైఖరిని బట్టి, లజ్జాధికవ్యముచేతనో లేక మఱియే యితరకారణముచేతనో, నాతో జెప్పక కొంత దాచితిరనుకొని యట్లుడిగితిని. నా హృదయమంతయుఁ దమకు విశదమేక నా ! ఏల వానుండి కొంచెము గుహ్యముచేసితిరి ? తమ ముఖ్యస్నేహితురాలనగు నాతో నంతయు నేల నుడువరాదు ? తమ్ముగూర్చి యీ ప్రాంతమం దందఱికిని దెలిసినసంగతులు కొన్ని కర్ణాకర్ణి నేనును వింటిని.

అర—ఏమి సంగతులు?—అని యాశ్చర్యపడి యడిగెను.

కామే—చెప్పెదను, వినుఁడు. నాకు దాఁపఱికమేల ? మీరు మీమేనత్తగారి కుమారుని వెంకటపతిరాజుగారిని బ్రేమించితిరని వింటిని. అది నిజమే యైనయెడలఁ బ్రభాకరునిపై సోదరప్రేమను మాత్రమే పొందియుండి యుందురు. అన్యథా యూహించుటకు నాకవకాశమేలేదు. తమరు రెండు పర్యాయములూ యభిప్రాయమునే తెలియఁబఱిచితిరి. కాని—

అర—కామేశ్వరమ్మా! ఇక నా ప్రసంగమును జాలింపుము. కొన్ని రహస్యము లున్నవి. నానిని జెప్పుటకు—అని యేడియోయనఁబోయి మిన్నకుండెను.

కామే—దేవీ! తమ యుద్దేశము వాకుఁ దెలిసినది. మీరహస్యములను జిరస్నేహము కిలవారికిఁగాని చెప్ప వలనుపడదనికాదా మీయూహ ? నాకుఁ దమతోఁ జిరస్నేహములేదు. కాని జన్మించిన తరువాత మైత్రియనునది తమయొద్దనే నేను గంటిననుకొనుచున్నాను. తమయెడ నెట్టిభావము నాకుఁగలదో నాకును భగవంతునకును మాత్రమే యెఱుక. ఇంచుక వరిశీలనబుద్ధితోఁ జూచితిరేని తమకును దెల్లము కాఁగలదు.

అర—(కామేశ్వరమ్మ చేయి వట్టుకొని) అమ్మా! నీకు నాయందలి నెయ్యములో లోపమున్నదని నాయభిప్రాయముగాదు. ఎన్నటికట్లు తలచుకుము.

కామే—అమ్మా! తమరు నడుజవ్వనమందున్నారు. బంధువర్గములోఁ దమకాఁడుతోడుండినటులఁ దోచుదు. తమకుఁ గొన్ని యుపదేశములు చేయవలసినధర్మము నావంటిన్నేహితురాలికిఁ గలదు. కరుణించి రెండుమాటలు నన్ను జెప్పనిండు. నేను దమకంటె నెక్కుడు లోకానుభవముఁ గలదానను. మీహృదయములోనున్న యభిప్రాయమును గ్రహించి నచించెదను వినుఁడు. ఆవల నే నుపదేశమిచ్చుటకుఁ దగినదానగుదునో కానో తమకే తెలియఁగలదు. తమరు వెంకటపతిరాజుగారియందొకప్పుడు గాఢానురాగమునుబొంది యుంటిరి. కాని యారాతని నడత తమమతమునకు వ్యతిరేకముగా నుండెను. అది తమకుఁ దెలిసినప్పుడు తమరాతని వ్రతమును దమహృదయమునుండి పాఱఁ ద్రొలవలెనని నిశ్చయించుకొంటిరి. మనసు కేవలమును ద్విషివైచి వ్రభాకరునియందే నిలుపుట మేలని తలచితిరి. చాప మిప్పుడతఁడు పరలోకగతుడయ్యెనని తెలిసెను. ఇప్పుడు తమచిత్తమందు—తమరు పైకి జెప్పలేరు—వెంకటపతిపై ననురాగము జనింపకపోదు. అతఁడెంత దుండగీడైనను దమ రచురాగార్హుడనియే—

అర—కామేశ్వరమ్మా! లేదు. లేదు. నీయభిప్రాయము తప్పు. నీవు పొరపడితివి. ఆ వెంకటపతియందు నాకు లేశమైన గౌరవభావములేదు. గౌరవభావములేనియప్పు డనురాగ మెట్టులుండఁ గలదు?

కామే—సరియే. అట్లులైన మఱియొక్కమాటఁ జెప్పెద. పిమ్మట నీసంభాషణమును విడిచిపెట్టెదము.

అర—ఆ యొక్కమాటమారే మెందులకు?

కామే—ఊరకే, తమ కంతగా బ్రహ్మచర్యము తెలియదు గావున, బుద్ధిపూర్వకముగా గాకపోయిన నెఱుకగలుగమిచే, నుకవేళ నాతనిగూర్చి పొరపడితిరేమోయని చెప్పుచున్నాను. నేననే కష్టనిష్ఠురములకు లోనైనదాననగుటచే, నట్టి విషయములందు సత్యవృత్తి దెలిసికొనఁగలననుకొందును. తమకు వెంకటపతిరాజుగారి చూర్వలన్ని గూర్చి చక్కఁగా దెలియదని నాయూహ. అందుఁ గొన్నిరహస్యములునుగలవు. అతఁడు లోకులు చెప్పుకొనునంత దుష్టుఁడుకాఁడు. అవ్యవయము తమకు దెలియకపోవచ్చును. మఱియు—

అని చెప్పుచుండ నరవింద విసుగుదలయు నించుక కోపపుఁగెంపును మొగమునఁ గుఁ జూపెను. కామేశ్వరమ్మ సాహసించి యింక నేమియుఁ బలుక లేకపోయెను. అత్తఱిని నరసింహరాజుక్కడికి వచ్చెను. కామేశ్వరమ్మ దేవియొద్ద సెలవుఁగైకొని వెనుకకు మఱలెను నుతయు జనకుఁడును బాలసేపు రాజ్యాంగ విషయములంగూర్చి మాటాడుకొని లోపలికిఁ జనిరి.

అరవింద తనగదిలోనికిఁబోయి యంతవఱకుఁ గామేశ్వరమ్మతో సంభాషించుకొనిన యంశములగుఱించి తలపోయసాగెను. ఆమెకొక విధమైన యనుమానము మనమున జనించి బాధించుచుండెను. తన్నిట్లు ప్రశ్నించుటలోఁ గామేశ్వరమ్మ కేదియో దురుద్దేశముకలదని యామె యనుకొనెను. కాని వెంకటపతివక్షమున మాటలాడిన వామె కేమి లాభమని తలఁచెను. 'లాభములేకుండిన నాతెఱుగున వాని నుగ్గడించునే? అతఁడు, లోకులనుకొనినంత దుష్టుకాఁడనునే?' యని పృచ్ఛఁజేసికొనెను. ఆమె ప్రవర్తనమంతయు వివరితముగా నీమెకుఁ దోఁచెను. ఎట్లులైనఁ గామేశ్వరమ్మ యంతగా నమ్మిఁదగినది కాదని నిశ్చయించుకొనెను. నాటినుండియు దేవి కామె వర్తనామలఁ బరిక్షింపవలెనని బుద్ధిపుట్టెను. ఎన్నఁడు నునసిచ్చి యామెతో భాషింప,

గూడదని కృతనిశ్చయములయ్యెను. ఈసమాగమమువలన దేవేరికామె యందు నింతకుఁ బూర్వమున్న విశ్వాసమునయితము చెడెను.

పైనివివరింపఁబడిన సంభాషణము జరగినతరువాతఁ గొన్నిదినముల కొకనాఁడు మధ్యాహ్నము నరసింహరాజును గూతురును నిద్ర మందిరమున నుచితాసనములయం దాసీనులైయుండిరి. వారు సద్బాధిష్ఠానల కగ్రహారంబులఁ గట్టించుటకును, సస్యాదులకనువగు తటాకములఁ ద్రవ్వించుటకును, అనాధులకు శరణాలయముల నిర్మించుటకును, దగినయేర్పాటులఁ గావింప యత్నించుచుండిరి. అట్టి సమయమున భటుఁ డొకఁడువచ్చి 'మహాప్రభూ! ఒక కాలరి విశాఖపురినుండి వచ్చి యాజాబు ప్రభువువారికియుమని నాచేతికిచ్చెను. అతఁడు దేవిడికడ నున్నాఁడు' అని చెప్పి నరసింహరాజున కొకకమ్మయందిచ్చెను. పైని లిఖింపఁబడిన యక్కరములపొంకమింజూచి యది భోగరాజకామేశ్వర రావు వ్రాసినదని తెలిసికొని, నరసింహరాజు వెంటనే దానిని జదువ నారంభించెను. తండ్రి జాబుఁ జదువుచుండ నరవింద యాతనివంకఁ జూచుచుండెను. అతని మోమించుకడుఁఖమును సూచించుట యామె కుఁ గన్పట్టెను. నరసింహరాజు దానిని సమగ్రముగఁ "జదివి 'అమ్మా! ఇది కామేశ్వరరావుగారి యొద్దనుండి వచ్చినది. అతఁడు మన వెంకట వతిని గూర్చియే వ్రాసినాఁడు. ఎన్నివిధములఁవానికొఱకు మనము దేవులాడిననేమి" వాఁడు మూర్ఖుఁడు. వానిని సగియైన దారిగోఁ జెట్టుటకు మనతరముగాదా? అని కూతుతోఁ జెప్పెను.

అర—నాన్నగారూ! అతఁడేమిచేసెను? ఎవరినైన మోసము చేసినాయేమి?

నర—కామేశ్వరరావుగారు వ్రాసిన కమ్మను జదివెదనువనుము (అని కమ్మను చిలకించి) పోనీ, వలదు. అందలి ముఖ్యాంశములఁ జెప్పె

దను. వాఁడొకప్రభువును మోసముచేసి ధనమునుబడసెనట. అది బయటికిఁ బోయెనట. వాడివృద్ధుఁడెఱసాలగో నున్నాడట.

అర—(ఆశ్చర్యముతో) ఏమి? మొన్న మొన్ననుగదా వానికి మరణశాసనప్రకార మేఁబడివేలును మనము పంపితిమి? అప్పుడే యాధనమును వ్యయముచేయుటయు, మరల నితరులను దోపియి చేసి సంపాదించుటయునా? ఎంతదుర్మార్గుఁడు!

అని కొంతసేపు పరధ్యానముగానుండి యోజించెను. “ఆహ! నేను దెలివితక్కువదాననై వానినేపెండ్లియాడియున్న నెంతముపైన సంభవించియుండును. పూజ్యుఁడగు నావేదతండ్రి నాకన్నులఁ దెఱచి వాని సత్యప్రవర్తనము నాకుఁదెలియఁజేయకుండిన నాపనియేమగు నో! ఆమహానుభావుఁడు చిరస్మరణీయుఁడుగదా!” అని తనలోఁ దా ననుకొనెను.

అర—అమ్మా! నీవనినట్లు వాఁడు దుర్మార్గుఁడే. నిష్కలంక మైన తన వంశమునకు దుచ్చుఁదెచ్చినాఁడు. చందనవనములో ముండ్ల చెట్టువలెఁబుట్టి తండ్రిదాతలపేరులు చెడఁగొట్టుచున్నాఁడు. వాఁడు సాలూరురాజుగారితో దొంగపాచికలుపెట్టి జూదమాడి, పదివేల రూపాయలు గెలుపొందెనట. ఎవఁడో యొకయువకుఁడు, సుగుణవర్మ యను పేరివాఁడు, వానిమోసమును గనుఁగొనఁగా, నానినిమీఁదనే వీఁడెదురుతిరిగి, యాతనినే చిక్కులువెట్టఁజూచెనట. అందు నిమిత్తము కొందఱు దొంగలను సాక్షులునుగాఁ జేరఁదీసెనట, తుదకంతయుఁ బట్టుకుడెనట. వానిమోసకృత్యము బట్టబయలయ్యెనట. ఎన్నిసారు లోఁ చెఱసాలయందలి నుచిమూచిన వానిన్నీ హితులతోఁ బాటు వాఁడు ను గారాగృహమున నుంపఁబడెనట.

అర—ఎంతయవమానము! ఎంతచిన్నతనము! నాన్నగారూ! పాపము, వానికేదైన నాయముం జేసితిమేని వాఁడు బయలుపడు నేమో? వానిదౌష్ట్యములను మఱచి—

సర—అమ్మా! వలదు. వలదు. సర్వసాధారణముగా నీకుఁ గల్గుచుండు దయ వీనిపైఁ జూపకుము. బరులయెడలఁ గరుణఁజూపుట పుణ్యమేయైనను, వానియెడమాత్రమట్టిదిగాదు. మహాపాపకార్యమగు ను. వీడు దోహముంజూపఁ గడంగిన యాయకావనుఁడు మిగుల మర్యాదగలవాఁడట. సత్యసంధుఁడట. అట్టివానిని గోతిలోఁ ద్రోయ యత్నించివాఁడని కామేశ్వరరావిందు వ్రాసియున్నాఁడు. అతఁ డింకను వ్రాసినాఁడు. ఆనందరావను ఘనుఁడు సింహాచలయాత్రీకుఁ జూపుచుండ, దారిలో నిద్దరుదొంగ లడ్డుకొని కొట్టినారట. ఆసమయమం దానుగుణవర్మయను యువకుఁ డెటనుండియోవచ్చి యాతనిఁగాపాడి దొంగలఁ బాఱదోలెనట. వారెవ్వ రాదొంగలమోములఁ జూడలేదట. కాని యెలుఁగులు విని రట. వాండ్రితో మన వెంకటపతి స్నేహముఁ జేసి, దొంగపాచికలసం పాదించి, పైనిఁజప్పుబడిన దోహముఁజేసినాఁడట. అందఱును వెంకటపతిబసలోనే న్యాయాధికారులకుఁ బట్టుపడిరట. అట్టివాఁడు చుట్టముగానీ, మఱేమిగానీ, దమనీయుఁడా! కాఁడు. వానిపాపఫలము వాడ నుభయంబుకఠీటను. లేనిచో నది యుపశమింపదు. కామేశ్వరరావింక నేదో వ్రాసినాఁడు. చెప్పవలసిన సంగతులు చెప్పితిని. అమాయకుఁడు, పరోపకారశీలి, నుగుణసంపన్నుఁడు, నగు నొక యువకుఁడు వానిమాయాజాలములోఁ బడకుండఁ దప్పింపఁబడినాఁడు. వాడుమనవాడయినను, బెటవాడయినను, ధర్మబుద్ధి గలవాడగుటచే జయముంగాంచెను. నాకు సంశోషముగూర్చుట కదియే చాలు. వెంకటపతి బంధింపఁ బడెనన్న విచారము నాకు లేకమైనలేదు. విశేషించి వారికిఁ దగిన శాస్త్రమైనదని యానందముగాఁ గూడ నున్నది. అరవింద యంతయు సావధానముగావిని తల పంకించి, యొకనిట్టూర్పువిడిచి, వాన్నగరూ! మనమిప్పుడు చేయఁదగిన జేమి?, యనితండ్రి నడిగెను.

నర—తల్లీ! మనము చేయఁదగిన దేమున్నది? ఏమియును లేదు, అనుగుణవర్మయే యెన్నియో తెఱఁగుల మనవానిని. దప్పింకవలెనని ప్రియత్నించుచున్నాఁడట. ప్రియత్నించినాఁడట. ఎవనినాశముచేయ సమకట్టినాఁడో వాఁడే మనవానిపాలిదిక్కైయున్నాఁడట. మఱియు సాలూరురాజుగారు, వెంకటపతి, నేను దోషిని నన్ను క్షమింపుఁడు, అనిన దయఁజూపవలెనని చూచుచున్నారట. మనవాఁడట్లుగాక యిప్పుడుసయితము దోషమానుగుణవర్మమీఁదనే శ్రోయఁజూచుచుండెనట ఎవరెంతసాయముండేసినను, వానికిఁ గొలదిగనో గొప్పగనో శిక్ష తప్పదు. కులగౌరవమునకు భంగము రాకమానదు. మనమేమియు జోక్యముఁ గలుగఁజేసికొన జాలము. భగవంతుఁడే వానికి సద్బుద్ధి దోపించి కాపాడవలెను.

అర—వాన్నగారూ! అవును. మీరుపలికినదంతయు సత్యము.

అని మరలఁ గొంతతడవు యోజించి జరగినసంగతులన్నియు జ్ఞప్తికిఁదెచ్చుకొని, పదవడి పెదతండ్రి నాత్మలోస్తుతించి నమస్కరించి తనకాదురాత్మునితో, బొందుఁ దప్పించినందులకుఁ బరాత్పరుని బాగఁడను.

పదునేడవ ప్రకరణము.

జాజివిడిచినజాబు.

మఱువాఁడు సొంతపనులనుఁ జక్క బెట్టుకొనుటకు నరసింహరాజు చంద్రమహాలేము వెల్లెను. అరవింద దీర్ఘాలోచనచేయుచుఁ దనగదిముందుఁ గూర్చుండియుండెను. ఆమె యనేక హేతువులచే విచారగ్రస్తయై యున్నది. ప్రిభాకరుఁడు మృతినొందెనను విచారమొకటి. మేనల్లకొడుకు నలుగురిలో రవ్వపాలై భోవుచున్నాడని మఱియొకటి. ఇంకఁ బెక్కు కా

రణములు గలవు. అరవిందకు వెంటటపటిఁగూర్చి కలిగినచింత యాతని యందనురాగముచేతఁ గాదు. అదిచాలకాలము క్రిందనే నాశమొందినది. తనముఖ్యభాధువర్గములో నొకఁడట్టియవకీర్తిపాలై పోవుచున్నాఁడని యామె చింతించుచున్నది. అట్టిసమయమునఁ గామేశ్వరమ్మవచ్చెనని దాసిచెప్పెను. ఏమో నేఁడామెపేరు వినుటకే యరవిందకిష్టము లేకుండెను. ఇంతకుమును పెన్నఁడట్లులేదు. ఆమెయందుఁ గొంచెమును మానము చూత్రముం డెనుగాని రోత గలుగలేదు. అట్లు కలుగుటకిదే ప్రథమపర్యాయము. అరవింద దాసితోఁ సరియే. రమ్మనుమని, మొగము ముడుచుకొనియే పల్కెను. కామేశ్వరమ్మ లోనికివచ్చెను. ఆమె దేవిముఖవికాసమును దిలకించి, దేవీ! మీమోమిట్లు చింతాకాంతమై యున్నట్లు గాన్పించుచున్నదేమి? నేను దమయాలోచవలకేమియు నడ్డంకిగారా లేదుగదా? యని యడిగెను.

అర—లేదు. ప్రకృతము నాయోజనలకు నీవేమియు నభ్యంతరము గాలేవు. వింతలేవైనఁ గలవా?

కామేశ్వరమ్మ! కొంతవేమియును లేవు. తమగేల యిట్లున్నార? నిగుడుచందురుఁబోలు మో మేల యించుక కళాహీనమైయున్నది? నిన్నటి నాసంభాషణమేకాఁబోలు మీకీచింతఁదెచ్చిపెట్టినది? అవును. ఇందాశ్చర్యమేమున్నది? సోదరసమానుఁడగు వాఁడు పోయినప్పుడు దుఃఖముకలుగదా? మఱియు నొకనియందు నిలిపిన యనురక్తికి భంగమువచ్చినప్పుడు భేదముప్పతిల్లదా?

అర—కామేశ్వరమ్మా! దయయుంచి యాప్రసంగము మానుము. నాచేత గట్టిగాఁ జెప్పించుకొనకుము. కరుషభాషణము లాడుట వాకిష్టములేదు. ఇత నెన్నఁడు నీవాప్రసక్తి నాకడఁదేకుము. (అనికొంత నేపు మోజించి, అమ్మా ! నే నిట్లునుట నిన్నుగనరుట కాదు

నునీ ! ఆ వెంకటపతినిగుఱించి నీకంత బాగుగాఁ దెలియ
దనుకొందును. తెలిసియున్న నిట్లు చెప్పవు. వాని విషయము
లోమేమే దురభిప్రాయము : పడితిమని నీవు తలఁచుచున్నావు కాఁ
బోలు. ఎంతమాత్రమును గాదు. వాఁడెంతదుష్టుఁడనుకొందువు! కండ్లా
రఁజూచి యనుభవించినవారమగు మాకంటె నధికముగా నీకు వానిని
గూర్చి యెఱుకగలదనిన నేనునమ్మను. వానివ్రశంకు యెన్నఁడును దల
పెట్టకుండవలయునని నా మనోనిశ్చయము. ఇతరులు నాయొద్ద నట్లు
లుండవలెననియే నాయూహ. నీమనస్పెక్కడ నెచ్చునోయని యింత
శాంతముతో వచించుచుంటిని—

కామే—అట్లును నన్ను క్షమింపుడు. అమ్మా! తమరేచెప్పు
డు. నేనువిందును.

అర—నేనైన వానినిగూర్చి మిక్కిలి : వచింపఁగోరను. కొన్ని
కుటుంబరహస్యము లున్నవని నిన్నను జెప్పితినిగాదా ! ఆరహస్యములు
కప్పిపుచ్చవలసినవేకాని వానిపైఁదెర తీయవలనుపడదు. అయిననగు
కొన్ని లోకమంతయు వ్యాపించియున్నవి గావునఁ జెప్పెదనువినము.

కామే—చిత్తము. సావధానబుద్ధితో నున్నాను. చెప్పుడు.

అర—ఎందులకు నిన్ను వానివ్రశక్తి నాకడఁదలపెట్టవలదంటినో,
యేల నాకువానియెడ నెకప్పుడుగలిగిన యనురాగముమాట స్మరణకుఁ
దేవలదంటినో, యెఱుఁగుదువా?

కామే—అమ్మా! ఏమియు నెఱుఁగను; దయతోఁజెప్పుడు.

అర—వాఁడు దోహియని యింతకుఁబూర్వమే యెఱుఁగును
ము. ఇప్పుడది మఱింత స్పష్టమయ్యె. వ్యాయాధికారులచే విచారింపఁ
బడి వాఁడిప్పుడు చెఱసాలలో నుంపఁబడియుండెను.

కామేశ్వరమ్మకీసమాచారము కొత్తదిగాఁగన్నట్టెను. ఆమాట
నిన్నతరువాత హృదయములో నెకవిధమగు నాందోళనము పుట్టెను.

వాని దాని నాట్టివైచి యొక్కింత సేపు మూకీభావమువహించి యుండి, తలవంకింది, అమ్మా ! చెఱసాలయందు బంధింపఁదగిన యకృత్యమూ తఁడేమి చేసెను ? అని యడిగెను.

అర—వాఁడొక జమీందారుని జూదమందు మోసముచేసి విస్తారధనమును సంపాదించెనట; మోసకృత్యము కనుఁగొనఁబడెనట. మఱియు సతఁడు కడుదుర్మార్గులు, చోరులు, హంతకులు నగు నిద్దఱికో జతఁగూడి యుండెనట. అదియు న్యాయాధికారుల యెదుటనే రుజువయ్యెనట. అన్నిటికంటెను ఘోర కార్యమింకొకటి చేసినాడట. జమీందారుని దాను మోసముచేసియు, నయ్యది యమాయకుఁడు, శుద్ధవర్తనుఁడు, ఘనుఁడునగు, సుగుణవర్మయను యువకునిపైఁ దోయఁబూనెనట.

కామే—ఏమి? సుగుణవర్మయా ?—అని వరధ్యానముతోఁ జూడఁమొదలుపెట్టెను. ఆమె కెద్దియో సంభ్రమపాటు గలిగెను. ఎంత ప్రయత్నము చేసినను, దానిని వారించుకొన లేకపోయెను. హృదయావేగము మోముఁదమ్మియందుఁ దెల్లముగాఁ గనఁబఱచెను.

అర—అవును. అదియే వానిపేరట. వానిని నీ వెఱుఁగుదువా?

కామే—(తడఁబడుచు) ఎఱుఁగుదును—కాదుకాదు—ఎఱుఁగను—అనఁగా వానినిగూర్చి వినియున్నాను. మీమేనత్తకొడుకే?—వెంకటపతిరాజుగారే ?—అట్టి పని—

అర—సంజేహమేమి ? వాఁడే యిట్టిపనిఁ జేసెను. అందు సశ్రేయతరమైన దేమియు లేదు. కామేశ్వరమ్మా ! ఇప్పుడు వాఁ డెట్టివాఁడో తెలిసెనా ? ఇక—

కామే—దేవీ ! ఇక నెప్పుడు వానిపేరు తమయెదుట నుచ్చరించుదానను గాను, అంతయుఁ దెల్లమయ్యెను. తమ యభిప్రాయము వాకుఁ దెలిసినది.

ఇయ్యడఁ గామేశ్వరమ్మవైఖరి నంతయు దేవి చూడకపోలేదు. ఆమె తీవ్రపాటి, కలవరము, తడఁబాటుమాటలు, చూచి గ్రహించి విని యరవింద యాశ్చర్యపడెను. “నేనుజెప్పిన యీ చిన్నవార్తకే యీమె యిట్లు మార్పొందనేల ? చూడఁజూడ నీమె వెంకటపతికిఁబని చయస్థురాలివలెనే కాన్పించుచున్నది” అని తనలోఁ బాననుకొనుచు దేవి తలపోయుచుండెను. కామేశ్వరమ్మ దేవి యాలోచన యంతయుఁ గనిపట్టుచుండెను. ఆమెయెన్నిరీతులఁ బ్రయత్నించినను హృదయావేగ మాఁగకుండెను. తుదకు లేనిదగ్గుఁ దెచ్చికొని పలుకమాటినదానివలె నటించుచు నావలకుఁజనెను. పాపమామె కస్వస్థతకల్గినదే మీయని యరవింద “అమ్మా ! ఏమట్లుంటివి ? ఏదైన మారుదెప్పింపనా ?” యని యడిగెను.

కామె—తల్లీ! వలదు; కొంచెము దగ్గువచ్చినది. అదియేపోవు ను—అప్పుడే పోయినది—ఇప్పుడేమియునులేదు—ఆ జ్వప్తికే వచ్చెను. దేవీ ! నేను బసకుఁ దొందరగాఁ బోవలసియున్నది. మరలఁదమ దర్శన మిప్పుడే చేసెదను. సెలవిప్పింపుడు.

అని యామె చనెను. అరవింద యామె తబ్బిబ్బుమాటలు, చిత్రచర్య చూచి వెలుగుపడుచుఁ బడకకురిచీమిఁద నట్టెవ్రాలెను. ఒక గడియవఱ కారీతినే యాలోచించుచుండెను. అంతలేచియాగడిలో నే వ్యవహారము చేయుచుండెను. అప్పుడొకచోట నుక కాగితపునుడత కాన్పించెను. తనతండ్రి యేదైనజాబు నచ్చట జాబవిడిచెనా యనిదాని నెత్తి చూచెను. దాని వైవిలాసము వ్రాయఁబడి యుండలేదు. వైవిలాస మింకొక కాగితముమీఁద వ్రాయఁబడెనమో! దానిని జనకుఁడు చించివైచెనమోయని తలఁచెను. జాబుకాక మఱియొక ముఖ్య పత్రమేమోయని యనుమాన పడెను. ఎట్లయిన దానిని విప్పి చూచి యుంపఁదగిన నుంచి, కానిచోఁ బాటవైచుట మేలని యూహించి దా

నిని విప్పిచదువ నారంభించెను. మొదట నొకటిరెండుపదములు చదివినతోడనే యామె కమితాశ్చర్యముతో చెను. 'ప్రియా ! మాలతీ' యని యందు సంబోధింపఁబడియుండె. ఆమె యాపదముఁజూచి 'ఏమి? మాలతీయా ? ఇది మావెంకటవతి భార్యపేరు కాదా ? ఈమె మృతి నొందినదని వాడు మెలఁగూడఁ బట్టెనే ? ఇప్పుడేదెట్లువచ్చె ?' నని యనుకొనెను. వెంటనే "కాదు, కాదు, ఇది ప్రాగ్మత్యమై యుండ నోవు. ఎప్పుడు ప్రాయఁ బడెనో చూచెద" నని మరల లేఖఁ దిలకించెను. అది కొలఁది దినంబులక్రిందటనే లిఖించుకఁ బడినట్లు స్పష్టముగాఁ జూపట్టెను. ప్రాతఃకాల మెంకటవతిదే యని యానవాలు పట్టెను. ఇప్పు డామెకుఁ గలిగిన యచ్చెరువునకు మేరలేదు. 'ఏమి? ఆచిల్లంగి మాలతీ యింకను జీవించియే యున్నదా ?' యని బిగ్గఱగా ననెను.

అత్తఁజీ గామేశ్వరమ్మ మరలవచ్చు నిలిచెను. అరవింద చేతిలోని జాబును జూచెను. తనగుట్టు బట్టబయలయ్యెనని గ్రహించెను. ఇతఁ భయపడఁ బనిలేదని యనుకొని, కన్బోములు ముడిచి దేవివంకఁ జూచుచు "నాజాబు నీవేల తీసితివమ్మా? తీసితివిపో, యేలచదివితవమ్మా?" యని యడిగెను. ఆ చుటచుట చూడ్కుల కరవింద మిగులఁగినినెను. కాని కోపముఁ జూపుట యామె స్వభావమేకాదు.

అర—నీజాబును జదువుటకు నాకేమి పని? అది యేదో కాగితమని తెలిచి చూచితిని. అది యెవరికినాయఁబడెనో, యెప్పుడు వ్రాయఁబడెనో యెఱిగితిని. నా కంతిగనీ చాలు. నీ వేవరవో యిప్పుడు నాకుఁ దెలిసినది. ఇదే నీకమ్మ. నీవొక్క నిమిషమైన నాయెదుట నిలువకుము. పొమ్ము.

మాలతీ—ఓ, ఆలాగుననే పోయెదను. విలువ యైననాకాల మంతయు నీవంటి మూర్ఖురాలియెద్దఁగడపి వృథపుచ్చితివి. ఇతఁ వాని నీతో నేమిపని యున్నది ?

తాను రాజీవదమందున్న సంగతియైనఁ గమనింపక, యాకవట వేషధారిణి యగు మాలతి (ఇక మనము కామేశ్వరమ్మ యన నవ సరము లేదు) నోటికివచ్చినట్లెల్ల వదరుచుండఁ జూచి యరవింద యో ర్వఁజాలక , ఎవరక్కడ? కనకలతా ' యని యొకదాసినిఁ బిలిచెను.

మాల—నా కేకదా యిందఱు సేవకురాండ్రున్నారని నీవు వి ట్టినీగుచు వారలఁ బిలువ నక్కఱలేదు. అంత శృంగునీకే? నేనే పో యెదను. నా చిల్లరియప్పలను దిబ్బకొని నేఁడో తోపో యీ యూరు విడిచి పోయెదను. నేనును నీవలె నాడుదాననే. నా మానమునకు భంగము రానిచ్చుట నీకుధర్మముకాదు. నేనీయూరు విడిచిపోవువఱకు నా రహస్యమును బయటఁబెట్టకుండవలెనని నాకోరిక. ఆవల నీయి ట్టము.

అర—(కోపముతో) పొమ్ము. నీతోఁ బ్రత్యుత్తర మియ న క్కఱలేదు. కనకలతా ! ఈమెను సాగనంపుము.

మాల—సరియే, నీయిచ్చవచ్చినట్లు చేయుము. అంతలోనాకుఁ బోవునది యేమియ ను లేదు, (అని పోఁబోవును.)

అర—(ఏదో తలఁపునకు రాఁగా) ఒక్క మాట. ఒక్కమాట విని మఱి పొమ్ము.

మాల—నాకుఁ దీరిక లేదు. చాల వనియున్నది. చెప్పఁదలఁచి నది వెంటనే చెప్పు.

అర—ఆ బ్రభాకరునిగూర్చి నిజము చెప్పుము. వాని చావు మాట యసత్యమే కదా? అదియు నీ వమ్మఁగడలలో నొకటియే కదా? దయచేసి చెప్పుము. చెప్పినంతమాత్రమున నిన్ను శ్రమింతు నని తలఁపకుము. వశ్యాత్కావశడి యిప్పుడైన నిజముఁ బలికి నివ సంతసిరితును. అంతయే. నీ వీగ్రామము వదలువఱకు నీవిషయని

యొక్క యక్షరమైనఁ బరులతోఁ బలుకన. నిన్ను నలుగురినోళ్ళలోఁ బెట్టను. దయయుంచి చెప్పుము.

మాల—నేను జెప్పినకథ యంతయు సత్యము—అని తన సహజపట స్వభావసూచకదృష్టులతోఁ జూచుచు నేగెను. అరవింద కీయాశయు వమ్మయ్యెను. ఆమె మరలఁ గుర్చీమీఁద వ్రాలెను.

పదునెనిమిదవ ప్రకరణము.

వివాహము.

భూపతిరాజు సాంవత్సరికములు వచ్చినవి. నరసింహరాజు యథాశాస్త్రీయముగా నన్ని కర్మలును జరగించెను. పీమ్మటఁ బదునెనిమిదినెలలు విశేషము లేవియులేకుండ గతించినవి. సాంవత్సరికములు ముగిసినతరువాత నరవింద తనరాజ్యములో నెన్నియోపాశశాలలు, కర్మాలయములు, అనాథజనరక్షణయందిరములు నెలకొల్పినది. ప్రతిపర్వదినమందును బీదసాదుల కన్న వస్త్రానులనిచ్చి యాదరించుచున్నది. మహమ్మదీయప్రభుత్వ కాలమందు మూలఁబడిన స్త్రీవిద్యను బునరుద్ధారణముజేయ యత్నించుచున్నది. కొంతవఱకు సఫలీకృతమనోరథయైనది. అజ్ఞానతనుస్సుచే నాకృమింపుఁబడిన మూఢవనితలను దఱచుగాఁ దనకొటకు రావించి, సద్బుద్ధులు గఱపి, జ్ఞానజ్యోతిని బ్రసాదించుచున్నది. ఘనులగువైద్యులను రాజ్యమందుఁ దిరుగఁబనిచి, వారిచే బీదలగురోగుల కొషధము లిప్పించుచున్నది. ఆమె యిట్లు జనులకు బహుభోజకారము లొనర్చుచుండెను. ఆమె కీర్తిసారథము సర్వదేశసీమల వ్యాపించి యుండెను. యావనమందున్న రాజపుత్ర ప్రభువులెందఱో యామెకేలువట్టి ధన్యులగుటకు జతనములుసలుపుచుండిరి. నరసింహరాజుతోఁ బరిచయము చేసికొనుచుండిరి. కొందఱు

నరసింహరాజును బ్రత్యక్షముగాఁ గూతుపెండ్లివిషయమై వృచ్చ చేయుచుండిరి. అతఁ డేమికారణముననో నేరికిని సరియైనవ్రత్యుత్తర మీయకుండెను. అతఁడు “కం॥ ఎప్పటి కెయ్యది వ్రస్తుత । నువ్వుటి కామాటలాడి యన్యుల మనముల్ । నొప్పించక తానెవ్వక । తప్పించుక తిరుగువాఁడు ధన్యుఁడు నుమతి॥” అను వార్యవచనముగ జాత్రుడు వారలలో నొకఁడు. అతఁ డేగిమనసు నొప్పించక, యరవింద వాంఛ కును జ్యేష్ఠభ్రాత యాజ్ఞకును వ్యతిరేకముగాఁజరిగిపక పువర్తించు చుండెను.

భూపతిరాజు సాంవత్సరికముల కొక పర్యాయమును, మఱుచటి సంవత్సరమున దశరాత్రమహోత్సవమున కొకసారియును, నరసింహ రాజు తన పెద్దమఱిదియగు నారాయణరాజును వానికూతులు రాగమృదుబ్బమ్మలను నాహ్వానము చేసెను. వారువచ్చిరి; కాని, నారి చర్య లెప్పటియటులే యున్నవి. అసూయ, అత్యాశ, అధికగర్వము మున్నగు వారిసహజగుర్గుణము లెప్పటివలెనే యున్నవి. దశరాత్ర మహోత్సవములకుఁ గాండ్రోలపప్రభి యాహ్వానముమీఁద నెందఱో వృధివీశ్వరులు వచ్చిరి. వారిలో ననుకూలురగువారికిఁ దనకొమరితల సంతఁగట్టవలెనని నారాయణరాజు సర్వవిధములఁ బ్రయత్నించెను. వారెంతయందఁగ తైలనను సుగుణసంపత్తిలేనివారగుటచే, నారాయణ రాజుప్రయత్నములు వృథాయయ్యెను. అనుందరాంగుల పెంకెతనపు మాటలు, నోరచూపులు, మొదలగుచేష్టల సరవిందచూచి యొక నెన్నఁడు వారలఁ బిలువఁగూడ దనుకొనెను. నరసింహరాజును సుత యభిప్రాయము నామోదించెను.

కృష్ణమరాజు రాజయత్కరోగముచేఁ బీడతుఁడై, కామేశ్వరమ్మ మూలతియై కాండ్రోగులను విడిచినదిసమంజీ విజయనగరములోఁ జని పోయెను. నుయావనుగుణసంపన్నులగు లక్ష్మీనరసమ్మరత్నమ్మలు తల్లి

దండులులేని బిడ్డలయిరి. కృష్ణమరాజుమరణవృత్తాంతము, కార్యం
తరముమీఁద విజయనగరమునకేగిన కామేశ్వరరావునకుఁ దెలియఁ
గా, నతఁడు నరసింహరాజునకుఁ దెలియఁబడిచెను. వెంటనే నరసింహ
రాజు మేనగోడండ్రొకొకఁడుఁ దగినపరివారమునుబంపి పిలిపించెను.
అరవింద వారి నమితమైనప్రేమతో నాదరించుచుండెను. అప్పటినుం
డియు వారు కాండ్రోగులకోటలోనే యుండిపోయిరి. మునుపటివలెనే
వారు తమసహజసద్గుణములను వెల్లడించుచుఁ గాలక్షేపముచేయుచుం
డిరి. వారిలోఁ బెద్దయ్యామె యరవింద యీఁడుడే. రెండవయ్యాపె రెం
డేండ్లుచిన్నది. దశరాత్రుత్సవదినములలో నారాయణరాజు తనయల
యద్వాహములకై చేయుప్రయత్నములు సాగకపోయినను, కృష్ణమ
రాజు కుమారికలకలున నవిలాభించినవి. కాండ్రోగులకు రెండవమాడల
దూరములో జగన్నాథగిరియను గ్రామముగలదు. ఆయూరిజాగీరు
దారునకు సీతాపతిరాజు, రఘునాథరాజు-అను నిద్దఱు పుత్రులు. వా
రిరువురును భిన్నోదరులు, స్ఫురద్రూపులు, విద్యావంతులు, గుణాఘ్న
లు, ఐకమత్యమందు రామలక్ష్మణసమానులు. నరసింహరాజు వారికె
టులైనఁ దన రెండవచెలియలికూతులనిచ్చి వివాహముచేయవలెనని
బుద్ధిపుట్టెను. వారును గర్ణాకర్ణి నాకమలనయనలఁగూర్చి వినియుండుట
చే, నరసింహరాజుకోరిక నంగీకరించిరి. ఆదినములలోఁ బ్రధానమునాఁ
బడుపెండ్లికిఁబూర్వమున జరిగునుత్సవము నుత్సాహముతోఁ జేసిరి.
కొలఁదిదినములలో నొకశుభముహూర్తమున వారిరువురికిఁ గాండ్రో
గులకోటలోఁ బెండ్లిండ్లు జరగెను. ఆపరిణయములకు నారాయణ
రాజు పిలువఁబడియు నీర్వ్యచే రాకుండెను. అరవిందకుఁ దనకూతులపై
మాత్ర మంతప్రేముడి యేలయుండరాదని యాతనికిఁ గోపముగా
నుండెను. ఆతనికోపమునకు నరసింహరాజుగాని, యరవిందగాని

లక్ష్మ్యపెట్టరయిరి. విశేషించి గొప్పసారెలనుబెట్టి యాతలదండ్రులు లేనిబిడ్డల నత్తవారియింటికి సాగనఁపిరి. ఆమిథునద్వయము సీతారాము లవలె, భార్యతీ పరమేశ్వరులభంగి, రోహిణిసుధాకరులభాతి, నరుం ధతీవస్తిమలకైవడి, వైభవములతో, విభూతులతో, ననురాగములతో, మైత్రులతోఁ గాఁపురములు చేయుచుండిరి.

కృష్ణమరాజపుత్రికలు సుమారు పను నెనిమిదిమాసములు కాండ్రోగులలో నుండిరి. వారున్న కాల మరవిందకు మిక్కిలివేసుకఁగాఁ గడచెను. దివసములు నిముసములవలె నామెకుఁ దోచెను. మనమం దేచింతల నెందక మహావినోదముతో వామె మేనత్తకూతులవలనఁ గాలక్షేపము చేసినది. వారత్తవారియిండ్లకుఁ జోయినదాది, యర విందకేమియుఁ దోచుటలేదు. నినమొక్కయేడుగాఁ గడచుచుండె ను. ఇప్పుడామెకుఁ బను నెనిమిదవయేడు. ఇక మూడునెలలకుఁ బం దొమ్మిదవ సంవత్సరమామె చూచుచు. భూపతిరాజు వాఁచించిన పరీకార మామెకు వివాహమాడుటకుఁ దగినప్రాయము రాఁబోవు చున్నది. ఇంతకాల మెందఱు మహారాజులు తనపాణిగ్రహించుటకుఁ బ్రయత్నించినను దలస్థభావముతో నామె యూరకుండుటకుఁ గారణ ము పెదతండ్రియాజ్ఞయే. అలనాడు కోటయావరణములోని పూఁ దోటలో, నరవిందకు రతనాలపేటిక నిచ్చునమయాన, భూపతిరాజు 'నీకుఁ బను నెన్నిదేండ్లు నిండఁగానే దీనిని దెఱచి చూచుకొనుము' అని యరవిందతోఁబలుకుట చదువరులకు జ్ఞప్తియందుండవచ్చును. మఱి యు మరణశాసనమందు నరవింద పను నెన్నిదేడ్లప్రాయముపొందినఁ గాని వివాహమాడుకుండుట తన కోరికయని భూపతిరాజు వ్రాసిన చూటలును జ్ఞాపకముండవచ్చును. వానినిదిలఁచి పెదతండ్రిపనుపు పూర్ణముగాఁ జెల్లించుటకే యామెయింతకాలము వివాహమాడకుండ నున్నది. నరసింహరాజుకూడ మరణశాసనమందులిఖింపఁబడిన పరీత్య

క్షరమును గొనసాగజూచెదనని యన్నకు మాటయిచ్చియున్నాడు. గావున గొమ్మకై పెండ్లిమాట తలపెట్టలేదు. అదియునుంగాక యర విందకు బ్రాహ్మణవలికిన పలుకులలో 'నిన్ను మొదటవలచిననాడే పెండ్లాడతాడమ్మ' యను వాక్యము సర్వదా జ్ఞప్తికి వచ్చుచునే యుండెను. ప్రభాకరుని మరణవార్త మాలతివలన వినియున్నదైన నామె కింక నావంక నాశపోలేదు. ఆమెయొక్కతె కూర్చుండినప్పుడిట్లు తనలో దాననుకొనుచుండెను. "బుద్ధిమాంద్యముచే నాకుఁగలిగిన వెంకటవతిమీఁదియనురాగము నాడే నశించినది. ఇప్పుడు నాకు నాని పేరుదలపెట్టుటయే రోతగానున్నది. పాపమాప్రభాకరుఁడు నాపై నాడుచూపినయనురాగ మెన్నివిధముల మఱవఁదలఁచిన మఱపునకు రాకున్నది. ఆతనిహృదయపారిశుద్ధ్యమును, ప్రేమపావిత్ర్యమును జక్కఁగా గమనింపకపోయితిని అతఁడు దూరమైనకొలఁది నామనస్సు వానిని సమీపించుచున్నది. అతఁడెక్కడనో యుండును. వచ్చునా రాఁదాయని యనుమానముతో మొదటనుంటిని, చాలకాలము జరగఁగా నికరాడనుకొంటిని. తరువాత మరణవార్తవింటిని; కాని యతనిఁగూర్చి కీడు శంకించినకొలఁదిఁ బ్రేమయధికమగుచున్నది. ఏదో నాహృదయమందుండి యతఁడింకను జీవించియున్నాడని చెప్పుచున్నది. ప్రాహ్మణవాక్యములన్నియు నెఱవేటి యిదిమాత్రము నెఱవేటకుండునాయని తోచుచున్నది."

మఱియొకప్పుడు "ఏమి నావెట్టి ! నాబుద్ధికి స్ఫురించినదెల్ల సత్యమనుకొనుచుంటినే! అతఁడు నిజముగా జీవించియే యుండునా? చివర నేనడిగినపుడుసయితము మాలతి యతఁడు చనిపోయెననియే చెప్పియున్నదిగదా? ఆమెగుట్టులన్నియు నాకుఁదెలిసినపిమ్మట నింక నిట్టి యన్మతములాడునా? ఆమెకేమిపని? అటులెన్నఁడు పలుకదు. అతఁడు మరణించియే యుండును. సోదెచెప్పువాండ్రీవాక్యములు

ఘనాక్షరవ్యాయముగాఁ గొన్ని సరిగానున్నను, నన్నియు నట్లుండువా? వట్టిమాట. పోనిమ్ము. ఒకవేళ నతఁడు బ్రతికియేయుండె ననుకొన్నను, మరల నీప్రాంతమునకు వచ్చునా? విద్యాబుద్ధులు గలవాఁడు గదా! ఏరాజునెద్దనో గౌరవములఁ బడయుచునుండఁడా! ప్రాంత చుట్టాలమగు మమ్ముఁజూడ నెరికిబుద్ధిపుట్టునా? పుట్టి యొకవేళవచ్చిన మాత్రముచేఁ బూర్వపుటచుగక్తి నాపైఁ గలిగియుండునా? మఱియు నింతకాలము పెండ్లియాడకుండనుండునా? పరిణమమాడకుండ నుండినను “సోదరప్రేమమాత్రమే నీయెడవహించి యుటి” నని నేరు బలికినమాటలు మఱచి నన్నుఁజేకొనునా? అంతయుఁగల్గ. అయ్యో! అతనిపోకకు నేనే కారణంబును. అతని యిడుమలకు నేనే హేతువును. నేనతనియెడల గొప్పయశరాధ మొనర్చితిని. ఇప్పుడంత షక్కాత్తాపపడివ లాభమేరుగలదు? నామనుతాపమును దెలిపి శ్రమింపవేఁడుకొందమన్నను, నాతఁడు జీవించియైన నుండెనా? లేదాయె. ఏమిసేయుదు? ఓభగవంతుఁడా! ఆర్తత్రాణ పరాయణా! నేనా ఘనునియెడ నవచారమొనర్చితిని. పాపాత్మురాలను. ఎటులయిన నాయపరాధమాతనికడ వెలిబుచ్చి శ్రమాపణము వేఁడుటకును, నా సర్వస్వమాతని కర్పించి యతని ఋణముఁదీర్చుకొనఁగలుగుటకును, నాకేదైనఁ తెరువుఁజూపుము. నేనుకొనినరీతి నామాలతిమాట లసత్యములొఁగాక. అతఁడు మరల నానుఁ గచ్చుటఁగాక. ఎఱుగతమకులు సత్యములగునుగాక. నేను ధవ్యజీవినిగుదునుగాక” యుకొనెను.

మాలతి వెడలిపోయింతరువాత నరసింహరాజు కూతువో సభాపించుతఁటిఁ బ్రభాకరునిప్రశంసరాఁగా నతఁడిట్లనెను. “అమ్మా! ఆమాలతి మోసముచేయుఁ గలిగినంతకాలము నిన్ను మోసముచేసినది. పిమ్మట నామెరహస్యము బైట బడియెను. ఇఁకనిన్ను మోసముచేయవలసిన యవసరమామెకు లేదు. ప్రభాకరుని మరణవృత్తాంతమే య

సత్యమైనయెడల, నామె కొంకక యాయూరిని విడుచునప్పుడైన నీ తోఁ జెప్పియుండును. మొట్టమొదట వనృతముపలికినను, దర్వాత నిజమువచించియుండును. ఆవిషయమై యామెవాక్రచ్చినదే సత్యము. ప్రభాకరుఁ డీలోకమును విడిచి చనెను. ఏమియు సంభాములేను. నానిని మరల మనము చూడము.

శండిప్రలికిన యాపలుకులు జ్ఞప్తికివచ్చినపుడును, మాలతి మాటలు తలఁపునకువచ్చినపుడును, అరవింద ప్రభాకరునిపై నాన విడుచుకొనును. తనయంతరాత్మవచనము లాలకించునపుడును, బ్రహ్మోధ వాక్యములు స్మృతికిఁ బాటినపుడును, దివ్యకవాఁడుజీవించి యే యున్నాఁడని ధైర్యముఁ జెందును. కాని యెటునిశ్చయించుటకును దగిలబుద్ధిబల మామెకు లేకుండెను. గడియగడియ కామెకు భూపతిరాజుచ్చిన పెట్టె మీఁదకు మది పోవుచుండెను. అష్టాదశవత్సరములు నిండినఁగాని దానిని దెఱవకుండుమని యామహాపురుషుఁ డామెకాజ్ఞాపించియున్నాఁడు. అందులోఁ బ్రభాకరునిగూర్చి కొంచెమైననుండకపోదని యామెయూత. ప్రతిదినమును దానిలో నేయున్నదో చూడవలెననుతలఁపులో నామె తనయగారములోనికిఁ బోవుచుండును. కాని, యప్పుడు పెదతండ్రి ప్రతిమ యెదుటనిలిచి తల్లీ! చాపల్యమును జయింపుమి?" యవిగద్దించుచున్నట్లు కాన్నిప వెరుకకు మరలుచుండును. ఎప్పుడు పొదొమ్మిదవయేడు వచ్చును, ఎప్పుడా వింతపెట్టెలోని వింతలను దిలకింపనగునని యామె నిరీక్షించుచుండెను.

ముయ్యతొడ్లెన్నడు నిండునాయని యామె యెదురుచూచుచుండ నొకనాఁటియుదయమున నొకభటుఁడు విశాఖపురినుండి భోగరాజుకామేశ్వరరావునొద్దనుండి యొక లేఖ పట్టుకవచ్చెను. అందరవిందకు స్వయముగా రాజ్యపాలనముఁ జేయు స్త్రీయమొక నెలలో రాజోవుచున్నదనియు, నీలోపున భూపతిరాజుగారి యభీప్సితములు కొన్ని నెఱవే

ర్పవలసియున్నవనియు, రాజ్యములోఁగొన్ని కొంతమార్పులు చేయ
 వలసియున్నవనియు, బైవిబేర్కొనఁబడిన యంశములఁ గూర్చి నఁ
 సింహరాజుగారితోఁ దాను సావకాశముగా భాషింపవసియున్నదని
 యుఁ బ్రకృతము తనకితర రాజకార్యములతోందరచేఁ గాండ్రేగుల రా
 వలనుపడదనియు, నరసింహరాజుగారే శ్రమయనుకొనక యొకపర్యాయము
 విశాఖపురమునకు వచ్చుటలెస్సయనియు వ్రాసెను. నరసింహ
 రాజునకుఁ జుద్రమపాలెమును విడిచిపెట్టినదిమొదలు శరీరములో న
 స్వస్థతగానుండెను. అతఁడు పల్లెయలోనున్నంతకాలము మంచిపాటు,
 మేలైనగాలి, శుద్ధమైననీరు పొందియుండెడివాఁడు గావున, దార్ధ్యము
 తోనుండెను. పిమ్మటఁ దనస్థితిగతులకుఁ దగినవైభవము ననుభవించు
 చుండి దేహపరిశ్రమల మాననవాఁడగుటచే రుగ్గత యాతని వావ
 హించెను. ఇట్లును స్థూలకాయుఁడై యుండెను. ఊపిరిత్తులు మును
 పటియంతటి దృఢస్థితిలో లేవు. కావున నతఁడు సముద్రపుబొడ్డుననుం
 నుపట్టణములలోనుండి యావధ సేవ చేయవలెనని యూహించుచుండె
 ను. విశాఖపురి సముద్రపుదీరపట్టణములలో నొకటి. ఏకకీర్యాద్వ్య
 ర్థకరీ యన్నట్లు విశాఖపురమేగినఁ గామేశ్వరరాయనితోమాటాడి
 రాచకర్ణములఁ జక్కఁబెట్టుకొనవచ్చును, సంద్రపుగాలి ననుభవించుచు
 రోగచికిత్సయుఁగావించుకొనవచ్చునని యతఁడు తలచి ప్రయాణపన్నా
 హముం జేయమొదలుపెట్టెను. మఱియుఁ గామేశ్వరరావు జీవికూడ
 జనకునితో రాఁదలఁచిన రాజనివాసయోగ్యులై సమస్తవస్తువహసం
 యంతలై సకలసౌఖ్యాలవాలంబయిన మందిర మొకటి సిద్ధముచేసి యుం
 చెదననియు వ్రాయుటచే, నరవిందకూడ తండ్రితోఁ బయనమయ్యెను.
 వారిరువు రచిరకాలములోనే రాజ్యభారమెల్ల సమర్థుడగు పూర్ణ
 యామాత్యునిమీఁదఁ బెట్టి, సముదితపరివారముతో బయలు వెనలిరి.
 విశాఖపురమందలి యారాడకొండమీఁద సుందరమందిర మొందు

గలదు. చానినే దేవేరికి విడిదియగాఁ గామేశ్వరరా వేర్పాటుచేసెను. ఆ రమ్యభవనముందు వారు విడిసిరి. కామేశ్వరరాయనిభార్య సుందరమ్మ దేవేరికి స్వాగతమిచ్చి సర్వవిధముల నాదరించి నది. నరసింహరాజున కొకయాండ్లయరోగచికిత్సకాస్త్రి వైద్యముఁజేయఁ బూనుకొనెను. రాజ్యాంగవిషయములలో నాచరణీయకార్యములఁగావింపఁ గామేశ్వర రావు గడంగెను.

మొకటవతి యెంతచెడ్డవాఁడైన వానిపైఁ బ్రేమానుబంధము మాత్ర) మింకను నరసింహరాజునకు దృఢముగాఁ గలదు. అతడు పట్టణముఁ జేరినతోడనే కామేశ్వరరాయని మేనల్లుని క్షేమోదంతమును గూర్చియే పుశ్చించెను. వానిట్లు మాటాడిరి.

నర—అయ్యా! మీరు మామేనల్లుని యుంపుడుగత్తెనుగుఱింపి యేమైన నీనడుమ వినియుంటిరా ?

కామే—అవును. వినియున్నాను. ఆమె మాటుపేరితో దేవికడ నుండెనటకాదా ? అంతయు వింటిని. ఆమె మరణము నిశ్చయమని నేనుసముతము నమ్మితిని. ఎంతమోసము! ఎంతమాయదారితనము ?

నర—మావాఁ డెక్కడనున్నాడు ? ఏమి చేయుచున్నాడు ?

కామే—అతఁడు చెఱసాలనుండి విడుదలనొంది వచ్చినవీమ్మట నేమయ్యెనో తెలియలేదు. విన్న మీపేర వ్రాయకుందునా ?

నర—వాడు శారాగృహవాస మెట్లుసహింపఁగలిగెను?

కామే—నాజాబువలనఁ దమ కంతయు విశదమైయుండును. మొదటినుండియు సుగుణవర్మయనునతఁడే యతనిఁ గంటికొత్తప్పవోలె గాపాడి. శిక్షవిధించుటకుఁబూర్వము రెండునెలలవఱ కితనిని విశాఖ పురియందే యుంచిరి. ఆదినములలో సుగుణవర్మయే యతనికి సదుపాయమైన భోజనమును బంపుచు నవమానముఁజూపినయక పరిరక్షిం

చెను. శిక్షవిధించినతరువాత మీ యల్లునియొద్దనుండి యాపదివేలరూపాయలును దొరతనమువారు పుచ్చుకొనిరి. అప్పుడు—

నర—అప్పుడుకూడ నా సుగుణవర్మయే కాచెనా ?

కామే—అప్పుడతనికి సుగుణవర్మ పూటకాపుగానుండ యత్నించెను; గాని, యట్టిపనినాతడుచేయుటకు నేను సమ్మతించనైతి. ప్రకృత మాసుగుణవర్మ వ్యవహారములన్నియు నేనే చూచుచుంటిని. నాయుండతనికి భక్తి మొను. కావున నామాట కెదురాడనోడి యూరకుండెను.

నర—అనంతర మేమి జరగినది ?

కామే—సుగుణవర్మ ప్రోత్సాహముమీఁద నాఱునుప్రభువే వానిపై నించుక దయఁ జూపుడని న్యాయాధికారులను గోరుటచేత వానికి మఱియొకమాసము మాత్రమే శిక్ష విధించిరి. ఆనెలదినములును వానిని విజయనగరములోనుంచిరి.

నర—వానికి బంధవిముక్తి యైనపిదప జీవనోపాధి యెట్లు కలిగెను ?

కామే—పొంటపతి పూర్వపునుఁతకు లోపమురాకుండ జీవించుటకు సుగుణవర్మయే తనధనమునుండి వేయిరూపాయలను వానికిచ్చెను. నేనే యాపత్తమును మీమేనల్లుని హస్తములలోఁ జెప్పితిని.

నర—ఆహా ! ఏమి యామరూత్ముని యశాదార్యము! ఏమి వాని సుగుణసంపత్తి ! అట్టివానినే మానిర్భాగ్యుఁడు మోసముచేయ జూచెనుగా! ఆమాలతిదిగఱించి యింకేమైనఁ దెలిసెనా?

కామే—ఆమె కాండేగులనువిడిచి వికాఖపురికివచ్చి, భర్తతో మాటాడుటకుఁ బలుమారు చెఱసాలకడకుఁ బోయినదట. కాని కావలివాండు సంభాషించుట కామెకవకాశ మియ్యకుండిరట. బంధ విమోచనమై యతఁడువచ్చుచుండ, రాజమార్గమందొక యింటిముందఁ

గిట నామెనిలిచి యతనికొక కడుగు చూచుచున్నది. నేనును సుగుణ వర్మపనుపున వేయిరూకలను బట్టుకొని యామెనిలిచిన గృహమున కావలియింటికడనే వానికై నిరీక్షించుచుంటిని. అతడు దూరమున నుండియే నన్నుజూచి నాసమీపమునకు వచ్చెను. నేనావిత్రము వాని కిచ్చి వాకుఁదొచ్చిన సదుపదేశమును జేసితిని. అతఁడంతయు శ్రద్ధతో నాలకించి యట్లాచరించెదనని వాగ్దానముచేసియు వెంటనే ప్రియురాలిని వేమకనుకులాడుచు నెచ్చటికోపోయెను. నాటినుండియు వారే మైరోనే నెఱుంగను. మరలవాదంపతులు నాకంటఁబడలేదు.

సర—అప్రకాశరాయ రామచంద్రాదులనుగూర్చి మీరు కమ్మలో నేదియో వ్రాసితిరి. అది నాకంత బాగుగా బోధపడలేదు. వాకోమిరి ?

కామే—వారిద్దఱను సురిదియుటకు న్యాయాధికారి యజ్ఞాపించి యున్నాఁడు. కాని, యది జరగలేదు. వారినిఁగూర్చి పునర్విమర్శనము చేయఁబడెను. అందుఁగూడ సుగుణవర్మ సాయముచేసి వారికిఁ బ్రాణభంగము కలుగకుండఁగాపాడెను. ఇప్పుడు ద్వీపాంతరవాసశిక్ష ననుభవించుచుండిరి. వారిమీఁద రెండువ్యాజ్యములు లేఁబడెను. రామ దేవవర్మగారను ఘనునిచేఁ జేఁబడినదొకటి. వాండు వర్మగారిని దీప్తి ఘాతములచే నెప్పించిరి. సుగుణవర్మయే యాఘాతముని బరిరక్షించెను. వారు పాతిపోవునప్పుడు “ప్ర॥ రా”యనువిడియక్కఱములుగల యువ వసనముకట్టి తొందరగా జాతవిడిచిరి. దానిని దుష్టజన పరిశోధక సభవారి కీయఁగా వారు తమనైపుణ్యముచేఁ బ్రకాశరాయ రామచంద్రులే యాదొంగలని యారుచూలునుబట్టి కనుఁగొనిరి. మఱియుఁ బ్రాణములు విడుచుచున్న రామ దేవవర్మ తన్నుఁ గొట్టినవారిని సరిగాఁబోల్పలేకపోయినను, గంతధ్వనినిమాత్ర మూనవాలుపట్టెను. మరణసమయ

మున నాతఁడిచ్చిన సాత్యమే యాచోరులకు మరణమాపాదింపఁ గల్గు నదయ్యె. రెండవయభియోగ మానందరావుగారిచేఁ దీసికొనిరాఁబడి నది. ఆయన సింహాచలమునకుఁ బోవుదారిలోఁ దన్నుఁ గొట్టినవారు వారలేయని నిశ్చంకముగాఁ జెప్పఁగలిగెను. సుగుణవర్మకూడ వాచో రాగోసరులనుండియే వారిని గాపాడితి నని సాత్యమిచ్చెను. అందువలన వారలకు మరణదండనము విధింపవలెనని దత్తాత్రేయశాస్త్రిగారునిశ్చయించుకొనిరి. కాని సుగుణవర్మ ప్రేరేపణమువలన వానందరావుగారు సాలూరురాజుగారును వారిపైఁ గరుణఁ జూపవలసినదని శాస్త్రితోఁ జెప్పటచేత, వారికిఁ జావుతప్పినది. పృవానశిక్షచూత్రము విధింపఁ బడినది. వారి నిజమైనపేరులు రాముఁడు భీముఁడునువా రాజీశేరినదొంగలు. సుగుణవర్మకు మిత్రమీఱినదయ యున్నదినుఁడి.

నర—మీవలన నాసుగుణవర్మ సుగుణసంచయమును గూర్చి మిక్కిలిగా వింటిని. ఆతనిజూడవలెనని నామనంబుత్సహించు చున్నది. నామేనల్లు సంతయనుకంఠతో వీక్షించినందుల కారనికి నాకృతజ్ఞత ను జూపవలసియున్నది. వెంకటపతి చిక్కులఁగోనున్నప్పుడు —

కామే—తమరుకొంతసామ్మ పంపెదమని నాపేర వ్రాసితిరి. కాని యట్లుచేయుట నాకిష్టములేమి, నేనువదలదని మీకు జాబు వ్రాసితిని. ఆసుగుణవర్మను జూడఁగోరితిరి కాదా? అతఁడిప్పు డిప్పట్టణమున లేడు. రెండుసంవత్సరములనుండి విదేశములందుఁ దిరుగుచున్నవాఁడు. పృతిముఖ్యపట్టణమునకేగి యచ్చటిరాజకీయ సాంఘికాద్యాచారములు పుణ్యక్షేత్రమాహాత్మ్యములు మున్నగునవి యెఱిగిరమ్మని నేను బంపితిని. అతఁడిప్పుడు పెద్దాపురముచేరి యున్నాఁడట. వదిదినములలో నిచ్చటికి మరల రాఁగలఁడు. వచ్చినవెంటనే మాబసకే యతఁడు మొదటవచ్చును. అప్పుడు తమరాతనిజూడవచ్చును. అతనికి వానంద

గావుగారును, నేనును, బరమాత్మలము. ఆనందరావుగారికి సుందరాంగి
యగునెఱి కొమరితెగలదు. ఆయనకెట్లులైన దనకూతును వానికీయ
వలెనని యభిలాషమున్నది. దాన నాయన కాతనిపై మిక్కిలిప్రేమ.

నర—అట్లయిన మనమామహాపురుషుని వివాహమహోత్సవము
చూచు భాగ్యము కూడ నబ్బురా?

కామే—కలుగవచ్చును. అరవిందాదేవి యాపెండ్లికూతును
జూడ లేదు కాబోలు. చూపించెదను. కాని, యింక నావిషయముగూర్చి
తమ లేమియు దేవితో జెప్పవలదు. ఆవర్కనుగుఱించి మీతో జెప్ప
ని విశేషాంశములు నాకు దెలియును. అతడు మరలివచ్చినగాని వాని
నెఱుక పఱుపను.

ఇచ్చట వారిసంభాషణము ముగిసెను. కామేశ్వరరావు తననెల
వుకేగెను. నరసింహరాజుతాను విన్నవిషయములన్నియుఁ గొమార్తె
తో జెప్పెను. కడపటిమాట మాత్రము, అసఁగానానంద రావుకూతు
పెండ్లి మాటమాత్రము, తెలుపకుండెను. పదిదినములుగడచెను. ఈ
లోపున నాంగ్లేయవైద్యశిఖానుణి యొకఁడు రావింపఁబడెను. ఆతఁడు
నరసింహరాజు దేహమంతయుఁ బరీక్షించి మందులిచ్చుచుండెను. కృ
మముగా శరీరము స్వస్థపడుననియుఁ జెప్పెను. కామేశ్వరరావు నరసిం
హరాజున కాయూరనున్న వింతలన్నియుఁ జూపి యానందముం
గూర్చెను.

పందొమ్మిదన ప్రకరణము.

విండు.

పదిదినంబులు గతించెను. ఒకనాటియుదయమునఁ గామేశ్వర రావు తనభార్య నుందరమ్మతో సంతాపించుచుఁ దఁగ్రహమందొక గదిలోఁగూర్చుండియుండెను. అప్పుడొక సేనకుఁ డొకకమ్మఁదెచ్చి యా తనికిచ్చెను. దానినిజదివితొని భటుని బంపివైచి యతఁడు భార్యతో “నుందరీ! నుగుణవర్మవచ్చెనట. ఆనందరావుగా నే యీజాబునువ్రాసి పంపిరి ఈరాత్రియతఁడు మనయింటికివచ్చునట. మనమున్నేహితుల లో ముఖ్యులనుబిలిచి విందుచేసెదమా?” యనెను. కామేశ్వర రావు కేవలపూర్వాచార పరాయణుఁడుగాఁడు, తగినంత కారణమున్నదని తెలిసినఁగాని యాయాచారమును గమనించువాఁడు కాదు. భర్త భార్యను జేరితోఁ బిలువరాదందురు. “శ్లో” ఆత్మానామ గురోర్నామనా మా తిక్తపదన్యచ! శ్రేయస్కామో నఁగృహ్ణీ యాజ్ఞేష్టాపత్య కళత్రీ యోః” ఇత్యాద్యార్యవచనము లంతగాఁ బాటించకుండెను. కావుననే గృహిణిని ‘పొనే, ఓసి, ఆఁ, ఇదిగో’ మున్నగు సంకేతకబ్బములఁ బ్రయోగించి పిలువక యామెజేరితో నే పిలిచెను.

నుంద—ఆలాగుననే చేసెదము. ఎవరెవరిని బిలిచెదరు ?

కామేశ్వర—ఆనందరావుగారి కుటుంబమును బిలువవలెనుగదా ? మఱియు సరవిందాదేవియు నామెతండ్రియు నిచ్చటనే యున్నారు గావున వారినిగూడఁ బిలువవలయును. ఇంకను కుత్రియులలో మనకా ప్తులు సాలూరురాజుగారు. వారు నేడే సాలూరునుండి వచ్చిరి. వారిని గూడ నాహ్వానము చేసెదము.

నుంద—అందఱును తుత్తియులే యగుటచేతఁ గావలసినయే
ర్పాటులు మనము 'సులభముగాఁ జేయవచ్చును. సాలూరురాజుగారి
సదుమ సాలూరులోనే యుండుచున్నారనిమీరు చెప్పితిరే. వారు నేఁడేల
వచ్చిరి?

కామే—వారు నాకొకపని నాజ్ఞాపించి యున్నారు. అందుఁ
గూర్చివారిలో మాటలాడవలసియున్నది. కావున, వారిని దత్తుణమే
బయలుదేరిరమ్మని నేను జాబు వ్రాసితిని. నాకోరిక ప్రకారము వారు
వచ్చిరి.

నుంద—వారుమీకు నియమించినపని యేదియో నాతోఁ
జెప్పవచ్చునా?

కామే—అది యంతరహాస్యమైనపనికాదు. కాని, కొంతకాల
మునఱకు గుహ్యముగామాత్ర ముంపవలసియున్నది. (చిఱునవ్వుతో)
ఎట్టిరహస్యమైన నీకడదాఁపఁగలవా? చెప్పెదను వినుము. ఒకనాఁడు
సాలూరురాజుతోఁ బ్రసంగవశమున శంకరయ్యయను బ్రాహ్మణుని
పేరుపలికితిని. అతఁడప్పులచే విసివి గృహస్థాశ్రమమువిడిచి సన్న్యాసా
శ్రమమును స్వీకరించుటయు, నట్లయినను వానికి ఋణబాధతగ్గకుంట
యఁజెప్పితిని. ఆసన్న్యాసికొఱకే రాజుగారు వెదకించు చుండిరట.
నన్ను, వాకబు, చేయుమని కోరిరి.

నుంద—ఎందులకో మీకుఁజెలిసినా?

కామే—(మందహాసముతో) ఆఁడువాండ్రొకన్నిసంగతులును
దెలుపవలసిన పనిలేదు.

నుంద—పురుషులొనర్చు పనులకన్నిటి కాఁడువాండ్రొ తగక
పోవచ్చును. కాని వానినిగూర్చి వినుటకైన వారు నోచలేదా? స్త్రీల
కు స్వాతంత్ర్య మిత్తుమనిపలుకు మీవంటిసంఘసంస్కారపీయులు,
సమయమువచ్చినప్పుడిటులే వెనుకఁ దీయుదురుకాఁబోలు.

కామే—సుందరి! కోపపడకు. ఏమందుకోచూతమని యూరకంటిని. నీనుండిదామనది నాహృదయములో నొక్కటియు నుండదని నమ్ముము. సాలూరురాజుగారి భార్యవిషముమ్రోసి హింసయులు కొన్నియూతనికిఁ దెలియునట. అతనికొకతెతగా నెడకినఁ గాఁరాకుండెనట. నేనుగూడ సస్వపింహఁగా నతిఁడు కటకపురములోని చెఱయందు బంధింపబడి యుండినటులఁ దెలియవచ్చెను. అతఁడు వృద్ధుడై యుంటచే నానాటికిఁ గృతించుచున్నాఁడనియు, సప్పిచ్చినవాఁడనియు కంటియు వానిపైఁ గరుణభూసకుండిగనియుఁ దెలిసెను నా కాసమాచారములు తెలిసినవెంటనే తేనిన రమ్మని వర్తమానముఁజేతిని. అతఁడు నాజాబందినవేగమే బయలుదేరివచ్చెను, అంతయు నెఱుంగఁ జేసితిని గావున, నిక నీమనస్సు స్వస్థపడినదా?

సుంద—అ. పడినది. సాకుము చాలఁ గష్టపడితిని. పెందలకడ భోజనముఁ జేయుఁడు. వంటయైనదేమో కనుఁగొనివచ్చెదను—అని లోపలికిఁ బోయెను. కామేశ్వరరావు దుస్తులను ధరించి నరసింహరాజుదుల నాహ్వానముచేయుటకు వెడలెను.

కామేశ్వరరావు కోరిక ప్రకారముసాయంకాలమునకేయానందరావు, జగన్నాథవర్మ, నరసింహరాజు మున్నగు పురుషపుంగవులును, అరవింద, మోహినీబాయి మొదలగు స్త్రీరత్నములును, పిందునకు విజయముచేసిరి. అరవింద చదువరులకు మొదటఁ బ్రదర్శింపఁబడినప్పుడు పదునాలుగేండ్లవయస్సుగలది. ఇప్పుడామెకుఁ బరునెన్నిదేండ్లు నిండినవి. ఈనాలుగేండ్లలో నామెయావము మిగుల మార్పొందినది మునుపామెనాగరికత నంతగా నెఱుంగదు. ఇప్పుడో యెండటిసో రాజులనుజూచి వారియాచారాదులను గ్రహించియున్నది. వెనుక మీరు చూచినప్పుడామె యిండుకపలుచనై యణుమాత్రము వయసునకు మించినపొడవుగలదై యున్నది. ఇప్పుడించుక పుష్టిగనుండి మఱిత

యందముగాఁ గాన్పించుచున్నది. ఇప్పుడామెకట్టిన పుట్టములయందు
 మార్చేమియును లేదు. కాని వానికొక వింతసాగనువచ్చినది. కట్టిన
 బట్టలు, పెట్టినవగలు నామెకందముఁదెచ్చిననుటకంటె, వానగలకే
 యామెసహజలావణ్యమువలన సౌందర్యమువచ్చెనని చెప్పటలోనతిశ
 యోక్తియుండదు. రాజీపదమున కర్హమైన నడక యామెకుఁ దనంతఁ
 దానే యుచ్చినది. వ్యవసాయచారుని కూతురు, అనాగరికురాలు, ఘన
 సంఘములోఁ దిరుగసిది, యని నారాయణకృష్ణమరాజునుత లిప్పుడు
 గరువంపుఁబలుకులఁ బలుకనవకాశములేదు. ఆమె సౌందర్యనిశ్చేషి
 యందుఁ గడపటిసోపానమును దాటినదని చెప్పవచ్చును. అతిథులెల్ల
 రు వచ్చిరి. గృహమేధిచూత్ర మింకను రాలేదు. ఎవ్వనిరాకకై యీ
 యాతిథ్య మీయఁబడుచుండెనో యానుగుణవర్తయింకను రాలేదు.

ఆనం—(సాలూరురాజుతో) రాజా! సుగుణవర్మ నేడు వచ్చె
 ను. మీబనకు వచ్చినాడా?

జగ—వచ్చినారు. అదృష్టవశమున నేనీయూర నుండుట తట
 స్థించినది. నేటి ప్రాతఃకాలముననే నేను సాలూరునుండి వచ్చితిని
 సుగుణవర్మగారిని జూచినచోడనే నాకమితానంద మొదవెరు. మీకు
 నటులే కలిగెనాయని నేనడుగనక్కఱలేదు. కుమారునిఁగా వానిని
 దలఁచుచున్నప్పుడు మీకు మోద ముప్పతిల్లకపోవునా?

ఆనం—దూరదేశములకేగి మరలవచ్చి కాన్పించిన పుత్రరత్న
 మును గాంచినటులే నాకుఁ దోచెను. వాని సుగుణచయమే యిట్టి
 భావము కల్పించినది.

జగ—(తనకుర్చీ యొకటికిదగ్గరకు లాగుకొని రహస్యముగా).
 మిత్రా! నీతో రెండేండ్లక్రింద నావిషయమై యొకకథఁ జెప్పితిని.
 జ్ఞాపకమున్నదా? అప్పుడు చిదానందయోగి యను నొకసన్న్యాసి

కొన్నిరహస్యములు నాభార్యనుగుఱించి యెఱుంగుననియు వానికొఱకు వెదకించుచుంటిననియుఁ జెప్పితినిగాదా?

ఆనా—అంతయు జప్తియం దున్నది. అందొక్కయంశమైన మఱచిపోలేదు.

జగ—ఇన్నాళ్ళ కిప్పుడెఱఁడు కనఁబడెను. కామేశ్వరరావు గారిగో వారముదినములక్రింద నొకవిషయముఁగూర్చి సంభాషించుచుండఁ బ్రసంగసందర్భమున నతఁ డొకధనవంతున కొకబ్రాహ్మణుఁ డీయవలసినధన మీయకపోవుటయు, వానికొఱకెంతగా నన్వేషించినఁ గనఁబడకపోవుటయు, దుద కొకసన్న్యాసిరూపమున నాతఁడు కటక పురమందుఁ గాన్పించుటయునాగోఁజెప్పెను. నేనుగూడనామచుష్కని కొఱకే గవేషించుచుంటి నంటిని. అతఁడు తనయావచ్చుక్తిని విని యోగపఱచి వానినిగనుంగొన యత్నింతుననియుఁ జెప్పి యట్లుచేసెను. నాభాగ్యవశమున నతఁడు దొరకినాఁడు. అతనిపేరు శంకరయ్య యట.

ఆనం—ఏమి ! ఇన్నినాళ్ళ కాతఁడుచిక్కవా ? కటకపురిలో నేల యున్నాఁడు?

జగ—అధనవంతుఁడతని నచ్చటఁబట్టుకొని దెఱసాలలో నుంపించెనట. ఇదియంతయుఁ గామేశ్వరరావుగారు విన్న నే యొకకమ్మయందు వ్రాసి నాకుఁ దెలియఁబడింది. నేను దత్తుడమెదలులుజేటి శ్రవచ్చితిని. నెయ్యఁడా ! నేనొక్కవరుగునఁ గటకపురికిఁబోయి యుండును. అత్రమంతయధికముగాఁ దోచెను. కాని కామేశ్వరరావుగారు వలదనియొ త్తియొత్తి వ్రాసిరి. ఆమఘ్నరితనదుగవస్థచే మతిపోయి, రోగపీడితుడై, చావునదురుచూచుచున్నాడనియు, నావంటి మూర్ఖాభిషిక్తు లట్టివానిని జూడరాదనియు నతఁడువ్రాసెను. అతనియువదేశ మ

నుసరించితిని. ఆనల నేనేల వాని గనఁగోరితిని చెప్పితిని. అనఁగాఁ బూర్వము నీతోఁజెప్పిన నాకథయంతయు మనస్సేహితునితోఁగూడఁ జెప్పితిని. నేటిరాత్రి యాతాపనిని జూడఁగలననుకొందును. ఇప్పుడు కామేశ్వర రావుగారు నాపనినిమిత్తమే యావలకేఁగినారు. ఎప్పుడు వత్తురు, శ్రీవణపర్వమైనమాట యెప్పుడు వచింతురని సంభ్రమమాతో నిరీక్షించుచున్నాను. నేనిచ్చటికి వచ్చితి ననుటయే కాని. మనసంతయు నానన్వ్యాసియందే యున్నది. సార్థక నామధేయుడగు సుగుణ వర్మతో విందుఁగుడుచు సమయము తప్పవనియు, విత్తుఁడగు కామేశ్వర రావు హృదయమందవ్యథా యూహించుననియు, దలచి వచ్చితిని గాని, లేనిచో రాకయుండును.

ఈసమయమున సుగుణవర్మ వచ్చెను. అందఱును బ్రీతితో నతనికి స్వాగతమిచ్చిరి. ఆనందరావు 'నాయనా! వచ్చితివా? ఆలస్యముచేసితివేమి? యని సహజమైనవాత్సల్యముతోఁ బలుకరించెను. సుగుణ వర్మకిప్పు డిరువదిమూఁడేండ్ల వయసుఁడెచు. అతనిరూపలేఖనిలాసాదుల నిదివఱకే వర్ణించియున్నాము. వాని వస్త్రధారణము, చిత్రభాషణము, చూచిన, నతఁడు ఘనులలోఁదిరుగువాడని యెల్లవారును దలఁచిని పోరు. అతఁడు కొంచెముసేపచ్చట వారితో మాటాడి లోనికిఁ జూపగుణ సుందరీమోహినీబాయిగారు అతనిని దూరానఁజూచి యెదుఁజేఱఁగూర్చి రమునఁ గుళలమడిగి లోపలికిఁ దీసికొనివెళ్ళిరి. అరవింద యుతమోద వాక్కుజాలయునుండిచూచెను. ఆమెకొక విధమైన భ్రామిజలవస్థిదో అతనిసుగుణాదులఁగూర్చి తండ్రివలనఁ జాలవినియున్నది. ననుగులకు నాను జూచియుండలేదు. నేడే యాతనిని బ్రథమముక్షలయ్యును వందనీ సేపు నివ్వెఱపాటుతో వానివంకఁజూచి 'కాదు ఈపోయెను. అతనిహృదయముకొనినది.

సంహారము రెండుచేతు

నిండెను.

నుగుణవర్ణ రేఖములు ముసములు వారితో ముట్టడి యానందరామునిపై కడకు మరలవచ్చెను. అప్పుడే రామేశ్వరరావు ప్రవేశించెను. అతడు నుగుణవర్ణుని బ్రోచుతో నాటింగిని ముడిసెతక్కిన వారిని మిగులగొనసముతో నాదరించెను. పిమ్మట సతతము సాలూరు రాజు నొకమూలకుఁ దీసికొనిపోయెను. రాజు తొంగుప్రభుమందునని యతఁడెఱుంగును.

కామే—ప్రభూ ! తమసెలవు ప్రకారమే యంతయు నెఱవ్వి తిని, శంకరయ్య బంధవిముక్తి మొదినాఁడు అతనికిప్పిచ్చిన వారినెల్ల రావించి తమయ్యగ్గానుసారము వాఁకియనలసిన మొత్తములిచ్చివైచితిని. వారు చాలమంది గలరు. కావుననే నాకింత యీలస్యమాయెను. నాలేఖకుని సన్నాసికిడనుంది వచ్చితిని.

జగ—(ఆత్రీమునో) అట్లయిన నేనప్పుడు వానిజూడఁ గలుగుదును ?

కామే—ఈరాత్రియే. అతడు మిక్కిలి ముడికిబట్టలతో నున్నాఁడు. మంచివసనముల ధరింపఁజేసి, స్నానముఁజేయుచి, తమకడకు విడిసికొనిరావలసినదని నాలేఖకునికొజ్జ యిచ్చితిని. మఱియు భోనేలు చేయుచున్నాఁడనితఁడును రాగలఁడు. అతడు మిగుల నీరసస్థితి గ్గాఁడు. తమకుఁ గావలసిన సంగతులేస్తినఁ జెప్పఁగలఁడో పించెనని ప్రశ్నించి చూచితిని. చెప్పఁగలనన్నాఁడు.

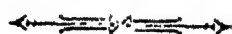
యందు సో పంటచేయు బ్రావ్ధానుఁడువచ్చి భోజనములకు దయఁజ్జీవచ్చితిని. ముముగఁ బలికెను. ఒకగదిలోఁ బురుషులను, దాని దును. ఆత్రీముని యొకగదిలో స్త్రీలకును బత్తాదుల నమర్చిరి. వలదనియొత్తియె—రావును నాఁడువారియొద్ద సుందరమృయు నిలిచి పీడితుడై, కావుననే నున్నాఁడని నుగుణవర్ణ కూరుమండిన పీటత పీక్తు లట్టివానిని జూడఁ జూచితిని. అతనికితఁడు

నితనికామెయూ గాన్పించుచుండిరి, భోజనము సుపురంతసేపును, నర వింద మధ్యమధ్యమున సుగుణవర్మనుకలముననే యుండెను. ఏది యోజ్యైకివచ్చి కలతపడుచునే యుండెను. సుగుణవర్మకూడ నట్టియవ స్థలోనే యున్నట్లు కాన్పించెను. కాని యభయమును తిలకింపజూచుచు వీక్షించికొనలేదు. ఆతడు చూచినప్పుడామెయూ నామె చూచినప్పుడా తడును, మోములు వంచికొనుచుండిరి. దిగ్గజులైన నామెవర్మరథా వంతయు నిట్లుచునే యుండెను. కాని చూటాకతే భయమనప్పుడు సుగుణవర్మ తనయాలిలనుగుఱిచి చక్కగావర్ణించివేసెను. అందఱును సావధానబుద్ధులతో విచరి. కూతురునునెనే సుసింహరాజు నకును నేదో గొంతుకవిధమైనయభిప్రాయము సుగుణవర్మనుగుఱిచి మన స్సులో బాధించుచుండెను. వానికి అధ్యయితకిఁ గొంతగాఁ గాన్పించుటలేదు, వానిని జాలకాలమునుండి యెక్కేగియున్నటులే యతని మదికిఁ దట్టుచుండెను. చెప్పనలవియోగంబున మాతనిమనమునం దుదయించెను.

భోజనములైనవి. అందఱును లేచి వానికి నుచితాశనములపైఁ గూర్చుండిరి. సేవకులు తాంబూలాదికములు పట్టుకవచ్చిరి. వానిని నమలుచు నిష్టగోష్ఠిని మాటాడికొనుచుండిరి. నరసింహరాజు సుగుణ వర్మసమీపమున సుఖాసీనుడై యుండి “అయ్యా ! తమ్ముగూర్చి మిక్కిలి వినియుంటిని. తమనిరుపమానగుణగణములకు నాకిమితమోద మొదవె. ముఖ్యముగా నామెనల్లుడు పెంకటపతి తనుయెకలవట్టిదో హము తలపెట్టినను, దమరంతకడనో వానినిగా పాడినందులకు నా కృతజ్ఞతను దెలుపుచున్నాను. మీరువయసునఁ జిన్నలయున్నును నందనీ యులు” అని పలికెను, సుగుణవర్మ మారుపలుక లేకపోయెను. అతనిహృదయమున నేదో భావములు నిండియున్నవి. నరసింహరాజు రెండుచేతులు మాత్రముపట్టికన్నుల నద్దికొని యూరకుండెను.

ఇట్టితఱినిగా మేశ్వరరాయని లేఖకుఁడు వచ్చియు జమానుని చెవిలో నేదియో పలికెను. కామేశ్వరరావానందరావుతో మాటలాడుచున్న సాలూరుధరాకాంతునియొద్దకుఁబోయి పెల్లగా 'అయ్యో! శంకరయ్య వచ్చెను. 'ని చెప్పి బిగ్గటగా' స్నేహితులారా! నేనును రాజుగారును నొకపనిమీఁద నావలకుఁబోయి వచ్చెదము. నాకుమాటుగా నా లేఖకుఁడు తమకుఁగావలసినవన్నియుఁ దెచ్చియుచ్చునుండును. పదినము సములవఱకు నాకు సెలవుదయచేయఁగోరెదఁని పికినితో వలకుఁజనెను

ఇరువదవ ప్రకరణము,

శంకరయ్య.

శంకరయ్య కఱువదియొడ్లున్నవి. కాని యతఁ డెనుబడియొడ్లు మీఱినవానివలెఁగాన్పించును. అతనిదేహమున నస్థులుమాత్రమే యున్నవి. మాంస మేకోశమందును లేదు. శరీరమంతయు నుడువతలు వడియుండిను. దాడలు లొట్టలుపడిపోయెను. పుడ్లన్నియుమాడిపోయెను. చూపునకంతగా బాటవములేదు. నరములబరిమి లేదు మేరువడఁకు చుండెను. తురీయాశ్రమస్వీకారియగు నాతఁడు పంచత్వము నొంద సిద్ధముగానున్నట్టులుండె. అతఁడుగృహస్థాశ్రమమునిడిచి పెట్టివతకు నాతఁ జిదానందయోగి యనునామమునువాల్చి యుండుటలు చదువకు లెఱిగియేయున్నాఁడుకదా! లేఖకుఁ డతని నొకగదియందుఁ గూర్చుండ బెట్టెను. అక్కడికిఁ గామేశ్వరరాయజగన్నాథవర్మగారులే తెచ్చిరి. తేఁడు సన్నాసిని జూచినతోడనే సాగిలఁబడి మ్రొక్కి "స్వామీ! సుమాచిరువది రెండొడ్లునుండి నా మనమునుబాంపించుచున్న నా భార్యనుగూర్చి యున్న రహస్యమునుబ్రకటించి నా యలమటఁ దీర్తురా"యని యత్యాశ్రముతో నడిగెను.

శంక—ఎవరు ? బ్రతికియుండిన, సాలూరు రాజయెయుండెడి
స్త్రీరత్నమా నీభార్య ?

జగ—స్వామీ ! ఏమి బ్రతికియుండిన ననుచున్నారు ? ఆమె
గతించినదా ? (డగ్గుతికతో) అయ్యా ! తమకుఁదెలిసియున్నఁ జెప్పుడు.

శంక—అయ్యా ! ఆపె సజీవయై యున్నదనియుఁ జెప్పలేదు.
మృతినొందినదనియుఁ జెప్పలేదు.

జగ—(తొందరతో) అట్లయినచో మీ కామెనుగూర్చి తెలిసి
నంతవట్టు వచ్చింపుడు. నన్నీ సందిగ్ధావస్థయందుండును.

శంక—చిత్తము. నాకథ సంగ్రహముగఁ దెలిపి యావల—

జగ—అయ్యా ! తమకథ నాకుఁ బూర్ణముగఁ దెలియును. నేను
విజయనగరములో విద్యాభ్యాసముఁ జేయునపుడు తమ్ము ననేక
పర్యాయములు చూచితిని. అప్పటి మీపేరు నే నెఱుఁగుదును.
అదియెల్ల మరలఁ జెప్పనక్కఱలేదు. దయచేసి నేఁ గోరునంశముం జె
ప్పుడు.

శంక—ఒకనాఁటిరాత్రి యొకవృద్ధబ్రాహ్మణుడు నాయొద్దకు
వచ్చి తనయులు నుపచారముఁజేయుదాసి యొకర్తుక మరణావస్థమొదఁ
బోవుచున్నదనియు, నదొకరహస్యమును నాతోఁజెప్పఁదలఁచి రమ్మనిన
దనియుఁ జెప్పెను. నే నాసస్యముఁజేయక నా యాశ్రమమునువిడిచి
వెడలితిని. తమకాదాసి యెవ్వరో తెలియఁజేయ నక్కఱలేదు కదా ?

జగ—అక్కఱలేదు. వేచేగఁ జెప్పుడు.

శంక—దానిలో నతఁడు తన పేదఱికమునుగూర్చియు, ముసలిది
తన కొనిచ్చిన సాయములఁగూర్చియు విరివిగాఁ జెప్పెను. ముసలిదాని
కంతకుఁబూర్వమే మతివోయినదట. కాని నన్నుఁ బిలువనంపునప్పుడే
తెలినియంతయు నొక్కమా తామెకు వచ్చెనట. అదియే ఛావు

తెలివియ్యదురు. నానిని కీర్తివైపుననున్న యరుగుకడ నొక తాటియాకుల చాపమీఁదఁ బొడవొసఁబెట్టెడిది. అది పూర్ణవృక్షి నోనుండుటచే నేను వచ్చితితోడనే కండుకొనియుండియే నమస్కరించినది. అది వచింపఁబోవు రహస్యాశములు నాకుమార్త్రమే విఁపింపఁ దలఁచినదని యా ముసలిపాటుఁ జేరిగియుంటుచే, నతఁడు మెల్లఁగా నావలకు జాతెను. ఆమె యంతటితోఁ దీర్చి నొందక, యతం డేమూలనైన నక్క. వినుచుండుకేమోయని నన్ను మరల నావలకుఁజని చూచి రమ్మనినది.

జగ—సరియే. సరియే. శృంగారో శీఘ్రముగ ముఖ్యాంశములం జెప్పుడు.

శంక—దానిదగ్గఱ నే నొక్కడనే యూటిని. మొదట దాను జెప్పఁబోవునది తమతోడఁబ్బ నితరులతో జెప్పనని ప్రమాణముచేయు మనినది. నేట్లునర్పితిని. తమసెలవైనఁ దమనెమ్మరలో నెవనితో నైనఁ జెప్పవచ్చుననియు నది చెప్పినది.

జగ—(కామేశ్వరరావువంకఁ జూచి) ఇతఁడ నానెయ్యడు. ఈ తనితోనుం జెప్పటకు మీకధికార మిచ్చితిని. చెప్పుడు.

శంక—చిత్తము. పిమ్మట నది తనచరిత్ర మేకరువుపెట్ట మొదలిడెను. జగన్నాథుడను పేరుగల యొకవడుచువాడు, లోకాతీత సాందర్భవతియు గుణవతియు నగు తనయజమానురాలిపై జగదంబయనుపేరుగల దానిపై నెట్లు వలపు నిలిపెనో—

జగ—స్వామీ! అదంతయు విడిచిపెట్టుడు. నే నెఱుంగని విషయములు మాత్రమే సెలవిండు. నేను నా ప్రేయురాలగు జగదంబతోఁ బితాపురమునుండి మరలివచ్చి యామెను విజయనగరమందలి కుటీరమందు దిగవిడచి, ప్రబలరోగపీడితుడైయున్న నాజనకునిఁబొడవొందున కేతెంచినతరువాత నేమిజరగనో వాకున్న మేడదను.

శంక—ఆ దురదృష్టవంతురాలగు జగదంబ కొంతకాలము వజ్రకుఁ దమరు తప్పక మరలవత్తురని నమ్మినదట. ఆనమ్మికయుఁ జెడియాశలోనికి దిగినదట. తుదకదియుఁ బోయి, నిరాశచేసికొని తమ పేర నొకకమ్మ వాసినదట.

జగ—అయ్యా! నాకది యంతయుఁ దెలియును. ఆలేఖకు ఘాతుకుఁడగు నాపినతండ్రి పృత్యుత్తరమిచ్చెను—మృతి నొందినవానిని ఘాతుకుఁడని నిందించితిని. తమింపుఁడు—ఆ లేఖమందలి దోహంపు నాక్యములును వింటిని.

శంక—అట్టికమ్మ తన కందినప్పు డామె యపరిమితశరీతాప మొందినదట. అయిన మీపై నొక్కనిం దావాక్యమైన నామెనోటినుండి వెలువడలేదట, అప్పుడును మీపైఁ బ్రేమమును వెల్లెబుచ్చినదట. మీ రన్యాయముగాఁ గట్టశ్శయం దుంపబడి యుందురని తలపోసినదట.

జగ—(వదనవినిహితపరిధానుడై) హా! జగదంబ! నా మనోహరిణీ! అట్టివట్టునను గట్టడినని ననుం దిట్టకుంటివే? ఏమి నీను గుణసంపత్తి? అయ్యో! ఆ ప్రియము—ఆ సౌందర్యము—ఆ సాధుత్వము—ఆ ప్రేమము—

శంక—మఱియు రాజా! నేను దుఃఖవార్త చెప్పకతప్పదు—(భయపడుచుఁ దడఁబడుచు) ఆమె యప్పుడు—గర్భిణియైకూడ—

జగ—ఏమి? గర్భవతియైకూడ నుండెనా? అట్లులైన నేను రెండు ప్రాణములఁ దీసితివా? అయ్యో! ఎంత ఘాతుకుఁడను! ఎంత దోహిని! స్వామీ! వినఁజాల. వినఁజాల. ఇంకఁజెప్పకుఁడు.

శంకరయ్య మాటలాడలేకపోయెను. ఇంకను జెప్పవలసిన ముఖ్యాంశములు కలవు. ఆమె గర్భముఁ దాల్చినమాట విన్న యాత్రముననే యంతగాఁ బొక్కినయాతఁడు, ముందుఁ జెప్పవలసిన మఱియు.

ఘోరనార్తలు వినిన నెట్లుదుఃఖించునోయని యతడు భయపడెను. కామేశ్వరరావు రాజునకు ధైర్యము చెప్పెను. “ప్రభువ్రవారు సత్యము నెఱుంగఁగోరి కదా, యీపూరుషుని రావించిరి? అతడు సత్యము వచించునప్పుడిట్లు తొట్టుకొనడయెవ రేల?” అనియు సత్యము పలికెను.

జగ—(కన్నులఁ గుడిచికొని) మిత్రీమా! నేను దొట్టుకొనడ రాదు. నిశ్చయమే. స్వామీ! నాయవివేకమునకు మన్నింపుడు. తరువాత నేమి జరగెను?

శం—రాజా! గర్భముధరించిన సంగతి నామె యెవ్వరితోఁ జెప్పకుండెను. తుదకు విధిలేక యావృద్ధదాసితో మాత్రము చెప్పినది. క్రమముగా నామెకుదాఁపరానియవస్థ వచ్చినది. నలువ్రురురు దన్ను నిందింతురేమో యను వెఱపుపుట్టెను. గర్భముభివృద్ధియగు కొలఁది నామెకు మనోవేదన హెచ్చుచోడఁగెను. ఆమె పరిణయమయ్యెనని తెలుపఁజాలకుండెను. తెలుపఁదలచిన భర్తయెవ్వరో చెప్పవలసియుండును. రాష్ట్రసంక్షాను వహించవలసియుండును. కాని యట్లొనర్చుట యామె కిష్టములేదు. ఏలయున మీపినతండ్రివ్రాసిన జాబునుబట్టి యామెకట్టి బిరుదునుధరించుట కధికారము లేదనితలఁచెను. మఱియుఁ బరమయాజ్ఞకు వ్యతిరేకముగాఁ జరించినఁ దమరు కోపింతురేమో యని భయపడెను. కొండవిఱిగి మీఁదఁబడినను మీమాట దాటవలెనని యామెకు లేదు. ఒకనాఁడామె ముసలిదాసితో నిలువిడిచియెటకో పోవుచున్నాననియు, మరల రాననియుఁ జెప్పినదట. అప్పుడావృద్ధస్త్రీ కన్నులనీరునింది యజమానురాలి నెన్ని తెఱఁగులనోబ్రతిమలాడెనట. కాని, జగదంబ నిశ్చలయైయుండెనట. ఆమెయొద్ద నున్నదన్న కొలఁది ధనములోఁ గొంత యాముసలిదాసికిచ్చి, మిగిలినదానితో బయలుదేలి యేయూరో పెడలి పోయెనట.

జగ—(అశువులు రాల్పుచు) హా! ప్రియా! వాపరిభవిత—
తిరస్కృత—హృదయేశ్వరి! నీ కెట్టి పాటుగల్గించితిని? ఆనిర్భాగ్యశిరో
మణి—ఆక పటశీలుడు—ఆదుష్టవర్తనుడు—ఆచండాలుడు— ఆ
పాపియా నాపితృవృక్షడకదా నిన్నిట్టిగుట్టలకుని దోచెను ?

శామే—రాజా! సర్వమెఱింగినవారు తమరేయిట్లు మృత్యులైన
వారిని దూషింతురా ?

జగ—మిత్రుడా! అవును. కూడను. వివేకహీనుడనై యొడ
లెఱుంగక పేలుచున్నాను. ఒకరి ననఁబనిలేదు. విధియట్లు వానెసట
వ్రాసినాఁడు 'లలాటలిఖితరేఖా నపునఃప్రయాతీ' ఓపరిహసితరాకా
నుభాకరబింబవదనా! తిరస్కృతజరాడ్గామినీ! పరిభవితవిద్యుల్ల
తాగీ! ఏలోకమందుంటివో! ఏస్థితీయందుంటివో? ఏమిచేయుచుంటి
వో! ఈవిశ్వాసఘాతుకుని, ఈదయావిహీనుని, ఈయస్థిరచిత్తుని, నీ
యిచ్చవచ్చింట్లు శిక్షింపుము. నీవు మృతినొందినను శాశ్వతజీవినివే. నే
నన్ననో బ్రతికియున్నను జచ్చినవాడనే.

అని పరిపరివిధముల భార్యనుదలఁచుకొనుచు, దన్నునిందించు
కొనుచు వాఘనుండు వాపోవుచుండఁ గామేశ్వరరాయనిగుండె నీరై
పోయెను. అతఁడు మొగమా చాటుగాఁ బెట్టుకొని కన్నులనుండి జాఱు
చున్న నీటిచుక్కలఁ జేలములనో నద్దుకొనెను. బహుకష్టములకులోనై
దుఃఖముల కలవాటుపడిన శంకరయ్యకూడఁగన్నుల నీరునించెను. జగ
న్నాథవర్మ చాలసే పట్టులుండెను.

జగ—(ధైర్యమువహించి) స్వామీ! ఆమెనుగూర్చి మీకు
దెలియునదియే?

శంక—ప్రభూ! ఇంతియేకాదు. ఇంకను జెప్పవలసియున్నది.

జగ—ఏమి! ఇంకను మీకుఁ దెలియునా? దయచేసి చెప్పుడు.

శంక—నేను జెప్పబోవునదియే ముఖ్యమైనది. ఆమె గృహమువదలి చని యేడనిమిది నెలలైనది. ముసలిది యామెను మఱచియే పోయినది. ఒకటి నాటిసాయంకాల మది యూరివెలుపలి నోటబోనికఁ బోవుచుండఁగా, సంజ కెంజాయనో లీనమైన వర్ణముగల యొకయవతి యామెకుఁ బొడఁగట్టెను. జగదంబ దయ్యమై యట్లువచ్చినదని యామె భ్రమపడి, భయముఁజెంది మూర్ఛవోయినది. ఆమె తెలివొంది చూచునది కొక చెఱుపుగట్టుమీఁదఁ జెట్టునీడను జగదంబనొడవైఁ దల నూనుకొని, వండుకొని యున్నది. ఆమె నిజమైన జగదంబయే. కాని రూపమందు మిగుల మార్పొందినదట. వలుచనై, నల్లనై, కృశించి యున్న దట. రాజా! విన్నదంతయుఁ జెప్పుచుంటిని. మీరుమాత్రం మధైర్యపడకుఁడు. పడితిరేని పిచ్చియెత్తును.

జగ—నాకు నిజముగాఁ బిచ్చియెత్తియేయున్నది. కానిండు. అనంతరమేమయ్యెను?

శంక—ఆమెయెట్లున్నను వృద్ధదాసి యానవాలుపట్టఁగల్గినదట. ఆమె యెచ్చట నెట్లుజీవించగల్గెనో చెప్పుమన్నదట. తాను మారుపేరితో నొక వల్లయందు జీవించియుండి, మూఁడు నెలలక్రింద నొక బీడను గనినట్లు చెప్పినదట.

జగ—(సంభ్రమమునో) అబద్ధ యేమయ్యెను?

శంక—ఆమగబిడ్డ—

జగ—నాకుఁ గుమారుఁడే! ఏమి? వాఁడేమయ్యెను?

శంక—రాజా! నేనికఁ జెప్పుజాలను.

జగ—వాఁడు మృతినొందెనా? అంతయేయొందుడనోపు. దాఁ వక చెప్పుఁడు. ఎట్టి ఘోరవార్తయైన వినుటకు సిద్ధముగానుంటిగదా?

శంక—లేదు. మృతినొందలేదు. ఆమె యాపిల్లచానికిఁ జక్కఁ పడమును బట్టి మకరందుఁడని పేరు పెట్టిననియు. మూఁడుమాసము

బాబిడ్డను నానాశ్లేషములుపడి పెంచితినియు, గాని వానికిఁ గడుపు ఏండ్ల శాలైనఁబోయుటకు దొరకకుంటచే వాడు మృతినొందినను జాగుగనుండునని తలచితినియు ముసలిదానితో నన్నదట.—

జగ—అయ్యో! లేమి పుత్రప్రేమను సయితము దిగనాడు చుగదా? ఆవల నాబిడ్డఁడేమయ్యెను?

శంక—ఆమెకుఁ గ్రమముగా మతిక్షీణించినదట. శిశువును వృథగాఁ జంపివైచుటకన్న నెచ్చటనైన విడిచిపెట్టిన, నెవరైన నెత్తి కొనిపోయి పెంచుదారని తలచినదట. అట్లుతలచి వానినొకచోట, యాతా యాతజనులు చూచునట్లుగ నుంచి వచ్చినదట.

జగ—ఏమి? ఎంతసాహసము! కన్నబిడ్డనే? ఆమె విడిచిపెట్టిన స్థలమెది?

శంక—అందునుగూర్చి జగదంబ యేమియుఁ జెప్పలేదట. వానినాదీతి విడిచిపెట్టి వడివడినడచి యాతోటకడకు వచ్చినదట. ఆమె దివారాల్లిములు వారముదినములు నడచినదట. ఎంతదూరము నడచినదో యామెయే యెఱుంగదట. పృథివినమొక్కపూట మాత్రమే దారిలో భోజనము చేయుచుండెడిదట. తానెక్కడకీ బోవుచుండెనో, యెందులకుఁ బోవుచుండెనో, యెఱుంగకుండగనే తనపూర్వస్థానముఁ జేరఁగల్గినదట. పిమ్మటఁ దమయొద్దనుండి యేదైన జాబువచ్చెనాయనియు, దమక్షేమసమాచారమేమైనఁ దెలిసెనాయనియు దాని నడిగినదట. అదిలేదన మఱింతవగచి, యావలబిడ్డని సౌందర్యాదులను వర్ణించి చెప్పినదట. ఎట్లు చనుఁజాల్గొలి చందమామవంటి మోముతోఁ గిచకిచనవ్వుచుండెనువాడో, యెట్లు చిన్న తొట్టెలోఁ బండుకొని యెదుటివస్తువులకేసిచూచి కాలుసేతులాడించుచుండెనువాడో, యెట్లు బొజ్జనిండినవ్వు డవ్వుక మధురధ్వనులు చేయుచుండెనువాడో, వర్ణించి వర్ణించి చెప్పినదట. ఒక్కొక్కమాటు చెప్పి కన్నీరు మున్నీరై పాటు

నట్లువాపోవుచుండెడిదట. అబద్ధవికీ గుడిభుజముమీఁద మూఁడుపుట్టు మచ్చలు త్రికోణాకారముగ నుండెనట. ముగ్గులుమూటగట్టు వాని యాకృతికవి మఱితయందమును దెచ్చినవట.

జగ—అహ! నాకునటులే దక్షిణభుజస్థలమునందే, మూఁడు మచ్చలున్నవి. ఇవే చూశాడు. (అని చూపెను) హ! కుమారా! మారాకారా! నీవేమైతివో! ఎందునుంటివో! స్వామీ! తదనంతర వృత్తాంతమేమి? ఆమెయేమైనది?

శంక—భూపాలా! నాచెప్పజూపు కథ కొంచెముమూల్యమే యున్నది. ఆమె యాదాసికో నచ్చోటు: నెక యరజాయవఱకుఁగూ ర్పున్నదట, అబద్ధఁడక్కడనున్నాఁడో వెలిసికొనవలెనను కుశూహల మున దాసి యెన్ని ప్రశ్నములవైచినను సంభాషణము మార్చివేయు చుండెనటగాని, చూపె సరియైన ప్రత్యుత్తరమియ్యకుండెనట. చాలసేపు తమ్ముఁగూర్చి ప్రసంగించినదట. తమరామెను గాంధర్వ విధిని వివాహమాడుట, పీఠికాపురము పోవుట, యచ్చట స్వల్పకాల మత్యంతోల్లాసముతోఁ గడపుట, మున్నగు సంశయములు మరలమరల జెప్పినదట. తమరు దేశాధిపతులైన ట్లంతకుఁబూర్వ మాదాసికీ దెలి యదట. అప్పుడు జగదంబుచెప్పటవలననే తెలిసినట. అంతట నామె యకస్మాత్తుగా లేచి 'ఓసి! నీవిచ్చటనే రేపు నన్నుఁ గలసికొను'నుని యతిశీఘ్రగమనముతో మెఱపుమెఱసిన ట్లెచ్చటకో పోయెనట.

జగ—అన్నమాట నిలుపుకొని మఱునాడు వచ్చెనా?

శంక—రాలేదట. పాపము దాసి ప్రతిదినము సాయంకాల మున నా తటాకంబుదరిదరికివచ్చుచుండెనట. కాని దానియాశలు వ మ్మయ్యెనట. అది యజమానురాలికొఱకు నిరంతరము దుఃఖించుట వలన, వార్ధక్యముకలంబున, మతిభ్రమమొందివదట. జగదంబు చరిత్ర మొగ్గురితోను జెప్పదలచికొనలేదట. అంతట మీరువచ్చితిరట.

జగ—అవును. నేను జెఱనుండి విముక్తి జెందిన వెంటనే య క్కడికి బోయితిని.

శంక—కాని మిమ్ముఁజూచిన దాని కమితకోపమువచ్చినదట. మీరు పదునెన్నిదిమాసములు కారాగృహమునందుంటు మున్నగు సంశయము లబద్ధములనియు, గల్పించిన నెపములనియు నమ్మినదట దాని యజమానురాలిపోకకు, హీనస్థితికి, వేయేల, నాశమునకు మీరే హేతుభూతులని నమ్మి మీతో నెక్క మాటయైనఁ జెప్పినదికాదట. తరువాత నది రెండుమాసములు మృచముమీఁదనే యుండినదట. అప్పుడించుక పశ్చాత్తప్తహృదయమై సర్వము మీకు నివేదింపవలెనని యాహించినదట. దానికిరోగము మిక్కుటమైన కొలది,మీతో వారహస్త్యమును జెప్పవలెనను నారాటముకూడ హెచ్చె నట. తుదకుఁ జాపు సమీపించిచున్నదని తెలిసినపిమ్మట నదినాకొఱ కావిప్పునంపి సర్వము నివేదించినది. అది చెప్పఁదలఁచినమాటలన్నియుఁ జెప్పి, అమ్మయ్య! ఇప్పుడు నామనసు కుదురుపడినది. ఇంకఁ బ్రాణములు విడిచెద'ననుచు నే యునురులు వదలినది.

జగ—అయ్యా! మీరు వెంటనే నాకడ కేలరాకుంటిరి? అప్పు డే వచ్చితిరేని, సతీమణి యానవదిలుకొన్నను బిల్ల వానికొఱకైనఁబ్ర యత్నించియుందునే?

శం—రాజా! అప్పుడే తమకోటకేగితిని. తమరూరలేరు. తమతోనుక ముఖ్యవిషయము మనవిచేయవలసియున్నదనియుఁ దమ సేవకులతోఁ జెప్పితిని. కాని వారావిషయము దుఃఖికరమైనదైనఁ జెప్ప వలదనియుఁ దానుప్పుడేకష్టహృదమునుండి బైటఁబడితిరనియుఁ జెప్పిరి, వాళ్ళతుప్రలు నన్నుఁ గనిపట్టుదురేమోయను భయముచే నాపట్టణ మును విడిచి బ్రహ్మపురమున కరుగుదెంచితిని. అక్కడ నాయన్న యుండెనువాడు. అతని యండనుజేరి యిండుక ముఱములుతీర్చుమార్గ

మాలోచింతమని తలచితిని. కాని నేను బ్రహ్మపురము జేరినదిసమున నే యతఁ డిలోకమునువిడిచి శాశ్వతబ్రహ్మాలోక మనుభవించు శోయెను. నేను నిరాశాహతుడనై ముగ్ధుఁడనై కరుణపూరిత జేరితిని. ఉత్తమర్జులు నన్ను నెఱబడించి నాహడలు కని పట్టి వచ్చుచు నేయుండిరి. నన్ను నారాకటకపురియంగఁ బట్టుకొని వ్యా యాధికారుల కప్పగించి చెఱసాలలో నేయుచిరి. సుమంగు కదిసంప త్సరము లందుంటిని. నేటికి మీయనుగ్రహమువలన ఋణవిముక్తుడ నై, బంధవిముక్తుడనై, రాగలిగితిని. తనచ్ఛరంబైన యున్నాను. ఇఁక నెంతకాలమో బ్రతుకను.

జగ—(కొంతవినియుఁ గొంత వినకయునుండి) ఆశిశువు పెంపఁబడి యూరు పేరేమి?

శంక—జగదంబ యాపేరు చెప్పలేదు. విజయనగరమునకు వారముదినముల ప్రయాణమున నుండుటచే నది దూరగ్రామమేయై యుండవచ్చును.

సాలూరుప్రభువు లేచి రెండునిమిషములు ముందునకు వెన్నకు నడయాడి, యేదియో యోజించి నడుమను “కామేశ్వరరావుగారూ! ఇప్పటి మనసంభాషణములో నొక్కమాటయైన సత్యమును చెలియ నీయకుండు. యోగీంద్రా! మీరును సర్వమును రహస్యముగా నుండు మరనియే సమ్మతమైనది. నాకుమారుని గనుఁగొనఁ గల్గితివా, రహస్యమే యక్కఱలేదు. ఒకవేళ నాప్రియత్నములు వ్యర్థములైన నాదు శ్చారిత్రియు నెరుల కెఱుంగఁపఱుపఁ బనిలేదు. నాదుశిష్యులు నేనే దిగ మ్రింగవలయును. వారహస్యములు నాతోనే యంతమొందవలెను. కామేశ్వరరావుగారూ! నేను గేపే యీవిశాఖపురినివిడిచి చనువాడ. మీరీపురుషసింహునికిఁ గావలసిన వాసంగి కాపాడుచుండు. ఈయనకుఁ దగినంతధనము వ్యయపఱిచి రోగచికిత్స చేయుంపుడు.

నాకదే సెలవు దయచేయుడు. ఆనందరాయాదిమిత్రవర్గముతో నేనొక తొందరపనిమీఁదఁ జూపితినియు, క్షమింపవేడితినియు మనవి జేయుడు. వారితో నింకను నెట్లు పలుకవలెనో మీకే తెలియును. నేను జెప్పనక్కఱలేదు సమస్కారములు, సెలవిండు." అనితేఁడులేచి వెడలఁ జూచి యేదోజ్ఞ పికిరా నాఁగి కామేశ్వరరావుతో మెల్లగా "అయ్యా! నాకథ యంతయు నానందరావుగారితోఁ గూడ నొకప్పుడు చెప్పితిని. ఆయనతో శంకరయ్యగారిని గలసికొంటినిని చెప్పుడు. కాని జరిగిన యంశము లన్నియుఁ దెలియనీయఁకుడు. వానిని వానోటితోడనే మఱి యొక యనుకూలసమయమున నాతనితోఁ జెప్పెదను." అని చెప్పెను.

అప్పుడు తత్క్షణమే పాదచారియై తనబస కేఁగెను. ఏగి తనపుస్తకాలయమందుఁ గూర్చుండి, మరల జగదంబావిగ్రహమును హస్తమునందుఁబట్టుకొని తలపోతలకు మొదలుపెట్టెను.

ఇరువదొకటవ పుస్తకరణము.

ఆనందము.

అతిథులెల్లరుఁ దమతనునిలయుములకుఁజనిరి. అరవిందా నరసింహ రాజులు సుగుణవర్మనుగూర్చి ముచ్చటించుకొనుచు నొకయశ్వశకట మెక్కి తమమగిరియను కేఁగిరి. ఆమె యావర్గ నన్నివిధముల మఱచి పోవలెనన్నను. మఱవలేకుండెను. రాత్రిచాలసే పాతనింగూర్చియే ధ్యానించుచుఁ బండుకొనెను. తుద కెట్లులో కన్నుమూతవడి నిద్దురఁ జెందెను.

అనుగుణవర్మను మొదటఁ జూచినప్పుడరవిందకట్లు కలతగలుగ నేల? మోహినిబాగు యాతని సమీపించి స్వాగతమిచ్చునప్పుడామె తొట్టొప్పాటు నొందనేల? భోజనసమయమం దతనివంకఁజూచి పరా

యత్తచిత్త కానేల? ఆతఁడు తన్నెఱుగఁడే! కేవల సూతనపురుషుఁడే! అట్టివాఁ డితరమూవనాగవలనో భాసిండుచుండ నామెసహింపలేదు యేమిటికి? అది యసూయయా? మన కథానాయిక కెప్పుడట్టి గుణము లేదే! నరసింహరా జాతనిఁ బ్రస్తుతించినప్పు డాతఁడు మూఱు పలుక లేక యాఘనుని హస్తములు పట్టుకొని కగడ్ల కద్దికొనుటకూడ నరవింద చూచెనేని, యీక నెట్టిమనోవికారము లొంగునో? అమె కప్పుడొదవిన యాత్రము, నిర్వేదము, భాగము, సందేహము మున్నగువని వర్జింప నశక్యములు. అవి కలుగుటకుఁ దగిన కారణము లంత కన్నఁ జెప్పుఁ జాలము.

అరవింద యెప్పు డిట్లు ప్రచలితయై యుండలేను. ఆపున్నాగుని శాంతసంభాషణములు, ఋజువర్తనములు, సునోద్దేశములు, గురు జనవిధేయత, దంభరాహిత్యము, మొదలగు గుణములము వాకర్షించి నవి. ఆమె కాలనియందు మోహము జనించినది. కాని యామె యింతకుఁబూర్వము ప్రభాకరుఁకుమాత్రమే తనహృదయ చుట్టింప నిశ్చయించుకొనినదే! పెదతండ్రి మనోవాగధ యదియేయని గ్రహించి యున్నదే! ఇప్పు డీతనిపై వలపునిలిపి తనవ్రతమునకు భంగముఁ దెచ్చుచున్నదా? పెద్దతండ్రియాజ్ఞ నుల్లంఘనముచేయుఁ లచినదా? అట్టి సందేహములు మనకువలెనే యాపెకును గలుగకపోలేదు. పూనికతో నానుగుణవర్తన హృదయమునుండి వెడలఁగొట్టవలెనని యుత్పించెను. కాని యామెకు సాధ్యముకాదయ్యెను.

మఱునాఁటిసాయంకాలము నరసింహరాజు హఠాత్తైద్యునితోఁ గూడి గుట్టపుబండినెక్కి చల్లనిగాలి ననుభవించుటకుఁ బోయెను. అరవింద యొక్కతె సాధోపరితలమునఁ గూరుచుండి, సముద్రతీరంగముల నవలోకించుచు, సంతరంగమందు నుగుణవర్తనగుఱించి చింతించుచుండెను. అట్టితఱి నుగుణవర్తన నరసింహరాజుగారిని జూచుటకాభ

వనముకడకు వచ్చెను. భటాలాతఁ డిప్పుడే రాగలఁడని చెప్పి, యొక యుచితాసనముపై నాతనిం గూర్చుండుమని కోరిరి. అతఁ డెదియో యాలోచించుచు నెంటరిగా నాసీనుఁడై యుండెను. కొంతసేపటి కర వింద మేడమీఁదినుండి దిగి తండ్రియుండు తావునకు వచ్చి చూచెను. కాని యచ్చట నాతఁడు లేడు. పరధ్యానముతోనుగూఢవర్మకుఁ గడు దావునకు వచ్చెను. స్మృతికివచ్చి చూచునరి కారఁ డెదుటఁ గాన్పించెను! అరవింద మది కళుక్కుమనియెను. అంత సమీపమున నిలిచి యాతని నెప్పుడును జూడలేను నేడు చూచినది. మనస్సులో నొక విధమైన సందేహము, సంభ్రమము, సంకోషముజనించెను. అతఁడుకూడ నొకమా తామెవైపుచూచి తలవంచుకొనెను. వెంటనే యరవింద శోనికిఁ బోయెను నరసింహరా జెంతకును రామి సుగూఢవర్మయు బసకు వెడలెను.

ఐదాఱు వారములు గడచెను. ఈలోపున సుగూఢవర్మ యెన్ని యోసారులు కాండ్రోగుల దేవేరిమందిరమునకువచ్చి నరసింహరాజుతో సంభాషించెను. అన్ని సారులు నరవింద యాతనిఁ జూచుట తటస్థించెను. చూడఁజూడ నామె కాలనియందుఁ బ్రభాకరునిపోలిక యున్నట్లు కాన్పించెను. ఇతఁడే ప్రభాకరుఁడేమోయని యనుమానపడెను. కాని యతఁడు చిరకాలముక్రిందనే మృతినొంది యున్నవాఁడగుటచే నతఁ డెట్లుకాగలఁడని యప్పుడే సమర్థించుకొనుచుండెను.

ఒకనాఁడు నరసింహరా జరవిందతో సంభాషించుచు సుగూఢ వర్మ ప్రసక్తి జేఁగా నరవింద తండ్రితో “నాన్నగారూ” అనుగూఢ వర్మవిషయముగో విూయభిప్రాయమేమి ? అతఁ డెట్టివాఁడు?” అని యడిగెను,

నర—నేనతనిఁ జూచినకొలది వానివై నధిక స్నేహభావము వాకుఁ గుదురుచున్నది. అతఁ డేదియో యించుకలజ్జగల వానివలెఁ గాన్పించుచున్నాఁడు. ఎప్పుడు నాతో మాటాడెఁ మోమువంచియె మాటాడును. తన్నంతద్రోహముచేసిన వెంకటపతికి నేను మేఁమామ నైనను, నాతో నెంతయో కలిసిగొట్టుచున్నాఁడనముఖో భాషించుచుండును. కామేశ్వర రావుగారియింట విందునాఁడు నాస్మితజ్ఞతను వానితోఁ దెల్పు నతఁ డతిప్రీతితో నాహస్తములఁ బట్టెను.

అర—అతని సుజనత్వము ప్రసిద్ధియైనదే. అతఁడు దేశాటనము మిక్కిలిగాఁ జేసిననియు, బరిజ్ఞాన మార్జితమైననియు, మహాఘనసంఘ మందుఁ జరించుననియు వింటిని. నిజమే?

నర—నిక్కువమే. సాలూరురాజుగారు, ఆనందరావుగారు మున్నగువారతని కితరప్రభువులతో స్నేహమునుసూర్చిరంట. అతని నెచ్చటనో చూచినట్లు తట్టుచుండును.

అర—నేనును వానిని మనబసకువచ్చినప్పుడెల్లఁ జూచుచుండునుగదా! నాకు నటులే స్ఫురించుచున్నది. ఆశ్చర్యముగానున్నదే!

నర—నిన్నను కామేశ్వర రావుగారియింట నేనతనితో మాటాడుచు “అయ్యా! మీరు చంద్రునిపాలె మెన్నఁడైన నచ్చితిరా?” యనియడిగితిని. అతఁడు తెల్లబోయి నావంకఁజూచెను. అప్పుడే యానందరావువచ్చి యతనించిలుచుకొనిపోయెను. అతఁడు నాకుఁ దగిన ప్రత్యుత్తరమియలేదు.

అర—అతని కానందరావుగారితో నెక్కుడు స్నేహముఁట కాదా?

నర—స్నేహమేకాదు. ఇంకనుంగలదు. నీతోఁ జెప్పటయే ముఱచితిని. త్వరలో నొక వివాహముజరగును. అందుఁ బెండ్లికూతురు పక్షమున నీవు ముఖ్యముగా నుండవలసియుండును.

అరవింద వెలవెలఁజోయి శిరమువంచినది. “అమ్మా! ఏమి యట్లుంటి” వని యామెను దండ్రీయడుగఁగా నేమియును లేదని యామె యూరకున్నది. జనకునిపలుకు లామెకు రెండర్థములిచ్చినవి. అందు మొదటదానియందామెకు భయముకలిగెను. సుగుణవర్మ మోహినిని వివాహమాడునేమో తన వృద్ధయగతాభిప్రాయములు వస్తుగునేమో యని తలఁచెను. రెండవదానియందామె కానందమొదలెను. తనమదిని బాధించుచున్న యనుమానము నిక్కువమై తనకు సంతోష దినములు వచ్చునేమోయను నాశకలిగె. ఆమెకుసుగుణవర్మయొడ మోహముండెనని యిదివఱకే చెప్పఁబడెఁగాదా! ఇప్పుడు తండ్రిపలుకులచే దానికి విఘాతమువచ్చునని భయముదయించెను. ఆమెకింకను గలవరము వదలనేలేదు. అప్పుడు సుగుణవర్మ ప్రవేశించెను. చప్పున నామెలేచి ప్రక్కనున్నగదిలోనికిఁజోయి తలుపు సగముమూసికొని యొకపడక కురిచీమిఁదనాలి యేదో యాలోచించుచు మధ్యమధ్యమునఁ దలుపుసందునుండి యాతనివంకఁ జూచుచుండెను.

సర—అయ్యా ! మేమిప్పుడు మీమాటయే చెప్పుకొనుచుంటిమి. అంతలో మీరేవచ్చితిరి. మాయమ్మాయితో మిమ్మును గూర్చి యొకరహస్యమును జెప్పితి.

సుగు.—నన్నుగూర్చి రహస్యాంశమా? అదియేమి?

సర—మాయరవిందతోనొకవివాహము తర్వలో జరగఁజోవుచున్నదనియు, మోహినిబాయిపక్షమున నామె ముఖ్యబాంధవియై యుండవలెననియు జెప్పితిని. వినుటనభినయించి ఈశలకలమేమి ?

అని యేదోధ్వని వినఁబడ సరసింహరాజు మేడమిఁదినుండి క్రిగిదికిఁ జూచెను. నాల్గుగుఱ్ఱములబండియొకటియతీక్రీఘ్రముగ భవనమువైపు వచ్చుచున్నట్లతనికిఁ జూపట్టెను. మఱిరెండునిముసములకదంసాలూరుప్రభువు కాన్పించెను. వెంటనే యతఁడు సుగుణవర్మతో

‘అయ్యా! మరేమియునులేదు. జగన్నాథవర్మగారు వచ్చుచున్నారు. వా! శకటధ్వనమిది’ యని చెప్పెను. సురల నతోడు శకటమువంకఁ జూచి కామేశ్వరరావుగారుకూడ వచ్చిరి! అంతల యంత యాత్రమొనో వచ్చుచున్నారు చెప్పమా, యని తనలో దాననుకొనెను. ఆక్షణమందేయొక భటుఁడు పైకివచ్చి ‘మహాప్రభూ! సామీగారురాజుగారు కామేశ్వరరావుగారితో వాఁకిటఁ గూర్చుండిరి. మిమ్ము దత్తక్షణము రమ్మని కోరిరి’ అనిచెప్పెను. సరసింహరాజు ‘అయ్యా! నేనిప్పుడేవత్తును. తమరిచ్చటనేయుండు’డని మేడదిగెను.

అరవిందానుగుణవర్మ లిరువురుమాత్రమే యాసాధమగుండిరి. ఉభయులభావప్రవాహములు నవిచ్చిన్నముగఁ బ్రవహించుచున్నది. సరసింహరాజుదులేల కలతపడుచుండినో, యేమిమాటాడుచుండిరో వారికిఁ దెలియదు. తెలిసికొనవలెనని వారు ప్రయత్నించుచుంటలేదు. అరవిందకు మాటిమాటికిఁబ్రభాకరుఁడుతలఁపునకువచ్చుచున్నాఁడు. వానివిగ్రహము నెదుటఁగాంచి నట్లుభావించుకొనియా మెతస్మయత్వము నొంది యుండి కొంతసేపట్టచూచి ‘అయ్యా! ప్రభాకరా! అపరాధినిక్షుదించువు మని బిగ్గటగానని మూర్ఖుడోయెను. ప్రక్కనున్నగదిలోఁ గూర్చుండి యున్న సుగుణవర్మ యా యెబుంగువని, యామెను సమీపించి, తన యుత్తరీయాంచలముతో నామెకు విసరి, చెఱఁగూడఁ జెన్నుటలుదుడిచి ‘అరవిందా! ఏల సామ్యోవోయితివి?’ అని వలుకఁగించెను. అమెకా కంతధ్వని యమృతభారాసాతమువలె వీరులకుఁ దోఁచెను. అప్పుడే తెలివివచ్చి యొకసారి కన్నులుదెఱిచి మరలచూసికొనెను. వానిమేను తనకరీరమును దాఁకుటచే నవాచ్యానందమునొంది మైమలచియుండెను. ‘అయ్యా! స్వస్థపడినది. పోయికూర్చుండుడు’ అని యామె కలికి లేచి కూర్చుండెను. సుగుణవర్మ యక్కడనేలిచి “అరవిందా! ఇంతవఱకు నీమదినిగల యభిప్రాయముల గ్రహించితిని. నేను మోహినిబయిపై

మోహమునిలిపితిని నీవనుకొనుచున్నావు, అదియసత్యము. నాకామె
చెల్లెలు. సహూదరీభావముతోనే యామెను వీక్షించుచున్నాను.
మనోహరిణీ! భవదర్పితమైనహృదయ మన్యుల కెట్లర్పింపనేర్తును? “అని
యామెతోననెను. ఈనుడులు విన్నప్పుడామెకుఁ గలిగిన యానంద మే
మనవచ్చును? ఆమె నిశ్చలముగా నాతనివంక నెక్కింతసేపు చూచెను.
ఈనుగుణవర్మయే ప్రభాకరుడై యుండవచ్చునని తలచెను. కాని యది
భ్రమయేమోయని యనుమానించెను. ఆమెమన నెటుఁగాకుండఁ
దబ్బిబ్బు పడుచుండెను. అట్టితఱిని మరల భటుఁడు ప్రవేశించి ‘అయ్యా!
సుగుణవర్మగారూ! సాలూరురాజగారు తమ్ము నొకసారి తత్క్షణ
మాక్రిందిగదిలోనికి దయచేయుమని కోరిరి.’ అనిచెప్పెను.

అతఁడు ‘అరవిందా! ఇప్పుడె వచ్చెద’నని యావలికేగెను. అర
వింద యొక్కతె యున్నది. మరల నామె భావనాప్రపంచము విస్తరింప
నారంభించెను. సంతోషము, సందేహము, ఆశ, భయము, మోహము
సంభ్రమము, జంటజంటలై యామె హృదయవీధిని జరించుచుండెను.
“నాయనుమానమే సరియై, యీనుగుణవర్మయే ప్రభాకరుడయ్యెనేని
నామోహప్రవాహమును బోనిచ్చెదను. అదియంతయు నాచిత్త భ్రమ
మాత్రమేయైన దానినిక నాపి వెనుకకుమరలించెదను. నాపెదతండ్రిని
స్మరణకుఁ దెచ్చికొనెదను. ఆసంకల్పసిద్ధుని యాత్మ సర్వదా నన్నుఁ
గాచుచుండును. అతఁడే నాకు సద్భావములు పుట్టించును” అని యామె
యనుకొనెను అప్పుడామెకు మేడమెట్లమీఁద నడుగులు చప్పుడు వినఁ
బడెను. ఒక్కనిముసమునకే తలుపు బడలునఁ దోయఁబడెను. ఒక
గుంపు లోనఁబ్రవేశించెను. మొదట సాలూరురాజగారు సుగుణవర్మను
గూఁగిలిగించుకొని ఆవల నానంద రావుగారును, బిమ్మట వరసింహరాజు
కామేశ్వరరావుగారును విచ్చేసిరి. అరవింద యత్యాశ్చర్య నిమగ్న
చిత్తయయ్యెను. జగన్నాథవర్మ యానంద బాష్పములతో డగ్గుతికతో

“అమ్మా! అరవిందా! ఇదే నీమహిమవలన, గామేశ్వరరాయని నిరంతర కృషిచే, సర్వాంతర్యామియగు వరాత్పరుని యపారకృపచే, నాపుత్రుని నాయనుంగుఁబుత్తుని సాలూరు యువరాజుని నేడు చూడఁనల్గితిని. ధన్యతను గాంచితిని. ఇతఁడె నాకుమారుఁ”డని వచించెను. అరవింద యాయావనునివంకఁ దేటిపాటఁజూచుచు నిశ్చేష్టయయ్యెను. ఆయువకుఁడు ‘అరవిందా! నేనెంత యువరాజునైనను నీకుమారేము ప్రాతఁచుట్టమనగు ప్రభాకరుఁడనే’యని యామెకుఁ గడుదాపుననిలిచి పలికెను. అరవింద సంతోషి పరవశయై యందఱుపురుషులుండిరనియైన వెలవక, యనుమానింపక, సిగ్గుపడక, తన చిన్న నాటి నేస్తమును, దనహృదయవల్ల భరిదనప్రభాకరుని హస్తముఁబట్టి యానందదుఃఖసమ్మిశ్రితములగు బాష్ప బిందువుల విడిచెను.

ఇరువదిరెండవ ప్రకరణము.

య జా పు ట.

చదువరులారా! ప్రభాకర సుగుణవర్మ రామధేయములతోఁ బరిగిన యాయువకుఁడు తనకుమారుఁడని జడన్నాధవర్మ యెట్లు తెలిసికొనెనో యిండుక తెలిపెదను.

శంకరయ్య తానెఱిగిన రహస్యములను రాజుతోఁజెప్పినపిమ్మట, రాజు ‘నేను రేపే యాయూరు విడిచిపోయెద’ నని చెప్పెను. మీకు జ్ఞాపకమున్నదా? అతఁడన్నట్లు చేసెను. జగదంబ బిడ్డని విడిచిపెట్టి విజయనగరమునకు వారముదినములు ప్రయాణమున వచ్చినదిగదా? ఆమె ప్రాయశః గోదావరీమండలమునుండి వచ్చి యుండు, నని యూహించి యతఁడు మెంటనే యామండలమునకేగి ప్రతిగ్రామమును బట్టణమును దిరుగ వారంభించెను. ఆయాచోట్లగల వృద్ధులను

బ్రీశ్నించిచూచెను. ఎవ్వరునుజగదంబావృత్తాంత మెఱుంగమనిరి. ఇట్లు నాలుగయిదువారములు తిరిగి, చంద్రమహాలేమునకువచ్చి యతఁడు 'వాకబు' చేసెను. నరసింహరాజుగారి శోటమాలియగు నారాయణ స్వామి వలనను వానిభార్య వెంకమ్మవలనను, నిరుపదిమూడేండ్లక్రింద నెకబాలుఁడు వారికి దొరుకుటయు, నాతని నాయూరికాపురస్థుఁడు వెంకటరాజపుచ్చుకొని పెంచుకొనుటయుఁ బిమ్మటనాతేండ్లప్రాయమున వానిని నరసింహరాజుగారికప్పగించుటయుఁ దెలిసికొనెను. వానిచరిత్ర మంతయు నాదంపతులెఱిగినంతమట్టునకు తేనిశోఁజెప్పిరి. తేనికా మాటలన్నియు నచ్చినవి. కాని వానిపేరు ప్రభాకరుఁడని వినుటచే నె వ్వఁడైయుండునాయని యాలోచించెను. మఱియు వెంకటరాజుగారు త మకుఁబ్రభాకరుఁడు పొరకినప్పడొక యందమైనచోక్కా తొడిగికొని యుండెననియు, దాని యంచున 'మకరందుఁడు' అని యెఱుదారముతోఁ గుట్టఁబడి యుండెననియు, జెప్పటచేప్రభాకరుఁడే తనకుమారుఁడని నిశ్చయించెను. ఏలయన శంకరయ్యయాపిల్లవానికి మకరందుఁడనుపేరు తల్లిచేఁ బెట్టఁబడెనని రాజుశో మనవిచేసియేయున్నాఁడు వెంకమ్మయు నారాయణస్వామియుఁ బ్రభాకరునిఁగూర్చి చేసిన వర్ణనముంబట్టి య తఁడే సుగుణవర్మయను మాఱుపేరితో నుండెనని భావించి నృపాలుఁడు వెంటనే యక్కడివారలకు బహుమతులిచ్చి విశాఖపురికి బయలు దేటి వెడలెను.

శోడశే కామేశ్వరరాయని దర్శించి యావద్వృత్తాంతమును నివే దించెను. ఆతఁడు సుగుణవర్మయేప్రభాకరుఁడని చెప్పెను. కాని తనకుమా రునకుఁ గుడిబుజముమీఁద మూఁడు పుట్టుమచ్చలున్నట్లు వినియుండెను. ఆయానవాలు ప్రభాకరుఁకుఁ గూడఁ గలదాయని వెంకమ్మనారాయణ స్వాములను, వెంకటరాజుగారిని, కామేశ్వరరావుగారిని బ్రీశ్నించెను. వారందఁడెఱుంగమనిరి అప్పుడతఁ డావిషయము నరసింహరాజునకుఁ

దెలియునేమో కనుగొన నెంచి, యనంతజవసంపత్తిగల నాల్గుగుట్టములు పూన్చినబండి నధిరోపించి, యరవిందాదేవి ప్రకృతమునఁ గాపురమున్న మేడకడ కేతెంచెను. నరసింహరాజును దొందరగా బిలిపించి యడిగెను. అతఁడు ప్రభాకరునకుఁ ద్రికోణాకారముగల నూఁడు చక్కని చుక్కలు దక్షిణభుజమువయి నున్నవని చెప్పెను. అతఁడప్పుడు తమ కముంబట్టజాలక సౌధముపైనున్న నుగుణవర్షను రావించెను. అతఁడు దూరమునఁ గాన్పించినతోడనే యెదు రేగి 'నాయనా ! నీవు నాకుమారుడవురా' యని బిగియారఁ గొనిలించుకొని యానందబాష్పములచే వానిమేనుఁ దడిపెను. అప్పుడే యానందరావహృతికేతెంచి పితృపుత్రుల వరస్పరాశ్లేషములఁ గాంచి యానందించెను.

మఱియు నాల్గుగేండ్లక్రిందటఁ బ్రభాకరుఁడు చంద్రమసాలెము విడిచి యెచ్చటికిఁ బోయెనో, యెట్లుమనెనో యుగముక వచ్చిచెదను—

ఒకనాఁ డతఁడరవింద యప్రయత్నముగాఁ గోసి జెచ్చిన శెల్లగు లాబిపువ్వును దనకిమ్మని యామెనడిగెనుగదా ? అప్పుడు దాని నామె యాయక కొంతసేపుండి యొకనూతనపురుషుఁడు రాగా దాని నప్రయత్నముగ నేలజాఱవిడుచుటయు, దానిని ప్రభాకరుఁడు భద్రపఱుచు కొనుటయు మీకు జ్ఞప్తియున్నదా ? శోభనాద్రి యాతని నరవింద నోటినుండి ప్రేమించుటయో లేకపోవుటో జెమల్చికొని రమ్మనుట యెఱుఁగుదురా ? అరవింద వానియందు సోదరప్రేమను మాత్రమే వహించితి నని చెప్పినమీఁదట శోభనాద్రి వానినిబిలిచి యిట్లునెను. " నాయనా ! నీగుణములు నామరచున కెక్కినవి. నీవిచ్చట నుండఁదగవు. నీవు పట్టణములలో నివసించుచు, ఘనుఁగమధ్యమున మెలఁగుచు, నీవిద్యాబుద్ధులభివృద్ధి గావించుకొనుము. ఇవిగో నీకుఁగొన్ని రూపాయలు. వీనిని దారిబట్టెము. నీమిత్రముంచుకొని విశాఖపురికిఁబోయి, భోగరాజు కామేశ్వరరావుగారను నాన్యాయవాదియొద్దకుఁబోయి, యాజ్ఞాబుధియు.

అతడు నీకు సదుపదేశము నిచ్చును. నీముందు సడవడి యెట్లు ఉండవలెనో చెప్పును. వెళ్ళుము. సరసింహరాజునకు మాత్రము కక్క మృచ్చాసి యుంచి పొమ్ము. ముందు నీస్థితి నీవెన్నఁ డనుకొనని యంత గొప్పదిగా మూఱును. ”

ప్రభాకరుడు విశాఖపురికిఁ బోయెను. కామేశ్వరరాయనికిఁ గన్ము యందిచ్చెను ఆపెద్దలేఖ నతఁడు చదివికొని ప్రభాకరునితో నిట్ల నెను. “నీయజమానుఁడు నిన్ను వృద్ధిఁగోసికీఁ జేడలఁచినాఁడు. నీయంత రంగశుద్ధిని గనిపట్టి నీపైఁ గరుణఁబూనినాఁడు. నీవిప్పటినుండి ఘను లలోఁ జరింపుము. వారివర్తనముల వేషభాషల నేర్చికొనుము. వారి వలె నన్నిటియందు నలవాటు నొందుము. నీకు సాలునకుఁ బదివేలరూ పాయలిత్తును. నీయిచ్చవచ్చిరితీ చానిని సద్వినియోగము చేయుము. నీపూర్వచారిలో మెవ్వరితోఁ జెప్పకుము. నేటినుండి సుగుణవర్మయను నామధేయమును బాల్చుము. నీకా పదివేలను నాయొద్దనుండి వచ్చుచు న్నవని నేను జెప్పమన్నంతవఱకు నేరితోఁ జెప్పకుము తఱచు వాకుఁ గాన్నించుచు, సం దేహముల నివారణముం జేసికొనుచు నుండుము ”

ఆసుగుణవర్మ దూరదేశముందుండి తనమేలుఁ గోరువారు చెప్పి నట్లు చరించుచుండెను. అప్పుడప్పు సరసింద స్థితికి వచ్చినప్పుడతఁడు, వాడిపోయిన గులాబిపూరేకలను గన్నుల కద్దుకొని తృప్తిపొందుచుండె డువాఁడు. కొంతకాలము గడచెను. నెంకటపతి యొక తెను రహస్యము గాఁ బెండ్ల నూడి యుండియు నెట్టులరవిందను మోసముచేసి తనవలలో వైచికొనఁబోయెనో, యెట్లు శోధనాది వానినడతఁ గనిపట్టి కాచాడె నో, కామేశ్వరరావువలన వి నెను. తన రక్షకుఁడైన శోధనాది భూపతి రాజేయని సూచలఁ బలిసికొ నెను. భూపతిరాజమరణము, అరవిందకు రాజ్యప్రాప్తి, మున్నగు సంశయములంశూర్చి విని, కామేశ్వరరావువలదని

నను వినక కాండ్రోగులకువచ్చి కోటయావరణములోని పూచోటయందు దిరిగెను. ఒకపొదచాటుననుండి వెంకటపతి కడపట సరవిందతో బలికిన పలుకు లాలకించెను. వెంకటపతి ' నీవొకప్పుడు నీహృదయమునందు నాపయినొందిన యనురాగమిది నెప్పుడు బ్రతుకజాలని రీతిగా మృతినొందినదా? ' యని యరవింద కుమగుటయు, వామె ' ఆ. చెచ్చినది. ఎప్పటికి బ్రతుకదు' అని మార్వలకుటయు వాక్కించి సంతసించెను. ఆదుష్టఁడరవిందకుఁ గీడు నేయఁబోవఁగా చానిని దీప్తిముగాఁ గొట్టి యామెను గాపాడి, దాసీజనమునకప్పగించి, ఏకాఘముగా, దశదారినిఁ బోయెను.

అతఃపాపకాళరాయరానుచంద్ర వెంకటపతిరాజుల మాయాజాలములోఁ గొట్టుకొనుచున్న ప్నడు సయితము, తనమీఁద నేరము పరిబలముగా మోపఁబడినప్పుడును, వాగ్దానమును జెల్లించి తనకెట్లు పదివేలు వచ్చుచున్నవో చెప్పకుండెనుగదా! అప్పటి యతని చర్యవిని కామేశ్వరరావు యతనిని దోచినవానితోఁ దన సత్యచారిత్రముం జెప్పవచ్చుననెను.

దొంగపాచికల వినాదముతీరిన తరువాత నానందరావు తనకూతును వానికిచ్చి పెండి నేయు నుద్దేశమును వానికడ వెల్లెబుచ్చెను. అతఁడు తనహృదయమిదివఱకే యొకరి కర్పింపఁబడెననియు, నన్యలకు మరలనీయఁబడదనియుఁ జెప్పెను నాటినుండియు నానందరావు కూతుతో నతని నన్నఁగా భావింపుమనియే యాజ్ఞాపించి యున్నాఁడు. అట్టి భ్రాతృభావమే యాతఁడు విదేశములకేగి మరలి వచ్చినప్పుడామోహి బాబు యాతనియెడఁ జూపినది.

ఆవల నతఁడు కామేశ్వరరావు నుపదేశమునుబట్టి విదేశయాత్ర జేసి, లోకజ్ఞానము మెండుగా గ్రహించి, గడ్డమును, మిఠములును

బెంచుకొని వచ్చెను. అరవిందాదేవి కప్పుడే పదునెనిమిదవయేడు నిండఁ బోవుటచే నామెతో సమాగమమాతనికిఁ గలుగఁ జేయవలెనను తలంపునఁ గామేశ్వరరావు నరసింహరాజును విశాఖపురి కొక నెపముగల్పించి రావించెను. అతనితో నరసిందయు వచ్చునని యతఁడెఱుంగును. అతఁడు దేశయాత్రచేసి వచ్చినదినముననే కామేశ్వరరావు 'నాయనా! నీవు భూవతిరాజు కొర్కిప్రకారిమన్నియు నెఱింగి వచ్చితివి. ఇతఁ నరవిందను వివాహమాడుట మిగిలియున్నది. నీవీరూపముతోనే యుండి యీపేరితోనే యామె నునము నాకర్షింపుము' అని యతనితోఁ జెప్పెను. అతఁడటులానర్చెను.

అరవింద సహజముగా సుగుణవర్మకును మోహినికిని వలపుగలదని నట్లునది. అతని సుగుణగణములఁ దలకించినతరువాత నామెకును వానియందు దైవప్రేరితమైన ప్రేమకుదురుటచేఁ దన్నాతఁడు వివాహమాడఁడేమోయని భయపడినది. అంతట సర్వగుణపరిపూర్ణయౌ నరవిందయు మోహినిపై నించుక యసూయఁజూపినది. కాని యది యెట్టి వారలకైన సహజముగాఁగల్గును. అది యామెలోపముకాదు. ప్రకృతిలోపమే. ఆమెకు సుగుణవర్మపైఁ బ్రేమ మతీంతపెచ్చుటకు న్యాయవాది మోహినిసుగుణవర్మలయుద్వాహముంగూర్చిసూచనముగా నరసింహరాజుచెవిలో నూఁదెను. అతనినుండి యరవిందవిని తరితపింపఁదొడఁగెను. కామేశ్వరరావుపన్నిన పన్నుగడయంతయు సంపూర్ణజయముంగొంచెను. చిర కాలమునుండి ప్రభాకరునిపై నరవిందవహించిన యనురాగము, సుగుణవర్మపైఁ దిరిగినది. అదియు నతఁడు ప్రభాకరుఁడేయై యుండునని కలిగినయనుమానముచేత జనించిన యనురాగమే. మఱి యొకటికాదు. తుద కాయౌవనుఁడు సుగుణవర్మయునుగాక, ప్రభాకరుఁడునుగాక, చిత్తముగా సాలూరుయువరాజుగామాతెను. ఆశ్చర్యము! సాతకులారా! ఇప్పుడరవింద సుఖముగానున్న దా? ఆమెహృదయ

మెట్టులుండెనో మీరే యోజింపుడు. ఇక నామె యెఱుకతచెప్పిన సోదెయంతయు నిజమేయని నమ్మనచ్చునా? సోదెలు నిజమేయని తలఁపవచ్చునా? అంతయు నెఱవేడినది, తిరిగితిరిగి ప్రభాకరుడు. మరలఁ దనయరపిందనే పరిగ్రహించెను. పూర్వకర్తక ప్రభాకరునకును, బ్రహ్మతపు యువరాజప్రభాకరును నెంతిధేదమున్నదగుదు ? ఏమి యతని రూపము ! ఏమి యతనిగుణములు !

తరువాత వారిరువు రొకచోటఁగూడి మాటలనుకొనునప్పుడు వారియొకడ మేమనిపర్ణింతును! నాఁడు తానుదాచిన గులాబిపూవు నామెకుఁజూపి 'ప్రాణేశ్వరీ ! నుఱుములలో నున్న ప్పడు నన్నిదియే యోదార్చినది. కష్టములనున్నప్పుడిదే హెచ్చరించినది. ఈ యెదాగువారి ములనుండియు నిదియే నాకాశనుబుట్టించినది. వేయేల, ఇదియే నాజీవములఁగాపాడినది' యని యతఁడు పలికినప్పుడామె కపోలదర్శనముల నుండి యానందబాష్పములు జాలువాడెను.

మఱచటిదినిమునఁ బ్రాంతకాలమున నందఱును మహామోదమున బయలుదేలి సాలూరునకుఁబోయిరి. ప్రభుని, ముంగగ నే పుత్తుని యాగమనమునకు సర్వము శృంగారముఁజేయించి యుగపుండని పౌరుల కాజఁబఱచెను. సాలూరునఁ దాబాలగోపాలమును యువరాజు దేవేరితో వచ్చెనని గొప్పవండుగఁ జేసికొనిరి.

ఇగువదిమూడవ ప్రకరణము.

పరిసమాప్తి.

ఒక నెల గడచెను. అరవిందకుఁ బందొమ్మిదవ పుట్టినదినము వచ్చెను. నాటియుదయమునఁ బ్రభాకరుడు మహామోదసంధాయకుఁడై, సామ్యతేజస్వముఁడై కనుపట్టెను. నాడేయరవింద పెదశండ్రి

యలనాడిచ్చిన యెఱ్ఱని పెట్టెనువిప్పి యందేమున్నదో చూచుకొనవలసియున్నది. ఆమె భూపతిరాజు నానతిప్రకార మూపెట్టెను గుఱించి తిండితోనైన ను జెప్పలేదు. జగన్నాథవర్మ కాబోవుకోడలి కానాడమూల్యరత్నభరణాదులు బహుమానమొసంగి, బీదలకన్న ప్రదానములుచేసి. దేవాలయములయందుఁ బూజలుసల్పి, గొప్పయుత్సవముఁ జేయించెను. నరసింహరాజునునట్టియుత్సవములేచేయవలసినదనికాండ్రోగులకు వర్తమానమందెను. అరవింద యరవిందవలెను. బ్రభాకరుఁడు ప్రభాకరునినలెను నుండిరి. పగటిభోజనమునకుఁ బూర్వమే యరవింద శుచియై యొక యేకాంతస్థానమునఁ గూర్చుండి యూపెట్టెతాళమును దీసి, యందుంపఁబడిన కొండపల్లి కాగితపునుడతనెత్తి, యందలి యక్షరసౌష్ఠవమునుబట్టి యది తన పెద్దతండ్రీచే లిఖింపఁబడెనని తెలిసికొని, యిట్లు చదవనారంభించెను—

“కన్నతల్లీ! నీవు నాయాజ్ఞఁజెల్లించి నీకుఁ బనునెన్నిదవయేడు నిండువఱకు నీపెట్టెవిప్పవనియు, బందొమ్మిదవ వర్సంతినాడు నేను నీయెగుటనంటిననియు భావించియే నీతోఁ జెప్పుచున్నాను. వినుము. మనుష్యులకు సాధ్యమైనయత్నములన్నియు జలిపి నీకు సర్వవిధముల జయము చేకూరుటకు నుచితములకుఁ బనిచేసితిని. అన్నియు భగవత్కృపవలనఁ బరిపూర్ణత్వము నొందినవి. మొదటినుండియు వెంకటపతి నీకుఁ దగిననరుఁడుకాడని గ్రహించితిని. మఱియు సంకొకఁడు, వేనవేలుసద్గుణములు గలవాఁడు నీపయిఁ బవిత్రానురాగము నిల్పెనని తెలిసికొంటిని. వెంకటపతి యెన్నఁటికి నీకేలువట్టఁజాలఁడనియు, గాలక్రమమున నీమది వాకర్షించి నీన్నఁ బ్రభాకరుడే వివాహమాడుననియు నాకు నమ్మి నీ గలదు.

అమ్మా! సస్వభావమంతయుఁ బరీక్షించి చూచితిని. ఎట్లు నీకప్పుడపుడఁచావల్యముకలుగుచుండెడిదో, ఎట్లునీసహజసద్గుణస్వభావము

దానిని జయించి నిన్ను గాఢాదుచుండెడినో నేను గొట్టిని. మొదటినుండియు నాయనంతరమున నీవే నారాజ్యమేలవలయునని కోరికగలవాడనై, నీయాదార్యాది ఘనగుణముల నోడిగినవాడనై యుంటుచే నీవాణిగిహించువాడుకూడ నీకు నన్ని తోటఁగుల ననుకూలుఁడు కావలెనని నాసంకల్పము నే నేక దేశముల నొగితిని. గోష్ఠానము మొందుగా నాజ్ఞించితిని. నాయనుభవమును బట్టిచూడఁగాఁ బ్రభాకరుఁ డించుక మోటుశరీరముగలవాడయి నాగోతి యాతఁగా నీవొండై యున్నను నాని వరములఁగో బ్రవహించుచున్నాము ఘనతర్జున పవిత్రమైనదని నాకు స్ఫురించుచున్నది. ఎప్పటికైన నానిఘనతరసత్కలీనత బయలుపడకపోదని నాయూహ. ఒక వేళ నట్లుకానిచో నాని నీతిగుణములకయిన నీవువానిని బరిణయమాడవచ్చును.

బిడ్డా ! నీకొకటి వెల్లిబుచ్చెదను. ఈనాక్యమాలు చనువకి పూర్వమును నీవు శంకించియే యున్నావా. అయినను తెప్పెదను వినుము. నేను మున్నోక యెఱుకతచే జన్మనాటకనూడించితిని. అది యాతయు ముందుగా నామెనో జెప్పి నాగుసాగులు నేనుబలికించిన దేనుమీ. అది చమత్కారముగాఁ జేసితిని. జరగఁజూపునవంతయు మున్నగుదు నీకుఁ దన్మూలమునఁ దెలియఁబఱచుట మేలని నీచి యుల్లాసర్పితిని. అంతయు నీమేలునుగోరియేనుమా చేసితిని. అమ్మా ! నాదితపుపని యా ? సరియైన పనియూ ?—

తనయా! ఏది యెట్లున్నను నిన్ను భగవంతుఁడు సర్వదా కాపాడి శుభంబులొసఁగునని నాకు విశ్వాసమున్నది. నీకొక వేళ నాయుపదేశముల ననుసరింపకుండవలెనని బుద్ధిపుట్టినఁ దల్లి, నీమనస్సాక్షి యెట్లు నీకాజ్ఞయిచ్చునో యట్లు మెలంగుము. నీవెప్పుడు ఋజుమార్గవర్తినియై యుండువని నాకు నిండునమ్మికగలదు. వెంకటపతి యెన్నఁడును నీయొన్నికలోఁ బడఁడని మఱియు నమ్ముచున్నాను. అమ్మా! ఈరేఖ నీవా

గాఁ దలంపకుము. ఉపనేశమని యెఱుఁగుము నీసహజనిర్మలచిత్తవృత్తినిఁబట్టియే చరింపుము. నీకు సర్వమంగళము లొడఁగూడుఁగాక.

ఇట్లు,

నిరంతరమును నీమేలుఁగోరు

నీపితృవృక్షుడు,

భూపతిరాజు”

అరవింద యాజ్ఞాబును ముగించి శోకమాపుకొనలేక చాలసేపు దుఃఖించెను. ఎట్లామహానుభావుని సంకల్పములన్నియు సిద్ధించెనని యాశ్చర్యపడెను. కాని, ప్రత్యక్షముగాఁ జూచినంతసించుటకాతని కాయుభలేకపోయెనని ఎగచెను. ఆజ్ఞాబును ఎండికి నెయ్యురాండ్రీకుఁ జూపించి పెద్దతిండిని వేనోళ్ళఁగొనియాడెను. కాని దానిని దన మనోహరునికిమాత్రము వివాహమగునటకుఁ జూపింపకుండెను ?

అరవిందా ప్రభాకరులకు వివాహముహూతఁకము నిర్ణయించుఁ బడినది. పెండ్లి తిరుపతివేంకటేశ్వర సాన్నిధ్యమునఁ జేయ నిశ్చయించిరి. బంధువులు, మిత్రులు, రాజకీయోద్యోగులు, దానదాసీజనములు కూడ నేతేర సాలూరురాజు, నరసింహరాజును వధూవరులతో బయలుదేరిరి. మధ్యమధ్యగామముల యందఁగూచు నృత్తగీతివాద్యాది వినోదములం దేలుచు, విడిసినచోట్ల నెల్ల సర్వవర్ణములవారికిని దృప్తిగా సంతకృణములను జేయుచు, వివాహమునాటికి, దిరుమలనుజేరిరి. ముహూర్తము ప్రాతఃకాలమున నైదుగడియలకని పెద్దలునిర్ణయించిరి. ఘంకళపాద్యారవంబులతో, విప్రీశీర్వాద భావములతో సత్యంతవైభవమున నరవిందా ప్రభాకరులకుఁ బరిణయమయ్యెను. ఆదేవరనాశ్రయించుకొనియున్న యోగి యోగినీజనులెందఱో వేడుకఁ జూడవచ్చిరి. ఎన్నఁదట్టి వైభవముఁగని యెఱుంగకపోవుటచేతను, వారల నెల్ల తేడు

ప్రశ్నకమాన్వనముం జేసియుంటచేతను వారిందఱును వివాహమంట
పము కలంకరించియుండిరి. పురోహితులు చైతన్యములతో వసూలుల
పితృపితామహా ప్రపితామహుల గోత్రీనానుభోగాదుల జెప్పుచు
గిరి. సాలూరుభూకాంతుండైన జగన్నాథస్వామి పేరు విని బహిఃసోదనే
యోగినీజనమందొక్కర్తుక 'హా! నాథా! యని మూర్ఛమొందిరి.
ఆయాశ్రిందనధ్వని విని యెల్లఱు నామెసమీపమునకుఁ జని త్రైవ్యప
చారములు సల్పిరి కొంతవడి నాను తెలియించి దగ్గఱనున్నవాఁడు
'అయ్యా! ఆసాలూరు రాజుగా' నిటురమ్మను మ' అనెను చారాతఁడు
బిలుచుకొనివచ్చిరి. 'హా! నే యామనుష్యమునట్లు' గాని 'హా! హృద
యేశ్వరా' యని చారాతఁడు గొంగిలిగొనికొని యేమివసాగను. వెంటనే
యతఁడు క తధ్వనినిబట్టి యామె నానవలెనట్టి 'హృదయేశ్వరీ! నీవే?
యని సంహోషణము సన్నిభితానుభూతముల జేసెను. పెండ్లివా
రందఱు నెక్కిడికివచ్చిరి. రాజు తా భార్యయైన జగద ల యీమెయే
యని తెలిపి, యామెపాదములపై గొడుగును గోడలిని మొక్కించెను.
ఆయానందము సుభోచులు వర్ణించుటకన్న జగుపరులు సూహింపుడ
నుటయే మేలని హాసించి మానితిని.

నాఁడు జగదంబ దాసిని విడిచి నడచిగడచి పోయి యీగిరినిజేరి
కాషాయవస్త్రధారణముం జేసి సన్నాసినియై దేవప్రసాదమును దిను
చుఁ గాలక్షేపముఁ జేయఁజెంచి యుప్పొటనే యుండిపోయెను. పరమే
శ్వరుని కృపవలన మరల నానుకలియభాగ్యము కలిగినది. వివాహ
సంతక మందఱునుసాలూరుఁజేసిరి. సుహృత్సవములు వర్ణనాతీత
ములైనవి జరగెనని వచించనక్కఱలేను. ఒక సుభముమాతమున
జగన్నాథవర్మ పుత్తునికే బట్టాభిషేకమునర్పి తానును భార్యయు
సదా ఈశ్వరధ్యానచిత్తులయి కాలముగడపుచుండిరి. ప్రభాకరుఁడు
సాలూరు కాండేగుల గాజ్వలములకు రాజై ప్రజలను బిడ్డలవలెఁ జూచు

మఁ జరకాలమేలెను. నరసింహరాజుంతకుబూర్వమే స్వస్థదేహుడై యుండెను. సుతకడనుండి యెడతెగని సౌఖ్య మనుభవించుచుండెను. పూర్ణయామాత్యుఁడు కాండేగుల రాజ్యకార్యముల నైపుణ్యముతో నెఱపుచు రాజదంపతుల యాజ్ఞప్రకారము సర్వమాచరించుచుండెను.

వెంకటపతి మాలతితో యేనామునకుఁ బోయియుండెను. అతఁ డచ్చట మఱల నెకనికి ఘాత తలపెట్టఁగాఁ బట్టువడి రహస్యముగా వధింపఁబడెను. మాలతి మఱియొక ధనిక్కుడగు వత్సకుని లంకించు కొని రంగూనునకుఁ బోయెను.

మోహినిశాయి సాలూరున్నపాలుని జ్ఞాతివర్గములోనివాడగు విక్రమదేవుని వివాహమాడి సాలూరుకోటలో నేయుండి ప్రభాకరమహారాజుచేతను నరవిందా మహాదేవిచేతను దగినమన్ననల నందుచుండెను. రాగమ్మ సుబ్బన్నగారులు వారికి దగినపనులఁబెట్టి యాడి సుఖముండిరి.

చదువరులారా! నాపనిముగిసినది. ఇందలిమంచి చెడ్డలను గ్రహించుభారము మీరువదలితిని, అదృష్టదేవతాప్రభావమునుజక్కఁగా గ్రహింతురుగాక.

సంపూర్ణము.

